با اصلاحات و اضافات

نگین آفرینش

درسنامهٔ دورهٔ مقدماتی معارف مهدویت

مؤلفان:
محمد مهدی حائری پور
مهدی یوسفیان
محمد امین بالادستیان

بسم الله الرحمن الرحیم

نگین آفرینش (درسنامه دوره مقدماتی معارف مهدویت)

نویسنده:

جمعی از نویسندگان

ناشر چاپی:

بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (علیه السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

نگین آفرینش (درسنامه دوره مقدماتی معارف مهدویت)

مشخصات کتاب

سرشناسه : بالادستیان، محمدامین، ۱۳۴۸ -

عنوان و نام پدیدآور : نگین آفرینش (درسنامه دوره مقدماتی معارف مهدویت)/ مؤلفان محمدامین بالادستیان، محمدمهدی حائری پور، مهدی یوسفیان.

وضعیت ویراست : [ویراست ؟]

مشخصات نشر : قم: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام، مرکز تخصصی امامت و مهدویت، ۱۳۸۷ -

مشخصات ظاهری : ج.

شابک : ۲۵۰۰۰ ریال (ج.۱) ؛ ۶۰۰۰۰ ریال: ج.۲ ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۶۲-۹۴-۹ :

یادداشت : چاپ سیزدهم.

یادداشت : ج.۲ (چاپ اول: تابستان ۱۳۹۲).

یادداشت : ناشر جلد دوم بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج) است.

یادداشت : عنوان جلد: آموزش معارف مهدویت: درسنامه دوره مقدماتی.

یادداشت : کتابنامه.

عنوان روی جلد : آموزش معارف مهدویت: درسنامه دوره مقدماتی.

موضوع : محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق. - -- غیبت

موضوع : محمدبن حسن (عج)، امام دوازدهم، ۲۵۵ق. - -- سرگذشتنامه

موضوع : مهدویت-- انتظار

شناسه افزوده : حائری پور، محمدمهدی، ۱۳۴۸ -

شناسه افزوده : یوسفیان، مهدی، ۱۳۴۹ -

شناسه افزوده : بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج). مرکز تخصصی امامت و مهدویت

شناسه افزوده : بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود (عج)

رده بندی کنگره : BP۲۲۴/۴/ب۲۲۴ن۸ ۱۳۸۷

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۴۶۲

شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۱۹۱۱۷

ص: ۱

اشاره

نگین آفرینش (درسنامه دوره مقدماتی معارف مهدویّت)

(با ویرایش جدید: اصلاحات کلی و اضافات)

مؤلفان/ محمدامین بالادستیان، محمدمهدی حائری پور، مهدی یوسفیان

صفحه آرا/ رضا فریدی

چاپ/ کمال الملک

شمارگان/ پنج هزار

نوبت چاپ/ سی و هفتم، زمستان ۹۰

قیمت/ ۳۰۰۰ تومان

مراکز پخش:

۱. قم: مرکز تخصصی مهدویّت/خیابان شهدا / کوچه آمار (۲۲)/ بن بست شهید علیان

ص. پ: ۱۱۹-۳۷۱۳۵ m تلفن: ۷۷۳۷۸۰۱ mفاکس:۷۷۳۷۱۶۰

۲. تهران: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف m تلفن: ۴-۸۸۹۹۸۶۰۱ m فاکس: ۸۸۹۸۱۳۸۹ m ص. پ: ۳۵۵-۱۵۶۵۵

WWW.IMAMMAHDI۳۱۳.COM

info@imammahdi-s.com

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۷۴۲۸-۲۵-۵

ص: ۵

فهرست مطالب

درس ششم

درس هفتم

مقدمه

موضوع مهـدویت از دیربـاز در گسـتره فرهنـگ اسـلام مطرح بوده است. و در این راسـتا تألیفـات گرانسـنگی به رشـته تحریر درآمـده است، از کتابهـایی که بیش از یـک هزار سال از نوشـته شـدن آن می گـذرد، تا هزاران کتاب دیگر که هم اکنون در کتابخانه ها موجود است. (۱)

هر کـدام از این کتاب ها دارای سـبک و منطق خاص خود هستند و برای هـدفی علمی، ترویجی، تبلیغی و یا پاسخ به شـبهات تألیف یافته اند.

آنچه در این مجموعه به چشم نمی آیـد، کتابی است که با هـدف آموزش مباحث مهـدویت نگارش یافته باشد. این نیاز مرکز تخصصـی مهدویت را بر آن داشت تا کتابی به جهت پاسخگویی به این نیاز تألیف کند. در این راستا کتاب «نگین آفرینش» با تلاش پژوهشگران مرکز نوشته شد.

چـاپ هـای نخستین کتاب گرچه دارای فصل بنـدی ویژه ای بود ولی ترکیبی کاملاً آموزشـی نـداشت. با توجه به نیاز گسترده جـامعه به این موضوع و ضـرورت آموزش در این عرصه، مرکز بر آن شـد تـا بـا نگرش مجـدد، کتاب را فصل بنـدی و به آن سامان آموزشی دهد.

۱- . برای آشنایی با این کتاب ها ر.ک: مرجع مهدویّت.

در پایان جا دارد از مؤلفان، حجج اسلام آقایان: محمدامین بالادستیان، محمدمهدی حائری پور، مهدی یوسفیان و محققان گرامی، آقایان: روح ا... شاکری زواردهی، قنبرعلی صمدی و محمدرضا نصوری که در تدوین و ویرایش جدید کتاب ما را یاری کردند نهایت سپاسگزاری را داشته باشیم.

امید است مورد توجه اهل نظر قرار گیرد و همانند گذشته ما را از راهنمایی ها و نقدهای خود بهره مند سازند.

این کتاب به منظور بهره گیری در دوره های مقدماتی موضوع مهدویّت تدوین شده است. عزیزان می توانند برای تکمیل مباحث در این زمینه و ادامه دوره به کتاب درسنامه مهدویّت که این مرکز، آن را به چاپ رسانده است مراجعه فرمایند.

مرکز تخصصی امامت و مهدویت حوزه علمیه قم

درس اول: ضرورت طرح مباحث مهدویت و کلیات امامت

اشاره

اهداف:

۱. اهمیت و ضرورت مباحث مهدویت

۲. آشنایی با ابعاد مختلف ضرورت طرح مباحث مهدویت

۳. شناخت جایگاه امامت و مهدویت در تفکر دینی

فوائد:

۱. توجه به اهمیت موضوع مهدویت و لزوم بررسی ابعاد مختلف آن

۲. احساس نیاز و وابستگی به امام

۳. شناخت اوصاف امام

مطالب آموزشی:

۱. ضرورت طرح مباحث مهدویت

۲. آشنایی با ابعاد ضرورت طرح

الف) اعتقادی ب) اجتماعی

ج) سیاسی د) تاریخی

ه) فرهنگی

۳. دلائل نیاز انسان به امام

۴. ویژگی های امام

الف) علم امام

ب) عصمت امام

ج) مدیریت اجتماعی امام

د) کمالات اخلاقی امام

۵. انتصابی بودن امام

بیان جامع از امام رضا علیه السلام

ضرورت طرح مباحث مهدویت

اشاره

در هر بحثی پیش از پرداختن به مسائل آن، باید به ضرورت و بایستگی آن توجه کرد، تا با انگیزه قوی و توان کافی وارد آن شد.

از این رو در ابتدا چند پرسش را مطرح می کنیم:

۱. آیا مباحث مهدویت، کاربردی است و یا صرفاً تئوری و حاشیه ای است؟

۲. آیا بحث از مهدویت و مسائل آن نیاز بشر امروز است و می تواند به انتظارات او پاسخ دهد؟

۳. اعتقاد به مهدویت چه تحولی در زندگی انسان مسلمان ایجاد می کند؟ و ...

موضوع موعود یا مصلح کل، نظریه و اندیشه ای نیست که در طول زمان در اذهان پدید آمده و برای تسکین دردها و ایده ای برای دلداری مظلومان باشد. بلکه هویت شیعه است که با توجه به آیات و روایات می توان به ضرورت آن پی برد.

در این نوشتار بر آنیم که به طور اختصار، در ابعاد مختلف به ضرورت طرح مهدویت بپردازیم:

یک. بعد اعتقادی

«اعتقاد» بنیان اصلی زندگی است؛ یعنی، آنچه را که انسان در میدان عمل انجام می دهد، بی تردید به ساختار اعتقادی او بر می گردد. از این رو اگر انسان دارای اعتقاد صحیح و مستحکم باشد، در صحنه عمل گرفتار لغزش و دو دلی نخواهد شد. مهمترین چیزی که به اعتقاد درست شکل می دهد، معرفت است.

با تحصیل معرفت می توان به این نتیجه رسید که؛ امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف تداوم بخش امامت ائمه هدی علیهم السلام می باشند، او واسطه فیض الهی، خاتم الاوصیاء و مظهر رسول خدا است، امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف طریق معرفت به آفریدگار است؛ چنان که در روایات، راه معرفت خدا و

اوصاف او، شناخت اولیای خدا و امامان معصوم دانسته شده است. اینان مظهر اسمای الهی اند و شناخت درست آنان، می تواند طریق معرفت خدا باشد.

شیعه و سنّی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نقل کرده اند: «من مات و لم یعرف امام زمانه مات میته جاهلیه.» (۱) هر کس بمیرد و حال آنکه امام زمان خود را نشناخته باشد به مرگ جاهلیت مرده است».

در برخی از دعاها مأمور شده ایم تا خواهان توفیق معرفت امام باشیم:

«اللهم عرفنی حجتک فانک ان لم تعرفنی حجتک ضللت عن دینی.» (۲) ... خدایا حجّت خود را به من بشناسان، اگر حجّت خود را به من نشناسانی، از دینم گمراه خواهم شد».

آیا با وجود این همه آثار، نباید به شناخت امام عجل الله تعالی فرجه الشریف پرداخت و ابعاد وجود مقدس حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را بهتر شناخت؟ چگونه می توانیم نسبت به او شناخت صحیح و درستی نداشته باشیم؟ در حالی که آن حضرت در عصر غیبت نیز، از فیض الهی خویش، مردم را محروم نمی کند، و همه ما مشمول فیوضات امامت او هستیم؟

دو. بعد اجتماعی

بشر از روزی که روی زمین قرار گرفت، پیوسته در آرزوی یک زندگی اجتماعی سعادت بخش بوده است. اگر این خواسته امکان تحقق خارجی نداشت، هرگز چنین آرزو و امیدی در نهاد وی نقش نمی بست؛ همان طور که اگر غذا یا آبی نبود، تشنگی و گرسنگی هم نبود... .

«مهدویت»، فکر و اندیشه‌ای است که آثار اجتماعی فراوانی دارد، مهمترین آنها، از بین بردن یأس و ناامیدی از پیکره اجتماع است. مهدویت؛ یعنی، امیدواری به آینده ای روشن و پیامی رهایی بخش به بشر سرخورده و ستم دیده و اینکه روزی یک مرد الهی خواهد آمد و آنچه مردم بدان امید دارند، تحقق خواهد بخشید.

یک مسلمان، باور قطعی دارد که تنها نظام اجتماعی که می تواند به خواسته های مشروع او به طور کامل پاسخ دهد و نظامی را براساس حق و عدالت شکل دهد، نظام زیبای

۱- . شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ص ۴۰۹، ج ۹ و قریب به این مضمون ر.ک: صحیح بخاری، ج ۵، ص ۱۳، صحیح مسلم ج۶، ص ۲۱ و ۲۲. ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۹، ص ۱۵۵.

۲- . اصول کافی، ج ۱، ص ۳۳۷ و کمال الدین، ج ۲، ص ۳۴۳

حکومتی اسلام است که شکل کامل آن در عصر ظهور ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف تحقق خواهد یافت. این، یعنی امید، نشاط و زندگی. این اندیشه آن قدر روشن است که حتی برخی از مستشرقان (نظیر ماربین فیلسوف آلمانی) هم بدان تصریح کرده است: «از جمله مسائل اجتماعی بسیار مهم که همیشه [می توانـد] موجب امیدواری و رستگاری [باشد] همانا اعتقاد به وجود حجّت عصر و انتظار ظهور او است.»

بنابراین اعتقاد به وجود مقدس مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف امید را در دل ها زنده می کند. انسانی که معتقد به این اصل است، نا امید نمی شود، چون می داند یک پایان روشن حتمی وجود دارد... سعی می کند که خودش را به آن برساند (۱) و از حرکت نمی ایستد بلکه سعی در تحقق بخشیدن آن دارد و از این رو در برابر سختی ها و ناملایمات تن به شکست نمی دهد. این بزرگترین ره آورد اجتماعی برای بشر در پرتو اعتقاد به مهدویت است.

سه. بعد سیاسی

تاریخ پیوسته شاهد شکست مکتب ها و حکومت های مختلف در صحنه جهانی بوده است. سالیان دراز دو ایده غالب کاپیتالیسم نماینده اندیشه لیبرال دموکراسی غرب و کمونیسم نماینده سوسیالیسم با سلاح های اتمی و ...جهان را تهدید کردند و این آشکارترین دلیل بر ناکارآمدی برنامه ها و ایده های آنها است.

این دو تفکر سالیان متمادی، افکار و اندیشه سیاسی جهان معاصر را تحت الشعاع خود قرار داده بود. ولی در طول سالیان گذشته یکی سقوط کرده و دیگری در حال سقوط است زیرا به راحتی می توان چالشهای موجود در اندیشه لیبرال دموکراسی غرب را مشاهده کرد. آنچه از بحرانهای اخلاقی، معرفتی، روانی و تکنولوژی و ... در آن پدید آمد، همه نشان آن دارد که این امپراطوری، در انتظار یک شکست سنگین است.

حال تکلیف این بشر وامانده و سرگشته از ناکامی ها و شعارهای بی عمل و نظاره گر سراب ها چیست؟

بشر امروزی تشنه یک طرح و نگاه جدید در عرصه سیاسی جهان است. به واقع بشر

۱- . مصلح جهانی و مهدی موعود از دیدگاه اهل سنت، سید هادی خسروشاهی، ص ۷۷ (به نقل) از رولیسیول بزرگ یا سیاسه الحسینیه، فصل ۷، صص ۴۹ و ۵۰، تحت عنوان: فلسفه مذهب شیعه.

امروز در یک عطش فوق العاده به سر می برد، و آنچه می تواند او را سیراب کند، فقط طرح مدینه فاضله مهدوی است.

نظریه مهدویت، یک اندیشه جهانی است و این اندیشه برای جهان و اداره آن طرح و برنامه دارد.

از این رو تنها برنامه ای که می تواند پاسخگوی بشر معاصر باشد، این اندیشه است، مهدویت در عرصه حکومت دارای اهداف بلند و ارزشی است، و حتی می تواند این فکر برای حکومت دینی، یک طرح راهبردی باشد.

اگر مهدویت به خوبی تبیین شود، حرکت های اصلاحی در سراسر جهان جان می گیرد، چنان که انقلاب اسلامی ایران به عنوان زمینه و بستری مناسب برای انقلاب بزرگ امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شکل گرفت.

چهار. بعد تاریخی

مهدویت در راستای مسأله امامت و در امتداد نبوت و خاتمیت است، از این رو در مرحله ای حساس از تاریخ آغاز شده و تا امروز ادامه یافته است و تا آخرین لحظه حیات دنیوی بشر نیز باقی خواهد بود. بنابراین چگونگی «امامت» از امام علی علیه السلام تا ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف و عکس العمل مسلمانان درباره امامت (بطور عام) و مهدویت (بطور خاص) و نیز حوادث تاریخی در این زمینه می تواند از موضوعات مهم و حساس تاریخ اسلام به شمار آید.

مسأله مهدویت در طول تاریخ مطرح بوده است، روایات شیعه و سنی مملو از بشارات پیامبر گرامی به آمدن حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است. موعود باوری در طول حیات تاریخی اسلام منشأ آثار فراوان بوده است.

جالب اینجاست که بسیاری از حرکت های اصلاحی در تاریخ و عصر حاضر متأثر از اندیشه مهدویت بوده است؛ (مثل فاطمیان در مصر، مهدی سودانی در سودان و ...) حرکت اصلاحی موعود باوری آن چنان در جامعه اسلامی تأثیر شگرف گذاشت که برخی از دسیسه گران با استفاده ابزاری از واژه مهدی، و ادعای مهدویت عده ای از مردم را در جوامع اسلامی به خود مشغول کردند.

پنج. بعد فرهنگی

اشاره

یکی از وظایف ما مسلمانان، زمینه سازی و گسترش فرهنگ مهدویت و جلوگیری از تأخیر در ظهور آن حضرت است. کار در بعد فرهنگی در عرصه مهدویت به چند محور نیاز دارد:

۱. تبیین استراتژی انتظار

استراتژی انتظار؛ یعنی کلان نگری و به کارگیری همه نیروها و توانایی ها برای تحقق ظهور حضرت، این امر تحقق نمی یابد مگر اینکه در این عرصه از هر گونه برنامه منفعلانه دوری کرده و خود را به یک برنامه فعال و پرتحرک واداشته تا با سازمان دهی همه نیروها و توان موجود به اهداف مورد نظر دست یابیم. برای تحرک لازم در این زمینه باید آینده نگری داشت؛ زیرا بدون تبیین روشن آینده نمی توان برنامه درستی تدوین کرد.

همچنین باید از تمام ظرفیت های موجود در جامعه استفاده کرد تا انتظار به معنای واقعی کلمه شکل بگیرد، در نتیجه راه از بیراهه شناخته شود و گرفتار انتظار منفی و ایستا نشویم.

۲. آسیب شناسی

باید تلاش کرد نقاط آسیب پذیر را شناخت و سعی در حلّ این آسیب ها داشت: به عنوان نمونه، نباید با طرح افراطی ملاقات با امام زمان علیه السلام، اساس مهدویت را در ملاقات خلاصه کرد، چرا که با عدم تحقق ملاقات، عده ای دچار یأس و نا امیدی می شوند و ... و یا به طرح یک طرفه قهر و غضب امام پرداخت.

همچنین بایستی مراقب باشیم، مفهوم انتظار، تحریف نشود و اندیشه های نادرست (مانند ظلم پذیری و ...) در جامعه حاکم نگردد.

۳. دشمن شناسی

دشمن از هر حربه ای استفاده می کند تا جلوی رشد تفکر مهدویت را در جامعه اسلامی بگیرد و یا آن را تحریف کند. با توجه به آنچه گفته شد (ثمرات مهدویت و ...)، اگر دشمن این کار را نکند باید تعجب کرد؛ زیرا ماهیت دشمنی همین است! باید کوشید با شناخت صحیح مباحث مهدویت، جلوی هر گونه تخریب و تحریف در آن را گرفت.

مفهوم و جایگاه امامت

پس از رحلت پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم مهمترین بحثی که در جامعه نوپای اسلامی مطرح شد موضوع خلافت و جانشینی رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بود. گروهی بر اساس آراء بعضی بزرگان صحابه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، خلافت ابوبکر را پذیرفتند و گروه دیگر معتقد شدند که جانشین پیامبر بنابر تعیین آن حضرت، امام علی علیه السلام است. در زمان های بعد دسته اول به عامّه (اهل سنّت و جماعت) و گروه دوم به خاصّه (تشیع) معروف گردیدند.

نکته قابل توجه اینکه اختلاف شیعه و سنّی تنها در شخص جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نیست؛ بلکه در دیدگاه هر یک، «امام» معنی و مفهوم و جایگاه ویژه ای دارد که این دو مذهب را از یکدیگر متمایز می کند.

برای روشن شدن موضوع، معنای امام و امامت را بررسی می کنیم تا تفاوتِ دیدگاه ها آشکار گردد.

«امامت» در لغت به معنی پیشوایی و رهبری است و «امام» کسی است که سرپرستی یک گروه را در مسیری مشخص به عهده می گیرد. و در اصطلاحِ علم دین، امامت به گونه های مختلف تفسیر شده است.

به نظر اهل سنّت، امامت حاکمیتی دنیوی (و نه منصبی الهی) است که از رهگذر آن جامعه مسلمین سرپرستی و اداره می گردد و از آنجا که هر جمعیتی نیاز به پیشوا و بزرگی دارند جامعه مسلمین نیز، پس از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم باید برای خود رهبری برگزیند و چون برای این گزینش راه و رسم ویژه ای در دین ترسیم نشده است، انتخاب جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می تواند از راههای مختلف همچون رجوع به آراء اکثریت مردم یا بزرگان آنها یا وصیت خلیفه پیشین و یا حتی کودتا و غلبه نظامی باشد.

ولی شیعه که امامت را ادامه نبوّت و امام را حجّت خدا در میان خلق و واسطه فیض او به مخلوقات می داند معتقد است که «امام» تنها به تعیین الهی است که از زبان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، پیام آور وحی، معرفی می گردد. این ایده به خاطر جایگاه رفیع و بلند امامت در تفکر شیعی است که امام را نه تنها سرپرست و مدیر جامعه مسلمین که بیان کننده احکام الهی و مفسّر قرآن کریم و راهبر راه سعادت می داند. به بیان دیگر در فرهنگ شیعه، امام، مرجع

امور مردم در دو بخش دین و دنیاست نه آنگونه که اهل سنّت معتقدند که تنها وظیفه خلیفه، حکومت داری و اداره دنیای مردم باشد.

نیاز به امام

پس از روشن شدن دیدگاهها، بجاست به این سؤال پاسخ دهیم که با وجود قرآن و سنّت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم چه نیازی به امام و رهبر دینی آنگونه که شیعه معتقد است وجود دارد؟

برای ضرورت وجود امام، دلیل های فراوانی بیان شده است ولی ما تنها به یک بیان ساده، اکتفا می کنیم:

همان دلیلی که نیاز به پیامبر را بیان می کند، بیانگر نیاز مردم به «امام» نیز است. زیرا از سویی، اسلام آخرین دین و حضرت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم آخرین پیامبر خداست، بنابراین، اسلام باید پاسخگوی تمام نیازهای بشر تا قیامت باشد. از سوی دیگر، قرآن کریم، اصول و کلیات احکام و معارف الهی را بیان کرده است و تبیین و توضیح آن به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم واگذار شده است. (۱) ولی روشن است که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به عنوان رهبر مسلمین، مطابق نیازها و ظرفیت جامعه اسلامی زمان خود به بیان آیات الهی پرداخته است و لازم است برای او جانشینان لایقی باشد که همچون او متصل به دریای بیکران علم خدا باشند تا آنچه را پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، تبیین نفرموده است، بیان کنند و نیازهای جامعه مسلمین را در هر زمان، پاسخ گویند.

در روایتی که شیعه و سنّی از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم نقل کرده اند آمده است:

«اِنّی تارِکٌ فیکُمُ الثَّقَلَینِ کِتابَ اللّهِ وَ عِتْرَتی؛ ما اِنْ تَمَسَّکْتُمْ بِهِما لَنْ تَضِلّوُا بَعْدی اَبَداً... (۲)

به راستی که من دو چیز گرانبها در میان شما باقی می گذارم: قرآن و اهل بیتم، تا وقتی به این دو چنگ بزنید هرگز پس از من گمراه نخواهید شد.»

طبق این حدیث، هیچ زمانی خالی از حضور عترت پیامبر در کنار قرآن نخواهد بود.

همچنین امامان علیهم السلام، نگهبان میراث به جا مانده از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و نیز مبین و مفسّر حقیقی قرآن کریم هستند تا دین خدا دستخوش تحریفِ غرض ورزان و دشمنان قرار نگیرد و این

۱- . قرآن کریم خطاب به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرموده است: «ما ذِکر]قرآن[را بر تو فرستادیم تا آنچه را بر مردم نازل شده است برای ایشان بیان کنی»؛ سوره نحل، آیه ۴۴.
۲- . بحارالانوار، ج ۲، ص ۱۰۰.

سرچشمه زلال تا قیامت، پاک و پاکیزه باقی ماند.

بعلاوه «امام» به عنوان انسان کامل، الگوی جامعی در همه ابعادِ انسانی است و بشر نیاز جدّی به چنین نمونه ای دارد که با دستگیری و هدایت او، آنگونه که در خور کمال انسانی اوست تربیت گردد و در پرتو راهنمایی های این مربی آسمانی از انحراف ها و دام های نفس سرکش خود و شیطان های بیرونی محفوظ بماند.

از مطالب بالا روشن شد که نیاز مردم به امام یک نیاز حیاتی است و برخی از وظایف امام به شرح زیر است:

رهبری و اداره امور جامعه (تشکیل حکومت)

حفظ دین و آئین پیامبر از تحریف و بیان صحیح قرآن؛

تزکیه نفوس و هدایت معنوی مردم؛ (۱)

ویژگی های امام

جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم که ضامن تداوم حیات دین و نیز پاسخگوی نیازهای بشر است شخصیت ممتازی است که به تناسب جایگاه والای پیشوایی و رهبری، ویژگی هایی دارد که مهمترین آنها عبارتند از:

تقوا و پرهیزگاری و برخورداری از ملکه عصمت به گونه ای که کوچکترین گناهی از او سر نمی زند.

علم و دانش که از علم پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم سرچشمه گرفته است و متصل به علم الهی است. بنابراین پاسخگوی همه در تمام زمینه های مادی و معنوی، دینی و دنیوی است.

آراستگی به فضائل و سجایای اخلاقی در بالاترین درجات؛

توان اداره جامعه بشری و مدیریت صحیح آن بر اساس آموزه های دینی؛

با توجه به صفات یاد شده برای امام، بدیهی است که انتخاب چنین فردی از توان و دانش مردم بیرون است و تنها خداوند است که به سبب علم بی نهایت خود می تواند پیشوایان و

۱-. گفتنی است که «تشکیل حکومت» توسط امام معصوم وابسته به زمینه ها و شرایط آن است ولی سایر وظایف، حتی در زمان غیبت، انجام می گیرد اگرچه در زمان ظهور امام و حضور آشکارش در میان مردم، ملموس و عینی است. نکته دیگر اینکه آنچه در این بخش گفته شد نیاز مردم به امام در حیات معنوی آنهاست و اما نیازِ مجموعه عالم به «وجود امام» در بحث «فوائد امام غایب» خواهد آمد.

جانشینان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را برگزینند. بنابراین از مهمترین ویژگی های امام، منصوب بودن او از سوی خداست.

با توجه به اهمیت این ویژگی ها، به اختصار درباره هر یک توضیح می دهیم:

علم امام

امام که سمت پیشوایی و رهبری مردم را به عهده دارد؛ لازم است دین را در تمامی زوایای خود بشناسد و به قوانین آن آگاهی کامل داشته باشد و نیز با دانستن تفسیر آیات قرآن و احاطه کامل به سنّت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به تبیین معارف دین پرداخته و به همه سؤالات مردم در موضوعات مختلف پاسخ دهد و آنها را به بهترین شیوه راهنمایی کند. بدیهی است که چنین مرجع علمی می تواند مورد اعتماد و تکیه گاه توده ها قرار گیرد و چنین پشتوانه علمی تنها به واسطه اتّصال به علم الهی می تواند وجود داشته باشد به همین دلیل است که شیعه معتقد است علم امامان و جانشینان واقعی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم برگرفته از علم بیکران خدایی است.

امام علی علیه السلام درباره علامت های امام بر حق می فرماید:

«امام آگاه ترین فرد است به حلال و حرام خدا و احکام گوناگون و اوامر و نواهی او و هر آنچه مردم نیازمند هستند.» (۱)

عصمت امام

یکی از صفات مهم امام و شرایط اساسی امامت، «عصمت» است و آن ملکه ای است که از علم به حقایق و اراده ای قوی به وجود می آید و امام به سبب برخورداری از این دو، از ارتکاب هر گناه و خطایی خودداری می کند. امام هم در شناخت و تبیین معارف دینی و هم در عمل به آنها و هم در تشخیص مصالح و مفاسد جامعه اسلامی، معصوم از لغزش می باشد.

برای عصمت امام، دلائل عقلی و نقلی (از قرآن و روایات)، وجود دارد. مهمترین دلیل های عقلی عبارتند از:

الف. حفظ دین و راه و رسم دینداری، در گرو عصمت امام است. چون امام مسئولیت حفظ دین از تحریف و هدایت دینی مردم را به عهده دارد و نه تنها سخن او که رفتار او و تأیید و عدم

۱- . میزان الحکمه، ج ۱، ح ۸۶۱.

تأییـدش نسـبت به عمـل دیگران، در رفتـار جامعه تأثیر می گـذارد. پس بایـد در فهم دین و عمل به آن از هر لغزشـی محفوظ باشد تا پیروان خود را به گونه صحیح، هدایت کند.

ب. یکی از دلائـل نیاز جامعه به امام این است که مردم در شـناخت دین و اجرای آن، مصون از خطا نیسـتند. حال اگر پیشوای مردم نیز چنین باشد، چگونه می تواند مورد اعتماد کامل آنها قرار گیرد؟! به بیان دیگر اگر امام معصوم نباشد، مردم در پیروی از او و انجام همه دستوراتش، دچار تردید خواهند شد (۱).

آیاتی از قرآن نیز بر لزوم عصمت امام دلالت دارد که یکی از آنها آیه ۱۲۴ سوره بقره است. در این آیه شریفه آمده است که پس از مقام نبـوت، خداونـد مقـام والای امـامت را نیز به حضـرت ابراهیم علیه السـلام عطـا فرمود. آنگـاه حضـرت ابراهیم از خداوند درخواست کرد که مقام امامت را در نسل او نیز قرار دهد.

خداوند فرمود:

«عهد من (امامت) به سـتمکاران و ظالمان نمی رسد». یعنی منصب امامت مخصوص آن دسته از ذرّیه ابراهیم علیه السلام است که ظالم نباشند.

حال با توجه به اینکه قرآن کریم، شـرک به خدا را ظلم بزرگ دانسـته و نیز هر گونه تجاوز از دستورات الهی (= گناه) را ظلم به نفس شـمرده است، هر کس در برهه ای از زنـدگی خود، مرتکب گنـاهی شـده، مصـداق ظـالم بوده و شایسـته مقام امامت نخواهد بود.

به بیان دیگر، بدون شک حضـرت ابراهیم علیه السلام «امامت» را برای آن دسته از ذرّیه خود که در تمام عمر گناه کار بوده و یا در آغاز نیکوکار بوده و سپس بدکار شده اند، درخواست نکرده است. بنابراین دو دسته باقی می ماند:

۱. آنان که در آغاز، گناه کار بوده و سپس توبه کرده و نیکوکار شده اند.

۲. آنها که هیچ گاه مرتکب گناهی نشده اند.

خداوند در کلام خود، دسته اول را استثنا کرده است. نتیجه اینکه مقام «امامت» تنها به دسته دوم اختصاص دارد.

۱- . به علاوه اگر امام مصون از خطا نباشد باید به دنبال امام دیگری بود تا نیاز مردم را پاسخ دهد و اگر او نیز محفوظ از خطا نباشد امام دیگری لازم است و این رشته همچنان تا بی نهایت ادامه خواهد یافت و چنین امری از نظر فلسفی باطل است.

مدیریتِ اجتماعی امام

از آن جا که انسان، موجودی اجتماعی است و اجتماع بر روح و روان و رفتار او تأثیر فراوانی دارد لازم است برای تربیت صحیح و رشد او به سوی قرب الهی، زمینه های اجتماعی مناسب پدید آید و این در سایه تشکیل یک حکومت الهی، ممکن خواهد بود. بنابراین امام و پیشوای مردم باید توان اداره امور جامعه را دارا بوده و با استفاده از تعالیم قرآن و سنّت نبوی صلی الله علیه و آله و سلم و بهره گیری از عناصر کار آمد، حکومتی اسلامی را پی ریزی کند.

آراستگی امام به کمالات اخلاقی

امام که پیشوا و راهبر جامعه است باید از همه بدی ها و رذائل اخلاقی دور بوده و در مقابل، همه کمالات اخلاقی را در عالی ترین حدّ آن دارا باشد زیرا او به عنوان انسان کامل بهترین الگو برای پیروان خود به شمار می رود.

امام رضا علیه السلام فرمود: «برای امام علیه السلام نشانه هایی است: او داناترین،... پرهیزگارترین، بردبارترین، شجاع ترین، سخاوتمندترین و عابدترینِ مردم است». (۱)

بعلاوه او در مقام جانشینی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، در پی تعلیم و تربیت انسان هاست. بنابراین خود باید پیش از همگان و بیشتر از مردمان، به اخلاق الهی آراسته باشد.

امام علی علیه السلام می فرماید:

کسی که]به امر خدا[خود را امام مردم قرار داده است بر اوست که پیش از تعلیم دیگران به تعلیم خود همّت گمارد و باید دیگران را به وسیله رفتار خود تربیت کند پیش از آنکه با گفتار تربیت کند. (۲)

نصب امام از سوی خدا

از دیدگاه شیعه، امام و جانشین پیامبر تنها به دستور خدا و انتخاب او انجام می گیرد و پیامبر، امام پس از خود را معرفی می کند. بنابراین هیچ فرد یا گروهی حق دخالت در این امر را ندارند.

۱- . معانی الاخبار، ج ۴، ص ۱۰۲.

۲- . میزان الحکمه، باب ۱۴۷، ح ۸۵۰.

ضرورت نصب امام از سوی خداوند دلیل هایی دارد از جمله:

الف. به فرموده قرآن، حاکم مطلق بر همه چیز خداوند است و همه باید تنها از او اطاعت کنند. بدیهی است این حاکمیت می تواند از سوی خداوند به هر کسی مطابق شایستگی و مصلحت داده شود. بنابراین، همان گونه که پیامبر به وسیله خدا انتخاب می گردد، امام نیز به تعیین الهی، بر مردم ولایت می یابد.

ب. پیش از این برای امام، ویژگی هایی را از قبیل عصمت و علم و... بیان کردیم. روشن است که یافتن و شناختن کسی که دارای این صفات آن هم در عالی ترین درجه باشد تنها به وسیله خداوند که دانای به آشکار و نهان انسانهاست، امکان پذیر است. همان گونه که خداوند در قرآن کریم به ابراهیم می فرماید: من تو را پیشوای مردم قرار دادم. (۱)

بیانی جامع و زیبا از امام رضا علیه السلام

در پایان این گفتار مناسب است که بخشی از بیانِ زیبای پیشوای هشتم، حضرت رضا علیه السلام را که درباره مقام امام و ویژگی های اوست بیاوریم:

«آنها]که در امر امامت اختلاف کردند و گمان کردند که امامت امری انتخابی است [نادانی کردند... مگر مردم، مقام و منزلت امامت در میان امت را می دانند تا روا باشد که به اختیار و انتخاب ایشان واگذار شود؟!

همانا امامت، قدرش والاتر و شأنش بزرگ تر و منزلتش عالی تر و مکانش رفیع تر و عمقش ژرف تر از آنست که مردم با عقل خود به آن برسند یا با آرای خود آن را دریابند...

همانا امامت، مقامی است که خدای عزوجل، بعد از رتبه نبوّت و خُلّت (مقام خلیل اللّهی) در مرتبه سوم به ابراهیم علیه السلام اختصاص داد... امامت، خلافت خدا و خلافت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و مقام امیرالمؤمنین علیه السلام و میراث حسن و حسین علیهما السلام است. به راستی که امامت، زمام دین و مایه نظام مسلمین و صلاح دنیا و عزّت مؤمنان است... کامل شدن نماز، روزه، حج و جهاد و... نیز حفظ مرزها به سبب امام]و پذیرفتن ولایت [است.

۱- . سوره بقره، آیه ۱۲۴.

امام، حلال خدا را حلال و حرام او را حرام می کند]و مطابق حکم واقعی پروردگار، حکم می کند[و حدود الهی را به پا می دارد و از دین خدا حمایت کرده و با حکمت و موعظه نیکو و دلیل رسا به راه پروردگار دعوت می کند.

امام مانند خورشید طلوع کننده است که نورش عالم را فرا می گیرد و خودش در افق است به گونه ای که دست ها و دیدگان به او نرسد. امام، ماه تابان، چراغ فروزان، نور درخشان و ستاره راهنما در شدت تاریکی ها و در راههای شهرها و کویرها و در گرداب دریاها]و نجات دهنده از انواع فتنه ها و نادانی ها[است...

امام انیس همراه و پدر مهربان و برادر تنی و مادر نیکوکار به فرزند کوچک و پناهگاه بندگان در مصیبت های بزرگ است. امام کسی است که از گناهان پاک و از عیب ها بر کنار است. او به دانش مخصوص و به خویشتن داری و حلم نشانه دار است... امام، یگانه روزگار خویش است و کسی به (ساحت) او نزدیک نمی شود و هیچ دانشمندی با او برابر نمی گردد. نه کسی جای او را می گیرد و نه برای او مثل و مانندی یافت می شود... پس کیست که بتواند امام را بشناسد و یا انتخاب امام برای او ممکن باشد؟! هیهات هیهات! (۱) در اینجا خردها گم گشته و عقل ها سرگردان و حیران گردیده است.]در اینجا[دیده ها بی نور، بزرگان کوچک؛ حکیمان متحیّر... و سخن دانان درمانده اند از اینکه بتوانند یکی از شؤون یا فضیلت های امام را توصیف کنند و آنان همگی به عجز و ناتوانی اعتراف می کنند!!...» (۲)

۱- . این کلمه در عربی به معنی دور شمردن و بعید دانستن یک کار استفاده می شود.

۲- . کافی، ج ۱، باب ۱۵، ح ۱، ص ۲۵۵.

ص: ۲۷

خلاصه درس

O با توجه به جایگاه اصیل مهدویت، تبیین معارف مهدوی و بررسی ابعاد آن، یک امری مهم و ضروری است.

O با عنایت به حدیث« من مات... » شناخت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف یک ضرورت است.

O طبق مفاد حدیث « ثقلین» قرآن و عترت ملازم هم و جدایی ناپذیر از یکدیگرند.

O اعتقاد به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان امام حی و حاضر، یک اعتقاد مستحکم و خدشه ناپذیر است.

O توجه به شبهات مطرح پیرامون موضوعات مهدویت، امری لازم است.

O تفاوت اساسی دیدگاه شیعه و سنّی در باب امامت بر این است‌که در اعتقاد شیعه، امامت منصب الهی و جزء اصول دین است اما از نظر اهل سنّت امامت یک مقام دنیوی و امر عرفی است.

O امام علیه السلام آراسته به کمالات مانند: علم، عصمت، مدیریت و دیگر ارزش های الهی و صفات عالی انسانی است.

پرسش های درس

۱. ابعاد مختلف ضرورت طرح مباحث مهدویت را توضیح دهید؟

۲. تفاوت بنیادین دیدگاه شیعه با اهل سنّت در باب امامت و خلافت را بیان کنید؟

۳. فلسفه و دلیل نیاز انسان به امام را شرح دهید؟

۴. با توجه به ویژگی های مقام امامت، لزوم انتصابی بودن امام علیه السلام چگونه قابل اثبات است؟

۵. منشأ پیدایش ملکه عصمت را معرفی و دلائل اثبات عصمت امام علیه السلام را به اختصار توضیح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. اهمیت و جایگاه معرفت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را تبیین نمایید؟

۲. ارتباط حدیث ثقلین با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را تشریح کنید؟

۳. اضطرار به حجّت را تبیین کنید؟

۴. ضرورت طرح معارف مهدویت از بعد فرهنگی را بیان کنید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. بحارالانوار ج۲۳ باب وجوب معرفه الامام

۲. کافی ج۱ کتاب الحجه باب معرفه الامام

۳. ضرورت طرح مباحث مهدویت روح الله شاکری

۴. فصلنامه انتظار شماره۱ مقاله مبانی اعتقادی مهدویت

۵. امامت و مهدویت آیت الله صافی گلپایگانی

۶. منتخب الاثر آیت الله صافی گلپایگانی

درس دوم: امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در یک نگاه

اشاره

اهداف:

معرفی اجمالی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

فوائد:

۱. آشنائی با نام، کنیه و القاب حضرت

۲. چگونگی ولادت

۳. آشنایی با اوصاف و ویژگی های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

مطالب آموزشی:

۱. مقدمه:

الف) نگاهی به تاریخچه و شخصیت مادر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

ب) تاریخ و محل ولادت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

ج) چگونگی ولادت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. نام، القاب و کنیه های امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. شمائل و خصوصیات امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

خصوصیات جسمی

خصوصیات روحی

۴. دوره های زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف (دوران اختفا، غیبت، ظهور)

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در یک نگاه

اشاره

آخرین امام شیعیان و دوازدهمین جانشین رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در سپیده دم جمعه، نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری] ۸۶۸ میلادی [در سامراء یکی از شهرهای عراق، دیده به جهان گشود.

پدر گرامی او، پیشوای یازدهم شیعیان حضرت امام حسن عسکری علیه السلام و مادر بزرگوار آن حضرت، بانویی شایسته به نام «نرجس» بود که درباره ملیّتِ او روایات، مختلف است. مطابق روایتی، آن حضرت دختر «یشوع» پسر امپراتور روم بوده و مادرش از نسل «شمعون» وصی حضرت عیسی علیه السلام است. برابر این روایت نرجس در پی خوابی شگفت مسلمان شد و به هدایت امام عسکری علیه السلام خود را در میان سپاه روم که عازم نبرد با مسلمانان بودند قرار داد و همراه جمعی دیگر به اسارت لشکر اسلام در آمد. امام هادی علیه السلام کسی را فرستاد که او را خریداری کرد و به سامراء آورد. (۱)

روایات دیگری نیز نقل شده است (۲) ولی آنچه مهم و قابل توجه است اینکه حضرت نرجس علیها السلام مدتی در خانه حکیمه خاتون از خواهران بزرگوار امام هادی علیه السلام بوده و تحت تعلیم و تربیت ایشان قرار گرفته است و مورد احترام فراوان حکیمه علیها السلام بوده است.

حضرت نرجس علیها السلام آن بانویی است که سال ها پیش در کلام پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم (۳) و امیرالمؤمنین علیه السلام (۴) و امام صادق علیه السلام (۵) مورد ستایش قرار گرفته و از او به عنوان بهترین

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۱، ح ۱، ص ۱۳۲.

۲- . بحارالانوار، ج ۵، ح ۲۹، ص ۲۲، و ح ۱۴، ص ۱۱.

۳- . بحارالانوار، ج ۵۰، ح ۷، ص ۲۱.

۴- . الغیبه طوسی، ح ۴۷۸، ص ۴۷۰.

۵- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۳، ح ۳۱، ص ۲۱.

کنیزان و سرور آنان یاد شده است.

گفتنی است که مادر امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف به نام های دیگری مانند سوسن، ریحانه، ملیکه و صیقل (صقیل) نیز خوانده می شد.

نام، کنیه و القاب

نـام و کنیه (۱) امـام زمـان عجـل الله تعالی فرجه الشـریف همان نام و کنیه پیامبر اسـلام صـلی الله علیه و آله و سـلم است و در برخی از روایات از بردن نام ایشان تا هنگام ظهور، نهی شده است.

لقب هـای مشـهور آن حضـرت عبارتنـد از: مهـدی، قائم، منتظَر، بقیه الله، حجّت، خلف صالـح، منصور، صاحب الامر، صاحب الزمان و ولی عصر که معروف ترین آن ها «مهدی» است.

هر یک از این لقب ها، بیانگر پیام ویژه ای درباره آن بزرگوار است.

آن امام خوبی ها را «مهـدی» گفته انـد زیرا که هـدایت شـده ای است که مردم را به سوی حق می خوانـد و «قائم» خوانده اند چون برای حق، قیام خواهـد کرد و «منتظَر» نامیـده انـد زیرا که همگان در انتظار مقـدم اویند و «بقیه اللّه» لقب داده اند چرا که باقیمانده حجت های خدا و آخرین ذخیره الهی است.

«حجّت» به معنی گواه خـدا بر خلق و «خلف صالـح» به معنی جانشـین شایسـته برای اولیـاء خـداست. او «منصور» است چون از سوی پروردگـار یـاری می شود و «صـاحب الأمر» است چون امر ایجاد حکومت عـدل الهی به عهـده اوست. «صاحب الزمان و ولی عصر» نیز به معنی آنست که او حـاکم و فرمانروای یگانه زمان است.

چگونگی ولادت

در روایات فراوان، از پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله و سـلم نقل شـده است که مردی از خانـدان او به نام «مهدی» قیام خواهد کرد و بنیان سـتم را واژگون خواهـد ساخت. فرمانروایان سـتمگر عباسـی با اطلاّع از این روایات در پی آن بودند که در همان ابتـدای ولادت امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف، او را به قتل رسانند. بنابراین از زمان امام جواد علیه السـلام، زندگی امامان معصوم علیه السلام با محدودیت های بیشتری همراه گشت و در زمان امام حسن عسکری علیه السلام به اوج خود رسید به گونه ای که

۱- . اسمی است که با لفظ «اب» یا «ام» شروع می شود مانند: اباعبداللّه و امّ البنین.

کمترین رفت و آمد به خانه آن بزرگوار از نظر دستگاه حکومت، مخفی نبود. پیداست در چنین شرایطی باید تولّد آخرین حجّت حق و موعود الهی در پنهانی و به دور از چشم دیگران می بود. به همین دلیل حتی نزدیکان امام یازدهم از جریان ولادت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بی اطلاّع بودند و تا چند ساعت پیش از تولّد نیز، نشانه های بارداری در نرجس خاتون مادر بزرگوار امام دوازدهم، دیده نشد.

حکیمه خاتون، دختر گرامی امام جواد علیه السلام، جریان ولادت را چنین حکایت کرده است:

امام حسن عسکری علیه السلام به دنبال من فرستاد و فرمود: «ای عمّه! امشب افطار نزد ما باش! چرا که شب نیمه شعبان است و خداوند در این شب]آخرین[حجّت خود بر روی زمین را آشکار خواهد کرد. پرسیدم: مادر او کیست؟ فرمود: نرجس! گفتم: فدای شما شوم! نشانه بارداری در او پیدا نیست! فرمود: سخن همان است که گفتم! پس]بر نرجس[وارد شدم و سلام کردم و نشستم. او پیش آمد تا کفش هایم را بیرون آورد و به من گفت: بانوی من حال شما چطور است؟ گفتم: بلکه تو بانوی من و بانوی خاندان منی! سخن مرا نپذیرفت و گفت: عمّه جان چه می فرمایید! گفتم: دخترم، امشب خداوند متعال به تو پسری عطا می فرماید که سرور دنیا و آخرت خواهد بود. پس خجالت کشید و حیا کرد.

حکیمه گوید: پس از نماز عشاء، افطار کردم و در بستر خود آرمیدم و هنگام نیمه شب برای انجامِ نماز]شب[برخاستم و آن را به جای آوردم در حالی که نرجس]به آرامی[خوابیده بود بدون آنکه اتفاقی برایش روی دهد. پس از انجام تعقیبات]نماز[خوابیدم. سپس هراسان بیدار شدم و حال آن که او همچنان در خواب بود. لحظاتی بعد برخاست و نماز]شب[گزارد و خوابید.

حکیمه ادامه می دهد: بیرون آمدم و در جستجوی فجر]سپیده [به آسمان نگریستم. پس فجر اوّل (۱) را مشاهده کردم و نرجس همچنان در خواب بود. پس به شک افتادم! ناگاه امام حسن عسکری علیه السلام از جایگاه خود ندا برآورد: ای عمّه شتاب مکن! امر] ولادت[نزدیک است. نشستم و به قرائت سوره های «سجده» و «یس» مشغول شدم که نرجس با اضطراب

۱- . مقصود سفیدی است که اندکی پیش از اذان صبح در افق دیده می شود.

بیدار شد. به سرعت نزد او رفتم و گفتم: «اسم الله علیک» (۱)] نام خدا بر تو باد [آیا چیزی احساس می کنی؟ گفت: آری ای عمّه! گفتم: بر خود مسلّط باش و دلت را استوار دار که این همان است که با تو گفتم. در این هنگام ضعفی من و نرجس را فرا گرفت. پس به صدای سرورم] نوزاد تولّد یافته [به خود آمدم و جامه را از روی او برداشتم و او را در حال سجده دیدم! در آغوشش گرفتم و او را کاملا پاکیزه یافتم!

در این هنگام امام عسکری علیه السلام مرا ندا داد: «ای عمّه! پسرم را نزد من بیاور! او را نزد وی بردم... در آغوشش گرفت و فرمود: پسرم سخن بگو! پس لب به سخن گشود و فرمود: "اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد انّ محمدا رسول الله "». سپس بر امیرالمؤمنین و امامان علیهم السلام درود فرستاد تا به نام پدرش رسید و از سخن گفتن باز ایستاد. امام عسکری علیه السلام فرمود: ای عمّه او را به نزد مادرش ببر تا بر او سلام کند....

حکیمه گوید: فردای آن روز به نزد امام یازدهم رفتم و بر حضرت سلام کردم و پرده را کنار زدم تا مولایم (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) را ببینم ولی او را ندیدم از این رو از پدر بزرگوارش پرسیدم: فدای شما شوم! برای مولای من چه اتّفاقی روی داده است؟ آن حضرت پاسخ دادند: ای عمّه! او را به آن کسی (خدایی) سپردم که مادر موسی، موسی علیه السلام را به او سپرد.

حکیمه گوید: چون روز هفتم فرا رسید آمدم و سلام کردم و نشستم. امام فرمود: فرزندم را نزد من آور! من سرورم را آوردم... امام فرمود: فرزندم! سخن بگوی! نوزاد] لب بگشود و [پس از گواهی به یگانگی خداوند و درود بر پیامبر اکرم و پدران بزرگوارش این آیات را تلاوت فرمود:

((بِسْمِ اللّهِ الرَّحْمنِ الرَّحیمِ * وَ نُریدُ اَنْ نَمُنَّ عَلَی الَّذینَ اسْتُضْعِفُوا فِی اْلاَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوارِثینَ وَنُمَکِّنَ لَهُمْ فِی الْارضِ وَنُرِی فِرْعَوْنَ وَهامانَ وَجُنُودَهُما مِنْهُمْ ما کانُوا یحْذَرُونَ. (۲))) (۳)؛

«به نام خداوند بخشنده مهربان. و ما اراده کردیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم و حکومتشان را در زمین پا برجا سازیم و به فرعون و هامان و لشکریانش، آنچه را از آنها]= بنی اسرائیل[بیم داشتند نشان دهیم.»

۱- . این جمله کنایه از این است که بلا از تو دور باد.

۲- . سوره قصص، آیات ۵ و ۶.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۲، ح ۱، ص ۱۴۳.

شمایل و خصوصیات

در روایات پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شمایل و اوصاف حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بیان شده است که به برخی از آن ها اشاره می شود:

آن بزرگوار چهره اش جوان و گندمگون، پیشانی اش بلند و تابنده، ابروانش هلالی و کشیده، چشمانش سیاه و درشت، بینی اش کشیده و زیبا و دندان هایش برّاق و گشاده است. بر گونه راست آن امام، خالی مشکین و در میان شانه اش اثری چون اثر نبوّت دیده می شود و اندام مبارکش متناسب و دلرباست.

بعضی از ویژگی های آن وجود شریف که در سخنان معصومین علیهم السلام بیان گردیده، از این قرار است:

او اهل عبادت و شب زنده داری، زهد و ساده زیستی، صبر و بردباری، عدالت و نیکوکاری است. آن حضرت سرآمد همگان در علم و دانش و وجود نازنینش چشمه سار برکت و پاکی است. او اهل قیام و جهاد، رهبر جهانی، انقلابی بزرگ، منجی نهایی و مصلح موعود بشریت است. آن وجود نورانی از تبار رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و از اولاد فاطمه زهرا علیها السلام و نهمین فرزند از نسل سیدالشهداء علیه السلام است که به هنگام ظهور بر کعبه تکیه زند و پرچم پیامبر را در دست گیرد و با قیام خود دین خدا را زنده و احکام خداوند را در سراسر گیتی جاری کند و جهان را پر از مهربانی و داد گرداند پس از آن که پر از جور و بیداد شده باشد. (۱)

زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شامل سه دوره پرفراز و نشیب است:

۱. دوره اختفا: زندگی پنهانی آن حضرت از آغاز ولادت تا زمان شهادت امام عسکری علیه السلام است.

۲. دوران غیبت: از هنگام شهادت امام یازدهم علیه السلام شروع گردیده تا هر زمان که به اراده خداوند ظهور کند، ادامه خواهد یافت.

۳. عصر ظهور: پس از طی شدن دوران غیبت و به خواست پروردگار جهان، امام دوازدهم علیه السلام ظهور خواهد کرد و دنیا را سرشار از خوبی ها و زیبایی ها خواهد نمود. هیچ کس زمان ظهور آن موعود منتظَر را نمی داند و از امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف روایت شده، آنها که برای ظهور، زمانی را تعیین کنند، دروغگو هستند. (۲)

۱- . منتخب الاثر، فصل دوم، از ص ۲۳۹ تا ۳۸۳.

۲- . احتجاج، ج ۲، ش ۳۴۴، ص ۵۴۲.

خلاصه درس

۱ O. امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف فرزند امام عسکری علیه السلام و از مادری به نام نرجس در صبحگاه جمعه روز ۱۵ شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری در سامرا چشم به جهان گشود.

۲ O. نام و کنیه حضرت، همانند رسول خدا است و لقب معروف حضرت «مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف» است.

۳ O. بنا به حکمت الهی دوران حمل امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نامحسوس و قضیه ولادت حضرت از چشم دیگران مخفی بوده است.

۴ O. شمائل ظاهری و اوصاف و خصوصیات جسمی حضرت در روایات ذکر شده است.

۵ O. دوران زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شامل دوره پنج ساله اختفاء، دوره هفتاد ساله غیبت صغرا و دوره طولانی غیبت کبری است.

پرسش های درس

۱. نام، نسب و شخصیت مادرگرامی امام زمان علیه السلام را بیان نمائید؟

۲. هشت مورد از القاب مشهور حضرت را ذکر نمائید؟

۳. دلیل مخفی بودن قضیه ولادت امام زمان علیه السلام را توضیح دهید؟

۴. جریان ولادت امام مهدی علیه السلام از زبان حکیمه خاتون را اجمالاً بیان کنید؟

۵. دوران زندگی امام عصر علیه السلام را با تعیین مقاطع تاریخی آن، توضیح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. دلایل اثبات ولادت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بیان کنید؟

۲. حکم ذکر نام حضرت در دوران غیبت کبرا را توضیح دهید؟

۳. شیوه های معرفی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف توسط امام عسکری علیه السلام را با توجه به حساسیت دشمن تشریح کنید؟

۴. وضعیت سیاسی، اجتماعی و فکری شیعه در آستانه غیبت صغرا را بیان کنید؟

۵. ملیّت مادر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را براساس روایات تاریخی بررسی نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. الغیبه شیخ طوسی

۲. تاریخ غیبت صغرا سید محمد صدر

۳. منتخب الاثر آیت الله صافی گلپایگانی

۴. درسنامه مهدویت خدامراد سلیمیان ج۱

۵. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف جاسم حسین

۶. کمال الدین شیخ صدوق ج۲.

۷. تاریخ عصر غیبت پورسیدآقایی و...

۸. فصلنامه انتظار شماره ۱و۲

۹. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از ولادت تا ظهور محمدکاظم قزوینی

درس سوم: دوران اختفا و پنهان زیستن حضرت

اشاره

اهداف:

۱. توجه به تلاشهای امام عسکری عجل الله تعالی فرجه الشریف برای معرفی فرزندش

۲. شناخت راهکارهای معرفی آخرین حجّت خدا به شیعیان

فواید:

۱. اعلام ولادت حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. مشخص شدن امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. تثبیت اعتقاد شیعیان

۴. آشنائی با دوران کودکی و زندگی اختفائی امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

مطالب آموزشی:

۱. معرفی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به شیعیان

۲. معجزات و کرامات امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. پاسخگویی به سؤالات شیعیان

۴. دریافت هدایای مادی و وجوهات شرعی

۵. نماز بر جنازه پدر بزرگوارش

از ولادت موعود تا شهادت امام عسکری علیه السلام

اشاره

این دوره از زندگی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در بردارنده نکات بسیار مهمّی است که به بخشی از آن ها اشاره می شود:

معرّفی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به شیعیان

از آن جا که ولادت امام دوازدهم علیه السلام به صورت پنهانی انجام گرفت بیم آن بود که شیعیان در شناخت آخرین حجّت پروردگار به اشتباه و گمراهی گرفتار آیند. امام عسکری علیه السلام وظیفه داشت تا فرزند خود را به گروهی از بزرگان شیعه و افراد مورد اعتماد معرفی کند تا آنان نیز خبر ولادت او را به دیگر پیروان اهل بیت علیهم السلام برسانند و بدین ترتیب ضمن معرفی آن بزرگوار، تهدیدی نیز متوجّه وجود آن آخرین سفیر حق نگردد.

«احمد بن اسحاق» که از بزرگان شیعه و پیروان ویژه امام یازدهم علیه السلام است می گوید:

خدمت امام عسکری علیه السلام شرفیاب شدم و می خواستم در مورد امام پس از او سؤال کنم؛ ولی پیش از آن که سخنی بگویم فرمود: «ای احمد! همانا خدای متعال از آن زمان که آدم را آفریده، زمین را از حجّت خود خالی نگذاشته است و تا قیامت نیز چنین نخواهد کرد! به واسطه حجّت خدا، بلا از اهل زمین برداشته می شود و]به برکت وجود او [باران باریده و بهره های زمینی بیرون می آید.»

عرض کردم: ای پسر رسول خدا! امام و جانشین پس از شما کیست؟!

آن حضرت با شتاب به درون خانه رفت و بازگشت در حالی که پسری سه ساله که رویش همانند ماه تمام می درخشید بر دوش خویش داشت و فرمود: «ای احمد بن اسحاق! اگر نزد خدای متعال و حجّت های او گرامی نبودی، این پسرم را به تو نشان نمی دادم! همانا

او هم نام و هم کنیه رسول خداست و کسی است که زمین را از عدل و داد پر می کند همان گونه که از ظلم و ستم پر شده باشد.»

گفتم: سرور من! آیا نشانه ای هست که قلبم به آن آرام گردد؟!

]در این هنگام[آن کودک، لب به سخن گشود و به زبان عربی روان گفت:

«اَنا بَقیهُ اللّهِ فی اَرْضِهِ والمُنْتَقِمُ مِنْ اَعْدائِهِ... من بقیه الله در زمین هستم که از دشمنان خدا انتقام خواهم گرفت؛ ای احمد بن اسحاق، پس از این که با چشم خود می بینی در پی نشانه مباش!!»

احمد بن اسحاق گوید: پس] از شنیدن این سخنان [با شادمانی از خانه امام علیه السلام بیرون شدم.... (۱)

همچنین محمد بن عثمان (۲) و چند تن دیگر از بزرگان شیعه نقل می کنند:

چهل نفر از شیعیان نزد امام یازدهم گرد آمدیم. آن حضرت، فرزندش را به ما نشان داد و فرمود: «پس از من، این امام شما و جانشین من است. از او فرمان برید و بعد از من در دین خود پراکنده نشوید که هلاک خواهید شد و] بدانید که [پس از امروز او را نخواهید دید....» (۳)

گفتنی است که یکی از برنامه های دینی و سنّت های سفارش شده، عقیقه کردن و ولیمه دادن برای نوزاد است و آن کشتن گوسفند و طعام دادن به گروهی از مردم است که برای سلامتی و طول عمر فرزند تأثیر فراوان دارد. امام حسن عسکری علیه السلام بارها برای فرزندش عقیقه کرد (۴) تا ضمن عمل به این سنّت نیکوی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم گروه های بسیاری از شیعیان را از ولادت امام دوازدهم آگاه سازد.

محمد بن ابراهیم گوید:

امام عسکری علیه السلام برای یکی از شیعیان خود، گوسفند سر بریده ای فرستاد و فرمود: «این از عقیقه فرزندم «محمد» است.» (۵)

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۸، ح ۱، ص ۸۰.

۲- . او دومین نائب خاص امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوره غیبت صغری است که در بخش غیبت، شرح حال او خواهد آمد.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲، ص ۱۶۲.

۴- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۲.

۵- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲، ص ۱۵۸.

معجزات و کرامات

یکی از فرازهای خواندنی زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در سال های نخستین تولد و پیش از دوران غیبت، معجزه ها و کرامت هایی است که به وسیله آن حضرت، انجام گرفته است و معمولاً این بخش از حیات آن آیت بزرگ الهی، مورد غفلت واقع شده است.

ما تنها یک نمونه از آن ها را می آوریم:

ابراهیم بن احمد نیشابوری گوید:

زمانی که عمروبن عوف،]که فرمانروایی ستمگر بود و به کشتن شیعیان، علاقه فراوان داشت.[قصد کشتن مرا کرد به شدت بیمناک شدم و وحشت همه وجودم را فرا گرفت. پس با خاندان و دوستان خود خداحافظی کرده و رو به جانب خانه امام حسن عسکری علیه السلام کردم تا با ایشان نیز وداع کنم و در نظر داشتم که پس از آن بگریزم. چون به خانه امام وارد شدم، در کنار امام حسن عسکری علیه السلام پسری دیدم که رویش مانند شب چهاردهم می درخشید به گونه ای که از نور سیمای او حیران گشتم و نزدیک بود آنچه را در خاطر داشتم]یعنی ترس از کشته شدن و تصمیم به فرار [فراموش کنم.

]در این هنگام آن کودک[به من گفت: «ای ابراهیم، نیازی به گریختن نیست! به زودی خدای متعال، شرّ او را از تو دور خواهد کرد!»

حیرتم بیشتر شد، به امام عسکری علیه السلام گفتم: فدای شما شوم! این پسر کیست که از درون من خبر می دهد؟! امام عسکری علیه السلام فرمود: او فرزند من و جانشین پس از من است....

ابراهیم گوید: بیرون آمدم در حالی که به لطف خداوند امیدوار بودم و به آنچه از امام دوازدهم، شنیده بودم، اعتماد داشتم. چندی بعد، عمویم مرا به کشته شدن عمرو بن عوف، بشارت داد. (۱)

پاسخ گویی به سؤالات

آخرین ستاره درخشان آسمان امامت، در همان سال های آغاز زندگی، به سؤالات شیعیان در موارد گوناگون، پاسخ های محکم و قانع کننده می داد و دلگرمی و آرامش خاطر آنان را فراهم می کرد. برای نمونه روایتی را به اختصار نقل می کنیم:

۱- . اثبات الهداه، ج ۳، فصل ۷، ص ۷۰۰.

سعد بن عبدالله قمی از بزرگان شیعه به همراه احمد بن اسحاق قمی وکیل امام حسن عسکری علیه السلام برای طرح سؤالات و دریافت پاسخ آن ها به محضر امام یازدهم شرفیاب می شود. او جریان این دیدار را چنین نقل کرده است:

چون خواستم سؤال کنم، امام عسکری علیه السلام به فرزندش اشاره کرد و فرمود: «از نور چشمم سؤال کن!» در این هنگام کودک رو به من کرده فرمود: «هر چه می خواهی سؤال کن!... پرسیدم: مقصود از «کهیعص»]از حروف مقطعه قرآن [چیست؟ فرمود: این حروف از خبرهای غیبی است. خداوند بنده]و پیامبر[خود زکریا را از آن آگاه ساخته و سپس آن را برای محمد صلی الله علیه و آله و سلم باز گفته است. داستان از این قرار است که زکریا علیه السلام از پروردگارش خواست تا نام های پنج تن]آل عبا[را به او بیاموزد. خداوند متعال جبرئیل علیه السلام را بر او فرو فرستاد و آن نام ها را به او یاد داد. زکریا چون]نام های مقدس [محمد صلی الله علیه و آله و سلم و علی و فاطمه و حسن علیهم السلام را بر زبان می آورد اندوه و گرفتاریش برطرف می شد و وقتی حسین علیه السلام را یاد می کرد، بغض گلویش را می گرفت و مبهوت می شد. روزی گفت: بارالها چرا وقتی آن چهار نفر را یاد می کنم از اندوه ها و نگرانی هایم راحت شده و دل آرام می شوم و چون حسین علیه السلام را به یاد می آورم، اشکم جاری و ناله ام بلند می شود؟! خداوند او را از داستان حسین علیه السلام آگاه کرد و فرمود: «کهیعص»]رمز این داستان است[. «کاف» رمز کربلا و «هاء» رمز هلاکت خاندان]او[و «یاء» کنایه از نام «یزید» که جفاکننده نسبت به حسین علیه السلام است می باشد و «عین» اشاره به عطش و تشنگی او دارد و «صاد» نشانه صبر و استقامت امام حسین علیه السلام است....»

گفتم: ای مولای من! چرا مردم از برگزیدن امام برای خود منع شده اند؟

فرمود: «]مقصود تو برگزیدن[امام مصلح است یا امام مُفسد؟» گفتم: امام مصلح]که جامعه را اصلاح کند[. فرمود: «با توجه به اینکه هیچکس از درون دیگری آگاه نیست که به صلاح و درستی می اندیشد یا به فساد و تباهی، آیا احتمال ندارد که برگزیده مردم، مُفسِد (و اهل تبهکاری) باشد؟» گفتم: آری، امکان دارد. فرمود: «علّت، همین است.» (۱)و (۲)

گفتنی است که در ادامه روایت، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف علّت دیگری نیز بیان کرده اند و به

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲۱، ص ۱۹۰.

۲- . توضیح این سخن در فصل اول کتاب در بخش منصوب بودن امام از سوی خدا، گذشت.

سؤالات دیگر هم پاسخ فرموده اند که برای رعایت اختصار از بیان آن ها خودداری شد.

دریافت هدایای مادّی

یکی از برنامه های شیعیان، فرستادن هدایای مادّی و واجبات مالی برای امامان معصوم علیه السلام بوده است و آن بزرگواران پس از پذیرفتن آن ها، از نیازمندان جامعه رفع نیاز می کردند.

ابن اسحاق یکی از وکیل های امام حسن عسکری علیه السلام می گوید:

«اموالی از شیعیان را به محضر امام یازدهم علیه السلام بردم تا به آن حضرت تقدیم کنم. در آن حال فرزند خردسال حضرت با چهره ای که مانند ماه تمام می درخشید در کنار امام حضور داشت. امام عسکری علیه السلام رو به فرزند خود کرده فرمود: «فرزندم هدایای شیعیان و دوستانت را باز کن!» کودک فرمود: «ای مولای من! آیا رواست دستِ پاک] خود [را به هدایای ناپاک و اموال پلیدی که حلال و حرام آن به یکدیگر آمیخته است دراز کنم؟!»

امام عسکری علیه السلام فرمود: «ای ابن اسحاق، آن چه در میان اینان است بیرون آور تا حلال و حرام آن را جدا کند!!» پس اولین کیسه را بیرون آوردم. کودک گفت: «این کیسه از فلان شخص از فلان محله شهر قم است] و نام او و نام محله اش را فرمود [که در آن شصت و دو اشرفی است. چهل و پنج اشرفی از آن، بهای فروش زمین سنگلاخی است که صاحبش آن را از پدر خود، ارث برده است و چهارده دینارِ آن بهای نه جامه است که فروخته و سه دینارش وجه اجاره دکان ها است.»

امام عسکری علیه السلام فرمود: «فرزند عزیزم! راست گفتی. اکنون این مرد را راهنمایی کن که کدام] از این اموال [حرام است؟!» کودک با دقت تمام، سکّه های حرام را مشخص کرد و علت حرام بودن آن ها را به روشنی بیان کرد!

سپس کیسه دیگری بیرون آوردم. آن کودک پس از بیان نام و نشان و محل سکونت صاحب آن، فرمود: «در آن کیسه پنجاه اشرفی است که دست زدن بدان برای ما روا نیست.» سپس علت ناپاکی آن اموال را یک به یک بیان کرد! آن گاه امام عسکری علیه السلام فرمود: «پسر جانم راست گفتی!» سپس رو به احمد بن اسحاق کرد و فرمود: «همه را به صاحبش برگردان یا سفارش کن که آن ها را به صاحبانش برسانند و ما را نیازی به آن نیست...». (۱)

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲۱، ص ۱۹۰.

نماز بر جنازه پدر

آخرین فراز از زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران اختفا و پیش از شروع غیبت، نماز خواندن آن حضرت بر جنازه پاک پدر بزرگوارش است.

ابوالاَدْیان خدمتکار امام یازدهم علیه السلام در این باره می گوید:

«امام حسن عسکری علیه السلام در آخرین روزهای عمر شریف خود، نامه هایی را به من داد و فرمود: اینها را به شهر مدائن برسان؛ پس از پانزده روز به سامراء بازخواهی گشت و از خانه من ناله و افغان خواهی شنید و] بدن [مرا در محل غسل خواهی دید.» گفتم: ای سرور من! چون چنین روی دهد، امام و جانشین شما که خواهد بود؟ فرمود: «هر کس پاسخ نامه های مرا از تو بخواهد، امام پس از من خواهد بود.» گفتم: نشانه دیگری بفرمایید! فرمود: «کسی که بر من نماز بخواند، امام پس از من خواهد بود.» گفتم: نشانه دیگری بفرمائید! فرمود: «کسی که از آن چه در کیسه است خبر دهد، امام پس از من خواهد بود.»]ولی [هیبت و شکوه امام مانع از آن شد که بپرسم در آن کیسه چیست!

نامه ها را به مدائن بردم و جواب آن ها را گرفتم و همان گونه که فرموده بود روز پانزدهم وارد سامراء شدم و در آن حال فریاد ناله و افغان از سرای آن حضرت شنیدم و]بدن[امام عسکری علیه السلام را در محل غسل یافتم. در آن حال جعفر، برادر آن حضرت را دیدم که بر در خانه امام ایستاده است و جمعی از شیعیان، وی را]در مرگ برادر[تسلیت و]بر امامتش [تبریک می گفتند!! با خود گفتم: اگر این]جعفر[امام است که امامت، تباه می شود؛ زیرا او را می شناختم که اهل شراب و قماربازی و تارزنی است!]ولی چون در پی نشانه ها بودم[پیش رفتم و]مانند دیگران [تبریک و تسلیت گفتم ولی او درباره هیچ چیز]از جمله جواب نامه ها[از من سؤالی نکرد. در آن حال عقید]یکی از خدمتکاران از خانه[بیرون آمد و]خطاب به جعفر [گفت: ای سرور من، برادرت]امام عسکری علیه السلام [کفن شده است، برخیز و بر او نماز گزار!! من به همراه جعفر و جمعی از شیعیان داخل خانه شدم و امام یازدهم علیه السلام را کفن شده بر تابوت دیدم. جعفر پیش رفت تا بر برادرش نماز گزارد ولی چون خواست تکبیر بگوید کودکی گندم گون با گیسوانی مجعّد و دندان های پیوسته بیرون آمد و لباس جعفر را گرفت و گفت: «ای عمو! عقب برو که من به

نماز گزاردن بر پـدرم سـزاوارترم!» پس جعفر با چهره ای رنگ پریـده و زرد، عقب رفت! آن کودک پیش آمد و بر بدن امام علیه السلام نماز گزارد. پس از آن]به من[فرمود: «جواب نامه هایی را که به همراه داری به من بده!» نامه ها را به او دادم. و با خود گفتم این دو نشانه]از نشانه های امامتِ این کودک است[. و جریان کیسه، باقی مانـده است. نزد جعفر رفتم و او را دیدم که آه می کشید! یکی از شیعیان از او پرسید این کودک کیست؟

جعفر گفت: به خدا سوگند هرگز او را ندیده و نمی شناسم.»

ابوالادیان ادامه می دهد:

«ما نشسـته بودیم که گروهی از اهل قم آمدند و از امام حسن عسکری علیه السلام سراغ گرفتند و چون از شهادت آن حضرت بـاخبر شدنـد گفتنـد: به چه کسـی تسـلیت بگوئیم؟ مردم به جعفر اشاره کردنـد. آن ها بر او سـلام کردنـد و تبریک و تسـلیت گفتند. سپس خطاب به جعفر گفتند: همراه ما نامه ها و اموالی است. بگو نامه ها از کیست؟ و اموال چقدر است؟!

جعفر برآشـفت و از جا برخاست و گفت: آیا از ما علم غیب می خواهیـد؟! در این حال خـدمتکار] از انـدرون [بیرون آمـد و گفت: نامه های فلانی و فلانی همراه شـماست] و نام و نشانی صاحبان نامه ها را گفت [و نیز کیسه ای با شـماست که در آن هزار دینار است که نقش ده دینار آن محو شـده است! آن ها نامه ها و اموال را به او دادنـد و گفتند: آن که تو را برای گرفتن این ها فرستاده امام است...». (۱)

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۲، ص ۲۲۳.

خلاصه درس

O امـام عسـكرى عليه السـلام با توجه به مخفى بودن ولادت فرزنـدش، وى را به افراد مورد اعتماد و گروهى از بزرگان شـيعه، معرفى و نشان داد تا مردم درشناخت آخرين امام عليه السلام دچار حيرت و گمراهى نگردند.

O امام مهدى عجل الله تعالى فرجه الشريف در سنين كودكى به پرسش هاى كلامى و اعتقادى سعد بن عبدالله پاسخ دادند.

O حضـرت بنا به سـفارش پدر، هداياى ارسالى شـيعيان توسط احمد بن اسـحاق را دريافت و با معرفى صاحبان اموال، حلال و حرام بودن آن را از هم تفكيك و اموال حرام را به صاحبان اصلى آنان ارجاع دادند.

O بعد از شهادت امام عسكرى عليه السلام، امام مهدى عجل الله تعالى فرجه الشريف خود بر جنازه پدر نماز گذارد.

پرسش های درس

۱. چرا امام عسکری علیه السلام اقدام به معرفی و نشان دادن فرزندش به برخی از شیعیان نمودند؟

۲. آیه شریفه «انا بقیه الله فی ارضه...» توسط امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خطاب به چه کسی و در پاسخ به چه سوالی قرائت گردید؟

۳. امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در پاسخ سعد بن عبدالله قمی، دلیل عدم انتخابی بودن امام عجل الله تعالی فرجه الشریف را چگونه بیان فرموده است؟

۴. جریان تحویل وجوهات و هدایای شیعیان به امام عسکری علیه السلام توسط محمد بن اسحاق را توضیح دهید؟

۵. سه نشانه از علائمی که امام عسکری علیه السلام به ابوالادیان جهت تشخیص امام بعد از خود معرفی فرموده را توضیح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. دو وظیفه حساس و به ظاهر متضاد امام عسکری علیه السلام نسبت به فرزندش امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را تشریح نمایید؟ (اخفاء به جهت حفظ جان و اعلان به جهت معرفی)

۲. دلایل عدم موفقیت جعفر و نقش قمی ها در این رابطه را بیان کنید؟

۳. اقدامات عسکریین علیهما السلام برای ورود شیعه به عصر غیبت را بیان فرمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. کمال الدین شیخ صدوق ج۲

۲. تاریخ عصر غیبت مسعود پورسیدآقایی و...

۳. دادگستر جهان ابراهیم امینی

۴. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از ولادت تا ظهور محمدکاظم قزوینی

۵. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف جاسم حسین

۶. حیات فکری امامان شیعه رسول جعفریان

۷. تاریخ تشیع از آغاز تا پایان غیبت صغری غلامحسین محرمی

۸. تاریخ غیبت صغری سیدمحمد صدر

درس چهارم: امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آینه قرآن و روایات

اشاره

اهداف:

۱. معرفی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از منظر قرآن

۲. تبیین جایگاه مهدویت در روایات اهلبیت علیهم السلام.

فوائد:

۱. شناخت دلائل قرآنی موضوع مهدویت

۲. آشنائی با روایات مهدویت

۳. تعمیق اعتقاد قلبی مردم نسبت به حضرت

مطالب آموزشی:

۱. بررسی آیات مهدویت

۲. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در کلام معصومین علیهم السلام

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آینه قرآن و روایات

الف. قرآن

قرآن کریم، چشمه زلال ناب ترین معارف الهی و ماندگارترین حکمت ها و دانش های مورد نیاز بشر است. کتابی است سراسر راستی و درستی که خبرهای گذشته و آینده جهان را بیان کرده است و هیچ حقیقتی را فروگذار نکرده است. البته روشن است که حجم بسیار گسترده حقایق عالم در ژرفای آیات الهی نهفته است و تنها آن ها که به عمق معانی آن دست یابند، به آن واقعیات پی خواهند برد و آنان اهل قرآن و مفسران حقیقی آن یعنی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان پاک او هستند.

قیام و انقلاب آخرین سفیر الهی از بزرگترین حقایق جهان است که در آیات فراوانی از قرآن کریم به آن اشاره شده و روایات بسیاری در تفسیر آن آیات نقل گردیده است که به چند نمونه اشاره می کنیم:

در سوره انبیاء آیه ۱۰۵ آمده است:

((وَ لَقَدْ کَتَبْنا فِی الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّکْرِ أَنَّ الْاَرْضَ یرِثُها عِبادِی الصّالِحُونَ))؛

«همانا در زبور پس از ذکر [تورات] نوشتیم که زمین را بندگان شایسته ما به ارث خواهند برد.»

امام باقر علیه السلام فرمود:

«مقصود از بندگان شایسته ای که زمین را به ارث می برند، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و یاران او هستند.» (۱)

همچنین در بخشی از آیه ۸۶ از سوره هود آمده است:

((... بَقِیهُ اللّهِ خَیرٌ لَکُمْ اِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِینَ))؛

«بقیه الله برای شما بهتر است اگر مؤمن باشید.»

۱- . تفسیر قمی، ج ۲، ص ۵۲.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«وقتی]امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف[ظهور کند بر دیوار کعبه تکیه زند و اولین سخنی که بر زبان جاری کند این آیه است. سپس می فرماید: «اَنَا بَقِیهُ اللّهِ فی اَرْضِهِ وَ خَلیفَتُهُ وَ حُجَّتُهُ عَلَیکُمْ» من «بقیه الله» در زمین و جانشین او و حجّت او بر شما هستم. پس هر کسی بخواهد بر او سلام کند گوید: «اَلسَّلامُ عَلَیکَ یا بَقِیهَ اللّهِ فی اَرْضِهِ». (۱)

و در سوره حدید آیه ۱۷ فرموده است:

((اِعْلَمُوا اَنَّ اللّهَ یحْیی الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها قَدْ بَینّا لَکُمُ الْآیاتِ لَعَلَّکُمْ تَعْقِلُونَ))؛

«بدانید خداوند زمین را پس از مرگ آن زنده می کند. ما آیات]خود[را برای شما بیان کردیم، باشد که بیندیشید.»

امام صادق علیه السلام فرمود:

مراد این است که خداوند زمین را به واسطه عدالت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در دوران ظهورش زنده خواهد کرد پس از آن که به سبب ستم سردمداران گمراهی مرده باشد. (۲)

و نیز در سوره قصص آیه ۵ می فرماید:

((وَ نُریدُ اَنْ نَمُنَّ عَلَی الَّذینَ اسْتُضْعِفُوا فِی الْاَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ اَئِمَّهً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوارِثینَ))؛

«و ما اراده می کنیم بر مستضعفان زمین، منّت نهیم و آنان را پیشوایان]مردم [و وارثان زمین قرار دهیم.»

امام علی علیه السلام فرمود:

«مقصود]از مستضعفان[خاندان پیامبرند. خداوند پس از تلاش و رنجشان، «مهدی» این دودمان را برمی انگیزد و آنان را به اوج شکوه و عزت و اقتدار می رساند و دشمنانشان را به سختی ذلیل می سازد.» (۳)

از نمونه های بالا روشن می شود که برای برداشت حقایق از قرآن، تنها نباید به ظاهر آیات

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۶، ص ۶۰۳.

۲- . الغیبه نعمانی، ص ۳۲.

۳- . الغیبه طوسی، ح ۱۴۳، ص ۱۸۴.

بسنده کرد؛ بلکه بسیاری از واقعیت های عالم در درون آیات قرآن نهفته است (۱) که اهل بیت علیهم السلام به عنوان مفسران واقعی قرآن، بیان کننده آن هستند. بنابراین اگرچه آیاتی از قرآن، در ظاهر مربوط به یک رویداد در زمان و مکان خاصی است ولی مانع از آن نیست که در زمان های بعد و برای آیندگان، مصداق پیدا کند و درباره آنان نیز جاری گردد و همین رمز جاودانگی قرآن برای همه نسل هاست.

بر این اساس، با اینکه آیه ۵ سوره قصص درباره قوم بنی اسرائیل نازل شده و جریان پیروزی آنها بر فرعونیان را بیان می کند ولی در روایات متعدّد این آیه بر قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و روزگار ظهور او منطبق گردیده است و دقت در متن آیه هم نشان می دهد که حاکمیت مستضعفان بر مستکبران، یک سنّت و اراده الهی است که اختصاص به زمان و مکان و افراد خاصّی ندارد.

ب. روایات

موضوع امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از موضوعاتی است که روایات بسیاری درباره آن در اختیار ماست به گونه ای که درباره مراحل مختلف زندگی آن حضرت همچون ولادت، دوران کودکی، غیبت صغری و کبری، علائم ظهور و روزگار ظهور و حکومت جهانی، به طور جداگانه احادیثی از پیشوایان دینی موجود است. چنانکه درباره خصوصیات ظاهری و اخلاقی آن بزرگوار، ویژگی های دوران غیبت او و فضیلت و پاداش منتظران ظهورش مجموعه ارزشمندی از روایات داریم و جالب اینکه بسیاری از این روایات هم در کتاب های شیعه و هم در آثار اهل سنّت نقل شده است. برخی از این احادیث «متواتر» (۲) است.

گفتنی است که یکی از ویژگی های قابل توجه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آن است که همه معصومان علیهم السلام درباره آن حضرت سخنان نغزی ایراد فرموده اند که مجموعه ای از معارف آگاهی بخش را فراهم کرده است و از اهمیت فوق العاده قیام و انقلاب آن پرچمدار عدالت حکایت می کند. مناسب است در اینجا از هر یک از آن پیشوایان بزرگ روایتی را نقل کنیم:

۱- . پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در این باره فرموده اند: «ما فی القرآن آیه الا و لها ظهر و بطن یعنی در قرآن آیه ای نیست مگر اینکه ظاهر و باطنی (درونی) دارد.» (بحارالانوار، ج۹۲، ص۹۴)

۲- . متواتر به روایاتی گفته می شود که تعداد راویان آن به حدّی زیاد است که توافق آنها بر دروغ، ممکن نیست. و این چنین روایات، در درجه بالای اعتبار است.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

خوشا به حال آن که مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف را ببینـد و خوشا به حال آن که او را دوست بـدارد و خوشا به حال کسی که امامت او را باور داشته باشد. (۱)

امام علی علیه السلام فرمود:

«منتظر فرج]آل محمـد صـلی الله علیه و آله و سـلم[باشـید و از رحمت خـدا ناامیـد نگردید به راستی که محبوبترین کارها نزد خداوند بزرگ، انتظار فرج است.» (۲)

در لوح فاطمه زهرا علیها السلام (۳) آمده است:

«... سپس به خـاطر رحمت بر جهانیان سلسـله اوصـیاء را به وجود فرزنـد امام حسن عسـکری علیه السـلام تکمیل خواهم کرد؛ کسی که کمال موسی و شکوه عیسی و صبر ایوب را داراست...». (۴)

امام حسن مجتبی علیه السـلام در ضـمن روایتی، پس از بیان برخی از مشـکلات زمان بعد از رسول خدا صـلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«خداوند در آخر الزمان مردی را برمی انگیزد... و او را به وسـیله فرشتگان خود پشتیبانی می کند و یارانش را حفظ می کند... و او را بر تمـامی ساکنـان زمین چیره می سازد... او زمین را از عـدالت و روشـنایی و دلیل آشـکار پر می سازد... خوشا به حال آن که روزگار او را ببیند و سخن او را بشنود.» (۵)

امام حسین علیه السلام فرمود:

«... خداوند به وسـیله او]امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف[زمین را زنده می کند پس از آن که مرده باشد و به وسیله او آئین حق را بر تمامی دین ها پیروز گرداند هر چند مشرکان را خوش نیاید. برای

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۹.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۳.

۳- . در روایت مـذکور آمـده که جـابر انصـاری می گویـد: در زمان رسول خـدا صـلی الله علیه و آله برای تهنیت ولادت امام حسـین علیه السـلام نزد حضـرت فاطمه علیها السـلام رفتم. در دست ایشان لوح (صـفحه) سبز رنگی دیـدم و در آن نوشـته ای نـورانیماننـد آفتـاب دیـدم. گفتم، این لوح چیست؟ فرمود: «این لوح را خداونـد به رسولش هـدیه کرده و در آن اسم پـدر و شوهر و دو فرزندم و نامهای جانشینان فرزندانم ثبت شده. رسول خدا آن را به من عطا فرموده تا بدان مسرور گردم».

۴- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۸، ح ۱، ص ۵۶۹.

۵- . احتجاج، ج ۲، ص ۷۰.

او غیبتی است که گروهی در آن از دین باز می گردنـد و گروهی دیگر بر دین اسـتوار می مانند... همانا آن که در غیبت او بر اذیت ها و تکـذیب ها شـکیبایی کند؛ مانند کسـی است که پیش روی رسول خدا صـلی الله علیه و آله و سـلم با شمشـیر جهاد کرده باشد.» (۱)

امام سجاد علیه السلام فرمود:

«کسـی که در دوران غیبت قائم ما بر دوستی ما ثابت قـدم باشـد خداوند پاداش هزار شـهید از شـهدای بدر و احد به او عنایت فرماید.» (۲)

امام باقر علیه السلام فرمود:

«زمانی بر مردم می آید که امامشان غایب شود پس خوشا حال آن ها که در آن زمان بر امر]ولایت [ما ثابت بمانند...» (۳)

امام صادق علیه السلام فرمود:

«برای قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف دو غیبت است یکی از آنها کوتاه مدت و دیگری بلند مدت است.» (۴)

امام کاظم علیه السلام فرمود:

«امام]مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف[از دیدگان مردم پنهان می شود ولی یاد او از دل های مؤمنان فراموش نمی شود.» (۵)

امام رضا علیه السلام فرمود:

«وقتی]امـام مهـدی [قیام کنـد زمین به نور]وجود[او روشن گردد و آن بزرگوار، ترازوی عـدالت را در میان مردم قرار دهـد؛ پس کسی به دیگری ستم نخواهد کرد.» (۶)

امام جواد علیه السلام فرمود:

«قائم ما آن کسی است که]مردم[باید در زمان غیبت، انتظار ظهور او را داشته باشند و چون قیام کرد به فرمان او گردن نهند.» (۷)

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۰، ح ۳، ص ۵۸۴.

۲- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۱، ص ۵۹۲.

۳- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۵، ص ۶۰۲.

۴- . الغیبه نعمانی، باب ۱۰، فصل ۴، ح ۵، ص ۱۷۶.

۵- . الغیبه نعمانی، باب ۳۴، ح ۶، ص ۵۷.

۶- . الغیبه نعمانی، باب ۳۵، ح ۵، ص ۶۰.

۷- . الغیبه نعمانی، باب ۳۶، ح ۱، ص ۷۰.

امام هادی علیه السلام فرمود:

«امام پس از من فرزندم حسن و پس از او فرزندش «قائم» است آن که زمین را پر از عدل و داد کند چنان که پر از ستم و جور شده باشد.» (۱)

امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

«سپاس خدای را که مرا از دنیا نبرد تا آن که جانشین مرا به من نشان داد. او از نظر آفرینش و اخلاق، شبیه ترین مردم به رسول خداست...». (۲)

خلاصه درس

o موضوع حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف درآیات متعددی بیان گردیده و خداوند هم این امر را درآخرالزمان وعده داده است.

o در احادیث منقول از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و دیگر معصومین علیه السلام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، دوره های زندگی، نشانه های ظهور، چگونگی قیام، ویژگی های حکومت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و دستاوردهای بی نظیر آن، تفصیلاً معرفی گردیده است.

۱- . الغیبه نعمانی، ، باب ۳۷، ح ۱۰، ص ۷۹.

۲- . الغیبه نعمانی، باب ۳۷، ح ۷، ص ۱۱۸.

پرسش های درس

۱. آیه مبارکه ۸۶ سوره هود «بقیه الله خیرلکم...» را با توجه به رویات ذیل آن معنا نمائید؟

۲. مراد از جمله « مستضعفین» در آیه ۵ سوره قصص را توضیح دهید؟

۳. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله چند گروه از مردم را اهل بشارت معرفی نموده است؟

۴. امام سجاد علیه السلام پاداش ثابت قدمان بر ولایت اهل بیت علیه السلام در دوران غیبت را مساوی با چه چیز ذکر فرموده است؟

۵. امام عسکری علیه السلام فرزند و جانشین بعد از خود را چگونه برای شیعیان توصیف نموده است؟

سوالات پژوهشی

۱. علت عدم تصریح به نام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در قرآن را تبیین نمایید؟

۲. دو آیه از آیات ناظر به حجّت حی در هر زمان را بیان و اثبات کنید؟

۳. تفاوت و بررسی مهدویت از نگاه قرآن با روایات را توضیح دهید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. معجم احادیث امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ج۵

۲. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در قرآن مهدی یوسفیان

۳. درسنامه مهدویت خدامراد سلیمیان ج۱

۴. من هو المهدی ابوطالب تجلیل تبریزی

۵. در انتظار ققنوس سید ثامر العمیدی ترجمه: علی زاده

۶. فصلنامه انتظار شماره۱۹ ویژه نامه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در قرآن

۷. سیمای مهدویت در قرآن محمدجواد مولوی نیا

درس پنجم: امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در نگاه اهل سنت

اشاره

اهداف:

۱. آشنایی با دیدگاه اهل سنّت در مورد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. تبیین جایگاه موضوع مهدویت در منابع اهل سنّت

فوائد:

۱. اثبات متواتر بودن موضوع مهدویت در روایات

۲. آگاهی به اتفاق نظر بسیاری از علمای اهل سنّت با شیعه در مورد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

مطالب آموزشی:

۱. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در منابع روایی اهل سنت

۲. دیدگاههای علمای اهل سنّت در مورد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. آثار تدوین شده از سوی علمای اهل سنّت در مورد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در نگاه دیگران

خوشتر آن باشد که سرّ دلبران

گفته آید در حدیث دیگران

موضوع امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و قیام و انقلاب جهانی او نه تنها در کتاب های شیعه بلکه در فرهنگ اعتقادی سایر فرقه های اسلامی نیز بیان گردیده و درباره آن به طور گسترده گفتگو شده است. آنان نیز به وجود و ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که از دودمان پاک پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و از فرزندان حضرت فاطمه زهرا علیها السلام (۱) است معتقدند برای آشکار شدن میزانِ باور اهل سنّت به مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف باید به آثار دانشمندان بزرگ ایشان مراجعه کرد. بسیاری از مفسّران سنّی در کتاب های تفسیری خود تصریح کرده اند که بعضی از آیات قرآن به ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آخرالزّمان اشاره دارد مانند فخر رازی (۲) و قرطبی (۳).

همچنین اکثر محدثان ایشان، احادیث مربوط به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را در کتاب های خود آورده اند که در میان آنها، معتبرترین کتاب های اهل سنّت وجود دارد مانند «صحاح ستّه» (۴) و مُسند احمدبن حنبل پیشوای مذهب حنبلی.

بعضی دیگر از دانشمندان اهل سنّت در گذشته و حال، کتاب هایی مستقل در موضوع

۱- . المستدرک علی الصحیحین، ج ۴، ص ۵۵۷.

۲- . التفسیر الکبیر، ج ۱۶، ص ۴۰.

۳- . تفسیر القراطبی، ج ۸، ص ۱۲۱.

۴- . یعنی صحیحهای شش گانه. صحاح ستّه، عنوان عمومی شش مجموعه بزرگ، از کتب حدیث است که در نزد اهل سنّت، موثق ترین کتابهای حدیث هستند و عبارتند از: «صحیح بخاری، صحیح مسلم، سنن ابوداود، سنن ابن ماجه، سُنن نسائی، جامع ترمذی». اهل سنت، احادیث نقل شده در این کتابها را، «صحیح» دانسته و سخن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می دانند و پس از قرآن کریم، آنها را معتبرترین کتاب می خوانند.

امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف نوشـته انـد مثل ابونعیم اصـفهانی در مجموعه الأربعین (چهل حدیث) و سـیوطی در کتاب «العرف الوردی فی اخبار المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف».

نکته قابل توجه اینکه، بعضی از علمای اهل سنّت در مقام دفاع از عقیده مهدویت و ردّ منکران این عقیده، کتاب و مقاله نوشته انـد و با بیانات علمی و شواهـد روائی، جریان امام مهـدی را از امور قطعی و غیرقابل انکار دانسـته انـد همچون «محمـد صدیق مغربی» که در ردّ گفتار «ابن خلدون» کتابی نگاشته و به سختی از او انتقاد کرده است. (۱)

اینها نمونه هایی از آثار اهل سنّت و دفاع آنان از مسئله مهدویت است.

در پایـان این بخش از میـان صـدها روایت، تنهـا دو روایت نقـل می کنیم که در کتاب های مشـهور و مورد اعتماد اهل سـنّت آمده است:

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«اگر از]عمر[دنیا تنها یک روز مانـده باشـد حتماً خداوند آن روز را طولانی کند تا آنکه مردی از خاندان مرا در آن برانگیزد که هم نام من است.» (۲)

و نیز آن حضرت فرمود:

«مردی از خانـدان من قیام می کنـد که در نام و سـیرت شبیه من است. او]جهان را[پر از عدل و داد خواهد کرد همانگونه که از ظلم و ستم لبریز گشته باشد.» (۳)

گفتنی است که اعتقـاد به ظهـور مصـلح و منجی که در پایـان دنیـا ظهور کرده و جهـان را پر از عـدل و داد خواهـد کرد یک اعتقـاد جهانی و همگانی است و پیروان راستین همه ادیان آسـمانی بر اساس تعالیم کتاب های دینی خود منتظر قیام آن موعود بزرگ هسـتند. در کتـاب هـای مقـدّس زبور، تورات، انجیـل و نیز کتـاب های هنـدوها و زرتشتیان و برهمائیان به ظهور منجی بزرگ جهان اشاره شده است. البته هر ملتی برای او لقبی مخصوص گفته اند.

۱- . «ابن خلـدون» جامعه شـناس بزرگ اهل سـنّت است و به پاره ای از روایات امام مهـدی علیه السلاماشـکال کرده و آنها را ضعیـف شـمرده است و بـا وجود اینکه بعضـی از روایـات مربوط به حضـرت مهـدی علیه السـلام را صـحیح دانسـته در مسـئله مهدویت تشـکیک کرده است. «محمّد صدیق مغربی» در کتابی با عنوان «ابراز الوهم المکنون من کلام ابن خلدون» سـخنان او را رد کرده است. همچنین «عبـدالمحسن بن حمـد العبـاد» در مقـاله ای تحت عنوان «الردّ علی من کـذب بالاحادیث الصـحیحه الوارده فی المهدی» به شبهات ابن خلدون پاسخ گفته است.

۲- . سنن ابوداود، ج ۲، ح ۴۲۸۲، ص ۱۰۶.

۳- . معجم کبیر، ج ۱۰، ح ۱۰۲۲۹، ص ۸۳.

زرتشتیان او را به نام «سوشیانس» یعنی نجات دهنده جهان و مسیحیان به نام «مسیح موعود» و یهود به نام «سرور میکائیلی» می شناسند.

بخشی از عبارات «جاماسب نامه» از کتاب های مقدّس زرتشت چنین است:

«پیغمبر عرب، آخر پیغمبران باشد که در میان کوه های مکه پیدا شود... و با بندگان خود چیز خورد و به روش بندگان نشیند... و دین او اشرف ادیان باشد و کتاب او باطل کند همه کتاب ها را... و از فرزندان دختر پیغمبر که خورشید جهان و شاه زمان نام دارد، کسی پادشاه شود در دنیا به حکم یزدان، که جانشین آخر آن پیغمبر باشد... و دولت او تا به قیامت متصل باشد...». (۱)

خلاصه درس

O همه فرق اسلامی در اصل اعتقاد به ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان آخرین نجات بخش از دودمان پیامبر صلی الله علیه وآله، اتفاق دارند.

O احادیث مربوط به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در منابع معتبر اهل سنّت مثل صحاح ششگانه، مسند احمد و... نیز نقل شده است.

O تعداد زیادی از علمای اهل سنت، کتاب ها مستقلی در خصوص روایات امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و زندگی آن حضرت تألیف نموده اند و نیز برخی از دانشمندان آنان در دفاع از روایات مهدویت و رد منکران آن کتابها و مقالات علمی و تحقیقی نوشته اند.

۱- . ادیان و مهدویت، ص ۲۱.

پرسش های درس

۱. از میان مفسـران اهل سـنت، دو نفر از کسانی که آیات قرآن را بر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تفسیر نموده اند معرفی نمائید؟

۲. دو کتاب از مهم ترین تألیفات علمای اهل سنّت که در موضوع مهدویت تدوین شده است را معرفی نمائید؟

۳. اثر محمد صدیق مغربی (نویسنده معروف اهل سنت) در باب مهدویت چه نام دارد و با چه هدفی تدوین شده است؟

۴. سوشیانس چه کتابی است و دین خاتم و منجی موعود را چگونه توصیف نموده است؟

سوالات پژوهشی

۱. دیدگاه اهل سنّت در مورد ولادت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را ذکر نمایید؟

۲. مهدویت از دیدگاه صحاح سته را به صورت مختصر بیان فرمایید؟

۳. تفاوت نوع نگاه امامیه به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با نگاه اهل سنّت در چیست؟

۴. مشترکات و اختلافات مهدویت از دیدگاه شیعه و اهل سنّت را به صورت مختصر بیان نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. الامام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف عنداهل السنه مهدی فقیه ایمانی

۲. در انتظار ققنوس سیدثامر العمیدی مترجم: علی زاده

۳. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در احادیث شیعه و سنی جمعی از نویسندگان

۴. درسنامه مهدویت خدامراد سلیمیان ج۱

۵. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و دانشمندان عامه علی دوانی

۶. انتظار از دیدگاه مذاهب اربعه سعید آذرشین فام مهدی اکبرنژاد

۷. اتفاق در مهدی موعود علی اکبر قریشی

۸. همراه با مهدی منتظر مهدی فتلاوی ترجمه دکتر بیژن کرمی

درس ششم: غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و علل آن

اشاره

اهداف:

۱. آشنائی با غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. آشنائی با حکمت ها و علل غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. آشنائی با دوره های مختلف غیبت

فوائد:

۱. شناخت برخی دلائل محرومیت از حضور ظاهری امام عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. انگیزه برای تلاش جهت زمینه سازی ظهور حضرت

۳. آشنائی با دوره های غیبت حضرت

مطالب آموزشی:

۱. مفهوم شناسی غیبت

۲. پیشینه غیبت

۳. علل غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

– تأدیب مردم

– امتحان و آزمایش

– حفظ جان امام

– سری از اسرار الهی

۳. دوره های کوتاه مدت و بلند مدت غیبت

غیبت

پس از اینکه با شخصیت منجی بزرگ عالم و تحقّق بخش آرمان آدم علیه السلام تا خاتم صلی الله علیه و آله و سلم و آخرین ذخیره الهی حضرت حجه بن الحسن عجل الله تعالی فرجه الشریف آشنا شدیم، اکنون درباره غیبت آن یگانه دوران که بخش مهمّی از زندگی آن حضرت است سخن می گوییم.

مفهوم غیبت

اولین نکته قابل طرح آن است که غیبت به معنی «پوشیده بودن از دیدگان» است نه حاضر نبودن. بنابراین در این بخش، سخن از دوره ای است که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از چشمان مردمان غایب است و آنها او را نمی بینند و این در حالی است که آن بزرگوار در بین مردم حضور دارد و در میان ایشان زندگی می کند. این حقیقت در روایات امامان معصوم به عبارات گوناگون بیان گردیده است.

امام علی علیه السلام فرمود:

«سوگند به خدای علی، حجّت خدا در میان مردم هست و در راهها (کوچه و بازار) گام برمی دارد؛ به خانه های آنها سر می زند؛ در شرق و غرب زمین رفت و آمد می کند؛ گفتار مردم را می شنود و برایشان سلام می کند؛ می بیند و دیده نمی شود تا وقت] معین [و وعده] الهی [.» (۱)

البته نوع دیگری از غیبت نیز برای آن حضرت بیان شده است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«در صاحب این امر سنت هایی از انبیاء وجود دارد... اما سنّت او از یوسف علیه السلام، پنهان

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۰، ح ۳، ص ۱۴۶.

بودن است. خداوند بین او و مردم حجابی قرار می دهد]به گونه ای که[مردم او را می بینند ولی نمی شناسند.» (۱)

بنابراین درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف غیبت به دو گونه روی می دهد: آن بزرگوار در مواردی از دیدگان پنهان است و در مواردی دیگر دیده می شود ولی شناخته نمی گردد اما در هر حال در میان مردم حضور دارد.

پیشینه غیبت

غیبت و نهان زیستی، پدیده ای نیست که برای اولین بار و تنها درباره آخرین حجّت پروردگار روی داده باشد بلکه از روایات فراوان استفاده می شود که تعدادی از پیامبران بزرگ الهی، بخشی از زندگی خود را در پنهانی و غیبت بوده اند و این امر به جهت حکمت و مصلحت خدایی بوده و نه یک خواسته شخصی و یا مصلحت خانوادگی.

بنابراین غیبت یکی از سنّت های (۲) الهی است که در زندگی پیامبرانی همچون ادریس، نوح، صالح، ابراهیم، یوسف، موسی، شعیب، الیاس، سلیمان، دانیال و عیسی علیهم السلام جریان یافته است و هر یک از آن سفیران الهی به تناسب شرایط سالهایی را در غیبت بسر برده اند. (۳)

به همین دلیل است که در روایات از غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان یکی از سنت های پیامبران یاد شده است و یکی از دلایل غیبت آن حضرت، اجرا شدن سنّت انبیاء علیهم السلام در زندگی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شمرده شده است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«به راستی که برای]امامِ[قائم از ما غیبتی است که مدت آن طولانی خواهد بود. راوی گوید: دلیل این غیبت چیست ای فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم؟»

۱- . کمال الدین، ج۲، باب۳۳، ح۴۶، ص۲۸.
۲- . قرآن کریم در سوره های متعددی از جمله غافر، آیه۸۵؛ فتح، آیه۲۳ و اسراء، آیه۷۷ سخن از سنّت الهی مطرح کرده است و از مجموع اینها استفاده می شود که مقصود از سنّت الهی قوانین ثابت و اساسی الهی است که هرگز دگرگونی در آن روی نمی دهد. این قوانین هم بر اقوام گذشته حاکم بوده است و هم بر اقوام امروز و آینده حکومت خواهد کرد. (تفسیر نمونه، ج ۱۷، ص ۴۳۵، با تلخیص)
۳- . کمال الدین، ج ۱، باب اول تا هفتم، ص ۲۵۴ تا ۳۰۰.

حضرت می فرماید:

«خداوند می خواهد سنت های انبیاء در غیبت هایشان درباره آن حضرت روی دهد.» (۱)

از سخن فوق این نکته نیز آشکار می شود که سخن از غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سال ها پیش از ولادت آن بزرگوار، مطرح بوده است و پیشوایان اسلامی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم تا امام عسکری علیه السلام از غیبت آن حضرت و بعضی از خصوصیات آن و آنچه در زمان غیبت اتّفاق خواهد افتاد، خبر داده اند و نیز وظایفی را برای مردم مؤمن در آن زمان بیان داشته اند. (۲)

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرموده اند:

«مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از فرزندان من است... برای او غیبتی است و حیرتی]پریشانی[تا آنگاه که مردمان از دین های خود گمراه شوند پس در آن زمان می آید مانند شهاب ثاقب]ستاره ای روشن و تابان[؛ پس زمین را از عدل و داد پر می کند همانگونه که از ظلم و ستم آکنده باشد.» (۳)

فلسفه غیبت

اشاره

به راستی چرا امام و حجّت خدا در پس پرده غیبت قرار گرفته است و کدام علت سبب گردید تا مردم از برکات ظهور او محروم گردند؟

درباره این موضوع سخنان فراوانی گفته شده و روایات فراوانی نیز در دست است ولی پیش از پاسخ گفتن به سؤال فوق لازم است به نکته ای اساسی اشاره کنیم:

ما ایمان داریم که خداوند عالم هیچ کار کوچک و بزرگی را جز بر اساسِ حکمت و مصلحت انجام نمی دهد خواه این مصلحت ها را بشناسیم یا خیر. و نیز همه رویدادهای خرد و کلانِ جهان با تدبیر پروردگار و به اراده او انجام می پذیرد که یکی از مهمترین آنها، حادثه غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است. بنابراین غیبت آن سرور نیز مطابق حکمت و مصلحت است اگرچه ما فلسفه آن را ندانیم.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«بی تردید برای صاحب الامر عجل الله تعالی فرجه الشریف غیبتی است که هر اهل باطلی در آن به شک می افتد.»

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ح ۳، ص ۹۰.

۲- . ر.ك به منتخب الاثر، فصل دوّم، باب های ۲۶ تا ۲۹، صص ۳۱۲ تا ۳۴۰.

۳- . كمال الدين، ج ۱، باب ۲۵، ح ۴، ص ۵۳۶.

راوی از علت غیبت سؤال کرد. حضرت فرمود:

«غیبت به سبب امری است که اجازه نداریم آن را برای شما بیان کنیم... غیبت، سرّی از اسرار الهی است ولی چون می دانیم که خداوند بزرگ حکیم است می پذیریم که همه کارهای او]براساسِ [حِکمت است و اگرچه علّت آن کارها برای ما معلوم نباشد.» (۱)

البتّه چه بسا انسانی که همه افعال خداوند را حکیمانه می داند و در برابر آنها سر تسلیم فرود می آورد، به دنبال دانستن راز و رمز بعضی از رویدادهای عالم باشد تا به سبب علم به فلسفه یک پدیده، آرامش نفس و اطمینان قلبی بیشتری یابد. بنابراین به بحث و بررسی پیرامون حکمت ها و آثار غیبت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف می پردازیم و به روایات مربوط به آن اشاره می کنیم:

تأدیب مردم

وقتی امّت نسبت به پیامبر و امام قدر نشناسند و وظایف خود را در برابر او انجام ندهند بلکه اوامر او را نافرمانی کنند، رواست که خداوند، پیشوای ایشان را از آنها جدا کند تا به خود آیند و در روزگار غیبت او، ارزش و برکت وجود او را دریابند و در این صورت، غیبت امام به مصلحت امت است گرچه آنها ندانند و درک نکنند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«وقتی خداوند همراهی و همنشینی ما را برای قومی خوش ندارد ما را از میان آنها برگیرد.» (۲)

استقلال و نبودن تحت پیمان دیگران

آنها که به دنبال ایجاد یک تحوّل و انقلاب هستند به ناچار در ابتدای قیام با بعضی از مخالفان، عهد و پیمانی می بندند تا بتوانند اهداف خود را دنبال کنند، ولی مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف آن مصلح بزرگی است که در راه برپایی انقلاب و حکومت عدل جهانی با هیچ قدرت ستمگری سازش نخواهد کرد زیرا که مطابق روایات فراوان او مأمور به مبارزه قاطع و آشکار با همه ظالمان است. به همین جهت تا آماده شدن شرایط انقلاب، در غیبت

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۴، ح ۱۱، ص ۲۰۴.

۲- . علل الشرایع، ص ۲۴۴، باب ۱۷۹.

می رود تا مجبور نباشد که با دشمنان خدا عهد و پیمانی ببندد.

در روایتی از امام رضا علیه السلام علت غیبت اینگونه بیان گردیده است:

«برای اینکه آن زمان که با شمشیر قیام می کنـد، کسـی بر عهـده او]امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف[بیعتی نداشـته باشد.» (۱)

آزمایش مردم

امتحان کردن مردم یکی از سنّت های خداوند است. او بندگان خود را به اسباب گوناگون می آزماید تا میزان استواریشان در مسیر حق روشن شود. البتّه نتیجه امتحان برای خداونـد معلوم است ولی در کوره آزمایشـها این بنـدگان هسـتند که ساخته می شوند و به جوهر وجود خود پی می برند.

امام کاظم علیه السلام فرمود:

«هنگامی که پنجمین فرزندم غایب شد، مواظب دین خود باشید تا کسی شما را از آن بیرون نکند برای صاحب این امر (= امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف) غیبتی خواهد بود که گروهی از پیروان او از اعتقاد خود دست بر می دارند و این غیبت، آزمونی است که خداوند با آن بندگانش را امتحان می کند.» (۲)

حفظ جان امام

یکی از عواملی که سبب کناره گیری پیامبران از قوم خود می شـد، حفظ جان خویش بود. آنها برای اینکه بتواننـد در فرصتی دیگر رسالت خود را به انجام رساننـد در شـرایطی که مورد تهدید قرار می گرفتند مخفی می شدند همانگونه که پیامبر اسـلام صلی الله علیه و آله و سلم از مکّه بیرون رفت و در غار پنهان شد. البته همه اینها به دستور و اراده خداوند است.

درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و علت غیبت او نیز در روایات متعدد چنین امری بیان شده است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۴، ح ۴، ص ۲۳۲.

۲- . الغیبه طوسی، فصل ۵، ح ۲۸۴، ص ۲۳۷.

«امام منتظر، پیش از قیام خود، مدتی از چشم ها غایب خواهد شد. از علّت آن سؤال شد. حضرت فرمود: برجانِ خویش بیمناک است.» (۱)

هر چند شهادت آرزوی مردان خداست ولی شهادتی مطلوب است که در میدان انجام وظیفه الهی و به صلاح جامعه و دین خدا باشد. امّا آنگاه که کشته شدن فرد به معنی به هدر رفتن و از دست رفتن اهداف باشد، ترس از قتل، امری عقلی و پسندیده است. کشته شدن امام دوازدهم که آخرین ذخیره الهی است به معنی فرو ریختن کعبه آمال و آرزوی تمام انبیاء و اولیاء علیهم السلام و تحقق نیافتن وعده پروردگار در تشکیل حکومت عدل جهانی است.

گفتنی است که در روایات نکته های دیگری نیز درباره علّت غیبت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف بیان گردیده است که برای رعایت اختصار از ذکر آنها خودداری می شود ولی آنچه مهم است اینکه همانگونه که پیش از این گذشت؛ «غیبت»، سرّی از اسرار الهی است و علت اصلی و اساسی آن پس از ظهور آشکار خواهد شد و آنچه بیان شد عواملی است که در غیبت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف تأثیر گذار بوده است.

انواع غیبت

اشاره

با توجه به مطالب گذشته، غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف امری لازم و ضروری بود ولی از آنجا که همه حرکت ها و اقدام های پیشوایان بزرگ ما، در راستای تقویت پایه های ایمان و اعتقاد مردم بود و بیم آن بود که غیبت آخرین حجّت الهی، آسیب های جدّی و غیر قابل جبران به دیانت مسلمین وارد آورد، دوران غیبت با روندی حساب شده و برنامه ریزی دقیق آغاز گردیده و ادامه پیدا کرد.

سال ها پیش از ولادت امام دوازدهم، سخن از غیبت آن بزرگوار و ضرورت آن بر سر زبان ها افتاد و نقل محافل ائمه معصومین علیهم السلام و اصحاب ایشان شد. همچنین روش ارتباط امام هادی و امام عسکری علیهما السلام با شیعیان در قالبی جدید و به شکل محدودتری انجام گرفت و پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام رفته رفته آموختند که در بسیاری از نیازهای مادی و

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۴، ح ۷، ص ۲۳۳.

معنوی، مجبور به شرفیابی به محضر امام حاضر نیستند بلکه می توانند با مراجعه به کسانی که از سوی امامان به عنوان وکیل و فرد مورد اعتماد معرفی شده اند، به وظایف خود عمل کنند. با شهادتِ امام حسن عسکری علیه السلام و آغاز دوره غیبت حضرت حجه بن الحسن عجل الله تعالی فرجه الشریف باز هم رابطه امام و امت به کلّی قطع نشد بلکه مردم به وسیله نائبان خاص امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف با مولا و مقتدای خویش در ارتباط بودند و در همین دوره بود که شیعیان به رفت و آمد و ارتباط گسترده تر با عالمان دینی، خو گرفتند و دانستند که در شرایط غیبت امام نیز راه شناخت وظایف دینی به روی آن ها بسته نیست. در این بستر مناسب بود که غیبت طولانی حضرت بقیه اللّه عجل الله تعالی فرجه الشریف اتفاق افتاد و ارتباطی که بین امام و شیعیان در زمان های گذشته معمول و رایج بود، قطع گردید.

اینک درباره ویژگی های دو دوره کوتاه و بلند غیبت، مطالبی را خواهیم آورد.

غیبت کوتاه مدّت

با شهادت امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ هجری قمری، دوران امامت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف آغاز شد و از همین زمان، غیبت کوتاه مدّت آن گرامی که به «غیبت صغری» معروف است شروع شد و تا سال ۳۲۹ هجری قمری نزدیک به ۷۰ سال ادامه یافت.

مهم ترین ویژگی دوره غیبت صغری آن است که مردم از طریق نایبان خاصّ با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در ارتباط بودند و به وسیله آنها پیام های آن حضرت را دریافت می کردند و پاسخ سؤالات خود را می گرفتند. (۱) گاهی نیز به واسطه نائبان امام، توفیق شرفیابی به حضور امام خویش را می یافتند.

نائبان خاصّ امام عجل الله تعالی فرجه الشریف که همگی از علما و بزرگان شیعه و برگزیدگان امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف بودند، چهار تن هستند که به ترتیب زمان نیابت خود عبارتند از:

۱. عثمان بن سعید عَمری؛ وی از آغاز غیبتِ امام، عهده دار نیابت آن حضرت شد و در سال ۲۶۷ هجری قمری در گذشت. او وکیل امام هادی و امام عسکری علیهما السلام نیز بوده است.

۱- . متن نامه ها که به توقیعات مشهور است در کتاب های علمای شیعه موجود است (برای نمونه بحارالانوار، ج ۵۳ باب ۳۱، ص ۱۵۰ - ۱۹۷).

۲. محمد بن عثمان عمری؛ او فرزند نایب اوّل است که پس از درگذشت پدر به مقام نیابت رسید و در سال ۳۰۵ هجری قمری وفات کرد.

۳. حسین بن روح نوبختی؛ او پس از ۲۱ سال نیابت، در سال ۳۲۶ هجری قمری بدرود حیات گفت.

۴. علی بن محمد سمری؛ وی در سال ۳۲۹ هجری قمری از دنیا رفت و با مرگ او دوران غیبت صغری پایان گرفت.

نائبان خاص همگی توسط امام عسکری علیه السلام و امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف انتخاب گردیده و به مردم معرفی می شدند. شیخ طوسی; در کتاب الغیبه خود روایت کرده است که روزی چهل نفر از شیعیان به همراه عثمان بن سعید (نائب اول) به حضور امام عسکری علیه السلام رسیدند. امام علیه السلام، فرزند خود را به آنها نشان داد و فرمود:

پس از من، این (کودک) امام شماست. از او اطاعت کنید... بدانید که پس از امروز او را نخواهید دید تا عمر او به کمال برسد. پس (در غیبت او) آنچه عثمان]بن سعید [می گوید بپذیرید و از او فرمان برید که او جانشین امام شماست و کارها به دست اوست. (۱)

در روایتی دیگر امام عسکری علیه السلام به نیابت محمدبن عثمان (نائب دوم) از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز تصریح فرموده است.

شیخ طوسی می نویسد:

«عثمان بن سعید» به دستور حضرت عسکری علیه السلام، اموالی را که جمعی از شیعیان یمن آورده بودند، تحویل گرفت. گروهی که شاهد ماجرا بودند به امام گفتند، به خدا قسم عثمان از بهترین شیعیان شماست ولی با این کار، جایگاه او نزد شما، برای ما روشن تر شد.

امام عسکری علیه السلام فرمود: بله، گواه باشید که عثمان بن سعید عمری وکیل من است و پسرش «محمد» نیز وکیل پسرم «مهدی» خواهد بود. (۲)

اینها مربوط به دوران قبل از غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بود و در طول غیبت صغری نیز هر یک از نائبان، پیش از مرگ خود، نائب بعدی را که از سوی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف انتخاب شده

۱- . الغیبه طوسی، فصل ۶، ح ۳۱۹، ص ۳۵۷.

۲- . الغیبه طوسی، فصل ۶، ح ۳۱۷، ص ۳۵۵.

بود به مردم معرفی می کردند.

این مردان بزرگ به سبب برخورداری از صفات و ویژگی هایی، برای نیابت خاص ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف شایستگی یافتند. امانتداری، پاکدامنی، عدالت در گفتار و رفتار، راز داری و پنهان کاری و پوشاندنِ اسرار اهل بیت علیهم السلام در شرایط ویژه دوره امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از خصوصیات مهم آنها بود. ایشان مورد اعتماد و اطمینان امام علیه السلام و پرورش یافتگان مکتب خاندان پاک پیامبر بودند. بعضی از آنان از سنّ یازده سالگی تحت تربیت امامان علیهم السلام قرار گرفتند و علم را در کنار ایمانی قوی در وجود خویش به کمال رسانیدند. نام نیک آنها بر سر زبان ها بود و صبر و بردباری و تحمل مشکلات و مقاومت در برابر سختی ها چنان با وجودشان عجین شده بود که در سخت ترین شرایط نیز از امام خود اطاعت کامل داشتند و در کنار همه این صفات زیبا، از توان مدیریت و رهبری شیعیان برخوردار بودند و با فهم و آگاهی کامل و درک حسّاسیت زمان و بهره گیری از امکانات موجود، جامعه شیعه را در صراط مستقیم الهی هدایت کردند و آنان را از گذرگاه غیبت صغری به سلامت عبور دادند.

مطالعه دقیق دوره غیبت صغری و نقش مهم نوّاب اربعه در ایجاد ارتباط بین امت و امام به خوبی اهمیت این دوره از حیات امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را نشان می دهد. وجود این ارتباط ها و نیز راه یافتن برخی از شیعیان به محضر امام خویش در طول دوران غیبت صغری تأثیر فراوانی در اثبات ولادت امام دوازدهم و آخرین حجّت پروردگار داشت و این دستاورد مهم درست در زمانی بود که دشمنان می کوشیدند تا شیعیان را نسبت به تولّد فرزندی برای امام عسکری علیه السلام دچار شک و تردید نمایند. به علاوه این دوره، زمینه و بستر مناسبی برای شروع غیبت کبری بود که در آن دوران مردم از داشتن هر گونه ارتباط با امام خود توسط افرادی معین، محروم می شدند ولی با آرامش خاطر و اطمینان به وجود و حضور امام و بهره مندی از برکات او، به روزگار غیبت کامل حضرت، پا نهادند.

غیبت بلند مدّت

در آخرین روزهای عمر نائب چهارم در نامه ای از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خطاب به او چنین آمده بود:

«بسم الله الرحمن الرحیم ای علی بن محمد سمری، خداوند در مصیبت وفات تو، به

برادران دینی ات، پاداش بزرگ کرامت فرماید؛ چرا که تو تا شش روز دیگر به سرای باقی خواهی رفت. از این رو به کارهایت رسیدگی کن و درباره جانشین پس از خود به کسی وصیت مکن! زیرا که دوره غیبت کامل]و طولانی[فرا رسیده است و از این پس ظهوری]برای من[نخواهد بود مگر پس از فرمان الهی و آن پس از گذشت مدتی دراز خواهد بود که دلها را سختی و قساوت فراگیرد و زمین از ظلم و ستم پر گردد...» (۱)

بنابراین با وفات آخرین نائب خاص امام دوازدهم در سال ۳۲۹ هجری قمری، دوره غیبت طولانی که به «غیبت کبری» معروف است، آغاز شد و این دوران همچنان ادامه دارد تا روزی که به خواست خداوند ابرهای غیبت، کنار رود و جهان از پرتو مستقیم خورشید فروزان ولایت، بهره مند گردد.

همانگونه که گذشت در دوره غیبت صغری، شیعیان به وسیله نائبان خاص با امام خود رابطه داشتند و با تکالیف الهی خود آشنا می شدند ولی در دوران غیبت کبری این نوع ارتباط قطع گردیده و مردم مؤمن برای شناخت وظایف دینی خود تنها به نائبان عام آن حضرت که همان عالمان دینی وارسته و مراجع بزرگ تقلید هستند مراجعه می کنند و این جریان، مسیر روشنی است که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خود در نامه ای به یکی از چهره های مورد اعتماد شیعه، ترسیم فرمود. در فرازی از این نامه که توسّط دومین نائب خاص امام ابلاغ شد چنین آمده است:

«وَاَمَّا الْحَوادِثُ الْواقِعَهِ فَارْجِعُوا فیها اِلی رُواهِ حَدیثِنا فَاِنَّهُم حُجَّتی عَلَیکُم وَأَنَا حُجَّهُ اللّهِ عَلَیهِم... (۲) و اما در مورد رویدادهایی که]در آینده[رخ خواهد داد]و برای شناخت وظیفه الهی خود در شرایط گوناگون[به راویان حدیث ما]= فقها[رجوع کنید. زیرا آنها حجّت من بر شما هستند و من حجّت خدا بر آنان هستم...»

این راهکار جدید برای پاسخ گویی به پرسشهای دینی و مهم تر از آن شناخت وظیفه فردی و اجتماعی شیعیان در دوره غیبت کامل امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف گویای این واقعیت است که نظام مترقّی امامت و رهبری در فرهنگ شیعه، نظامی پویا و زنده است که در شرایط مختلف، امر هدایت و رهبری مردم را به استوارترین روش، انجام داده است و در هیچ

۱- . الغیبه طوسی، فصل ۶، ح ۳۶۵، ص ۳۹۵.

۲- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۳، ص ۲۳۶.

دوره ای پیروان مکتب را بدون یک سرچشـمه هدایتگر رها نکرده است بلکه سررشـته امور آنها را در زوایای مختلف زندگی فردی و جمعی به دست با کفایت عالمان دین شـناس و پرهیزگار که امانتـدار دین و دنیای مردم هسـتند، سپرده است تا کشتی جامعه اسـلامی را در دریای پر تلاطم و طوفانی جهان و سیاست های سیاست بازان استعمار از افتادن در گرداب حوادث حفظ کرده و مرزهای اعتقادی شیعیان را پاسداری کنند.

امام هادی علیه السلام در بیان نقش علمای دینی در زمان غیبت فرمود:

«اگر نبودند علمایی که پس از غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، مردم را به سوی آن حضرت بخوانند و آنها را به سوی امامشان هـدایت کننـد و با حجت ها و دلیل های محکم الهی از دین او]که دین خداست[حمایت کنند و اگر نبودند آن عالمان هوشـیار که بندگان خدا را از دام های شـیطان و شـیطان صـفتان و از]دشمنی های[دشمنان اهل بیت علیهم السلام نجات می دهنـد، هیچ کس نمی ماند مگر اینکه از دین خدا بیرون می رفت!! ولی ایشان هسـتند که سررشـته دل ها]و افکار و عقایـد [شـیعیان را بـا اسـتواری در دست دارنـد آنچنان که کشتی بان، سـکّان کِشتی را به دست می گیرد. آن عالمان، برترین]بندگان[نزد خداوند متعال هستند.» (۱)

نکته ای که قابل توجه است شـرایط و خصوصـیاتی است که رهبری جامعه باید دارا باشد. زیرا که سپردن اختیار امور مردم در دین و دنیا به فرد یا افرادی که عهده دار این مسئولیت بزرگ می شوند باید همراه با دقت نظر و تشخیص صحیح و دقیق باشد. به همین جهت پیشوایـان معصوم علیهم السـلام، ویژگیهـای فوق العـاده ای را برای مرجع دینی و بالاـتر از آن، مقـام ولایت امر مسلمین که به «ولی فقیه» معروف است، بیان کرده اند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«از میـان فقهـا و عالمـان دیـن آنکس که]در برابر هر گنـاهِ کوچـک یـا بزرگ[خـود نگهـدار بـوده و نگهبـان دین و آیین]و اعتقـادات خود و مردم[باشـد و با خواسـته ها و تمایلاتِ شخصـی خود مخالفت کرده و از دسـتورات مولا]و امام عصـر[خود اطاعت کند، بر مردم است که از او پیروی کنند. و بعضی از فقهای شیعه چنین هستند نه همه آنان.» (۲)

۱- . احتجاج، ج ۱، ح ۱۱، ص ۱۵.
۲- . احتجاج، ج ۲، ص ۵۱۱.

خلاصه درس

o غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به معنای حاضر نبودن نیست بلکه به معنای پوشیده بودن از نگاه و توجه دیگران است

o غیبت و پنهان زیستی اختصاص به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف ندارد بلکه تعدادی از پیامبران گذشته نیز دارای غیبت بوده اند.

o عواملی مثل: حفظ جان حضرت، آزمایش مردم، تادیب مردم، عدم بیعت و... در روایات از جمله دلائل غیبت حضرت ذکر شده است.

o امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف دارای دو نوع غیبت است. الف) غیبت صغرا از سال ۲۶۰ه‍ ۳۲۹ه‍ ب) غیبت کبری از سال ۳۲۹ه‍ تا زمان ظهور

o بر اساس توصیه امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در زمان غیبت کبری، فقهاء جامع الشرایط، زمام امور دینی جامعه را بر عهده دارند

پرسش های درس

۱. مفهوم و پیشنه غیبت را توضیح دهید؟

۲. سه عامل از عوامل غیبت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را با استناد به روایات شرح دهید؟

۳. محمد بن عثمان عمری نائب و وکیل خاص چند امام علیه السلام بود و چند سال این مقام را بر عهده داشت؟

۴. امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف مرجعیت دینی فقها در زمان غیبت کبری را چگونه تبیین فرموده است؟

۵. امام هادی علیه السلام اهمیت و نقش علمای شیعه در حراست از ایمان مردم در دوران غیبت را به چه چیز تشبیه کرده است؟

سوالات پژوهشی

۱. علت تحقق غیبت در مورد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و عدم تحقق آن در سایر ائمه علیهم السلام با توجه به وجود خطر برای تمام ائمه علیهم السلام را تبیین کنید؟

۲. دیدگاه صحیح در مورد نحوه غیبت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را بیان نمایید؟

۳. نواب اربعه امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف را معرفی نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. الغیبه شیخ طوسی

۲. الغیبه نعمانی

۳. خورشید مغرب محمدرضا حکیمی

۴. تاریخ غیبت صغرا سیدمحمد صدر

۵. امامت و مهدویت آیت الله صافی گلپایگانی

۶. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف جاسم حسین

۷. سیمای آفتاب حبیب الله طاهری

۸. تاریخ عصر غیبت پورسیدآقایی و...

۹. سازمان وکالت محمدرضا جباری

ص: ۷۵

درس هفتم: فوائد امام غائب عجل الله تعالی فرجه الشریف

اشاره

اهداف:

۱. افزایش معرفت و بینش مردم نسبت به امام غائب

۲. توجه به جایگاه و وظائف امام عجل الله تعالی فرجه الشریف در عالم هستی

فوائد:

۱. تقویت اعتقاد و باور مردم به حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. آگاهی نسبت به شئونات امام عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. تلاش برای تقرب و بهره مندی از عنایات حضرت

مطالب آموزشی:

۱. جایگاه محوری امام در نظام هستی

۲. امیدبخشی وامنیت بخشی

۳. پایداری مکتب و حفظ کیان شیعه

۴. حفظ علوم و اسرار الهی

۵. هدایت باطنی وتهذیب نفوس

فوائد امام غایب

اشاره

صدها سال است که جامعه بشری از فیض ظهور حجّت خدا محروم گردیده و امت اسلامی از درک محضر رهبری آسمانی و پیشوایی معصوم، بی بهره مانده است. به راستی وجود او در غیبت و زندگی او در پنهانی و دور از دسترس همگان چه آثاری برای جهان و جهانیان دارد؟ آیا نمی شد در نزدیکی های دوران ظهور متولد شود و شاهد روزگار سخت غیبت خویش از شیعیان نباشد؟

این سؤال و مانند آن از نبود شناخت نسبت به جایگاه امام و حجّت الهی سرچشمه می گیرد.

به راستی جایگاه امام در مجموعه هستی چگونه است؟ آیا همه آثار وجودی او به آشکار بودن او وابسته است؟ آیا او تنها برای رهبری و پیشوایی مردمان است یا وجود او برای همه موجودات دارای اثر و برکت است؟

امام محور هستی

از نظر شیعه و براساس تعالیم دینی، امام، واسطه فیض رسانی پروردگار به همه پدیده های جهان آفرینش است. او در نظام هستی محور و مدار است و بی وجود او عالم و آدم، جن و ملک و حیوان و جمادی نمی ماند.

از امام صادق علیه السلام سؤال شد آیا زمین بدون امام باقی می ماند؟ حضرت فرمود:

«اگر زمین بدون امام بماند هر آینه اهل خود را فرو می برد.» (۱)

اینکه او در رساندن پیام های خدا به مردم و راهنمایی آنها به سوی کمال انسانی، واسطه

۱- . کافی، ج ۱، ص ۲۰۱.

است و هر فیض و لطفی در این بخش به سبب وجود او به همگان می رسد، امری روشن و بدیهی است. زیرا از ابتدا خداوند متعال از طریق پیامبران و سپس جانشینان آنها قافله بشری را هدایت کرده است. ولی از کلمات معصومین علیهم السلام استفاده می شود که وجود امامان در گستره عالم به عنوان واسطه ای برای رسیدن هر نعمت و فیضی از ناحیه پروردگار به هر موجود کوچک و بزرگی است. به بیان آشکارتر همه موجودات، آنچه از فیوضات و عطایای الهی دریافت می کنند از کانال امام می گیرند. هم اصل وجودشان به واسطه امام است و هم نعمت ها و بهره های دیگری که در طول حیات خود دارا هستند.

در فرازی از زیارت جامعه کبیره که یک دوره امام شناسی است اینگونه آمده است:

«بِکُمْ فَتَحَ اللّهُ وَبِکُمْ یخْتِمْ وَبِکُمْ ینَزِّلُ الغَیثَ وَبِکُمْ یمسِکُ السَّماءَ اَنْ تَقَعَ عَلَی الَارضِ اِلّا بِاذِنِهِ (۱)؛

]ای امامان بزرگ[خداوند به سبب شما]عالم را [آغاز کرد و به سبب شما]نیز آن را[پایان می دهد و به]سبب وجود[شما باران را فرو می فرستد و به]برکت وجود [شما آسمان را نگهداشته است از اینکه بر زمین فرود آید، جز به اراده او».

بنابراین آثار وجودی امام تنها به ظهور و آشکاری او خلاصه نمی شود بلکه وجود او در عالم حتّی در غیبت و نهان زیستی سرچشمه حیات همه موجودات و مخلوقات الهی است و خدا خود اینگونه خواسته است که او که موجود برتر و کاملتر است واسطه دریافت و رساندن فیوضات و داده های الهی به سایر پدیده ها باشد و در این عرصه فرقی بین غیبت و ظهور او نیست. آری همگان از آثار وجود امام بهره می گیرند و غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در این جهت خللی ایجاد نمی کند. جالب اینکه وقتی از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف درباره نحوه بهره مندی از آن حضرت در دوره غیبت، سؤال می شود می فرماید:

«وَاَمّا وَجهُ الاِنتِفاعِ بی فی غَیبَتی فَکَا الاِنتِفاع بِالشَّمسِ اِذا غَیبَتْها عَنِ الَابصارِ السَّحابُ (۲)؛

بهره مندی از من در روزگار غیبتم، مانند سود بردن از خورشید است آن گاه که به وسیله ابرها از چشم ها پوشیده است.»

۱- . مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره. توضیح اینکه این زیارت از امام هادی علیه السلام نقل شده است و از نظر سند و عبارات، عالی است و پیوسته مورد عنایت خاص عالمان شیعه بوده است.

۲- . احتجاج، ج ۲، ش ۳۴۴، ص ۵۴۲.

تشبیه امام به آفتاب و تشبیه غیبت او به قرار گرفتن خورشید در پسِ ابر، نکته های فراوانی دارد که به برخی از آن ها اشاره می شود:

خورشید در منظومه شمسی مرکزیت دارد و کرات و سیارات به دور او حرکت می کنند چنان که وجود گرامی امام عصر مرکز نظام هستی است.

بِبَقائِهِ بَقِیتِ الدُّنیا وَبِیمْنِهِ رُزِقَ الْوَری وَبِوُجُودِهِ ثَبَتَتِ الْارضُ وَالسَّماء (۱)؛

به سبب بودن او دنیا باقی است و به برکت وجود او، عالم روزی می خورند و به خاطر وجود او زمین و آسمان، استوار مانده است.

آفتاب، لحظه ای از نورافشانی دریغ نمی کند و هر کس به اندازه ارتباطی که با خورشید دارد از نور آن بهره می گیرد. چنان که وجود ولی عصر واسطه دریافتِ همه نعمت های مادی و معنوی است که از ناحیه پروردگارِ جهان به بندگان می رسد ولی هر کس به اندازه رابطه خود با آن منبع کمالات، بهره مند می گردد.

اگر این آفتابِ پشت ابر هم نباشد، شدت سرما و تاریکی، زمین را غیر قابل سکونت خواهد کرد. چنانکه اگر عالم از وجود امام گرچه در پشت پرده غیبت محروم بماند سختی ها و نابسامانی ها و هجوم انواع بلاها ادامه زندگی را غیر ممکن می سازد.

آن حضرت در نامه ای به شیخ مفید خطاب به شیعیان خود می فرماید:

«اِنّا غَیرُ مُهْمِلینَ لِمُراعاتِکُمْ وَلا ناسینَ لِذِکْرِکُمْ وَ لَوْلا ذلِکَ لَنَزَلَ بِکُمُ اللّاواءَ وَاصْطَلَمَکُمُ الْاعْداء (۲)؛

ما هرگز شما را به حال خود رها نکرده ایم و هرگز شما را از یاد نبرده ایم و اگر نبود (عنایات پیوسته ما) حتماً سختی ها و بلاهای فراوانی به شما می رسید و دشمنان شما را نابود می کردند.»

بنابراین آفتاب وجود امام بر عالم وجود می تابد و به همه هستی فیض می رساند و در این میان برای بشریت و به ویژه جامعه مسلمین و امت شیعه و معتقد به او برکات و خیرات بیشتری دارد که به نمونه هایی از آن می پردازیم:

۱- . مفاتیح الجنان، دعای عدیله.

۲- . احتجاج، ج ۲، ش ۳۵۹، ص ۵۹۸.

امید بخشی

از سرمایه های مهم زندگی، امید است. امید مایه حیات و نشاط و پویایی است. امید عامل حرکت و اقدام است. وجود امام در عالم، موجب امید به آینده ای روشن و سراسر شور و اشتیاق است. شیعه، پیوسته و در طول تاریخ هزار و چهارصدساله، به انواع بلاها و سختی ها گرفتار شده است و آن چه به عنوان نیروئی بزرگ و پشتوانه ای استوار، او را به ایستادگی و تسلیم نشدن و حرکت و تلاش، واداشته است؛ امید به آینده سبز مؤمنین و دین باوران بوده است. آینده ای که خیالی و افسانه ای نیست؛ آینده ای که نزدیك است و می تواند نزدیک تر باشد. زیرا آن که باید رهبری قیام را به عهده گیرد زنده است و هر لحظه پا به رکاب؛ و این من و تو و مائیم که باید آماده باشیم.

پایداری مکتب

هر جامعه ای برای حفظ تشکیلات خود و ادامه راه تا رسیدن به مقصد مورد نظر، نیاز به وجود رهبری آگاه دارد تا اجتماع، تحت نظر و فرماندهی او در مسیر صحیح، حرکت کند. وجود رهبر، پشتوانه بزرگی برای افراد است تا در یك سازماندهی منظّم، دستاوردهای قبلی را حفظ کنند و به تقویت برنامه های آینده، همّت گمارند. رهبر زنده و فعّال، گرچه در میان جمعیت و افراد خود نباشد از ترسیم خطوط اصلی و ارائه راهکارهای کلّی، کوتاهی نمی کند و به واسطه های گوناگون، نسبت به راههای انحرافی، هشدار می دهد.

امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف گرچه در غیبت است ولی وجود او عامل جدّی برای حفظ مکتب شیعه است. او با آگاهی کامل از توطئه های دشمنان، به شیوه های مختلف، مرزهای فکری شیعیان را پاسداری می کند و آن گاه که دشمن فریبکار با وسیله ها و ابزارهای گوناگون، اصول مکتب و اعتقادات مردم را نشانه می گیرد، با هدایت و ارشاد عالمان و برگزیدگان، راههای نفوذ او را می بندد.

برای نمونه، عنایت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به شیعیان بحرین را از زبان علاّمه مجلسی (۱) می شنویم:

در روزگار گذشته، فرمانروایی ناصبی بر بحرین حکومت می کرد، که وزیرش در دشمنی با شیعیان آن جا، گوی سبقت را از او ربوده بود. روزی وزیر بر فرمانروا وارد شد و اناری را به دست او داد، که به صورت طبیعی این واژه ها بر پوست آن نقش بسته بود: «لا اله الا الله، محمّد رسول الله و ابوبکر و عمر و عثمان و علی خلفاء رسول الله». فرمانروا از دیدن آن بسیار در شگفت شد و به وزیر گفت: این، نشانه ای آشکار و دلیلی نیرومند بر بطلان مذهب تشیع است. نظر تو درباره ی شیعیان بحرین چیست؟ وزیر پاسخ داد: به باور من، باید آنان را حاضر کنیم و این نشانه را به ایشان ارایه دهیم. اگر آن را پذیرفتند که از مذهب خود دست می کشند وگرنه آنان را میان گزینش سه چیز مخیر می کنیم؛ پاسخی قانع کننده بیاورند یا جزیه (۲) بدهند و یا این که مردان شان را می کشیم زنان و فرزندان شان را اسیر می کنیم و اموال شان را به غنیمت می بریم.

فرمانروا، رأی او را پذیرفت و دانشمندان شیعه را نزد خود فراخواند. آن گاه انار را به ایشان نشان داد و گفت: اگر در این باره دلیلی روشن نیاورید، شما را می کشم و زنان و فرزندان تان را اسیر می کنم یا این که باید جزیه بدهید. دانشمندان شیعه، سه روز از او مهلت خواستند. آنان پس از گفت وگوی فراوان به این نتیجه رسیدند که از میان خود، ده نفر از صالحان و پرهیزگاران بحرین را برگزینند. آن گاه از میان این ده نفر نیز سه نفر را برگزیدند و به یکی از آن سه نفر گفتند: تو امشب به سوی صحرا برو و به امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف استغاثه کن و از او، راه رهایی از این مصیبت را بپرس؛ زیرا او، امام و صاحب ماست.

آن مرد چنین کرد، ولی موفّق به زیارت حضرت نشد. شب دوم نیز نفر دوم را فرستادند. او نیز پاسخی دریافت نکرد. شب آخر، نفر سوم را که محمّد بن عیسی نام داشت فرستادند. او به

۱- . او از علمای بزرگ شیعه ی عصر صفوی است که آثار فراوانی از خود بجا گذاشته، معروفترین آنها کتاب بحارالانوار است که مجموعه ای گران سنگ از کلمات اهل بیت علیهم السلام است که در ۱۱۰ جلد تنظیم شده است. وی در سال ۱۱۱۱ ق وفات یافت و در مسجد جامع اصفهان دفن شد.

۲- . پولی که غیر مسلمانانی که در پناه حکومت اسلامی زندگی می کنند، در برابر تأمین امنیّت و برخورداری از امکانات به دولت اسلامی می پردازند.

صحرا رفت و با گریه و زاری از حضرت، درخواست کمک کرد. چون آخر شب شد، شنید مردی خطاب به او می گوید: ای محمّد بن عیسی! چرا تو را به این حال می بینم و چرا به سوی بیابان بیرون آمده ای؟ محمّد بن عیسی از آن مرد خواست که او را به حال خود واگذارد. او فرمود: ای محمّد بن عیسی! منم صاحب الزمان. حاجت خود را بازگو! محمدبن عیسی گفت: اگر تو صاحب الزمانی، داستان مرا می دانی و به گفتن من نیاز نیست. فرمود: راست می گویی. تو به دلیل آن مصیبتی که بر شما وارد شده است، به این جا آمده ای. عرض کرد: آری، شما می دانید چه بر ما رسیده است و شما امام و پناه ما هستید. پس آن حضرت فرمود: ای محمدبن عیسی! در خانه ی آن وزیر لعنه الله علیه درخت اناری است. هنگامی که درخت تازه انار آورده بود، او از گِل، قالبی به شکل انار ساخت. آن را نصف کرد و در میان آن، این جملات را نوشت. سپس قالب را بر روی انار که کوچک بود، گذاشت و آن را بست. چون انار در میان آن قالب بزرگ شد، آن واژه ها بر روی آن نقش بست! فردا نزد فرمانروا می روی و به او می گویی که من پاسخ تو را در خانه ی وزیر می دهم. چون به خانه ی وزیر رفتید، پیش از وزیر به فلان اتاق برو! کیسه ی سفیدی خواهی یافت که قالب گِلی در آن است. آن را به فرمانروا نشان ده. نشانه ی دیگر این که به فرمانروا بگو: که معجزه ی دیگر ما این است که چون انار را دو نیم کنید، جز دود و خاکستر چیزی در آن نیست!

محمدبن عیسی از این سخنان بسیار شادمان شد و به نزد شیعیان بازگشت. روز دیگر، آنان پیش فرمانروا رفتند و هر آن چه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف فرموده بود، آشکار گشت.

فرمانروای بحرین با دیدن این معجزه به تشیع گروید و دستور داد وزیر حیله گر را به قتل رساندند. (۱)

خودسازی

قرآن کریم می فرماید:

((وَ قُلْ اِعْمَلُوا فَسَیرَی اللّهُ عَمَلَکُمْ وَ رَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ)) (۲)

]ای پیامبر به مردم[بگو عمل کنید]ولی بدانید[که خداوند و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و مؤمنان، کارهای شما را می بینند.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۷۸.

۲- . سوره توبه، آیه ۱۰۵.

در روایات آمده است که مراد از «مؤمنون» در این آیه شریفه، امامان معصوم علیهم السلام هستند. (۱) بنابراین، اعمال مردم به نظر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف می رسد. و آن بزرگوار از پس پرده غیبت، شاهد و ناظر کارها است. این حقیقت اثر تربیتی بزرگی دارد و شیعیان را به اصلاح کارهای خود وامی دارد و از این که در برابر حجّت خدا و امام خوبی ها به زشتی ها و گناهان آلوده شوند باز می دارد. البته به هر اندازه توجه انسان به آن معدن صفا و پاکی، بیشتر باشد، آئینه دل و جانش، صفای بیشتری می یابد و این روشنی و زلالی در گفتار و رفتار او آشکارتر می گردد.

پناهگاه علمی و فکری

پیشوایان معصوم علیهم السلام، معلّمان و مربّیان اصلی جامعه هستند و مردم، همواره از سرچشمه زلال معارف ناب آن بزرگواران بهره ها برده اند. در زمان غیبت نیز، اگرچه دسترسی مستقیم و استفاده همه جانبه از محضر امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ممکن نیست ولی آن معدن علوم الهی به راههای مختلف، گره از مشکلاتِ علمی و فکری شیعیان باز می کند. در دوره غیبت صغری، بسیاری از سؤالات مردم و علما، از طریقِ نامه های امام که به توقیعات مشهور است پاسخ داده می شد. (۲)

امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در جواب نامه اسحاق بن یعقوب و سؤال های او، نوشته است:

«خداوند تو را هدایت کند و ثابت قدم بدارد؛ اما اینکه درباره منکران از خاندان و عموزادگان ما سئوال کردی، بدان که بین خدا و هیچ کس خویشاوندی نیست و کسی که مرا انکار کند از من نیست و عاقبت او همانند سرانجام پسر نوح است... و اما اموال تان را تا پاکیزه نکنید قبول نمی کنیم...

و اما اموالی که برای ما فرستادی از آن رو می پذیریم که پاکیزه و طاهر است... و کسی که اموال ما را حلال شمرده و آن را بخورد همانا آتش خورده است... و چگونگی استفاده از من، مانند بهره مندی از خورشیدِ پشت ابر است و من امان مردم روی زمین هستم همانطوری که ستارگان امان اهل آسمانها هستند. و از اموری که سودی برایتان ندارد

۱- . کافی، ج ۱، باب عرض الاعمال، ص ۱۷۱.

۲- . ر.ك: کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، صص ۲۳۵ - ۲۸۶.

پرسش نکنید و خود را در آموختن آنچه از شما نخواسته اند به زحمت نیفکنید و برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که همان، فرج شماست، سلام بر تو ای اسحاق بن یعقوب و سلام بر هر کسی که پیرو هدایت است.» (۱)

پس از غیبت صغری هم بارها علمای شیعه، مشکلات علمی و فکری خود را با امام خویش مطرح کرده و پاسخ آن را دریافت نموده اند.

میر علّام یکی از شاگردان مقدس اردبیلی (۲) چنین می گوید:

نیمه شبی در نجف اشرف در صحن مطهر حضرت علی علیه السلام بودم ناگاه شخصی را دیدم که به سمت حرم می رود، به سوی او رفتم چون نزدیک شدم؛ دیدم که شیخ و استادم ملا احمد مقدّس اردبیلی(قدس سره) است. خود را از او پنهان کردم.

نزدیک حرم مطهر شد در حالی که در بسته بود؛ ناگاه دیدم در گشوده شد و داخل حرم گردید! و پس از مدتی کوتاه از حرم خارج شد، و به سمت کوفه متوجه گردید.

به دنبال او روانه شدم به طوری که مرا نمی دید تا آن که داخل مسجد کوفه گردید و در نزد محرابی که امیرالمؤمنین علیه السلام را در آن ضربت زده اند قرار گرفت و مدّتی در آنجا درنگ کرد. سپس برگشت و از مسجد بیرون رفت و به سمت نجف متوجه گردید من همچنان دنبال او بودم تا آنکه به مسجد حنانه رسید؛ ناگاه بدون اختیار سرفه ام گرفت چون صدای مرا شنید برگشت نگاهی به من کرد و مرا شناخت. فرمود: میر علام هستی؟ گفتم: آری! گفت: اینجا چه می کنی؟ گفتم: از آن زمان که داخل حرم حضرت علی علیه السلام شدی تا حال با شما هستم. شما را به حق این قبر قسم می دهم که سرّ این واقعه را که امشب از شما مشاهده کردم به من خبر دهید!

فرمود: به شرط آن که تا من زنده هستم آن را به کسی نگویی! چون به او اطمینان دادم فرمود: گاهی که برخی مسائل بر من مشکل می شود برای حل آن به امیرالمؤمنین علیه السلام متوسل می شوم. امشب نیز مسئله ای برای من مشکل شد و در آن فکر می کردم؛ ناگاه به

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۴، ص ۲۳۷.

۲- . او از علمای بزرگ شیعه در قرن دهم هجری بود که در تقوا و فضایل اخلاقی نمونه و مثال زدنی است و بنابر نقل علامه مجلسی، بارها محضر امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف مشرف گردیده و از وی آثار ارزشمندی هم بجای مانده مانند حدائق الشیعه و... مزار او در حرم امیرالمؤمنین علی علیه السلام می باشد.

دلم افتاد که باز به خدمت آن حضرت روم و سؤال کنم.

چون به حرم مطهر رسیدم چنان که دیدی درِ بسته بر روی من گشوده شد. پس داخل شده به خدا نالیدم که جواب آن را از آن حضرت دریابم ناگاه از قبر مطهر ندایی شنیدم که فرمود: به مسجد کوفه برو و از قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف سؤال کن زیرا که او امام زمان توست. پس به نزد محراب]مسجد کوفه [آمدم و از آن بزرگوار سؤال کرده جواب شنیدم و اکنون به منزل خود می روم. (۱)

هدایت باطنی و نفوذ روحانی

امام و حجّت خدا وظیفه رهبری و هدایت مردم را به عهده دارد و در تلاش است افرادی را که آماده دریافت نور هدایت او هستند، راهنمایی کند. برای انجام این مأموریت الهی، گاهی آشکارا و بی پرده، با انسان ها ارتباط برقرار می کند و با گفتار و کردار زندگی ساز خود، راه سعادت و بهروزی آن ها را نشان می دهد و زمانی دیگر با استفاده از قدرت ولایت خود که نیروی غیبی و الهی است در درون قلب ها اثر می گذارد و با توجهی ویژه و عنایتی خاص، دل های آماده را، مایل به خوبی ها و زیبایی ها می کند و راه رشد و کمال آن ها را هموار می سازد. در این بخش، نیازی به حضور ظاهری امام و ارتباط مستقیم با او نیست بلکه هدایت ها از راه های درونی و ارتباطات قلبی انجام می گیرد. امام علی علیه السلام در بیان این بخش از فعالیت های امام می فرماید:

خداوندا، جز این نیست که باید حجّتی از سوی تو در زمین باشد تا خلق را به سوی آئین تو رهنمون گردد... و اگر وجود ظاهری او از مردم پنهان باشد ولی بی شک تعالیم و آداب او در دلهای مؤمنین پراکنده است و آن ها براساس آن عمل می کنند. (۲)

امام غایب از طریق همین هدایت ها به کار نیروسازی برای قیام و انقلاب جهانی، همّت می گمارد. و آن ها که شایستگی های لازم را دارا باشند تحت تربیت ویژه امام، برای حضور در رکابِ آن حضرت آماده می شوند و این یکی از برنامه های امام غایب است که به برکت وجود او انجام می شود.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۷۴.

۲- . اثبات الهداه، ج ۳، ح ۱۱۲، ص ۴۶۳.

ایمنی از بلاها

بدون تردید، امنیّت از اصلی ترین سرمایه های زندگی است. پدید آمدن حوادث گوناگون در عالم، همواره زندگی و حیات طبیعی موجودات را در معرض نابودی قرار داده است و کنترل آفت ها و بلاها اگرچه با فراهم آوردن وسائل مادّی ممکن است ولی عوامل معنوی نیز در آن تأثیر فراوانی دارد. در روایات پیشوایان ما، وجود امام و حجّت الهی، در مجموعه جهان آفرینش، به عنوان عامل امنیّت زمین و اهل آن شمرده شده است.

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خود فرموده است:

وَ اِنِّی لَاَمانٌ لِاَهْلِ الْاَرْضِ...؛

من موجب ایمنی (از بلاها) برای ساکنان زمین هستم. (۱)

وجود امام، مانع از آن است که مردم به سبب انواع گناهان و مفاسدی که انجام می دهند به عذاب های سخت الهی گرفتار آیند و طومار حیات زمین و اهل آن در هم پیچیده شود.

قرآن کریم در این باره، خطاب به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می فرماید:

((وَ ما کانَ اللّهُ لِیعَذِّبَهُمْ وَ اَنْتَ فِیهِم...))

«(ای رسول ما) تا زمانی که تو در میان ایشان (مسلمانان) هستی، خداوند هرگز آن ها را به عذاب (عمومی) گرفتار نخواهد کرد.» (۲)

حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف که مظهر رحمت و مهر پروردگار است نیز به عنایت خاص خود بلاهای بزرگ را به ویژه از جامعه شیعیان و فرد فرد آن ها دور می کند؛ گرچه در بسیاری از موارد، شیعیان به لطف و کرامت او توجه نداشته باشند و دست یاری گر او را در بالای سر خود نشناسند!

آن گرامی در مقام معرفی خود فرموده است:

«أَنَا خاتِمُ الْاَوْصِیاءِ وَ بِی یدْفَعُ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ الْبَلاءَ مِنْ اَهْلی وَ شِیعَتِی؛

من آخرین جانشین پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم هستم و خدای تعالی به]سبب وجود[من بلاها را از خاندان و شیعیانم دور می کند.» (۳)

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۴، ص ۲۳۹.

۲- . سوره انفال، آیه ۳۳.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۳، ح ۱۲، ص ۱۷۱.

در جریـان شـکل گیری انقلاب شـکوهمند اسـلامی ایران و سـال هـای پرالتهـاب دفـاع مقـدّس، بارهـا لطف و محبت آن امام بزرگوار بر سـر ملت و مملکت سایه افکنـد و نظام اسـلامی و ملت مسـلمان و مهـدوی را از گردنه توطئه های سـنگین دشـمن، عبور داد! شکسـته شـدن حکومت نظامی شاه در ۲۱ بهمن ۱۳۵۷ به فرمـانِ امام خمینی۱، حادثه سـقوط هلی کوپترهای نظامی آمریکا در ۵ اردیبهشت سال ۱۳۵۹ در صـحرای طبس، کشف کودتای نافرجام نوژه در ۱۸ تیرماه ۱۳۵۹ و ناکامی دشمنان در جنگ هشت ساله و دهها نمونه دیگر شواهد گویایی است.

باران رحمت

موعود بزرگ جهانیـان و قبله آمـال مسـلمانان و محبوب دل های شـیعیان، همواره بر حال مردم نظر دارد و غیبت آن خورشـید مهربانی، مانع از آن نیست که پرتو زندگی بخش و نشاط آفرین خود را بر جان های مشـتاق بتاباند و آن ها را بر خوان کرم و بزرگواری خویش، مهمان کند. آن ماه منیر دوستی و مهرورزی، پیوسته غمخوار شیعیان و دستگیر مددجویان آستان حضرتش بوده است. گاهی بر بالین بیماران حاضـر گردیـده و دست شـفابخش خویش را مرهم زخم های آن ها قرار داده است و زمانی دیگر، به گم شدگان در بیابان ها عنایت فرموده و واماندگان در وادی تنهایی و بی کسـی را یار و یاور و راهنما گشـته است و در لحظه های سرد ناامیدی، دل های منتظر را گرمی امید، بخشیده است. او که باران رحمت الهی است، در همه حال، بر کویر تفتیـده جـان هـا باریـده و بـا دعـای خود برای شـیعیان، سبزی و خرّمی را برای آن ها به ارمغان آورده است. آن سـجاده نشـین آستان حضرت دوست، دست های خواهش را گشوده و برای من و تو این چنین خواسته است:

«یـا نُورَالنُّورِ یـا مُـدَبِّرَ الاُْـمُورِ یا باعِثَ مَنْ فِی القُبُورِ صَلِّ عَلی مُحَمَّد وَآلِ مُحَمَّد وَاجْعَلْ لی وَلِشـیعَتی مِنَ الضّـیقِ فَرَجاً وَمِنَ الْهَمِّ مَخْرجاً وَاَوْسِعْ لَنَا المَنْهَجَ وَاطلق لَنا مِنْ عِنْدِکَ ما یفَرِّجُ وَافْعَلْ بِنا ما اَنْتَ اَهْلُهُ یا کَریم (۱)؛

ای روشـنایی نور،ای تـدبیر کننـده کارها،ای زنـده کننده مردگان، بر محمد و خاندان او درود فرست و برای من و شـیعیانم در تنگناها گشایشی قرار ده و از غم و اندوه راه چاره ای باز کن و راه]هدایت[را بر

۱- . منتخب الاثر، فصل ۱۰، باب ۷، ش ۶، ص ۶۵۸.

ما وسعت بخش و راهی که در آن گشایش ما است به روی ما بگشا و آنچنان که تو شایسته آن هستی با ما رفتار کن ای کریم.»

آنچه گفته شد بیانگر آن است که از آثار وجود امام گرچه در غیبت به سر برد امکان ارتباط و اتصال به اوست و آن ها که لیاقت و شایستگی داشته اند لذت همنشینی و همنوایی آن یار بی همتا را چشیده اند.

خلاصه درس

O امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف محور هستی، و واسطه همه فیوضات الهی به دیگران است

O اعتقاد به ظهور و آمدن حضرت عجل الله تعالی فرجه الشریف روح امید و نشاط و پویائی را در جامعه می دمد.

O امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف نسبت به جریان امور مسلمین اشراف دارد و از مکتب شیعه پاسداری می کند.

O با توجه به اشراف حضرت بر کارها و عرض اعمال مردم به حضور حضرت، این اعتقاد اثر تربیتی جدی در اصلاح و خودسازی مردم دارد

O امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف پناهگاه علمی و فکری شیعیان و حق طلبان است در موارد زیادی بزرگان شیعه پاسخ های علمی خود را از طریق حضرت دریافت نموده اند و نیز هدایت باطنی، ایمنی از بلاها و نزول باران رحمت از برکات وجودی آن حضرت است.

پرسش های درس

۱. محوریت امام عجل الله تعالی فرجه الشریف در عالم هستی را تشریح نمائید؟

۲. دو وجه از وجوه تشبیه امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در حال غیبت به خورشید پس ابر را توضیح دهید؟

۳. نقش حضرت در حراست و پایداری مکتب در عصر غیبت را بیان کنید؟

۴. هدایت باطنی و نفوذ روحانی حضرت در نفوس مردم را توضیح دهید؟

۵. آیا امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف خود را ایمن بخش خصوص شیعیان از بلاها معرفی نموده است یا امان همه مردم عالم؟

سوالات پژوهشی

۱. خاستگاه قابل جمع بودن غیبت با امامت از دیدگاه اهل سنّت را تبیین نمایید؟

۲. وساطت در فیض را تشریح کنید؟

۳. فلسفه و ضرورت هدایت باطنی را تبیین نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. سیمای آفتاب حبیب الله طاهری

۲. دادگستر جهان – ابراهیم امینی

۳. تاریخ عصر غیبت پورسیدآقایی و...

۴. منتخب الانوار المضیئه نیلی نجفی

ص: ۸۹

درس هشتم: ملاقات و طول عمر حضرت

اشاره

اهداف:

۱. آشنائی با نحوه ارتباط شیعیان با حضرت در عصر غیبت

۲. انواع ملاقات با حضرت (حالت اضطرار، حالت عادی)

۳. آشنائی با دلائل طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

فوائد:

۱. شناخت صحیح در مورد مسأله ارتباط و ملاقات

۲. رفع استبعاد ظاهری طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

مطالب آموزشی:

۱. تفاوت ارتباط حضرت با مردم در غیبت صغری با غیبت کبری

۲. استثنائی بودن وقوع ملاقات و تأکید بر غیبت حضرت

۳. شرایط مختلف ملاقات کنندگان

۴. نمونه های از وقوع ملاقات با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۵. اسرار طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۶. شواهد تاریخی طول عمر

دیدار یار

از سختی ها و تلخی های دوره غیبت، دوری شیعیان از مولای خود و محروم ماندن از دیدار جمال آن یوسف بی همتاست. با شروع روزگار غیبت، منتظران ظهور، پیوسته در حسرت تماشای آن سرو بلند فضیلت سوخته اند و آه فراق از دل کشیده اند! البته در دوران غیبت صغری، شیعیان به وسیله نائبان خاص با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف ارتباط داشتند و بعضی از آنها به فیض حضور آن بزرگوار رسیدند چنان که در این باره نقل های فراوانی وجود دارد ولی در دوره غیبت کبری که روزگار غیبت کامل امام است، رابطه یاد شده قطع گردید و امکان شرفیابی به محضر آن حضرت به شکل معمول و از طریق افرادی خاص، منتفی شد.

با این حال بسیاری از علما معتقدند که در این زمان نیز، ملاقات با آن ماه منیر امکان دارد و بارها اتّفاق افتاده است. حکایت شرفیابی بزرگانی چون علامه بحرالعلوم، مقدس اردبیلی، سیدبن طاووس و مانند آنها معروف و مشهور است و در کتاب های بزرگان علما نقل گردیده است. (۱)

امّا لازم است که درباره بحث ملاقات با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به نکات زیر توجه شود:

نکته اول اینکه، ملاقات با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف گاهی در حالت اضطرارو درماندگی افراد روی می دهد و گاهی در حالت عادی و به دور از اضطرار. به بیان روشن تر گاهی ملاقات ها برای دستگیری امام عجل الله تعالی فرجه الشریف از اشخاصی است که در وضعیتی گرفتار شده اند و احساس تنهایی و بی کسی به آنها دست داده است مثل جریان ملاقات بسیاری از افراد که در مکان های مختلف مانند سفر خانه خدا، راه را گم کرده اند و امام عجل الله تعالی فرجه الشریف و یا یکی از

۱- . ر.ک: جنّه المأوی و النّجم الثاقب، محدث نوری.

اصحاب آن حضرت، آنها را از سرگردانی نجات داده است و اکثر ملاقات ها از همین قبیل است.

ولی در مواردی ملاقات ها در غیر حالت اضطرار بوده است و ملاقات کننده به جهت مقام معنوی ویژه ای که داشته به حضور امام عجل الله تعالی فرجه الشریف شرفیاب شده است.

با توجه به نکته فوق باید توجه داشت که ادّعای ملاقات و دیدار آن حضرت از هر کسی پذیرفته نیست.

نکته دوم اینکه، در طول مدت غیبت کبری و به ویژه در زمان ما، افرادی با ادّعای ملاقات امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در پی جمع کردن مردم و کسب نام و نانی برای خود بوده اند و از این راه بسیاری را به گمراهی و انحراف در عقیده و عمل کشانیده اند؛ با توصیه خواندن بعضی دعاها و انجام برخی اعمال که بسیاری از آنها هیچ اصل و اساسی ندارد و با دعوت از مشتاقان دیدار، برای شرکت در جلسه هایی که محتوای قابل قبولی ندارد، وعده دیدار حجّت خدا را می دهند و بدینگونه امر ملاقات با آن امام غایب را کاری سهل و در دسترسِ همگان جلوه می دهند در حالی که بدون تردید آن حضرت بر طبق اراده پروردگار در غیبت کامل قرار گرفته است و جز برای افرادی انگشت شمار که تنها راه نجات آنها عنایت مستقیم آن مظهر لطف الهی است رخ نمی نماید.

و نکته سوم اینکه جریان ملاقات تنها در صورتی ممکن است که امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف، مصلحت را در وقوع آن ببیند. بنابراین هرگاه با وجود همه شور و اشتیاق یک عاشق و تلاش او برای شرفیابی به محضر امام، ملاقاتی دست ندهد نباید گرفتار یأس و ناامیدی گردد و این را نشانه نبود لطف و عنایت امام بداند همانگونه که آن کس که به فیض ملاقات با آن بزرگوار نائل شد، این دیدار نشانه آن نیست که در تقوا و فضیلت به کمال رسیده است.

جان سخن اینکه اگر چه دیدن جمال نورانی امام عصر و سخن گفتن با آن محبوب دلها سعادتی بزرگ است امّا امامان ما و به ویژه حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف از شیعیان نخواسته اند که در پی دیدار امام زمان خود باشند و برای رسیدن به این مقصود، چلّه نشینی کرده و یا بیابان گردی پیشه کنند؛ بلکه در کلمات پیشوایان معصوم علیهم السلام سفارش فراوان

شده است که شیعیان پیوسته به یاد آن حضرت بوده و برای فرج او دعا کنند و در جلب رضای او در گفتار و کردار بکوشند و در راستای اهداف بزرگ او قدم بر دارند تا هر چه زودتر زمینه ظهور آن امید بشریت فراهم گردد و عالم از فیض مستقیم او بهره مند شود.

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خود می فرماید:

«اَکْثِرُوا الدُّعاء بِتَعْجیلِ الْفَرَجِ فَاِنَّ ذلِکَ فَرَجُکُم (۱)؛

برای تعجیل فرج، بسیار دعا کنید که همان فرج شماست».

در اینجا مناسب است جریان شیرین ملاقات مرحوم حاج علی بغدادی را که از خوبان روزگار خویش بوده است نقل کنیم ولی به جهت رعایت اختصار به بیان نکات مهم آن اکتفا می کنیم:

آن مرد شایسته و با تقوا، همیشه از بغداد به کاظمین می رفت و دو امام بزرگوار و حضرت کاظم وحضرت جواد علیهما السلام را زیارت می کرد. او می گوید: مقداری خُمس و حقوق مالی برعهده ام بود. به همین جهت به نجف اشرف رفتم و بیست تومان از آن را به عالم فقیه و پارسا شیخ انصاری; و بیست تومان آن را هم به عالم فقیه شیخ محمد حسین کاظمی; و بیست تومان هم به آیت الله شیخ محمد حسن شروقی; دادم و تصمیم گرفتم که بیست تومان دیگر بدهی خود را پس از بازگشت به بغداد به آیه الله آل یاسین; بپردازم. روز پنج شنبه به بغداد بازگشتم. نخست به سوی کاظمین رفتم و دو امام بزرگوار را زیارت کردم. پس از آن به منزل آیه الله آل یاسین رفتم و بخشی از باقی مانده بدهی شرعی خود را به او تقدیم کردم و از او اجازه گرفتم که باقی مانده آن را به تدریج به او یا کسی که او را مستحق بدانم بپردازم. ایشان اصرار کرد که نزد او بمانم اما به خاطر کارهای ضروری، عذر خواهی کرده و خداحافظی کردم و به سوی بغداد حرکت کردم. وقتی یک سوم راه را رفته بودم با سید بزرگوار و با وقاری روبرو شدم. او عمامه ای سبز بر سر داشت و بر گونه اش خالی مشکی آشکار بود و برای زیارت به سوی کاظمین می رفت. نزدیک من آمد و سلام کرد و به گرمی با من دست داد و مرا در آغوش کشید و به سینه چسبانید

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۴، ص ۲۳۹.

و به من خوش آمد گفت و فرمود: خیر است، کجا می روی؟

گفتم: زیارت کرده و اینک عازم بغداد هستم. گفت، شب جمعه است برگرد به کاظمین (و امشب را در آنجا بمان) ! گفتم: نمی توانم! گفت، می توانی، برگرد تا گواهی دهم که از دوستان جدّم امیرالمؤمنین علیه السلام و از دوستانِ ما هستی و شیخ نیز گواهی می دهد. خداوند می فرماید: «وَاسْتَشْهِدُوا شَهیدَین» (۱)] = دو نفر را شاهد بگیرید.[

حاج علی بغدادی می گوید: من پیش از این از آیه الله آل یاسین خواسته بودم که برای من سندی بنویسد و در آن گواهی کند که من از شیعیان و دوستداران اهل بیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هستم تا آن نامه را در کفن خویش قرار دهم. از سید پرسیدم: از کجا مرا شناختی و چگونه این گواهی را می دهی؟! فرمود: چگونه انسان کسی را که حق او را به طور کامل می دهد نمی شناسد؟! گفتم: کدام حقّ؟! فرمود: همان حقوقی که به وکیل من دادی. گفتم: وکیل شما کیست؟ فرمود: شیخ محمد حسن! گفتم: آیا او وکیل شماست؟ فرمود: آری.

از گفتار او شگفت زده شدم. فکر کردم میان من و او، دوستی دیرینه ای است که من فراموش کرده ام زیرا در برخورد اول مرا به نام صدا زد! و گمان کردم از من توقع دارد که مبلغی از آن خمس که بر عهده دارم بدان جهت که از نسل پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم است به او تقدیم کنم. بنابراین گفتم: از حقوق شما فرزندان پیامبر مقداری نزد من هست و اجازه گرفته ام که آن را مصرف کنم. تبسم کرد و گفت: آری! مقداری از حقوق ما را به وکلای ما در نجف پرداختی. پرسیدم: آیا این کارم پذیرفته درگاه خداست؟ فرمود: آری!

به خود آمدم که چگونه این سید، بزرگترین علمای عصر را، وکیل خود می خواند. اما بار دیگر دچار غفلت شدم و موضوع را فراموش کردم!

گفتم: سرورم! آیا درست است که می گویند: هر کس در شب جمعه امام حسین علیه السلام را زیارت کند] از عذاب خدا [در امان خواهد بود. گفت: آری! و در همان حال دیدگانش پر از اشک شد و گریست. چیزی نگذشت که دیدم در حرم مطهر کاظمین علیه السلام هستیم بی آنکه از خیابان ها و راههایی که به حرم می رسد، عبور کرده باشیم. کنار در

۱- . سوره بقره، آیه ۲۸۲.

ورودی ایستادیم. گفت: زیارت بخوان! گفتم: سرورم من نمی توانم خوب بخوانم. گفت: آیا من بخوانم تا با من زیارت کنی؟ گفتم: آری!

او شروع کرد و بر پیامبر و یک یک امامان علیهم السلام سلام گفت و پس از نام مبارک امام عسکری علیه السلام رو به من کرد و گفت: آیا امام زمانت را می شناسی؟ گفتم: چگونه نمی شناسم؟! فرمود: پس بر او سلام کن! گفتم، «اَلسَّلامُ عَلَیکَ یا حُجَّةَ اللّه یا صاحِبَ الزَّمان یابْنَ الْحَسن!» تبسم کرد و فرمود: «عَلَیکَ السَّلام وَ رَحْمَةُ اللّهِ وَبَرَکاتُهُ».

پس وارد حرم شدیم و ضریح را بوسیدیم. فرمود: زیارت بخوان. گفتم: سرورم، نمی توانم خوب بخوانم. فرمود: آیا برایت بخوانم؟ گفتم: آری! او زیارت مشهور به «امین اللّه» را خواند و آنگاه فرمود: آیا جدّم حسین علیه السلام را زیارت می کنی؟ گفتم: آری امشب شب جمعه و شب زیارتی امام حسین علیه السلام است. او زیارت مشهور امام حسین علیه السلام را خواند. هنگام نماز مغرب شد به من فرمود تا نماز را به جماعت بخوانم. پس از نماز آن بزرگوار از نظرم ناپدید شد و هر چه جستجو کردم او را ندیدم!!

تازه به خود آمدم و به یاد آوردم که سید مرا با نام و نشان صدا زد. خواست که به کاظمین برگردم و با اینکه نمی خواستم بازگشتم. فقهای بزرگ را وکیل خود خواند و سرانجام نیز به صورت ناگهانی پنهان شد. پس از این اندیشه دریافتم که آن حضرت امام عصر علیه السلام بوده است و دریغا که دیر او را شناختم. (۱)

طول عمر

از مباحث مربوط به زندگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف طول عمر آن بزرگوار است. برای بعضی این سؤال مطرح است که چگونه ممکن است انسانی، عمری چنین طولانی داشته باشد؟! (۲)

سرچشمه این سؤال و علت طرح آن این است که آنچه در جهان امروز، معمول و متداول است عمرهای محدودی است که حداکثر بین ۸۰ تا ۱۰۰ سال طول می کشد (۳) و

۱- . بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۳۱۵ و النجم الثاقب، داستان ۳۱.

۲- . اکنون در سال ۱۴۲۵ هجری قمری هستیم و با توجه به اینکه تولد امام مهدی در سال ۲۵۵ هجری قمری واقع شده است، پیشوای ما هم اکنون ۱۱۷۰ سال دارد.

۳- . البته هم اکنون عمرهای بالای صد سال هم یافت می شود که به نسبت بسیار کم است.

بعضی با دیدن و شنیدن اینگونه عمرها، نمی توانند یک عمر طولانی را باور کنند یا آن را دور می شمارند. وگرنه عمر طولانی از نظر عقل و دانش بشری امری غیر ممکن نیست و دانشمندان با مطالعه اجزاء بدن به این حقیقت رسیده اند که ممکن است انسان، سال های بسیار طولانی زنده بماند و حتی گرفتار پیری و فرسودگی هم نشود.

برنارد شاو می گوید:

«از اصول علمی مورد پذیرش همه دانشمندان بیولوژیست، این است که برای عمر بشر نمی توان حدی تعیین کرد و حتی دیرزیستی نیز مسئله مرزناپذیری است.» (۱)

پروفسور «اتینگر» می نویسد:

«به نظر من با پیشرفت تکنیک ها و کاری که ما شروع کرده ایم بشر قرن بیست و یکم خواهد توانست هزاران سال عمر کند.» (۲)

بنابراین تلاش دانشمندان برای دست یافتن به راههای غلبه بر پیری و رسیدن به دراز عمری نشانگر امکان چنین پدیده ای است چنانکه در این مسیر گام های موفقیت آمیزی برداشته شده است و هم اکنون در گوشه و کنار جهان کم نیستند افرادی که بر اثر شرایط مناسب آب و هوایی و تغذیه مناسب و فعّالیت مناسب بدنی و فکری و عوامل دیگر، عمری نزدیک به صدوپنجاه سال و گاهی بیشتر از آن دارند مهم تر اینکه عمر طولانی در گذشته تاریخ انسان ها بارها تجربه شده است و در کتاب های آسمانی و تاریخی، انسان های زیادی با نام و نشان و شرح حال یاد شده اند که مدت عمر آن ها بسیار درازتر از عمر بشر امروز بوده است.

در این زمینه کتاب ها و مقالات متعدّدی نوشته شده است که برای نمونه چند مورد را بیان می کنیم:

۱. در قرآن آیه ای هست که نه تنها از عمر طولانی بلکه از امکان عمر جاویدان خبر می دهد و آن آیه درباره حضرت یونس علیه السلام است که می فرماید:

«اگر او (یونس علیه السلام) در شکم ماهی تسبیح نمی گفت، تا روز رستاخیز در شکم ماهی می ماند.» (۳)

۱- . راز طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف؛ علی اکبر مهدی پور، ص ۱۳.

۲- . مجله دانشمند، سال ۶، ش ۶، ص ۱۴۷.

۳- . سوره الصافات، آیه ۱۴۴.

بنـابراین از نظر قرآن عمری بسیار طولانی (از عصـر یونس علیه السـلام تا روز رسـتاخیز) که در اصـطلاح زیست شـناسان عمر جاویدان نامیده می شود برای انسان و ماهی امکان پذیر است. (۱)

۲. قرآن کریم در مورد حضرت نوح علیه السلام می فرماید:

«به راستی ما نوح را به سوی قومش فرستادیم، پس ۹۵۰/ سال در میان آنها درنگ نمود.» (۲)

آنچه در آیه شـریفه آمـده است مدت پیامبری آن حضـرت است و براساس برخی روایات، مدت عمر آن بزرگوار ۲۴۵۰/ سال بوده است! (۳)

جالب اینکه در روایتی از امام سجاد علیه السلام نقل شده است که فرمود:

«در امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سنّت و شیوه ای از زندگی حضرت نوح علیه السلام است و آن طول عمر است.» (۴)

۳. و نیز درباره حضرت عیسی علیه السلام می فرماید:

«... و هرگز او را نکشـتند و به دار نیاویختند بلکه امر به آنها مشـتبه شد... به یقین او را نکشتند بلکه خداوند او را به سوی خود بالا برد که خداوند توانا و فرزانه است.» (۵)

همه مسـلمانان به استناد قرآن و احادیث فراوان معتقدند که عیسی علیه السلام زنده است و در آسمان هاست و به هنگام ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرود آمده و او را یاری خواهد کرد.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«در صاحب این امر (مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف) چهار سـنّت از چهارتن از پیامبران است... و از عیسـی علیه السـلام سنتی دارد و آن اینکه: (درباره مهدی نیز) می گویند: او مرده است در حالی که او زنده می باشد.» (۶)

۱- . خوشبختانه کشف ماهی ۴۰۰/ میلیون ساله در سواحل ماداگاسکار امکان چنین عمری را برای ماهی، عینی کرد (کیهان، ش ۶۴۱۳ - ۲۲/۸/۴۳).

۲- . سوره عنکبوت، آیه ۱۴.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۶، ح ۳، ص ۳۰۹.

۴- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۱، ح ۴، ص ۵۹۱.

۵- . سوره نساء، آیه ۱۵۷.

۶- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۲۱۷.

علاوه بر قرآن در تورات و انجیل نیز سخن از عمرهای طولانی مطرح گردیده است.

در تورات آمده است که:

«... تمام ایام آدم که زیست نهصد و سی سال بود که مُرد... جمله ی ایام «انوش» نهصد و پنج سال بود که مُرد... و تمامی ایام «قینان» نهصد و ده سال بود که مُرد... پس جمله ی ایام «متوشالح» نهصد و شصت و نه سال بود که مُرد...». (۱)

بنابراین تورات صریحاً به وجود افرادی با داشتن عمرهای طولانی (بیش از نهصد سال) اعتراف می کند.

در انجیل نیز عباراتی موجود است که نشانگر آن است که عیسی علیه السلام پس از به دار کشیده شدن زنده گردیده و به آسمان بالا رفته است. (۲) و در روزگاری فرود خواهد آمد و مسلّم است که عمر آن بزرگوار از دو هزار سال بیشتر است.

با این بیان روشن می شود که پیروان دو آئین یهود و مسیحیت باید به علت اعتقاد به کتاب مقدس به عمرهای طولانی نیز معتقد باشند.

گذشته از اینکه طول عمر از نظر علمی و عقلی پذیرفتنی است و در گذشته تاریخ، موارد بسیار دارد، در مقیاس قدرت بی نهایت خداوند نیز قابل اثبات است. به اعتقاد همه پیروان ادیان آسمانی تمام ذرات عالم در اختیار خداوند است و تأثیر همه سبب ها و علّت ها به اراده او بستگی دارد و اگر او نخواهد سبب ها از تأثیر باز می ماند و نیز بدون سبب و علّت طبیعی، ایجاد می کند و می آفریند.

او خدایی است که از دل کوه، شتری بیرون می آورد و آتش سوزنده را بر ابراهیم علیه السلام سرد و سلامت می سازد و دریا را برای موسی و پیروانش خشک می کند و آنها را از میان دو دیوار آبی عبور می دهد! (۳)آیا از اینکه به عصاره انبیاء و اولیاء و آخرین ذخیره الهی و نهایت آمال و آرزوی همه نیکان و تحقق بخش وعده بزرگ قرآن عمری طولانی بدهد، ناتوان خواهد بود؟!

۱- . تورات (ترجمه ی فاضل خانی)، سفر پیدایش باب پنجم، آیات ۵ - ۳۲.

۲- . عهد جدید، کتاب اعمال رسولان، باب اول، آیات ۱ - ۱۲.

۳- . اینها حقایقی است که در قرآن کریم آمده است: سوره انبیاء، آیه ۶۹ و سوره شعراء، آیه ۶۳.

امام حسن مجتبی علیه السلام فرمود:

«... خداوند عمر او را (مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) در دوران غیبتش طولانی می گرداند، سپس به قدرت خدایی اش او را در سیمای جوانی زیر چهل سال آشکار می سازد تا مردمان دریابند که خداوند بر هر کاری تواناست.» (۱)

بنـابراین جریان طول عمر امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشـریف، از ابعاد مختلف عقلی و علمی و تاریخی امری ممکن و پذیرفتنی است و پیش از همه اینها از جلوه های اراده خداوند بزرگ و تواناست.

خلاصه درس

- ملاقـات با امام عصـر عجل الله تعالی فرجه الشـریف در زمان غیبت کبری گاهی در حالت اضـطرار و گاهی در حالت عادی ممکن است رخ دهد.
- شرط تحقق ملاقات و تشرف به محضر حضرت، اذن آن حضرت و وجود مصلحت است نه علاقه و اشتیاق تنها.
- گرچه دیـدن جمـال حضـرت بسـیار محبوب و مطلوب است ولی آنچه وظیفه شـیعیان در عصـر غیبت است عمـل به تکلیف است.
- موضوع طول عمر و دیر زیستی هم از نظر علمی توجیه پذیر است، هم نمونه های تاریخی دارد و هم شواهد قرآنی و روائی.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۰۹.

پرسش های درس

۱. ملاقات و دیدار با امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف در زمان غیبت کبری، چند حالت دارد؟ توضیح دهید.

۲. شرط مهم وقوع ملاقات با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در عصر غیبت چیست؟

۳. آیا تلاش برای ملاقات حضرت در روایات توصیه شده است؟ خواسته ائمه علیهم السلام از شیعیان در زمان غیبت را توضیح دهید؟

۴. آیا از نظر علم بیولوژیست، مرز ناپذیر طول عمر چگونه است؟

۵. امام حسن مجتبی علیه السلام عامل اصلی طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف را چه چیز معرفی کرده است؟

سوالات پژوهشی

۱. دلایل امکان ملاقات را تبیین نمایید؟

۲. دلایل امکان طول عمر را بررسی نمایید؟

۳. راه های تقرب و ارتباط معنوی با امام را ذکر کنید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. الغیبه شیخ طوسی

۲. منتخب الانوار المضیئه نیلی نجفی

۳. راز پنهانی و رمز پیدائی سیدمحمد بنی هاشمی

۴. سیمای آفتاب حبیب الله طاهری

۵. فصلنامه مشرق موعود شماره۲ مقاله تأملی در باب ارتباط و ملاقات

درس نهم: انتظار

اشاره

اهداف:

۱. شناخت معنای صحیح انتظار

۲. توجه به بایسته های انتظار

فوائد:

۱. آشنائی با مفهوم انتظار در اندیشه شیعی

۲. شناخت معیارهای انتظار

۳. تلاش برای اصلاح و خودسازی جهت زمینه سازی ظهور

مطالب آموزشی:

۱. حقیقت انتظار

۲. ویژگی های انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. وظایف منتظران ظهور

انتظار سبز

وقتی ابرهای تیره، چهره خورشـید را پوشانده و دشت و دَمَن از دست بوسی آفتاب محروم گردیده و سبزه و گل از دوری مِهر عـالم تـاب پژمرده است چـاره چیست؟ زمـانی که عصـاره آفرینش و خلاـصه خوبی هـا و آیینه زیبـایی هـا رخ در نقاب غیبت کشیده و جهانیان از فیض حضور او بی نصیب مانده اند چه می توان کرد؟

گـل هـای بـاغ چشم به راهنـد تـا سایه باغبان مهربان را بر سر خود ببیننـد و از دسـتان پر مهر او آب حیات بنوشـند و دل های مشـتاق، بی تـاب چشم هـای اوینـد تـا عنایت شور آفرین او را لمس کننـد و اینجاست که «انتظار» شـکل می گیرد. آری، همه منتظرند تا او بیاید و سبزی و نشاط را به ارمغان آورد.

به راستی «انتظار» چه زیبا و شیرین است اگر زیبایی آن در نظر آید و شیرینی آن در کام دل، چشیده شود.

حقیقت انتظار و جایگاه آن

برای «انتظار» معانی گوناگونی گفته اند و لی با دقت و تأمّل در این کلمه می توان به حقیقت معنی آن پی برد. انتظار، چشم به راه بودن است و این چشم به راهی به تنـاسب بستر و زمینه آن ارزش پیـدا می کنـد و آثـار و پیامـدهایی دارد. انتظار تنها یک حالت روحی و درونی نیست بلکه از درون به بیرون سـرایت می کنـد و حرکت و اقـدام را می آفریننـد. به همین دلیل است که در روایـات، انتظـار به عنوان یک عمل و بلکه بهترین اعمال، معرفی شـده است. انتظار به «منتظر» شـکل می دهـد و به کارها و تلاش های او جهت خاصّی می بخشد.

بنابراین «انتظار» با نشستن و دست روی دست گذاشتن، نمی سازد. انتظار با چشم به در

دوختن و حسرت خوردن، تمام نمی شود؛ بلکه در حقیقت انتظار، حرکت و نشاط و شور آفرینی نهفته است.

آنکه در انتظار مهمان عزیزی است، سر از پا نمی شناسد و در تلاش است تا خود و محیط اطراف خود را برای آمدن مهمان، آماده کند و موانع حضور او را بر طرف سازد.

سخن درباره انتظار رویدادی بی نظیر است که در زیبایی و کمال، نهایت ندارد. انتظار روزگاری است که در سبزی و خرّمی در تمامی روزگاران گذشته مثالی نداشته است و جهان چنان دوران زیبایی را هرگز تجربه نکرده است. این همان انتظار حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است که در روایات، از آن به «انتظار فرج» یاد شده است و آن را از بهترین اعمال و عبادات، بلکه پشتوانه قبولی همه اعمال، شمرده است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«بهترین اعمال امت من، انتظار فرج است.» (۱)

امام صادق علیه السلام به یاران خود فرمود:

«آیا شما را از چیزی آگاه نکنم که خداوند بدون آن هیچ عملی را از بندگان نمی پذیرد؟ گفتند: بفرمایید. فرمود: گواهی به یگانگی خدا و نبوت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم و اقرار به آنچه خدا امر فرموده و ولایت ما و بیزاری از دشمنان ما یعنی ما امامان بخصوص و تسلیم شدن در برابر ایشان (=امامان) و پرهیزکاری و کوشش و خویشتن داری و انتظار قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف.» (۲)

بنابراین «انتظار فرج» انتظاری است که ویژگیهای خاص و منحصر به فرد دارد که لازم است به خوبی دانسته شود تا رمز و راز آن همه فضیلت و آثار که برای آن خواهیم شمرد آشکار گردد.

ویژگی های انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

گفتیم که «انتظار» امری فطری است و برای همگان در هر قوم و آیینی که باشند وجود دارد اما انتظارهای معمولی که در جریان زندگی افراد و حتّی جامعه ها وجود دارد هر

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲.

۲- . الغیبه نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۷.

اندازه بزرگ و با اهمیت باشد در مقایسه با انتظار موعود جهانی، کوچک و بی مقدار است زیرا که انتظار ظهور او ویژگی های خاص خود را دارد:

انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف انتظاری است که از ابتدای عالم آغاز شده است یعنی از زمان های بسیار دور، انبیاء و اولیاء نوید ظهور او را داده اند و در زمان های نزدیک تر، همه امامان ما، آرزوی روزگار دولت او را داشته اند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«اگر او را درک می کردم، تمام عمر به او خدمت می کردم.» (۱)

انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، انتظار مصلح جهانی است. انتظار حکومت عدل جهانی است و انتظار تحقق همه خوبی ها است. در این انتظار، بشریت چشم به راه است تا آنچه را بر اساس فطرت پاک خدایی، در آرزوی آن بوده و هیچگاه به صورت کامل به آن دست نیافته است، ببیند و مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف همان است که عدالت و معنویت، برادری و برابری، عمران و آبادی زمین و امنیّت و صلح و عصر شکوفایی عقل و دانش بشری را برای انسان ها به ارمغان می آورد و برچیدن بساط استعمار و بردگی انسان ها و نفی هر گونه ستم و ستمگری و رهایی اجتماع از انواع فسادهای اخلاقی، ره آورد حاکمیت اوست.

انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف انتظاری است که تنها با فراهم شدن زمینه های شکوفایی آن، خواهد شکفت و آن زمانی است که همه انسان ها در طلب منجی و مصلح آخر الزمان باشند. او می آید تا با همکاری و همیاری یارانش علیه بدی ها قیام کند نه اینکه تنها با معجزه کار جهان را سامان دهد.

انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در منتظرانش شوق یاری و همراهی او را ایجاد می کند و به انسان هویت و حیات می بخشد و او را از پوچی و بی هدفی نجات می دهد.

آنچه گفته شد بخشی از ویژگی های آن انتظاری است که به وسعت همه تاریخ است و ریشه در جان همه انسان ها دارد و هیچ انتظار دیگری به خاک پای این انتظار سترگ نمی ارزد. بنابراین جا دارد که ابعاد و آثار فراوانِ انتظار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بشناسیم و درباره وظایف منتظران ظهور او و پاداش بی نظیر آنها سخن بگوییم.

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۳، ح ۴۶، ص ۲۵۲.

ابعاد انتظار

انسان از زوایای مختلف دارای ابعاد گوناگون است: از سویی از بُعد نظری و عملی برخوردار است و از سوی دیگر دارای بُعد فردی و اجتماعی است و از زاویه ای دیگر در کنار بُعد جسمی، بُعد روحی و روانی دارد. بدون تردید در همه ابعاد یاد شده نیاز به چارچوبِ مشخصی است تا در قالب آن راه صحیح زندگی باز شود و مسیرهای انحرافی به روی آدمی بسته گردد. و آن راهِ درست همان مسیر انتظار است.

انتظار موعود جهانی در همه ابعاد زندگی منتظر تأثیر می گذارد. در بعد فکری و نظری که زیر بنای اعمال و رفتار انسان است، باورهای اساسی حیات آدمی را در حصار خود حفظ می کند. به بیان دیگر انتظار صحیح می طلبد که منتظر، بنیان های اعتقادی و فکری خود را تقویت کند تا در دام مکتب های انحرافی گرفتار نشود و یا به خاطر طولانی شدن دوره غیبت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف به چاه یأس و ناامیدی سقوط نکند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«روزگاری بر مردم خواهد آمد که امام ایشان غایب خواهد شد پس خوشا به حال آنان که در آن زمان، بر امرِ (ولایت) ما ثابت و استوار بمانند.» (۱)

یعنی در دوره غیبت که دشمنان با انواع شبهه ها می کوشند تا اعتقادات درست شیعیان را از بین ببرند به برکت قرار گرفتن در سنگر انتظار مرزهای عقیدتی حفظ می شود.

در بُعد عملی، انتظار به همه اعمال و رفتار انسان جهت می دهد. منتظر باید در میدان عمل بکوشد تا زمینه های ظهور دولت حق فراهم گردد. بنابراین، منتظر در این بخش هم به ساختن خود و هم به سامان دادن جامعه همت می گمارد. در بُعد فردی هم به حیات روحی و روانی خود و کسب فضیلت های اخلاقی روی می آورد و هم به تقویتِ جنبه جسمی و بدنی می پردازد تا نیرویی کار آمد برای جبهه نور باشد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«... کسی که دوست دارد از یاران قائم علیه السلام باشد پس منتظر باشد و در حال انتظار

۱- . کمال الدین، ج ۱، ح ۱۵، ص ۶۰۲.

پرهیزگاری پیشه کند و به اخلاق نیکو آراسته گردد...» (۱)

ویژگی «انتظار» آن است که آدمی را از محدوده خود فراتر می برد و او را با تک تک افراد جامعه مرتبط می سازد. یعنی انتظار نه تنها در زندگی فردی منتظر مؤثر است که در حوزه رابطه فرد با جامعه نیز طرح و برنامه دارد و او را به تأثیر گذاری مثبت در جامعه وا می دارد و از آنجا که شرط ظهور دولت حق آمادگی جمعی است، هر کسی به اندازه توان خود برای اصلاح جامعه می کوشد و در برابر ناهنجاری های اجتماعی ساکت و بی تفاوت نمی ماند، چرا که منتظر مصلح جهانی در اندیشه و عمل، مسیر صلاح و راستی را طی می کند.

کوتاه سخن اینکه «انتظار» جریان مبارکی است که در تمام مویرگهای حیات فرد و اجتماع منتظر جاری است و در همه عرصه های زندگی، رنگ الهی به انسان و حیات او می بخشد و چه رنگی از رنگ الهی بهتر و ماندگارتر؟!

قرآن کریم می فرماید:

((... صِبْغَةَ اللّه وَ مَنْ اَحْسَن مِنَ اللّه صِبْغَةً...)) (۲)؛

رنگ الهی (بگیرید) و چه چیز از رنگ الهی داشتن نیکوتر است؟!

با توجه به آنچه گذشت، وظایف منتظرانِ مصلح کلّ، چیزی جز همان «رنگ خدایی داشتن» نیست که به برکت انتظار در جای جای زندگی فردی و جمعی آنها جلوه گر می شود. و با این نگاه، دیگر آن وظایف بر دوش ما منتظران سنگینی نخواهد داشت بلکه به عنوان جریان شیرینی که به همه زوایای زندگی ما معنی و مفهومی زیبا بخشیده است، به حساب می آید. به راستی اگر فرمانروای ملک مهربانی و امیر کاروان مِهرورزی تو را به عنوان سربازی شایسته برای خیمه ایمان خواسته باشد و حضور تو را در سنگر حق، انتظار کشد، چگونه خواهی بود؟ آیا باید بر تو تکالیفی را تحمیل کنند که چنین و چنان باش و این کار و آن کار را انجام ده یا تو خود راه انتظار را شناخته ای و برای همان مقصدی که برگزیده ای گام خواهی زد؟!

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۰.

۲- . سوره بقره، آیه ۱۳۸.

وظایف منتظران

اشاره

در روایات و بیانات پیشوایان دین وظایف فراوانی برای منتظران ظهور بیان گردیـده است که در اینجا مهمترین آنها را بیان می کنیم.

شناخت امام

پیمودن جاده انتظـار بـدون شـناختن امامِ منتظَر ممکن نیست. اسـتقامت و پایـداری در وادی انتظار وابسـته به درک صـحیح از پیشوای موعود است. بنابراین علاوه بر شناخت امام به اسم و نسب، لازم است نسبت به جایگاه امام و رتبه و مقام او نیز آگاهی کافی بدست آورد.

ابونصـر که از خدمتگـذاران امام حسن عسـکری علیه السـلام است، پیش از غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف به حضور آن حضـرت می رسـد. امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف از او می پرسـد: آیا مرا می شناسـی؟ پاسخ می دهد: آری، شـما سـرور من و فرزند سرور من هستید! امام علیه السلام می فرماید: مقصود من چنین شناختی نبود!؟ ابونصر می گوید: (مقصود شما چیست) خودتان بفرمایید.

امام علیه السلام می فرماید:

«من آخرین جانشین پیامبر خدا هستم و خداوند به (برکت) من بلا را از خاندان و شیعیانم دور می کند.» (۱)

اگر معرفت امـام برای منتظرِ حاصل شود، او از هم اکنون خود را در جبهه امام می بینـد و احساس می کنـد که در خیمه امام و کنار او قرار گرفته است. بنابراین لحظه ای در تلاش برای تقویت جبهه امام خویش کوتاهی نمی کند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«...مَنْ مـاتَ وَ هُوَ عـارِفٌ لِامـامِهِ لَمْ یضُـرُّهُ، تَقَـدَّمَ هـذَا الْاَـمْرِ اَوْ تَـأَخَّرَ وَ مَنْ ماتَ وَ هُوَ عارِفٌ لِامامِهِ کانَ کَمَنْ هُوَ مَعَ الْقائمِ فِی فُسْطاطِهِ» (۲)؛

کسـی که بمیرد در حالی که امام خود را شناخته باشد، جلو افتادن یا تأخیر امر (ظهور) به او زیان نمی رساند و کسی که بمیرد و حال آنکه امام خود را شناخته است مانند کسی است که در خیمه امام و همراه او بوده است.

۱- . کمال الدین، ج ۲، ب ۴۳، ح ۱۲، ص ۱۷۱.

۲- . اصول کافی، ج ۱، باب ۸۴، ح ۵، ص ۴۳۳.

گفتنی است که این معرفت و شناخت چنان مهمّ است که در کلام معصومین علیهم السلام آمده است که برای بدست آوردن آن، لازم است از خداوند طلب یاری شود.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«... در زمان غیبت طولانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باطل گرایان (در اعتقاد و دین خود) به شک و تردید گرفتار می شوند. زراره، از یاران خاص امام گفت: اگر آن زمان را شاهد بودم چه عملی انجام دهم؟»

امام صادق علیه السلام فرمود: ... این دعا را بخوان:

«اَللّهُمَّ عَرِّفْنی نَفْسَـکَ فَاِنَّکَ اِنْ لَمْ تُعَرِّفْنی نَفْسَکَ لَمْ اَعْرِفْ نَبِیکَ اللّهُمَّ عَرِّفْنی رَسُولَکَ فَاِنَّکَ اِنْ لَمْ تُعَرِّفْنی رَسُولَکَ لَمْ اَعْرِفْ حُجَّتَکَ اَللّهُمَّ عَرِفْنی حُجَّتَکَ فَاِنَّکَ اِنْ لَمْ تُعَرِّفْنی حُجَّتَکَ ضَلَلْتُ عَنْ دینی.» (۱)

آنچه تا کنون مطرح شد معرفت نسبت به جایگاه امام در مجموعه نظام هستی است (۲). او حجّت پروردگار و جانشین به حق پیامبر و پیشوای همه مردم است که اطاعتِ او بر همگان واجب است چرا که اطاعت از او همان اطاعت از خداست.

یکی دیگر از ابعاد معرفت امام، شناختن سیره و صفات امام است (۳)و این بُعد از شناخت، تأثیر عملی گسترده ای در رفتار و خُلق و خوی منتظر می گذارد و بدیهی است که هر اندازه معرفت انسان به زوایای گوناگون زندگی امام و حجّت الهی بیشتر و عمیق تر باشد، آثار آن در بخش های گوناگون زندگی او بیشتر خواهد بود.

الگوپذیری

وقتی معرفت به امام و جلوه های زیبای رفتاری آن بزرگوار به دست آمد، سخن از پیروی و الگوگرفتن از آن مظهر کمالات به میان می آید.

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۰، فصل ۳، ح ۶، ص ۱۷۰؛ و نیز حاشیه مفاتیح الجنان، باب ششم، دعای زمان غیبت. ترجمه دعا: «خدایا خودت را من بشناسان، براستی که اگر خود را به من نشناسانی، پیامبرت را نخواهم شناخت. خدایا، پیامبرت را به من بشناسان، براستی که اگر پیامبرت را به من نشناسانی، حجّتت (و خلیفه پیامبرت) را نخواهم شناخت. خدایا حجّت خود (امام زمان) را به من بشناسان، براستی که اگر حجت خود را به من نشناسانی از دین خود گمراه خواهم شد!!»

۲- . درباره این موضوع در فصل اول کتاب، مباحثی بیان گردید.

۳- . درباره سیره و صفات امام مهدی علیه السلام در فصل آینده سخن خواهیم گفت.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«خوشابه حال آنکه قائم خاندان مرا درک کند در حالی که پیش از دوران قیام، به او و امامان قبل از او اقتدا کرده و از دشمنان ایشان، اعلام بیزاری کرده باشد. آنان دوستان و همراهانِ من و گرامی ترینِ امت من، در نزد من هستند.» (۱)

به راستی آن کس که در تقوا، عبادت، ساده زیستی، سخاوت، صبر و همه فضائل اخلاقی دنباله رو امام و مراد خویش است چه رتبه بلندی نزد آن رهبر الهی خواهد داشت و آنگاه که به حضور مقدسش بار یابد چه سربلند و سرافراز خواهد بود؟!

آیا جز این است که منتظری که در طلب زیباترین پدیده عالم است خود را به خوبی ها می آراید و از زشتی ها و رذائل اخلاقی دوری می کند و در مسیر انتظار همواره مراقب افکار و اعمال خویش است؟! و گرنه افتادن به دام بدیها رفته فاصله او و معشوق خوبان را زیادتر خواهد کرد و این حقیقتی است که در بیان هشدار دهنده آن امام موعود آمده است:

«فَما یحْبِسُنا عَنْهُم اِلاّ ما یتَّصِلُ بِنا مِمّا نُکْرِهُهُ وَلا نُؤْثِرُهُ مِنْهُم (۲)؛

هیچ چیز ما را از شیعیان جدا نکرده است مگر آنچه از کارهای ایشان که به ما می رسد. اعمالی که خوشایند ما نیست و از شیعیان انتظار نداریم!»

نهایت آرزوی منتظران آن است که در برپایی دولت مهدوی و حکومت عدل جهانی سهمی داشته باشند و افتخار یاوری و همراهی آخرین حجّت حق را بدست آورند ولی مگر نیل به چنین سعادت بزرگی جز با خودسازی و آراستگی اخلاقی میسّر است؟!

امام صادق علیه السلام فرمود:

«مَنْ سَرَّهُ اَنْ یکُونَ مِنْ اَصْحابِ القائمِ فَلْینْتَظِرْ وَلْیعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَمَحاسِنِ الاَخْلاقِ وَهُوَ مُنْتَظِر؛ (۳)

هر کس دوست دارد از یاران حضرت قائم علیه السلام باشد باید منتظر باشد و در حال انتظار به پرهیزکاری و اخلاق نیکو رفتار نماید.»

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۳، ص ۵۳۵.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۷.

۳- . غیبت نعمانی، باب ۱۱، ح ۱۶، ص ۲۰۷.

و روشن است که در مسـیر تحقق چنین خواسـته ای هیـچ الگو و نمونه ای برتر از آن امام بزرگوار که آینه تمام زیبایی هاست یافت نمی شود.

یادِ امام

آنچـه منتظران را در کسـب معرفـتِ امـام و پیروی از آن بزرگـوار یـاری می دهـد و پایـداری در راه انتظـار را بـه دنبـال دارد؛ پیوستگی و ارتباط مداوم با آن طبیب جان ها است.

به راسـتی وقتی آن امـام مهربـان امّت، همیشه و همه جـا به حـال شـیعیان خود نظر دارد و لحظه ای آنهـا را از یـاد نمی برد آیا رواست که دلـدادگان روی او به دنیا و تعلّقات آن سـرگرم شوند و از آن عزیز، غافل و بی خبر بمانند؟ یا راه و رسم دوستی و محبّت آن است که در همه حال او را بر خود و دیگران مقدم بدارند. وقتی بر سـجاده دعا می نشـینند از او آغاز نمایند و برای سلامتی و فرج آن حضرت دعا کنند که آن بزرگوار خود فرمود:

«برای تعجیل فرج بسیار دعا کنید که فرج شما در همان است. (۱)»

و همواره باید زمزمه کنند:

«اَللّهُمَّ کُنْ لِوَلیـکَ الْحُجَّهِ بْنِ الْحَسَنِ صَـلَواتُکَ عَلَیهِ وَ عَلی ابائِهِ فِی هـذِهِ السّاعَهِ وَ فی کُلِّ ساعَه وَلیاً وَ حافِظاً وَ قائـداً و ناصـراً و دلیلا وَ عَیناً حَتّی تُسْکِنَهُ اَرْضَکَ طَوْعاً وَ تُمَتِّعَهُ فیها طَویلا (۲)؛

«خـدایا برای ولی خود، حجه بن الحسن که درود تو بر او و پدرانش باد در این ساعت و در همه ساعات سـرپرست و نگهبان و رهبر و یاور و راهنما و دیـده بان باش تا] آن زمان که [او را در زمین خود با میل و رغبت جای دهی و برای مدتی طولانی او را در زمین بهره مند سازی.»

منتظر حقیقی، در هنگـام صـدقه دادن، ابتـدا سـلامتی وجود شـریف امـام خود را در نظر می گیرد و به هر بهانه دستِ توسّل به دامن پر مهر او می زند و به اشتیاق ظهور مبارك او و دیدن جمال بی مثالش ناله سر می دهد.

«عَزیزٌ عَلَی أَنْ اَرَی الخَلْقَ وَلاتُری (۳)؛

سخت است بر من که همه را ببینم و تو دیده نشوی!!»

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۴۵، ح ۴، ص ۲۳۷.

۲- . مفاتیح الجنان، اعمال شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان.

۳- . مفاتیح الجنان، دعای نُدبه.

رهرو راه انتظار در مجالسی که به نام آن محبوب دل ها تشکیل می شود حضور می یابد تا ریشه های محبت او را در دل خود محکم تر کند و به مکان هایی مانند مسجد سهله و مسجد جمکران و سرداب مقدّس که منسوب به امام عصر علیه السلام است رفت و آمد می کند.

و از زیباترین جلوه های یاد امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در زندگی منتظران ظهورش آن است که هر روز با او تجدید عهد کرده و پیمان وفاداری ببندند و استواری خود را بر آن عهد اعلام کنند.

در فرازی از دعای عهد چنین می خوانیم:

«اَللّهُمَّ اِنّی اُجَدِّدُ لَهُ فی صَبیحَهِ یومی هذا وَما عِشْتُ مِنْ اَیامی عَهْداً وَعَقْداً وَبَیعَهً لَهُ فی عُنُقی لااَحُولَ عَنها وَلااَزوُلَ اَبَداً اَللّهُمَّ اجْعَلْنی مِنْ اَنْصارِهِ وَاَعْوانِهِ وَالذّابّینَ عَنْهُ وَالْمُسارِعینَ اِلَیهِ فی قَضاءِ حَوائِجِه والمُمْتَثِلینَ لاَِوامِرِه وَالمُحامینَ عَنْه وَالسّابِقینَ اِلی اِرادَتِهِ وَالمُسْتَشهِدینَ بَینَ یدَیهِ. (۱)

بار خدایا من در بامداد این روز و تمام دوران زندگیم، عهد و پیمان و بیعتی را که از آن حضرت بر گردن دارم با او تجدید می کنم، که هرگز از آن عهد و بیعت برنگردم و بر آن پایدار بمانم. بار خدایا مرا از یاران و کمک کاران آن حضرت و مدافعان از حریم مقدس او و شتاب کنندگان به سوی او برای انجام خواسته هایش و اطاعت کنندگان از دستوراتش و حمایت کنندگان از وجود شریفش و سبقت جویان به سوی خواسته اش و شهیدان در رکاب حضرتش قرار ده.»

اگر کسی پیوسته این عهد را بخواند و از عمق جان به مضامین آن پای بند باشد هرگز به سستی گرفتار نمی شود و در تحقق آرمان های امام خود و زمینه سازی برای ظهور آن بزرگوار لحظه ای از پای نمی نشیند. و به راستی که شایسته حضور در میدان یاری آن ذخیره الهی خواهد بود.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«هر کس چهل بامداد خدا را با این عهد بخواند از یاوران قائم ما خواهد بود. و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبرش بیرون آورد] و قائم علیه السلام را یاری دهد[...».

۱- . مفاتیح الجنان، دعای عهد.

وحدت و همدلی

از وظایف تک تک افراد قبیله انتظار که بگذریم، جمعیت منتظران نیز باید طرح و برنامه ای داشته باشند که در راستای اهداف امـام و حجّت الهی باشـد. به بیان دیگر اجتماع منتظر لازم است که تلاش و حرکت خود را در مسـیر رضایت رهبر موعود قرار دهد.

بنـابراین جـامعه منتظر بر آن است که عهـد و پیمـان خود بـا امـام را به انجام رسانـد تا زمینه مناسب برای ظهور دولت مهـدوی فراهم شود.

امام عصر علیه السلام در یکی از بیانات خود به چنین جمعیتی اینگونه بشارت داده است:

«اگر شـیعیان ما که خداوند آنان را در راه اطاعتش یاری دهد در وفای پیمانی که از ایشان گرفته شده، یکدل و مصـمم باشند؛ البتّه نعمت دیـدار، از آنان به تأخیر نمی افتـد و سـعادت ملاقات ما برای آنها با معرفت کامل و راستین نسـبت به ما، تعجیل می گردد.» (۱)

و آن عهد و پیمان همان است که در کتاب خدا و سخنان نمایندگان خدا آمده است که مهمترین آنها را بیان می کنیم:

۱. تلاش در جهت پیروی از امامان علیهم السلام و دوستی با دوستان ائمه علیهم السلام و بیزاری جستن از دشمنان آنها.

امام باقر علیه السلام از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که فرمود:

«خوشـا حـال آنکه قـائم خانـدان مرا درک کنـد در حـالی که پیش از قیام، از او پیروی کرده باشـند. با دوسـتان او دوستی و با دشـمنان او دشـمنی نمـوده باشـد. آنهـا رفیقـان من و اهـل دوسـتی و محبت من و گرامی ترین امت من نزد من در روز قیـامت هستند!! (۲)»

۲. جمعیت منتظران در مقابل بـدعت ها و انحراف ها در دین و رواج منکرات و زشتی ها در سـطح جامعه بی تفاوت نیسـتند و نیز در برابر فراموش شدن سنّت های نیکو و ارزش های اخلاقی از خود واکنش نشان می دهند.

از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که فرمود:

«البتّه در پایان این امت (دوره ی آخر الزّمان) گروهی خواهند بود که پاداش آنها

۱- . احتجاج، ج ۲، ش ۳۶۰، ص ۶۰۰.

۲- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۲، ص ۵۳۵.

همانند اجر امت اول اسلامی خواهد بود. آنها امر به معروف و نهی از منکر می کنند و با اهل فتنه (و فساد) می جنگند.» (۱)

۳. جامعه منتظر در برخورد با دیگران وظیفه دارد که تعاون و همکاری را سر فصل برنامه های خود قرار دهد. و افراد این جامعه به دور از تنگ نظری و خود محوری، پیوسته حال فقراء و نیازمندان جامعه را پی گیری می کنند و از آنان بی خبر نمی مانند.

گروهی از شیعیان از امام باقر علیه السلام درخواست نصیحت کردند؛ حضرت فرمود:

«از میان شما آنکه نیرومند است، ضعیف را یاری کند و آنکه بی نیاز است با نیازمندتان مهربانی ورزد و هر یک از شما نسبت به دیگری خیرخواهی کند.» (۲)

گفتنی است که دائره این همکاری و همیاری محدود به محیطی که در آن زندگی می کنند نیست بلکه خیر و نیکی منتظران به محیط های دورتر و نیازمندان شهرهای دیگر نیز می رسد زیرا که در پرتو روح انتظار هیچ جدایی و دوگانگی بین افراد احساس نمی شود.

۴. افرادی که عضو جامعه منتظر هستند باید به جامعه رنگ و بوی مهدوی بدهند و نام و یاد امام را در همه عرصه ها بلند کنند و گفتار و کردار امام را به عنوان سرآمد همه سخنان و شیوه ها به نمایش عمومی بگذارند و در این راه با همه وجود بکوشند که بدون تردید مورد عنایت و لطف ویژه امامان علیهم السلام خواهند بود.

عبدالحمید واسطی از یاران امام باقر علیه السلام به آن حضرت می گوید:

«ما در انتظار امر فرج همه زندگی خود را وقف کردیم به گونه ای که برای بعضی از ما مشکلاتی را به همراه داشته است!»

امام علیه السلام در پاسخ او می فرماید:

«ای عبدالحمید، آیا گمان می کنی که خداوند راه رهایی (از مشکلات) را برای آن بنده ای که خود را وقف خداوند کرده باشد قرار نداده است؟! آری به خدا قسم خداوند برای او راه چاره ای قرار خواهد داد. خداوند رحمت کند بنده ای را که امر (ولایت) ما را زنده دارد!» (۳)

۱- . دلائل النبوه، ج ۶، ص ۵۱۳.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، باب ۲۲، ح ۵، ص ۱۲۳.

۳- . بحارالانوار، ج ۵۲، باب ۲۲، ح ۱۶، ص ۱۲۶.

سخن آخر اینکه جامعه منتظر باید بکوشند که در همه ابعاد زندگی اجتماعی، الگوی سایر اجتماعات باشند و همه زمینه های لازم برای ظهور منجی موعود را فراهم کنند.

آثار انتظار

بعضی گمان کرده اند که انتظار مصلح جهانی، افراد را در حالت سکون و بی تفاوتی قرار می دهد و آنها که منتظرند تا اصلاحگری جهانی قیام کند و فساد و تباهی را بردارد، خود در مقابل بدیها و پلیدی ها واکنشی نخواهند داشت بلکه ساکت و بی تفاوت، دست روی دست خواهند گذاشت و تماشاگر جنایت ها خواهند بود!!

ولی این نگاه، یک نگاه سطحی و به دور از اندیشه و دقت است. زیرا با توجه به آنچه در حقیقت انتظار امام موعود و ویژگی های آن و نیز ابعاد انتظار و ویژگی های منتظران مطرح شد، روشن است که روحیه انتظار، آن هم با ویژگی های منحصر به فرد و جایگاه بی نظیر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نه تنها سکون و سردی را به دنبال ندارد بلکه بهترین عامل حرکت و پویایی است.

انتظار، در منتظر غوغایی مبارک و حرکتی هدف دار پدید می آورد و هر چه منتظر، به حقیقت انتظار، نزدیک تر شود سرعت حرکت او به سوی مقصد بیشتر خواهد شد. در پرتو انتظار، آدمی از خود محوری رهایی می یابد و خود را جزئی از جامعه اسلامی می بیند؛ بنابراین می کوشد تا جامعه را در حد توان خود به صلاح و درستی نزدیک کند و وقتی جامعه ای از عناصری این چنین با هویّت تشکیل یابد، اجتماعی در جهت ترویج فضیلت ها پدید می آید و حرکت عمومی به سوی اقامه خوبی ها، شکل می گیرد و در چنین محیطی که محیط صلاح و سازندگی و فضای امیدبخشی و نشاط و عرصه تلاش و همیاری و همکاری است، زمینه رشد باورهای دینی و بینش عمیق مهدوی در افراد جامعه پدید می آید و منتظران، که به برکت انتظار، در فساد محیط حل نشده اند بلکه هویّت دینی و مرزهای اعتقادی خود را حفظ کرده اند، در برابر سختی ها و مشکلات دوران انتظار بردباری می کنند و به امید تحقق وعده حتمی الهی بلاها را به جان می خرند و لحظه ای گرفتار سستی و یا ناامیدی نمی شوند.

راستی کدام مکتب و مذهبی را می شناسید که برای پیروان خود چنین مسیر روشنی را

ترسیم کرده باشد؟! مسیری که با انگیزه ای الهی پیموده می شود و در نهایت پاداشی بس بزرگ را به ارمغان می آورد.

پاداش منتظران

خوشاحال آنانکه چشم به راه خوبی ها نشسته اند! چه بزرگ است پاداش آنان که به انتظار موعود جهانی روزگار می گذرانند و چه شکوهمند است رتبه و مقام آنان که منتظر حقیقی قائم آل محمّد صلی الله علیه و آله و سلم هستند!

بجاست که در بخش پایانی از فصل انتظار، از فضیلت و رتبه بی نظیر جرعه نوشان جام انتظار سخن بگوییم و نمونه هایی از کلمات پیشوایان دین را بیاوریم.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«خوشا به حال شیعیان قائم ما (اهل بیت)، آنها که در دوران غیبت او، ظهورش را انتظار دارند و در ایام ظهورش سر به فرمان او می آورند. آنها دوستان خدایند که هیچ ترس و اندوهی برای ایشان نخواهد بود.» (۱)

و چه افتخاری از این برتر که مدال دوستی پروردگار را بر سینه دارند. و چرا باید گرفتار غم و اندوه شوند و حال آنکه زندگی و مرگ آنها ارزشی گران پیدا کرده است.

امام سجاد علیه السلام فرمود:

«کسی که در زمان غیبت قائم ما بر ولایت ما استوار باشد خداوند پاداش هزار شهید از شهدای جنگ بدر و احد را به او خواهد داد.» (۲)

آری آنان که در دوران غیبت بر ولایت امام زمان خود باقی بمانند و عهد و پیمان خود با آن بزرگوار را استوار دارند مانند رزمندگانی هستند که در رکاب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به نبرد با دشمنان خدا پرداخته و در آن صحنه به خون خود غلطیده اند!

منتظرانی که جان بر کف به انتظار یاری فرزند رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ایستاده اند از هم اکنون در خیمه جنگ و در کنار امیر جبهه حق هستند.

۱- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۳، ح ۵۴، ص ۳۹.
۲- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۱، ح ۶، ص ۵۹۲.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«اگر کسی از شما (شیعیان) بمیرد در حالی که منتظر امر (فرجِ امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) باشد همانند کسی است که در کنار قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف و در خیمه اش بوده است! سپس اندکی درنگ کرد و فرمود: نه بلکه مانند کسی است که در کنار حضرت جنگیده و شمشیر زده است! سپس فرمود: نه به خدا قسم؛ بلکه مثل کسی است که در کنار رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به شهادت رسیده باشد.» (۱)

این گروه همان جماعتی هستند که قرن ها پیش، پیامبر بزرگ خدا آنها را برادران و رفقاء خود خوانده است و دوستی و مودّت قلبی خود را نسبت به ایشان اعلام کرده است.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«روزی پیامبر در حضور گروهی از اصحاب خود فرمود: خدایا برادران مرا به من نشان ده! و این جمله را دو بار فرمود: اصحاب حضرت گفتند: ای رسول خدا آیا ما برادران تو نیستیم؟!

فرمود: خیر، شما اصحاب من هستید و برادران من قومی هستند در آخرالزمان؛ که به من ایمان می آورند و حال آنکه هرگز مرا ندیده اند! خداوند آنها را به اسم خود و پدرانشان به من معرفی کرده است... استواری هر یک از ایشان در دین خود از کندن خارهای گون در شب تاریک و به دست گرفتن آتش گداخته، سخت تر است. آنها مشعل های هدایت هستند که خداوند آنها را از فتنه های تیره و تار نجات می بخشد.» (۲)

و پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«خوشا حال کسی که قائم اهل بیت مرا درک کند و حال آنکه پیش از قیامش به او اقتدا کرده باشد. با دوستان او دوستی و از دشمنان او بیزاری جسته باشد و امامان پیش از او را نیز دوست داشته باشد. آنها رفقای من و صاحبان دوستی و مودت من و گرامی ترین امت من نزد من هستند.» (۳)

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۶.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۳.

۳- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۵، ح ۲، ص ۵۳۵.

و اینان که به چنین مقام و رتبه ای نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دست یافته اند به شرف خطاب حضرت دوست مشرف می شوند! آن هم ندایی که مملوّ از محبّت و عشق است و حکایت از نهایت تقرّب و نزدیکی آنها به محضر حضرت حق دارد.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«روزگاری بر مردم می آید که امامشان غایب خواهد بود پس خوشا حال آنان که در آن زمان بر امر (ولایت) ما استوار بمانند. به راستی که کمترین پاداش آنها این است که حضرت پروردگار آنها را ندا می دهد که: ای بندگان من، به سرّ من (و امام غایب) ایمان آوردید و او را تصدیق کردید پس شما را بشارت باد به پاداش نیکوی من، شما به حقیقت بندگان من هستید. اعمال شما را می پذیرم و از خطاهای شما می گذرم و به (برکت) شما باران را بر بندگانم نازل می کنم و بلا را از ایشان می گردانم و اگر شما (در میان مردم) نبودید حتماً عذاب خود را]بر مردم گنهکار[می فرستادم.» (۱)

ولی به راستی چه چیز منتظران را آرام می کند و انتظار آنها را پایان می دهد؟ چه چیز روشنی چشم ایشان است و دل بی قرار آنها را قرار و آرام می بخشد؟ آیا آنان که عمری به جادّه انتظار چشم دوخته اند و در همین مسیر با همه سختی هایش راه پیموده اند تا به دشت سر سبز موعود منتظر پای گذارند به پاداشی کمتر از هم نشینی با محبوب و معشوق خود راضی می شوند؟! و چه فرجامی از این زیباتر و چه لحظه ای از این باشکوه تر!

امام کاظم علیه السلام فرمود:

«خوشا حال شیعیان ما، آنان که در زمان غیبت قائم ما به ریسمان دوستی ما، چنگ زنند و بر دوستی، و بیزاری از دشمنانمان استوار بمانند. آنها از ما هستند و ما از آنها. آنها به پیشوایی ما راضی شدند (و امامت ما را پذیرفتند) و ما نیز به شیعه بودن آنها راضی و خشنود شدیم. خوشا حال ایشان!! به خدا قسم اینان در قیامت با ما و در رتبه و درجه ما خواهند بود.» (۲)

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۵، ص ۶۰۲.

۲- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۴، ح ۵، ص ۴۳.

خلاصه درس

O انتظار به معنای چشم به راه بودن است و لازمه آن عدم بی تفاوتی و تلاش در جهت رسیدن به هدف مورد انتظار است.

O در روایات انتظار ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بعنوان بهترین عمل توصیف شده است.

O ویژگی های انتظار ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ایجاد انگیزه و شوق به سوی تحقق اهداف ظهور یعنی عدالت و شکوفایی را در روح منتظران پدید می آورد.

O انتظار ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در بُعد فردی و اجتماعی، آثار و ثمرات فراوانی به همراه دارد.

O مهم ترین وظایف منتظران، شناخت امام علیه السلام الگوپذیری، یاد حضرت و همگرایی است.

O بر اساس روایات، پاداش منتظران، مساوی با پاداش شهداء صدر اسلام شمرده شده است.

پرسش های درس

۱. معنای انتظار و ویژگی های انتظار مهدوی را بیان کنید؟

۲. ابعاد انتظار را توضیح دهید؟

۳. سه مورد از مهم ترین وظایف منتظران ظهور را شرح دهید؟

۴. آثار فردی و اجتماعی انتظار چیست؟

۵. امام سجاد علیه السلام پاداش منتظران ثابت قدم بر ولایت اهلبیت علیه السلام را مساوی با چه چیز بیان می کند؟

سوالات پژوهشی

۱. حقیقت انتظار را تبیین کنید؟ (حالت است یا عمل بر مراد از عمل چیست؟)

۲. جایگاه منتظران و ارزش ایمان در عصر غیبت را تشریح کنید؟

۳. راههای تقویت انتظار و شعله ور ساختن آن را بررسی نمایید؟

۴. انتظار مثبت و منفی را به اختصار بیان نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. تشیع و انتظار محمدتقی خلجی

۲. سیمای آفتاب حبیب الله طاهری

۳. انتظار و انسان معاصر عزیزالله حیدری

۴. مکیال المکارم موسوی اصفهانی

۵. نگاهی دوباره به انتظار مجید حیدری نیک

۶. انتظار پویا آیت الله آصفی

۷. فصلنامه انتظار شماره۱و۲

۸. خورشید مغرب محمدرضا حکیمی

درس دهم: شرایط و علایم ظهور

اشاره

اهداف:

۱. شناخت عوامل و زمینه های ظهور

۲. آگاهی از نشانه های ظهور حضرت

فوائد:

۱. توجه به نقش انسان در زمینه سازی ظهور

۲. آگاهی نسبت به علائم ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

۳. تکذیب مدعیان دروغین مهدویت

مطالب آموزشی:

۱. مقدمه:

نگاهی به وضعیت جهان در آستانه ظهور

۲. معنای شرایط و علایم و تفاوتهای آن دو

۳. شرایط و زمینه های ظهور (عوامل دخیل در تحقق ظهور)

۴. علایم و نشانه های ظهور (نشانه های حتمی و غیر حتمی)

جهان در آستانه ظهور

در بخش های گذشته درباره غیبت امام دوازدهم و فلسفه آن سخن گفتیم. آن آخرین حجّت پروردگار غایب شد تا پس از فراهم شدن زمینه ها ظاهر شود و جهان را از پرتو هدایت های مستقیم خود بهره مند سازد. بشریت می توانست در دوران غیبت، به گونه ای عمل کند که هر چه زودتر شرایط حضور امام را آماده سازد ولی به خاطر پیروی از شیطان و هوای نفس و دور ماندن از تربیت صحیح قرآنی و نپذیرفتن ولایت و راهبری معصوم علیه السلام به بیراهه رفت و هر روز بنای ستمی را در دنیا قرار داد و ظلم و تباهی را گسترده کرد. با انتخاب این مسیر، به سرانجام بسیار بدی رسید. جهانی پر از ظلم و جور، فساد و تباهی، روزگاری تهی از امنیّت اخلاقی و روانی، حیاتی به دور از معنویت و پاکی و اجتماعی پر از تجاوزها و پایمال کردن حقوق زیردستان، محصول عملکرد انسان های دوران غیبت شد. واقعیتی که در کلام معصومین از قرن ها قبل، پیش بینی شده و تصویر سیاه آن، ترسیم گشته بود.

امام صادق علیه السلام به یکی از یاران خود فرمود:

«هنگامی که ببینی ظلم و ستم فراگیر شده، قرآن فراموش گشته و از روی هوا و هوس تفسیر گردیده، اهل باطل بر اهل حق پیشی گرفته، افراد با ایمان سکوت اختیار کرده، پیوند خویشاوندی بریده شده، چاپلوسی فراوان گشته، راههای خیر بدون رهرو و راههای شر مورد توجه قرار گرفته، حلال، حرام شده و حرام مجاز شمرده شده. سرمایه های عظیم در راه خشم خدا (و فساد و ابتذال) صرف گردیده، رشوه خواری در میان کارکنان دولت رایج شده، سرگرمی های ناسالم چنان رواج پیدا کرده که هیچ کس جرأت جلوگیری آن را ندارد، شنیدن حقایق قرآن بر مردم گران آید اما شنیدن باطل سهل و آسان باشد، برای

غیر خدا به حج خانه خدا بشتابند، مردم سنگدل شوند (و عواطف بمیرد)، اگر کسی اقدام به امر به معروف و نهی از منکر کند به او توصیه می کنند که این کار وظیفه تو نیست، هر سال فساد و بدعتی نو پیدا شود. (هرگاه دیدی اوضاع مردم اینگونه شده) مراقب خویش باش و از خدا نجات و رهایی از این وضع ناهنجار را بخواه (که فرج نزدیک است).» (۱)

البته این تصویر سیاه از دوران پیش از ظهور، چهره غالب آن دوره است چرا که در همین روزگار هستند دین باوران حقیقی که بر عهد خود با خداوند استوار می مانند و مرزهای اعتقاد خود را پاس می دارند و در فساد محیط حل نمی شوند و سرنوشت خود را به فرجام زشت دیگران پیوند نمی زنند. و اینها از بهترین بندگان خدا و شیعیان امامان نور هستند که در روایات فراوان مورد تمجید و ستایش قرار گرفته اند. اینان هم خود پاک زیستند و هم دیگران را به پاکی دعوت می کنند چون نیک می دانند که می توان از راه ترویج خوبی ها و ساختن محیطی معطّر به عطر ایمان، ظهور امام خوبی ها را پیش انداخت و مقدمات قیام و حکومت او را فراهم کرد زیرا که زمانی قیام علیه بدی ها ممکن است که مصلح موعود یاورانی داشته باشد. و این تفکر نقطه مقابل ایده باطلی است که معتقدند جهت تعجیل ظهور باید فساد را رواج داد! به راستی آیا پذیرفته است که اهل ایمان در برابر زشتی ها و بدی ها سکوت کنند تا فساد فراگیر شود و از این راه زمینه ظهور فراهم گردد؟ آیا ترویج خوبی ها و فضیلت ها نمی تواند ظهور امام خوبان را نزدیک کند؟

فریضه امر به معروف و نهی از منکر از تکالیف قطعی هر مسلمان است که در هیچ زمان و مکانی قابل چشم پوشی نیست پس چگونه است که به خاطر تعجیل ظهور بتوان مروّج ظلم و تباهی شد؟!

چنانکه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«در پایان این امت (مسلمان) قومی خواهند بود که مانند مسلمانان صدر اسلام اجر خواهند داشت آنها امر به معروف و نهی از منکر می کنند و با اهل فتنه (و فساد) می جنگند.» (۲)

۱- . کافی، ج ۷، ص ۲۸.

۲- . معجم احادیث الامام المهدی، ج ۱، ص ۴۹.

گذشته از این؛ آنچه در روایات فراوان به آن تصریح شده است، پر شدن جهان از ظلم و ستم است و این به معنی ظالم شدن همه انسان ها نیست بلکه همچنان راه خدا، رهروان خود را خواهد داشت و عطر فضیلت ها در محیط های گوناگون به مشام خواهد رسید.

بنابراین، جهانِ پیش از ظهور اگرچه دوران تلخی است ولی به دوره شیرین ظهور پایان می گیرد و اگر چه روزگار فساد و ستمگری است امّا پاک بودن و دیگران را به خوبی ها دعوت کردن از وظایف حتمی منتظران است و در تعجیل فرج آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم تأثیر مستقیم دارد.

این بخش را با سخنی از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به پایان می بریم که فرمودند:

«ما را از شیعیان باز نمی دارد مگر آنچه از کردارهای آنان که به ما می رسد و ما را ناخوشایند است و از آنان روا نمی دانیم.» (۱)

زمینه های ظهور و علائم آن

ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شرایط و نشانه هایی دارد که از آنها به عنوان زمینه های ظهور و علائم آن یاد می شود تفاوت این دو آن است که زمینه ها در تحقق ظهور تأثیر واقعی دارند به گونه ای که با فراهم شدن آنها ظهور امام اتفاق می افتد و بدون آنها ظهور نخواهد بود. ولی علائم در وقوع ظهور نقشی ندارند بلکه تنها نشانه هایی هستند که به وسیله آنها می توان به اصل ظهور و یا نزدیک شدن آن پی برد.

با توجه به تفاوت یاد شده به خوبی می توان دریافت که زمینه ها و شرایط نسبت به علائم و نشانه ها از اهمیت بیشتری برخوردارند بنابراین لازم است که بیش از آنکه به دنبال علائم باشیم به زمینه ها توجه کنیم و در حد توان خود در تحقق آنها بکوشیم. به همین جهت ما ابتدا زمینه ها و شرایط ظهور را توضیح می دهیم و در پایان به اختصار برخی از علائم ظهور را بر می شمریم.

زمینه های ظهور

اشاره

هر پدیده ای در جهان با فراهم آمدن شرائط و زمینه های آن به وجود می آید و بدون

۱- . احتجاج، ج ۲، ش ۳۶۰، ص ۶۰۲.

تحقق زمینه ها امکان وجود برای هیچ موجودی نخواهد بود. هر زمینی قابلیت پرورش دانه را ندارد و هر آب و هوایی مناسب با رشد هر گیاه و نباتی نیست. وقتی کشاورز می تواند انتظار برداشت خوب از زمین داشته باشد که شرایط لازم برای به دست آمدن محصول را تهیه کرده باشد.

بر این اساس هر انقلاب و رویداد اجتماعی نیز به زمینه ها و شرایط آن بستگی دارد؛ همانگونه که انقلاب اسلامی ایران نیز با فراهم آمدن مقدمات آن به پیروزی رسید. قیام و انقلاب جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که بزرگترین حرکت جهانی است نیز پیرو همین اصل است و بدون تحقق زمینه ها و شرایط آن به وقوع نخواهد پیوست.

مقصود از این سخن آن است که تصور نشود امر قیام و حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از روابط حاکم بر جهان آفرینش مستثنی است و حرکت اصلاحی آن بزرگوار از راه معجزه و بدون اسباب و عوامل عادی به سرانجام می رسد. بلکه بر اساس تعالیم قرآن و پیشوایان معصوم علیهم السلام، سنّت الهی بر این قرار گرفته که امور عالم از مجرای طبیعی و علل و اسباب عادی انجام گیرد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«خداوند امتناع دارد از اینکه امور را جز از راه اسباب (آن) فراهم آورد.» (۱)

و در روایتی از امام باقر علیه السلام نقل شده است که شخصی به ایشان عرض کرد:

«می گویند زمانی که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند همه امور بر وفق مراد او خواهد بود.

حضرت فرمود: هرگز چنین نیست. قسم به آنکس که جانم در دست اوست اگر بنا بود برای کسی کارها خود به خود درست شود همانا برای رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم چنین می شد.» (۲)

البته سخن فوق بدین معنی نیست که در قیام بزرگ مهدوی، امدادهای غیبی و آسمانی وجود نخواهد داشت بلکه مقصود آن است که در کنار امدادهای الهی، زمینه ها و عوامل و شرایط عادی نیز باید فراهم شود.

با این مقدمه ابتدا باید زمینه های ظهور را بشناسیم و سپس در راه تحقّق آنها گام

۱- . میزان الحکمه، ج ۵، ح ۸۱۶۶.

۲- . الغیبه نعمانی، باب ۱۵، ح ۲.

برداریم.

مهمترین زمینه هـای قیـام و انقلاـب جهانی امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشریف چهار چیز است که هر یک را جـداگانه مورد بررسی قرار می دهیم:

الف. طرح و برنامه

روشن است که هر قیام و حرکت اصلاحی به دو برنامه نیاز دارد:

۱. برنامه ای جامع برای مبارزه با ناهنجاری های موجود از طریق سازماندهی نیروها.

۲. قانونی کامل و متناسب با همه نیازهای جامعه که ضامن تمام حقوق فردی و اجتماعی در یک نظام عادلانه حکومتی باشد و حرکت رو به رشد اجتماع را برای رسیدن به وضعیت آرمانی، ترسیم کند.

تعالیم قرآن کریم و سنّت معصومین علیهم السلام که همان اسلام ناب است به عنوان بهترین قانون و برنامه در اختیار امام عصر علیه السـلام است و آن حضـرت بر اسـاس این منشور جاویـد الهی عمل خواهـد کرد (۱) کتـابی که آیات آن توسط خـداوند بزرگ که آگـاه به تمـام زوایـای حیـات آدمی و نیازهای مادی و معنوی اوست نازل گشـته است. بنابراین انقلاب جهانی او از نظر برنـامه و قانون حکومتی، دارای پشـتوانه ای بی نظیر است و با هیـچ حرکت و جنبش اصـلاحی دیگری قابل مقایسه نیست. شاهـد این ادّعـا آن است که جهـان امروز پس از تجربه قوانین بشـری به ضـعف و سـستی آنهـا اقرار و اعتراف کرده است و به تدریج آماده پذیرش قوانین آسمانی می گردد.

«آلوین تـافلر»، مشـاور سیاسـتمداران آمریکا برای حل این بحران و اصـلاح جامعه جهانی، نظریه «موج سوم» (۲) را ارائه کرده است؛ ولی در عین حال اعترافات شگفت آوری در این زمینه دارد:

فهرست مشـکلاتی که جامعه ما (غرب) با آن مواجه است، تمامی نـدارد. با دیـدن فروپاشـی پیاپی نهادهای تمـدن صـنعتی در حال نزاع به درون غرقاب بی کفایتی و فساد؛

۱- . امام باقر علیه السلام در توصیف امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود: «یَعمَلُ بِکتابِ الله، لایَری مُنکراً الّا اَنکَرَهُ؛ یعنی او بر اساس کتاب خـدا (قرآن) عمل خواهد کرد و هیچ بدی را نمی بیند مگر اینکه آن را انکار می کند.» بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۱۴۱.

۲- . ایشـان معتقـد است تا به حال دو انقلاب کشاورزی و صـنعتی تحول عظیمی در جهان ایجاد کرده و موج سوم که انقلاب الکترونیکی و فراصنعتی است در راه است.

بوی انحطاط اخلاقی آن نیز مشام را می آزارد. در نتیجه موج ناخشنودی و فشار برای تغییرات، فضا را انباشته است. در پاسخ به این فشارها، هزاران طرح ارائه می شود که همگی ادعا دارند اساسی و بنیادی یا حتی انقلابی اند؛ اما بارها و بارها، مقررات و قوانین، طرح ها و دستورالعمل های جدید که همگی به منظور حل مشکلات ما تهیه و تدوین شده اند کمانه می کنند و بر وخامت مشکلات ما می افزایند و این احساس عجز و یأس را دامن می زنند که هیچ فایده ای ندارد و مؤثّر نیست. این احساس برای هر نظام دموکراسی خطرناک است و نیاز شدید به وجود مرد سوار بر اسب سفید ضرب المثل ها را هر چه بیشتر دامن می زند. (۱)

ب: رهبری

در همه قیام ها، نیاز به رهبر از ابتدایی ترین ضرورت های قیام شمرده می شود و هر چه قیام وسیع تر و دارای اهداف بلندتری باشد، نیاز به رهبری توانا و متناسب با آن اهداف بیشتر احساس می شود.

در مسیر مبارزه جهانی با ظلم و ستم و حاکمیت عدالت و مساوات در کره زمین وجود رهبری آگاه و توانا و دلسوز که از مدیریتی صحیح و قاطع برخوردار باشد رکن اصلی و اساسی انقلاب است. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که عصاره انبیاء و اولیاء است به عنوان رهبر قیام بزرگ زنده و حاضر است او تنها رهبری است که به دلیل ارتباط با عالم غیب، به همه هستی و روابط موجود در آن آگاهی کامل دارد و داناترین انسانهای زمان خویش است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«آگاه باشید که مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف وارث تمام علوم است و بر تمام دانش ها احاطه دارد.» (۲)

او یگانه رهبری است که از همه قید و بندها آزاد بوده و تنها دل در گرو رضایت آفریدگار عالم دارد.

بنابراین قیام و حکومت جهانی از نظر رهبر و پیشوا نیز در بهترین شرایط قرار دارد.

ج. یاران

اشاره

یکی دیگر از زمینه ها و شرایط لازم برای تحقق ظهور، وجود یاورانی شایسته و لایق

۱- . به سوی تمدن جدید، تافلر، محمدرضا جعفری.

۲- . النجم الثاقب، ص ۱۹۳.

برای پشتیبانی از قیام و انجام کارهای حکومت جهانی است بدیهی است وقتی انقلابی جهانی به وسیله رهبری آسمانی روی می دهد یاورانی متناسب با آن می خواهد و اینگونه نیست که هر کس ادّعای یاوری کند بتواند در آن میدان، حضور یابد.

در این باره به جریان زیر توجه کنید:

«یکی از شیعیان امام صادق علیه السلام به نام سهل بن حسن خراسانی به آن حضرت می گوید:

چه چیز شما را بازداشته است از اینکه حق مسلّم خود (حکومت) را به دست بگیرید در حالی که صدهزار شیعه ی پا در رکاب و شمشیر زن در اختیار شماست؟ امام دستور می دهند تا تنور آتشی فراهم شود و چون شعله های آتش بالا می گیرد به سهل می فرمایند: ای خراسانی برخیز و در تنور بنشین سهل که گمان کرده است امام از او خشمگین شده، شروع به عذر خواهی می کند و می گوید: آقا مرا ببخشید و به آتش شکنجه ام نکنید!! امام می فرماید: از تو گذشتم.

در این حال هارون مکّی از شیعیان راستین حضرت وارد می شود و سلام می کند. امام صادق علیه السلام به او پاسخ می دهد و بدون هیچ مقدمه ای به او می فرماید: در درون تنور بنشین!

هارون مکّی بی درنگ و بدون هیچ پرسشی، این کار را انجام می دهد! امام صادق علیه السلام در همان حال با مرد خراسانی گفتگو می کند و درباره خراسان خبرهایی می دهد چنانکه گویی خود شاهد آن بوده است و پس از مدّتی به سهل می فرماید: برخیز ای خراسانی و داخل تنور را نگاه کن! سهل برخاسته و داخل تنور را نگاه می کند و هارون را می بیند که در میان شعله های آتش چهار زانو نشسته است!

آنگاه امام علیه السلام از او می پرسد: در خراسان، چند نفر مثل هارون می شناسی؟! خراسانی می گوید: به خدا قسم، یک نفر هم اینگونه سراغ ندارم حضرت می فرماید: آگاه باش! ما در زمانی که پنج نفر یاور و پشتیبان پیدا نکنیم قیام نمی کنیم. ما بهتر می دانیم که کدام زمان، زمان قیام است!» (۱)

بنابراین جا دارد صفات و ویژگی های یاوران امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را در آئینه روایات پیشوایان دینی مرور کنیم تا بدین وسیله جایگاه خود را شناخته و در پی رفع کمبودهای خود باشیم.

۱- . سفینه البحار، ج ۸، ص ۶۸۱.

۱. معرفت و اطاعت

یاران مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف از شـناخت عمیق نسبت به خداونـد و امام خود برخوردارنـد و با آگاهی کامل در میدانِ حق حضور یافته اند.

امام علی علیه السلام درباره آنها فرموده است:

«مردانی که خدا را چنان که شایسته است شناخته اند.» (۱)

شناخت و اعتقاد آنان نسبت به امام نیز در ژرفای وجودشان ریشه دوانیـده و سراسـر وجودشان را فرا گرفته است این شـناختی فراتر از دانسـتن نـام و نشان و نسب امام است. معرفت به حق ولایت امام و جایگاه بلنـد او در مجموعه هستی است و این همان معرفتی است که آنهـا را سـرشار از محبّت او کرده و مطیع و گوش به فرمـان او قرار داده است؛ زیرا که می داننـد سـخن امـام سخن خدا و اطاعت از او اطاعت از خداست.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در توصیف آنها فرموده است:

«آنها در اطاعت از امام خویش می کوشند.» (۲)

۲. عبادت و صلابت

یـاوران مهـدی در عبـادت از پیشوای خود الگو گرفته انـد و روزها و شب ها را با ذکر شـیرین حق سپری می کننـد امام صادق علیه السلام درباره آنها فرمود:

«شب هـا را با عبادت به صـبح می رساننـد و روزها را با روزه به پایان می برنـد (۳) و در سـخنی دیگر فرمود: بر فراز اسب هـا، خدا را تسبیح می گویند.» (۴)

و همین ذکر خـداست که از آنان مردانی آهنین ساخته است که هیـچ چیز صـلابت و اسـتواری آنها را در هم نمی شـکند امام صادق علیه السلام فرمود:

«آنان مردانی هستند که گویا دل هایشان پاره های آهن است.» (۵)

۱- . منتخب الاثر، فصل ۸، باب ۱، ح ۲، ص ۶۱۱.

۲- . یوم الخلاص، ص ۲۲۳.

۳- . یوم الخلاص، ص ۲۲۴.

۴- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.

۵- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.

۳. جان نثاری و شهادت طلبی

معرفت عمیق یـاران، نسبت به امـام مهـدی، دل هـای آن ها را مملوّ از عشق به امام می کنـد بنابراین در میـدان رزم او را چون نگینی در میان می گیرند و جان خود را سپر بلای او می کنند.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«(یاران مهدی) در میدان رزم در اطراف او می چرخند و با جان خود از او محافظت می کنند.» (۱)

و نیز فرمود:

«آنها آرزو می کنند که در راه خدا به شهادت برسند.» (۲)

۴. شجاعت و دلیری

یـاران مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف ماننـد مولایشان افرادی شـجاع و مردانی پولادین هسـتند امام علی علیه السـلام در وصف آنها فرمود: «همه آنها شیرانی هستند که از بیشه ها بیرون شده اند و اگر اراده کنند کوهها را از جا می کنند.» (۳)

۵. صبر و بردباری

بدیهی است که مبارزه علیه ظلم جهانی و برقراری حکومت عدل جهانی با رنج و مشقت های فراوان همراه است و یاوران امام در راه تحقق آرمان های جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف مشکلات و ناگواریها را به جان می خرند ولی از سر اخلاص و تواضع، عمل خود را ناچیز می شمارند.

امام علی علیه السلام فرمود:

«آنها گروهی هسـتند که به خاطر صبر و بردباری در راه خدا، بر خداوند منّت نمی گذارند. و از این که جان خویش را تقدیم آستان حضرت حق می کنند، به خود نمی بالند و آن را بزرگ نمی شمارند.» (۴)

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸.

۳- . یوم الخلاص، ص ۲۲۴.

۴- . یوم الخلاص، ص ۲۲۴.

۶. اتّحاد و همدلی

امام علی علیه السلام در توصیف همدلی و اتحاد یاران امام چنین فرمود:

«ایشان یکدل و هماهنگ هستند.» (۱)

این یکدلی به سبب آن است که خودخواهی ها و خواسته های شخصی در وجود آنان نیست آنها با اعتقادی صحیح در زیر یک پرچم و برای یک هدف، قیام می کنند و این خود یکی از عوامل پیروزی آنها بر جبهه مقابل می باشد.

۷. زهد و پارسایی

امام علی علیه السلام در وصف یاران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود:

«او از یارانش بیعت می گیرد که طلا و نقره ای نیندوزند و گندم و جوی ذخیره نکنند.» (۲)

آنان اهداف بلندی دارند و برای آرمانی بزرگ برخاسته اند و مادّیات دنیا نباید آنها را از اهداف و آرمان ها باز دارد. بنابراین آنها که با دیدن زرق و برق دنیا، چشمهایشان خیره می شود و دل هایشان می لرزد در میان یاوران ویژه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف جایی ندارند.

آنچه گذشت بخشی از ویژگی های یاران امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بود و به جهت برخورداری از این خصوصیات، در روایات از آنان به بزرگی یاد شده است و پیشوایان معصوم علیهم السلام زبان به ستایش و بزرگداشت آنان گشوده اند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در وصف آنان فرموده است:

«اوُلئِکَ هُمْ خِیار الْاُمّهِ؛

آنان بهترین امت (من) هستند.» (۳)

و در سخنی دیگر امام علی علیه السلام فرموده است:

«فَبِاَبی وَاُمّی مِنْ عِدّه قَلیلَه اَسْمائُهُمْ فِی الْارضِ مَجْهُولَهٌ (۴)؛

پدر و مادرم فدای گروه اندکی باد که در زمین ناشناخته اند.»

۱-. یوم الخلاص، ص ۲۲۳.

۲-. منتخب الاثر، فصل ۶، باب ۱۱، ح ۴، ص ۵۸۱.

۳-. یوم الخلاص، ص ۲۲۴.

۴-. معجم احادیث الامام المهدی، ج ۳، ص ۱۰۱.

البتّه یاوران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر طبق لیاقت و شایستگی ها در رده های مختلف قرار می گیرند و در روایات آمده است که آن حضرت علاوه بر ۳۱۳ نفر یار ویژه که کادر اصلی قیام را تشکیل می دهند، از لشکری ۱۰ هزار نفری نیز برخوردار است و به علاوه خیل عظیم مؤمنان منتظر به یاری او خواهند شتافت.

د: آمادگی عمومی

در مقاطع مختلف تاریخ امامان معصوم علیهم السلام، این حقیقت مشاهده می شود که مردم آمادگی لازم برای استفاده بهتر از حضور امام را نداشتند. آنان در زمان های گوناگون فیض محضر معصوم را قدر ندانستند و از زمزم جاری هدایتهای او آنچنان که بایسته بود بهره نبردند. خداوند متعال آخرین حجّت حق را پنهان کرد تا هر زمان که آمادگی عمومی برای پذیرش او فراهم شد ظاهر شود و همگان را از سرچشمه معارف الهی سیراب سازد.

بنابراین وجود آمادگی از شرایط بسیار مهمّ برای ظهور مصلح موعود است و به وسیله آن حرکت اصلاحی آن حضرت به نتیجه مطلوب خواهد رسید.

در قرآن کریم آمده است گروهی از بنی اسرائیل که از ظلم و ستم جالوت به ستوه آمده بودند از پیامبر زمان خود خواستند که برای آنها فرماندهی را برگزیند تا تحت فرمان او به نبرد با جالوت بپردازند.

خواستن فرمانده برای جنگ، نوعی آمادگی را در آنها نشان می داد اگر چه تعداد فراوانی در بین راه سست شدند و عدّه کمی تا پایان مبارزه ماندند. (۱)

پس امر ظهور زمانی است که همه از عمق جان خواهان عدالت اجتماعی، امنیّت اخلاقی و روانی و رشد و شکوفایی معنوی باشند؛ وقتی مردم از بی عدالتی ها و تبعیض ها خسته شوند و ببینند که آشکارا حقوق ضعیفان به وسیله صاحبان قدرت و ثروت پایمال می گردد و امکانات مادی در انحصار عده ای معدود است عطش عدالت خواهی به اوج می رسد.

زمانی که فساد اخلاقی در انواع مختلف رواج پیدا کند و افراد در انجام کارهای ضد اخلاقی بر یکدیگر سبقت بگیرند بلکه به اعمال زشت خود افتخار کنند و یا چنان از اصول

۱- . ر.ک: سوره بقره، آیات ۲۴۶-۲۵۱.

الهی و انسانی فاصله بگیرند که بعضی از اعمال منافی عفّت را قانونی کرده و در نتیجه نظام خانواده را سست کنند و فرزندان بی سرپرست را به دامن اجتماع بریزند، اشتیاق به ظهور پیشوایی که حاکمیت او، امنیّت و سلامتی اخلاقی و روانی را به بشریت هدیه خواهد کرد، فراوان می شود. و آنگاه که مردم همه لذّت های مادی را تجربه کنند ولی از زندگی و حیات خود راضی نباشند و در پی جهانی برخوردار از معنویت باشند، تشنه آبشارِ لطف امام عجل الله تعالی فرجه الشریف می شوند.

بدیهی است که شوق درک حضور امام، زمانی به اوج می رسد که بشریت با تجربه کردن دولت ها و نظام های مختلف بشری به این حقیقت برسد که تنها نجات دهنده عالم از فساد و تباهی، خلیفه و جانشین خدا در زمین حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است و یگانه برنامه ای که حیات پاک و طیبه را برای انسان ها به ارمغان می آورد قوانین الهی است. بنابراین با همه وجود نیاز به امام را درک می کنند و به دنبال این درک، برای فراهم شدن زمینه های ظهور او تلاش می کنند و موانع را از سر راه او بر می دارند. و در این زمان است که فرج و گشایش فرا می رسد.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در توصیف آخر الزمان و دوران پیش از ظهور فرمود:

«]زمانی می رسد[که انسان مؤمن هیچ پناهگاهی نمی یابد که از شرّ ظلم و تباهی به آن پناه برد پس] در آن زمان [خداوند عزوجل مردی از خاندان مرا بر می انگیزد.» (۱)

علائم ظهور

اشاره

قیام و انقلاب جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نشانه هایی دارد. دانستن این علائم، آثار مهمّی در پی خواهد داشت. از آنجا که این نشانه ها نوید بخش فرج مهدی آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم است، وقوع هر یک از آنها نور امید را در دل های منتظران، پر فروغ تر خواهد کرد و برای معاندان و منحرفان مایه تذکّر و هشدار خواهد بود تا از بدی و تباهی دست بردارند همچنان که منتظران را برای درک ظهور و کسب قابلیت همراهی و حضور در کنار معصوم علیه السلام مهیاتر خواهد کرد. علاوه بر اینکه آگاهی از اتفاقاتی که در آینده رخ خواهد داد می تواند ما را در برنامه ریزی مناسب

۱- . عقدالدرر، ص ۷۳.

برای مواجهه بهتر با آنها یاری دهد، همانگونه که این علائم معیار خوبی برای تشخیص مدّعیان دروغین مهدویت است بنابراین اگر کسی ادّعای مهدویت کرد ولی قیام او همراه با این علائم نبود به سادگی می توان به دروغگو بودن او پی برد.

در روایات پیشوایان معصوم علیه السلام علائم فراوانی برای ظهور ذکر شده است که بعضی از آنها پدیده های طبیعی و عادی و بعضی غیر عادّی و معجزه آسا هستند.

ما از میان این علائم ابتدا آنهایی را که در منابع معتبر بیشتر به صورت برجسته ذکر شده بیان می کنیم و در پایان تعدادی از علائم دیگر را به اختصار برمی شمریم.

امام صادق علیه السلام در روایتی فرمود:

«]قیام[قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف پنج نشانه دارد: خروج سفیانی، یمانی، ندای آسمانی، کشته شدن نفس زکیه و خسف بیداء.» (۱)

اکنون با توجه به این روایت، علائم پنجگانه یاد شده را که در روایات متعدد تکرار شده است توضیح می دهیم گرچه تمام جزئیات حوادث مربوط به آنها برای ما روشن نیست.

الف. خروج سفیانی

خروج سفیانی از علائمی است که در روایات فراوان آمده و اینگونه توصیف شده است: سفیانی مردی از نسل ابوسفیان است که اندکی پیش از ظهور از سرزمین شام قیام می کند. او جنایت کاری است که از قتل و کشتار هیچ پروایی ندارد و با دشمنان خود به شکل فجیعی رفتار می کند.

امام صادق علیه السلام درباره او فرمود:

«اگر سفیانی را ببینی پلیدترین مردم را مشاهده کرده ای» (۲)

آغاز قیام او ماه رجب است. وی پس از تصرف شام و مناطق اطراف آن به عراق حمله کرده و در آنجا به کشتار گسترده ای دست می زند.

بر اساس بعضی از روایات از خروج تا کشته شدن او پانزده ماه به طول می انجامد. (۳)

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۴، ح ۹، ص ۲۶۱.

۲- . کمال الدین، ج ۲، باب ۵۷، ح ۱۰، ص ۵۵۷.

۳- . الغیبه نعمانی، باب ۱۸، ح ۱، ص ۳۱۰.

ب. خَسْف بَیداء

خسف به معنای فرو رفتن و بیداء منطقه ای میان مکه و مدینه است.

مقصود از خسف بیداء این است که سفیانی، لشگری را برای مقابله با امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به سمت مکّه گسیل می دارد. هنگامی که لشگر او به منطقه بیداء رسید به صورتی معجزه آسا در زمین فرو می رود.

امام باقر علیه السلام در این باره فرمود:

«به فرمانده سپاه سفیانی خبر می رسد که مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به سوی مکه رفته است، پس لشگری را در پی او روانه می کند ولی او را نمی یابد... چون لشگر سفیانی به سرزمین بیداء رسید ندا دهنده ای از آسمان آواز می دهد: «ای سرزمین بیداء آنان را نابود کن» پس آن سرزمین لشگر را در خود فرو می برد.» (۱)

ج. خروج یمانی

قیام سرداری از سرزمین یمن یکی دیگر از علائم است که اندکی پیش از ظهور رخ خواهد داد. وی که مردی صالح و مؤمن است علیه بدی ها و انحرافات قیام می کند و با تمام توان با بدی ها و تباهی ها مبارزه می کند. البتّه جزئیات حرکت و اقدامات او برای ما چندان روشن نیست.

امام باقر علیه السلام در این باره فرمود:

«...در میان بیرق ها]یی که قبل از قیام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بلند می شود [پرچمی هدایت کننده تر از پرچم یمانی وجود ندارد که آن پرچم هدایت است چون به سوی صاحب شما (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) دعوت می کند. (۲)

د. صیحه آسمانی

یکی دیگر از علائمی که پیش از ظهور اتفاق می افتد صیحه آسمانی است. این ندای آسمانی که بر اساس بعضی از روایات ندای جبرئیل علیه السلام است در ماه رمضان شنیده می شود (۳) و از آنجا که قیام مصلح کل، انقلابی جهانی است و همگان منتظر وقوع آن هستند؛ یکی از راه های آگاهی مردم جهان از این رویداد همین ندای آسمانی خواهد بود.

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۴، ح ۶۷، ص ۲۸۹.

۲- . الغیبه نعمانی، باب۱۴، ح ۱۳، ص ۲۶۴.

۳- . الغیبه نعمانی، باب۱۴، ص ۲۶۲.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«قیام قائم علیه السلام تحقق نمی یابد مگر اینکه ندا دهنده ای از آسمان ندایی دهد که اهل مشرق و مغرب آن را بشنوند». (۱)

این صیحه همچنانکه مایه شادمانی مؤمنان است هشداری برای بدکاران است تا از کردار زشت خود دست کشیده و به حلقه یاوران مصلح جهانی بپیوندند.

در باره محتوای این ندای آسمانی روایات مختلفی رسیده است از جمله امام صادق علیه السلام فرمود:

«ندا دهنده ای از آسمان به نام قائم علیه السلام و نام پدرش آواز می دهد». (۲)

٥. قتل نفس زکیه

نفس زکیه به معنای شخص به رشد و کمال رسیده و یا انسان پاک و بی گناهی است که قتلی انجام نداده است و مقصود از قتل نفس زکیه این است که اندکی پیش از قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شخصیت برجسته و یا بی گناهی بدست مخالفان حضرت کشته می شود.

زمان این رخداد بر اساس بعضی از روایات ۱۵ شب پیش از قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است. امام صادق علیه السلام در این باره فرمود:

«بین قیام قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم و کشته شدن نفس زکیه تنها ۱۵ شب فاصله است.» (۳)

علائم فراوان دیگری نیز در روایات ذکر شده است که بعضی از آنها عبارتند از:

خروج دجّال (موجودی حیله گر و پلید که بسیاری از انسان ها را گمراه می کند)، خورشید گرفتگی و ماه گرفتگی در ماه مبارک رمضان، آشکار شدن فتنه ها و قیام مردی از خراسان.

گفتنی است توضیح و تحلیل این نشانه ها در کتاب های مفصّل، بیان شده است. (۴)

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۸، ح ۱۴، ص ۲۶۵.

۲- . الغیبه نعمانی، باب ۱۰، ح ۲۹، ص ۱۸۷.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۵۷، ح ۲، ص ۵۵۴.

۴- . ر.ک: بحارالانوار، ج ۵۲، صص ۱۸۱ الی ۲۷۸.

خلاصه درس

o جهان پیش از ظهور گرچه چهره چهره غالب آن ظلم و ستم و تباهی است اما به معنای ظالم شدن همه انسانها نیست.

o در دوره غیبت و آستانه ظهور عمل به فریضه امر به معروف و نهی از منکر تکلیف اصلی مردم است تا شرایط ظهور آماده گردد.

o مهم ترین زمینه های قیام حضرت عبارت است از: طرح و برنامه، رهبری، وجود یاران و آمادگی عمومی.

o ویژگی های مهم یاران حضرت عبارت است از: معرفت و اطاعت، عبادت و صلابت، شهادت طلبی، شجاعت، صبر و بردباری، اتحاد و پارسائی.

o برای ظهور حضرت در روایات علائمی ذکر شده است که حتماً به وقوع می پیوندد مثل: خروج سفیانی، قیام یمانی، خسف بیداء، صیحه ی آسمانی و قتل نفس زکیه.

پرسش های درس

۱. دلیل اینکه توجه به امر معروف و نهی از منکر و فساد، مهم ترین وظیفه منتظران شمرده شده است را توضیح دهید.

۲. تفاوت میان شرایط و علائم ظهور را با توجه به روایات توضیح دهید؟

۳. نقش عنصر رهبری به عنوان شرایط مهم تحقق حکومت عدل جهانی را تشریح نمائید؟

۴. نقش آمادگی و اقبال عمومی در تحقق ظهور را توضیح دهید؟

۵. چهار مورد از علائمی که در روایات به عنوان علائم محتوم یاد شده است را با استناد به آن روایات معرفی نمائید؟

سوالات پژوهشی

۱. علت نیازمندی ظهور به شرایط و نقش مردم در این رابطه را تبیین نماید؟

۲. نوع بیان روایات علائم ظهور را تبیین نمایید؟ (رمز یا حقیقت)

۳. محتوم بودن برخی علائم با وجود بداء در آن ها چگونه قابل جمع است؟ بررسی نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. تاریخ غیبت کبری سیدمحمد صدر

۲. منتخب الاثر آیت الله صافی گلپایگانی

۳. الغیبه نعمانی

۴. کمال الدین و تمام النعمه شیخ صدوق

۵. علائم ظهور علی اصغر رضوانی

۶. فصلنامه انتظار ۷-۹و۸

درس یازدهم: ظهور و اهداف حکومت جهانی حضرت

اشاره

اهداف:

۱. آشنائی با اهداف حکومت حضرت در عصر ظهور

۲. الگوپذیری از برنامه های اصلاحی حضرت در عصر غیبت

فوائد:

۱. پرهیز از تعیین وقت ظهور و تکذیب «وقاتون»

۲. شناخت برنامه های اصلاحی حضرت

۳. ایجاد میل و رغبت به ظهور

مطالب آموزشی:

۱. زمان ظهور و ممنوعیت توقیت

۲. فلسفه مخفی بودن زمان ظهور

۳. چگونگی رخداد ظهور حضرت

۴. اهداف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... حکومت حضرت در عصر ظهور

ظهور

وقتی سخن از ظهور به میان می آید احساس دلپذیری به آدمی دست می دهد. گویی در فضای باغی سبز و کنار نهری جاری نشسته است و به آواز خوش بلبلان گوش می دهد. آری ظهور زیبائی ها و انتشار خوبی ها جان و تن خستگان را نشاط می بخشد و برق شادی در چشمان امیدواران روشن می کند.

در این بخش درباره ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و آنچه در سایه سار حضور عینی او رخ خواهد داد سخن می گوییم و به تماشای جمال بی مثالش بی حجاب غیبت می نشینیم.

زمان ظهور

یکی از سئوالاتی که همواره ذهن بسیاری از مردم را به خود مشغول کرده این است که امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف چه زمانی ظهور می کند و آیا برای ظهور وقتی تعیین شده است؟

پاسخ این است که بر اساس سخنان پیشوایان دینی زمان ظهور بر مردم مخفی است.

امام صادق علیه السلام در این باره فرمود:

«ما نه در گذشته برای ظهور وقتی را تعیین کردیم و نه در آینده وقت تعیین می کنیم (۱)».

بنابراین کسانی که برای ظهور، زمان مشخصی را تعیین می کنند فریب کار و دروغگو هستند این مطلب در روایات مورد تأکید قرار گرفته است.

امام باقر علیه السلام به یکی از اصحاب خود که از زمان ظهور سؤال کرد فرمود:

«وقت گذاران دروغ می گویند، وقت گذاران دروغ می گویند وقت گذاران دروغ می گویند.» (۲)

۱- . الغیبه طوسی، فصل ۷، ح ۴۱۲، ص ۴۲۶.

۲- . الغیبه طوسی، فصل ۷، ح ۴۱۱، ص ۴۲۵.

از اینگونه روایات به خوبی می توان فهمید که همواره کسانی بوده اند که با انگیزه های شیطانی برای ظهور، زمان تعیین می کرده اند و چنین افرادی در آینده هم وجود خواهند داشت. به همین جهت پیشوایان معصوم علیهم السلام از شیعیان خواسته اند که در برابر وقت گذاران بی تفاوت نباشند بلکه آنها را تکذیب نمایند.

امام صادق علیه السلام در این زمینه به یکی از اصحاب خود فرمود:

«از تکذیب کردن کسی که برای ظهور وقت تعیین می کند هیچ پروایی نداشته باش چرا که ما برای کسی وقت ظهور را تعیین نکرده ایم.» (۱)

راز نهان بودن زمان ظهور

اشاره

چنانکه گفته شد بر اساس اراده خداوند حکیم زمان ظهور بر ما مخفی است و بدون تردید این مسأله به جهت حکمت هایی است که برخی از آنها را می آوریم:

تداوم امید

وقتی زمان ظهور پنهان باشد نور امید در دل منتظران همه عصرها باقی خواهد ماند و با این امید پیوسته و مداوم است که می توانند در برابر سختی ها و فشارهای دوران غیبت مقاومت کنند. به راستی اگر به شیعیان سده های گذشته گفته می شد که ظهور در زمان شما رخ نمی دهد بلکه در آینده دور اتفاق خواهد افتاد، آنها با کدام امید در برابر فتنه های روزگار خود مقاومت می کردند و چگونه می توانستند گذرگاه های سخت دوران غیبت را به سلامت پشت سر بگذارند؟

زمینه سازی

بدون تردید انتظار سازنده که از مهم ترین عوامل فعالیت و پویایی است تنها در سایه مخفی بودن زمان ظهور شکل خواهد گرفت زیرا با مشخص بودن زمان ظهور کسانی که می دانند ظهور را درک نمی کنند انگیزه ای برای تحرک و زمینه سازی نخواهند داشت و به سکون و رکود روی خواهند آورد.

حال آنکه با پنهان بودن زمان ظهور، انسان های همه عصرها و دوران ها به امید اینکه

۱- . الغیبه طوسی، فصل۷، ح ۴۱۴، ص ۴۲۶.

ظهور را در زمان خود ببینند تلاش می کنند تا زمینه های ظهور را فراهم کنند و جامعه خود را به جامعه ای صالح و پویا تبدیل نمایند.

به علاوه در صورت معین بودن وقت ظهور چنانچه برای مصالحی ظهور در زمان وعـده داده شـده رخ ندهد چه بسا افرادی در اصل اعتقاد به امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف دچار تردید شوند.

امام باقر علیه السلام در پاسخ این سؤال که آیا ظهور وقت مشخّصی دارد فرموده است:

«کسانی کـه وقت تعیین می کننـد دروغ می گوینـد، (و این سـخن را تکرار فرمـود) زمـانی که موسـی علیه السـلام به دعـوت پروردگار به مدت سی روز از میان قوم خود بیرون رفت و خداوند بر آن سی روز، ده روز دیگر افزود قوم او گفتند: موسی به وعده خود وفا نکرد و آنچه نباید می کردند، کردند.]از دین برگشتند و گوساله پرست شدند[(۱)».

هنگامه قیام

همه می خواهند بدانند که در جریان قیام جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف چه حوادثی روی می دهد، حرکت امـام از کجـا و چگونه آغـاز می شود، شـیوه برخورد امـام با گروه های مخالف چگونه است و بالاخره چگونه آن حضـرت بر تمامی جهان غلبه خواهـد کرد و رشـته امور جهان را به دست خواهد گرفت این گونه سؤال ها فکر و اندیشه هر انسانِ مشـتاق ظهور را به خود مشـغول می کنـد. ولی واقعیت این است که سـخن گفتن درباره حوادث مربوط به ظهور کاری بسـیار مشـکل است؛ چـون گزارش دادن از آینـده و اتفاقـاتی است که هنوز واقع نشـده است و به طور طـبیعی نمی توان اطلاع دقیقی از آن رویدادها داشت.

بنابراین آنچه در این بخش می آوریم حوادث و رخـدادهای روزگار ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف است که برابر روایـات در کتاب های متعـدد نقل گردیـده است و تنها می توانـد دور نمایی کلّی از رویـدادهای ایام ظهور را پیش روی خوانندگان ترسیم کند.

چگونگی قیام

وقتی ظلم و تباهی چهره عالم را سیاه و ظلمانی کرده است و آنگاه که ستمگران گستره زمین را جولانگه بدی ها و نامردی ها ساخته اند و مظلومان جهان، دست یاری خواهی را به

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۶، ح ۱۳، ص ۳۰۵.

آسمان گشوده اند؛ ناگهان ندایی آسمانی، سیاهی شب را می درد و در ماه خدا، رمضان، ظهور موعود بزرگ را بشارت می دهد (۱)، قلب ها به تپش می افتد و چشم ها خیره می گردد! شب پرستان، مضطرب و هراسان از طلوع صبح ایمان، در پی راه چاره ای هستند و منتظران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از هر کسی سراغ کوی یار می گیرند و برای دیدار او و حضور در زمره یاوران او سر از پا نمی شناسند.

در آن زمان، سفیانی که بر منطقه وسیعی مانند سوریه، اردن و فلسطین سلطه دارد سپاهی را تجهیز می کند تا با امام مقابله کند. لشگر سفیانی که در مسیر مکّه به تعقیب امام پرداخته است در محلی به نام بیداء به کام زمین می رود و نابود می گردد. (۲)

پس از شهادت نفس زکیه (۳) به فاصله کوتاهی، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در سیمای مردی جوان در مسجدالحرام ظهور می کند در حالی که پیراهن مبارک پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را بر تن دارد و پرچم پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را به دست گرفته است. او به دیوار کعبه تکیه می زند و در بین رکن و مقام (۴) سرود ظهور را زمزمه می کند و پس از حمد و ثنای الهی و درود و سلام بر پیامبر و خاندان او می فرماید:

«ای مردم ما از خدای توانا یاری می طلبیم و نیز هر کس از جهانیان را که به ندای ما پاسخ دهد به یاوری می خوانیم.»

آنگاه خود و خاندانش را معرفی می کند و ندا می دهد:

«فَاللّه اللّه فینا لاتَخْذُلُونا وَانْصُرُونا ینْصُرْکُمُ اللّهُ تَعالی؛

درباره رعایت حقوق ما، خدا را در نظر بگیرید. ما را]در میدان عدالت گستری و ستم ستیزی[تنها نگذارید و یاریمان کنید که خدا شما را یاری خواهد کرد.»

پس از پایان گرفتن سخنان امام، آسمانیان بر زمینیان سبقت می گیرند و گروه گروه فرود می آیند و با امام بیعت می کنند در حالی که پیشاپیش آنها فرشته وحی، جبرئیل با امام

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۴، ح ۱۷.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۰.

۳- . از علائم ظهور است که در ص۱۵۸ آمده است.

۴- . مراد از مقام، مقام حضرت ابراهیم علیه السلام است که نزدیک خانه کعبه است و مقصود از «رکن»، رکن یمانی است، و این جایگاه بسیار مقدسی است که محل دفن بسیاری از پیامبران خداست.

دست همراهی می دهد. آنگاه ۳۱۳ ستاره زمینی که از نقاط مختلف عالم به سرزمین وحی آمده اند بر گرد خورشید تابناک امامت حلقه زده و پیمان وفا داری می بندند و این جریان سبز جاری است تا آنکه ده هزار سرباز جان بر کف در اردوگاه امام علیه السلام حضور می یابند و با آن فرزند پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بیعت می کنند. (۱)

امام علیه السلام با خیل یاوران، پرچم قیام را برافراشته و به سرعت بر مکه و اطراف آن مسلط می شوند و سرزمین پیامبر را از وجود نااهلان، پاک می کنند. آنگاه راهی مدینه می شود تا سایه عدالت و مهر را بر آن بگستراند و سرکشان شهر را بر جای خود بنشاند. سپس عازم عراق گشته و شهر کوفه را به عنوان مرکز حکومت جهانی برمی گزیند و از آنجا به مدیریت قیام می پردازد و برای دعوت جهانیان به اسلام و زندگی در پرتو قوانین قرآن و در هم کوبیدن بساط ظلم و ستم، یاران و سپاهیان نور را به نقاط مختلف عالم گسیل می دارد.

امام علیه السلام یک به یک سنگرهای کلیدی جهان را فتح می کند زیرا که علاوه بر یارانِ وفادار و مؤمن، از امداد فرشتگان الهی نیز برخوردار است و مانند پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم از لشگر رعب و وحشت مدد می گیرد و خداوند توانا چنان ترسی از او و یارانش در دل های دشمنان می افکند که هیچ قدرتی را توان رویارویی با آن حضرت نیست.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«قائم از ما به وسیله رُعب (وحشت در دل دشمنان) یاری می شود.» (۲)

گفتنی است یکی از نقاط جهان که به وسیله سپاه امام فتح می شود بیت المقدس است (۳) و پس از آن واقعه بسیار مبارکی اتفاق می افتد که در جریان قیام و انقلاب امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سرنوشت ساز است و جبهه آن حضرت را تقویت می کند و آن فرود آمدن حضرت عیسی علیه السلام از آسمان است. حضرت مسیح علیه السلام که به فرموده قرآن زنده است و در آسمان ها به سر می برد به زمین می آید و پشت سر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به نماز می ایستد و بدین وسیله فضیلت

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۴، ح ۶۷.

۲- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۶، ص ۶۰۳.

۳- . روزگار رهایی، ج ۱، ص ۵۵۴.

و برتری پیشوای دوازدهم شیعیان را بر خود و پیروی خود را از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به همگان اعلام می کند.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«سوگند به آن کس که مرا به حق برانگیخت در حالی که بشارت دهنده مردمان باشم، اگر از عمر دنیا نمانده باشد مگر یک روز، خداوند آن روز را چنان طولانی می کند تا فرزندم مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آن قیام کند، پس از آن عیسی بن مریم علیه السلام فرود می آید و پشت سر مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نماز می خواند.» (۱)

به دنبال این اقدام حضرت عیسی علیه السلام بسیاری از مسیحیان که جمعیت فراوانی از جهان را تشکیل می دهند به پیشوای شیعیان، ایمان می آورند. گویی خداوند، عیسی علیه السلام را برای چنان روزی حفظ کرده است تا چراغ هدایتی برای حق طلبان باشد.

البتّه ظهور معجزات به دستِ هدایتگر حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و طرح مباحث فکری برای راهنمایی بشریت از برنامه های انقلاب بزرگ مهدوی است که راه را برای هدایت مردم باز می کند.

در همین راستا امام علیه السلام، الواح تورات تحریف نشده کتاب مقدس یهود را که در نقاط خاصی از دنیا دفن شده است خارج می کند (۲) و یهودیان که نشانه های امامت او را در الواح می بینند، به آن حضرت ایمان می آورند. و پیروان ادیان دیگر نیز با مشاهده این تحول بزرگ و نیز شنیدن پیام حق امام و دیدن معجزات از آن حضرت، گروه گروه به آن حضرت می پیوندند و اینگونه است که وعده حتمی پروردگار محقّق می گردد و اسلام عزیز همه عالم را می گیرد. همان گونه که قرآن کریم بشارت داده است:

((هُوَالَّذِی اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدی وَ دینِ الْحَقِّ لِیظْهِرَهُ عَلَی الدّینِ کُلِّه وَلَوْکَرِهَ الْمُشْرِکُونَ)) (۳)؛

و او خدایی است که پیامبرش را با (دلائل) هدایت و دین حق فرستاد تا (سرانجام) آن را بر همه دین ها غالب گرداند اگرچه مشرکان را خوش نیاید.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۷۱.
۲- . روزگار رهایی، ج ۱، ص ۵۲۲.
۳- . سوره توبه، آیه ۳۳.

با توجه به تصویری که ترسیم شد تنها قلدران و ظالمان می مانند که حاضر به تسلیم شدن در برابر حق و حقیقت نیستند و این عده در مقابل جریان غالب و اکثریت مؤمنان تاب مقاومت ندارند و با شمشیر عدالت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به کیفر اعمال ننگین خود خواهند رسید و زمین و اهل آن برای همیشه از شرّ و فساد آنها ایمن خواهد شد.

حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

پس از کنار رفتن ابرهای تیره و تار، خورشید جهان افروز رخ می نماید و چشمان منتظرِ دشت و دمن را روشنی می بخشد.

آری، پس از مبارزه ای فراگیر با فساد و تباهی و نامردمی، نوبت به استقرار حاکمیت دادگری می رسد و عدالت بر کرسی حکمرانی تکیه می زند تا هر کس و هر چیز را در جای خود قرار دهد و سهم هر پدیده ای را به مقتضای حقّ و داد بپردازد. و بالاخره جهان و جهانیان شاهد حکومتی خواهند بود که سراسر حق و عدل است و کمترین ستم و ستمگری در گستره آن بر کسی نمی رود. حکومتی که مظهر صفات جمال و زیبایی پروردگار عالم است و در ساحت آن، بشر به تمامی آرمان های فراموش شده خود دست می یابد.

ما در این فصل در چهار محور بحث خواهیم کرد:

۱. اهداف حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۲. راه کارها و برنامه های حکومت امام علیه السلام در حوزه های مختلف

۳. دستاوردهای حکومت الهی دادگستر

۴. ویژگی های حکومت

اهداف حکومت

اشاره

از آنجا که هدف از آفرینش مجموعه بزرگ هستی، کمال و نزدیکی هر چه بیشتر انسان به منبع همه کمالات یعنی حضرت حق تعالی می باشد و برای نیل به این آرمان بزرگ، باید ابزار و وسائل آن فراهم گردد، حکومت جهانی امام عصر علیه السلام در پی فراهم آوردن اسباب تقرب الی اللّه و برداشتن موانع از این مسیر است.

البته انسان از دو بُعد جسم و جان ترکیب یافته است و نیازهای او نیز به دو بخش مادی و معنوی تقسیم می شود بنابراین برای رسیدن به کمال لازم است در هر دو جهت، حرکتی

سنجیده و حساب شده داشته باشد و «عدالت» که ره آورد بزرگ حاکمیت الهی است ضامن سلامتِ رشد انسان در سیر مادی و معنوی است.

بنابراین، اهداف حکومت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف در دو محور رشد معنوی و اجرای عدالت و گسترش آن قابل طرح است.

رشد معنوی

برای پی بردن به ارزش و والایی هدف های یاد شده، لازم است نگاهی گذرا به حیات بشر در طول حاکمیت طاغوت ها بیفکنیم.

در طول زندگی انسان، به دور از حکومت حجّت الهی، معنویت و ارزشهای معنوی چه جایگاهی داشته است؟ آیا جز این است که بشریت گم گشته و راه گم کرده، پیوسته در مسیر انحطاط معنوی گام برداشته و با پیروی از تمایلات نفسانی و وسوسه های شیطانی یک یک زیبایی ها و خوبیهای حیات خود را به فراموشی سپرده و با دست خود آنها را در گورستان شهوات دفن کرده است؟! پاکی و پاکدامنی، صداقت و درستکاری، تعاون و همکاری، گذشت و ایثار، احسان و نیکوکاری، جای خود را به هواپرستی و شهوترانی، دروغ و دغل بازی، خودمحوری و موقعیت جویی، خیانت و جنایت و زیاده خواهی و افزون طلبی داده است. و در یک کلمه معنویت در زندگی بشر نفس های آخر را می کشد و در بسیاری از نواحی و برای بسیاری از آدم نماها اثری از آن باقی نمانده است!!

حکومت آخرین ذخیره الهی در راستای زنده ساختن این بخش از وجود انسان گام بر می دارد و برای جان بخشیدن به این مرده مردار گشته تلاش می کند؛ تا طعم شیرین حیات واقعی و زندگی حقیقی را به آدم های مسجودِ ملائک بچشاند و به همگان یادآوری کند که از ابتدا مقرر شده بود که آنان در چنان حیاتی تنفس کنند و عطر پاکی ها و خوبی ها را با مشام جان، استشمام کنند. چنانکه قرآن می فرماید:

((یا اَیهَا الَّذینَ امَنُوا اسْتَجیبُوا لِلّهِ وَلِلرَّسُول اِذا دَعاکُم لِما یحْییکُم...)) (۱)؛

ای گروه مؤمنان آنگاه که خداوند و پیامبر، شما را به سوی آنچه شما را زنده می کند می خوانند، آنها را اجابت کنید و به ندای آنها لبیک گوئید.

۱- . سوره انفال، آیه ۲۴.

بنابراین حیات معنوی که امتیاز بنی آدم از حیوانات است، بخش عمده و قسمت اصلی وجود انسان را تشکیل می دهد زیرا که آدمی با برخورداری از همین حیات است که «آدم» نامیده شده است و همین حیات است که او را به خداوند حیات آفرین می رساند و به مقام قرب او نائل می سازد.

از این رو در زمان حاکمیت ولی پروردگار، این بخش از وجود آدمی سروسامان می گیرد و ارزش های انسانی در همه ابعاد زندگی رونق و طراوت می یابد. صفا و صمیمیت، ایثار و وفا، راستی و درستی و... همه آنچه به عنوان «خوبی» از آن یاد می شود، همه جا را فرا می گیرد.

البتّه رسیدن به این هدف بزرگ و نقطه درخشان، نیاز به برنامه ای دقیق و جامع دارد که در بخش های آینده بیان خواهد شد.

عدالت گستری

بزرگترین زخم پیکر جامعه بشری در طول تمامی قرون و اعصار گذشته، ظلم و ستم موجود در اجتماعات انسانی بوده است. بشریت همواره از رسیدن به حقوق خود در عرصه های مختلف محروم مانده است و هیچگاه مواهب مادی و معنوی، عادلانه در بین بنی آدم تقسیم نگردیده است. همیشه در کنار شکم های انباشته از غذا، گروهی گرسنه مانده اند و پیوسته در نزدیکی کاخ ها و ویلاهای چند هزار متری، عده ای در حاشیه خیابانها و بر سنگفرش پیاده روها خوابیده اند. قدرت های زر و زور، مردم ضعیف و بیچاره را به بردگی کشیده اند و نژاد سفید بر گرده سیاهپوستان تنها به جرم پوست سیاهشان تازیانه مرگ فرود آورده است و در یک کلام همیشه و همه جا حقوق ضعیفان و بینوایان، پایمال هواها و تمایلات زورمندان و تزویر گران شده است و انسان همیشه در آرزوی دست یافتن به عدالت و مساوات روزشماری کرده است و رسیدن دوران شکوفایی عدالت را به انتظار نشسته است.

نهایت این انتظار، دورانِ سبز حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است. او به عنوان بزرگترین رهبر عادل و پیشوای دادگر در پی اجرای عدالت در گستره عالم و در همه زمینه های حیات خواهد بود و این حقیقت شیرین در بسیاری از روایات که مژده آمدن او را داده، بیان گردیده است.

امام حسین علیه السلام فرمود:

«اگر از دنیا جز یک روز باقی نمانده باشد، خداوند آن روز را طولانی کند تا مردی از فرزندان من قیام کند و زمین را از عدل و داد پر کند پس از آنکه از ستم و بیداد آکنده باشد. این چنین از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم شنیدم.» (۱)

و دهها روایت دیگر داریم که خبر از عدالت جهانی و ریشه کنی ستم و ستمگری در سایه حکومت موعود آخرین داده است.

جالب است دانسته شود که عدالت و دادگری از آشکارترین ویژگی های امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است به گونه ای که در بعضی از دعاها به آن لقب گرفته است:

«اَللّهُمَّ وَ صَلِّ عَلی وَلی اَمْرِکَ الْقائِمِ المُؤَمَّل وَالْعَدْلِ الْمُنْتَظَر»

خداوندا به ولی امر خود درود فرست همان که قیام کننده آرمانی و عدالت مورد انتظار همگان است. (۲)

آری او عدالت را سرلوحه اهداف انقلاب خویش قرار داده است زیرا که عدالت، زمینه ساز حیات حقیقی در همه ابعاد حیات فردی و اجتماعی است و زمین و اهل آن بدون عدالت مردگان بی روحی هستند که زنده پنداشته می شوند.

امام کاظم علیه السلام در تفسیر آیه «اِعْلَمُوا اَنّ اللّهَ یحْیِی الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِها» (۳) فرمود:

«مقصود این نیست که زمین را با باران زنده می کند بلکه خداوند مردانی را بر می انگیزد که عدالت را زنده می کنند پس به سبب جان گرفتن عدل (در جامعه)، زمین زنده می شود...» (۴)

و تعبیر «زنده شدن زمین» اشاره به آنست که عدالت مهدوی، عدالتی است فراگیر و همه جایی نه در بخشی از محیط ها و برای بعضی از افراد.

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۰، ح ۴، ۵۸۴.

۲- . مفاتیح الجنان، دعای افتتاح.

۳- . «بدانید که خداوند زمین را پس از مردنش، زنده خواهد کرد»؛ سوره حدید، آیه ۱۷.

۴- . با توجه به روایات دیگر که آیه را به دوران امام مهدی علیه السلام تفسیر کرده است، مقصود از «مردان» در این روایت حضرت و یاوران او هستند. برهان، ج ۷، ص ۴۴۶.

خلاصه درس

o زمان ظهور حضرت به اراده الهی و فراهم شدن زمینه های آن وابسته است و لذا در روایات از تعیین وقت منع شده است.

o مخفی بودن زمان ظهور، حکمت های فراوانی دارد که تداوم روح امید و افزایش انگیزه زمینه سازی از جمله آن است.

o پس از غلبه ظلم و تباهی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به امر خداوند ظهور نموده و دعوت جهانی خود را از سرزمین مکه، آغاز می کند.

o مهم ترین اهداف حکومت حضرت، رشد معنوی و گسترش عدالت در جهان در همه ابعاد است.

ص: ۱۵۱

پرسش های درس

۱. تداوم روح زمینه سازی، چگونه معلول پنهان بودن زمان ظهور است؟

۲. حکمت و فلسفه منع توقیت در روایات را بیان نمائید؟

۳. با توجه به شواهد روائی، چگونگی ظهور حضرت مهدی علیه السلام را شرح دهید؟

۴. چرا احیا و توسعه ارزشهای دینی و معنوی، از مهم ترین اهداف حکومت مهدوی محسوب می شود؟

۵. اهمیت و جایگاه عدالت و عدل گستری در حکومت جهانی مهدوی را توضیح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. معیارهای شناخت موعود اسلام هنگام ظهور را بررسی کنید؟

۲. توبه پذیری امام هنگام ظهور یا عدم آن را تبیین نمایید؟

۳. وضعیت سایر ادیان پس از ظهور را به اختصار بیان نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. تاریخ ما بعد الظهور سیدمحمد صدر

۲. حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ناصر مکارم شیرازی

۳. درسنامه مهدویت خدامراد سلیمیان ج۱

۴. آینده جهان رحیم کارگر

۵. چشم اندازی به حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نجم الدین طبسی

۶. فصل نامه انتظار ۶، ۷، ۸ و۹

ص: ۱۵۳

درس دوازدهم: برنامه های حکومت جهانی حضرت

اشاره

اهداف:

۱. آشنائی با برنامه های حضرت علیه السلام

۲. الگوپذیری از برنامه های اصلاحی حضرت

مطالب آموزشی:

۱. برنامه های فرهنگی حضرت (احیاء سنت، گسترش اخلاق، علم....)

۲. برنامه های اقتصادی حضرت (منابع طبیعی، توزیع، عمران و...)

۳. برنامه های اجتماعی حضرت (احیاء امر به معروف، اجرای حدود و...)

فواید:

۱. افزایش معرفت نسبت به آینده جهان

۲. هماهنگ نمودن و هم سو کردن زندگی فردی با عصر ظهور

برنامه های حکومت

اشاره

پس از آشنایی با اهداف حکومت، باید به بررسی برنامه های حکومت برای رسیدن به هدف های مذکور بپردازیم تا ضمن شناخت مسیر فعالیت ها در دورانِ سبز ظهور، الگویی برای دوران پیش از ظهور ترسیم شود و آنانکه به انتظار منجی بزرگ عالم هستند با روش های حکومتی و برنامه های اجرایی امام عصر علیه السلام آشنا گردیده و خود و جامعه را برای پیمودن چنان راهی آماده کنند.

با استفاده از روایات فراوانی که درباره دوران حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف موجود است سه محور عمده برنامه های آن حکومت عبارتند از: برنامه های فرهنگی، برنامه های اجتماعی و برنامه های اقتصادی.

به بیان دیگر جامعه بشری که به خاطر دوری از تعالیم ناب قرآن و سیره پیشوایان دینی، به انحطاط فرهنگی گرفتار شده است لازم است در پرتو یک انقلاب فرهنگی بزرگ، به دامن قرآن و عترت بازگردانده شود.

همچنین لزوم یک «برنامه جامع اجتماعی» به آن جهت است که زخم های گوناگون پیکر اجتماع، التیام گیرد و برنامه های صحیحی که ضامن حیات واقعی جامعه و برخورداری همگان از حقوق الهی و انسانی است به جای روش های ظالمانه که جامعه را به هرج و مرج و فساد و تباهی و از بین رفتن حقوق ضعیفان کشانیده است، قرار گرفته و اجرا گردد.

برای فراهم شدن زمینه های تعالی فرهنگی و رشد اجتماعی، برنامه اقتصادی نیز ضرورت دارد تا ضمن آن از تمامی امکانات مادّی زمینی به شکل عادلانه و در بستر مناسب استفاده شود. به بیان دیگر اینکه با بهره گیری بهینه از مواهب طبیعی، رشد اقتصادی و تأمین معیشت برای همه طبقات و در همه محیط ها امکان پذیر گردد.

پس از بیان اجمالی برنامه های حکومت امام دوازدهم عجل الله تعالی فرجه الشریف به بررسی تفصیلی آنها بر اساس روایات معصومین علیهم السلام می پردازیم و مهمترین برنامه های حضرت را در هر بخش مورد بحث قرار می دهیم:

الف. برنامه فرهنگی

اشاره

در حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تمامی فعالیت های فرهنگی، در راستای رشد و تعالی علمی و عملی مردم خواهد بود و با جهل و نادانی در همه زمینه ها مقابله خواهد شد.

مهمترین محورهای جهاد فرهنگی در حکومت حقّ عبارتند از:

۱. احیاء کتاب و سنّت

پس از آنکه در همه اعصار، قرآن غریب و تنها مانده و در حاشیه زندگی به فراموشی سپرده شده بود؛ در زمان حکومت آخرین حجّت الهی تعالیم حیات بخش قرآن به تمامی عرصه زندگی بشر وارد می شود. و سنّت که همان گفتار و رفتار پیشوایان دینی است در همه جا به عنوان بهترین الگوی حیات انسانی مطرح می گردد و عملکرد همگان با معیار خدشه ناپذیر قرآن و عترت ارزیابی می شود.

امام علی علیه السلام در بیانی رسا حکومت قرآنی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را چنین توصیف کرده است:

«در روزگاری که هوای نفس حکومت می کند]امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ظهور می کند و[هدایت و رستگاری را جایگزین هوای نفس می سازد و در عصری که نظر شخصی بر قرآن مقدم شده است، افکار را متوجه قرآن می گرداند و آن را حاکم بر جامعه می سازد.» (۱)

و نیز در بیانی دیگر، آن حضرت دوران ظهور قرآن و حضور آن را در زندگی بشر چنین بشارت داده است:

«... گویی هم اکنون شیعیان خود را می بینم که در مسجد کوفه، خیمه ها زده اند و قرآن را بدان گونه که نازل شده به مردم می آموزند...». (۲)

و یاد دادن و یاد گرفتن قرآن نقطه شروعی برای ترویج فرهنگ قرآنی و حاکمیت قرآن و احکام آن در همه حوزه های فردی و اجتماعی است.

۱- . نهج البلاغه، خطبه ۱۳۸.

۲- . الغیبه نعمانی، باب ۲۱، ح ۳، ص ۳۳۳.

۲. گسترش معرفت و اخلاق

قرآن کریم و تعالیم اهل بیت علیهم السلام بر رشد اخلاقی و معنوی بشر بیشترین تأکید را انجام داده است زیرا که مهمترین عامل رشد و تعالی انسان به سوی هدف بلند خلقت همانا اخلاق نیکو می باشد. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم هدف از پیامبری خود را تکمیل مکارم اخلاق می شمرد (۱) و قرآن نیز آن بزرگوار را بهترین الگوی رفتاری برای همه مردم معرفی می کند. (۲) ولی با کمال تأسف به واسطه دوری بشر از راهنمایی های قرآن و اهل بیت علیهم السلام، انحطاط اخلاقی در همه زمینه ها در جوامع بشری و به ویژه جامعه مسلمین آشکار گردیده است و همین انحراف از ارزشهای اخلاقی از عوامل مهم ویران کردن حیات فردی و اجتماعی انسانها شده است.

حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که حکومت خدا و ارزشهای الهی بر جهان است، ترویج ارزشهای اخلاقی را در رأس برنامه های خود قرار خواهد داد.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«اِذا قامَ قائِمُنا وَضَعَ یدَهُ عَلی رُؤُوسِ الْعِبادِ فَجَمَعَ بِهِ عُقُولَهُمْ وَ اَکْمَلَ بِهِ اَخْلاقَهُمْ (۳)؛

زمانی که قائم ما قیام کند دست خود بر سر بندگان خواهد نهاد و عقل های ایشان را جمع خواهد کرد و اخلاق آنها را به کمال خواهد رساند.»

از این تعبیر کنایه آمیز و زیبا استفاده می شود که در پرتو حکومت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که حکومت اخلاق و معنویت است، بستر مناسب برای کمال عقلی و اخلاقی بشر فراهم خواهد آمد زیرا همانگونه که اخلاق منحط و پست از نقصان عقل و خِرد آدمی است، کمال عقل موجب بروز و ظهور اخلاق نیکو در انسان خواهد بود.

از سوی دیگر محیط آکنده از هدایت های قرآن و سنت های الهی آدمی را به سوی خوبی ها سوق می دهد. بنابراین از درون و برون همه کشش ها به سوی فضیلت ها و زیبایی هاست و اینگونه است که ارزشهای الهی و انسانی همه جائی و عالم گیر می شود.

۱- . پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق؛ همانا من برای تکمیل مکارم اخلاق برانگیخته شدم. (میزان الحکمه، مترجم، ج ۴، ص ۱۵۳۰).

۲- . اشاره به آیه «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه»؛ «و برای شما در رسول خدا الگوی نیکویی است.» (سوره احزاب، آیه ۲۱)

۳- . بحارالانوار، ۵۲، ص ۳۳۶.

۳. نهضت علمی

یکی از برنامه های فرهنگی حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که خود منبع علوم و سرآمد همه عالمان زمان خویش است (۱)، نهضت علمی و رشد دانش بشری به طور چشمگیر و بی سابقه است.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم پس از بشارت دادن نسبت به مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف درباره این بخش از اقدام او فرموده است:

«...نهمین امام (از فرزندان امام حسین علیه السلام) قائم ایشان است که خداوند به دست او همه زمین را از روشنایی پر می کند پس از آنکه گرفتار تاریکی گشته است و تمام زمین را از عدالت و دادگری می آکند پس از آنکه از ظلم و جور پر شده باشد و سراسر عالم را از علم و دانائی بهره مند می سازد پس از آنکه به جهل و نادانی گرفتار آمده باشد...». (۲)

و این جنبش علمی و فکری برای همه اقشار و طبقات جامعه است و در این شکوفایی فرقی بین مرد و زن نیست. بلکه زنان نیز به رتبه های بلند علمی و دین شناسی می رسند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«در زمان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به شما حکمت (و دانش) داده می شود تا آن جا که زن در درون خانه اش مطابق کتاب خدا و سنّت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم قضاوت می کند.» (۳)

و این حکایت از آگاهی و شناخت عمیق از آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام دارد زیرا که امر قضاوت امری دشوار و سنگین است.

۴. مبارزه با بدعت ها

بدعت در مقابل «سنّت» و به معنی نوآوری در دین و داخل کردن اندیشه ها و آراء شخصی در دین و دینداری است.

امام علی علیه السلام در معرفی بدعت گذاران فرمود:

«بدعت گذاران کسانی هستند که با فرمان خدا و کتاب او و پیامبرش مخالفت

۱- . امام علی علیه السلام در توصیف مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف: دانش او از همه شما بیشتر است؛ الغیبه نعمانی، باب ۱۳، ح ۱.

۲- . بحارالانوار، ج ۳۶، ص ۲۵۳؛ کمال الدین، ج ۱، باب ۲۴، ح ۵، ص ۴۸۷.

۳- . الغیبه نعمانی، ۲۳۹؛ بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۵۲.

می ورزند و براساس رأی و هواهای نفسانی خود عمل می کنند هر چند شمار آنها بسیار باشد.» (۱)

بنابراین بدعت به معنی مخالفت با خدا و کتاب و پیامبر او و حاکم کردن هواهای نفسانی و عمل کردن براساس تمایلات شخصی است و این جز آنست که با الهام از کتاب و سنّت و بر اساس معیارهای الهی تحقیق و تحلیلی نو ارائه شود. بدعت امری است که سنّت و شیوه خدا و پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم را نابود می کند و هیچ آفتی برای دین، چنین شکننده و نابود کننده نیست.

امام علی علیه السلام فرمود:

«ماهَدَمَ الدّینَ مِثْلُ البِدَعِ (۲)؛

هیچ چیز مانند بدعت ها دین را ویران و تباه نکرده است.»

و به همین دلیل است که سنت مداران وظیفه دارند در مقابل بدعت گذاران قیام کنند و پرده از تزویر و نیرنگ آنها بردارند و راه نادرست آنها را برای مردمان آشکار کنند و بدینگونه از گمراهی مردم جلوگیری کنند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«هرگاه بدعت ها در میان امتم آشکار شوند بر عالم است که علم و دانش خود را آشکار سازد، هر کس چنین نکند نفرین خدا بر او باد!» (۳)

با تأسف باید گفت که پس از پیامبر و راه روشن او، چه بدعت ها که در دین نگذاشتند و چه انحرافها و کجی ها که در مسیر دینداری پدید نیاوردند و چه گمراهی ها که در برابر مردم نگشودند! و بدین سان چهره دین را واژگونه ساختند و رخسار تابناک آئین را به حجابهای هواها و سلیقه های شخصی پوشاندند و هر چند امامان معصوم علیهم السلام و به دنبال ایشان عالمان دین کوشیدند ولی همچنان راه بدعت گذاری و سنّت سوزی باز ماند و در دوران غیبت بیشتر شد.

و اکنون عالم در انتظار است که صاحب مکتب و موعود قرآن بیاید و در سایه سار

۱- . میزان الحکمه، ح ۱۶۳۲.

۲- . بحارالانوار، ج ۷۸، ص ۹۱.

۳- . میزان الحکمه، ح ۱۶۴۹.

حکومت او سنت ها زنده گردیده و بدعت ها برچیده شود. و بی شک در رأس برنامه های اصلاحی او مبارزه با بدعت ها و گمراهی هاست تا زمینه های هدایت و رشد و تعالی بشر فراهم گردد.

امام باقر علیه السلام در ضمن سخنی بلند در توصیف زمان ظهور آن حضرت فرمود:

«... وَلایَتْرُکُ بِدْعَهً اِلّا اَزالَها وَ لاسُنَّهً اِلّا اَقامَها... (۱)؛

هیچ بدعتی را وانگذارد مگر اینکه آن را از ریشه برکند و از هیچ سنّتی نمی گذرد مگر اینکه آن را بر پا خواهد فرمود.»

ب. برنامه اقتصادی

اشاره

از شاخصه های یک جامعه سالم، اقتصاد سالم است. اگر از منابع ثروت در جامعه به درستی استفاده شود و امکانات تولید و توزیع در اختیار عده ای خاص نباشد بلکه حکومت به همه قشرها توجه کرده و برای همه امکانِ بهره گیری از سرمایه ها را فراهم کند، جامعه ای ساخته می شود که امکان رشد معنوی نیز در آن بیشتر است. در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام نیز به جنبه اقتصادی و بهینه سازی وضع معیشتی مردم توجه شده است. بنابراین در حکومت قرآنی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف برای اقتصاد جهان برنامه جامعی تدوین شده است که بر اساس آن اولا امر تولید سامان می یابد و از منابع طبیعی و مواهب خدایی بهترین بهره برداری می شود و ثانیاً ثروت به دست آمده به شکل عادلانه بین همه طبقات توزیع می گردد. بجاست در این باره به روایات نیم نگاهی بیندازیم.

۱. بهره وری از منابع طبیعی

یکی از مشکلات بخش اقتصاد، استفاده نکردن صحیح و بجا از مواهب الهی است. نه از تمام ظرفیت خاک استفاده می شود و نه از آب به درستی در راه احیاء زمین بهره برداری می گردد. در زمان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و به برکت حکومت حقّ او آسمان، سخاوتمندانه می بارد و زمین بی دریغ بار می دهد.

امام علی علیه السلام فرمود:

۱- . بحارالانوار، ج ۵۸، ح ۱۱، ص ۱۱.

«... وَلَوْ قَدْ قامَ قائمُنا لَأَنْزَلَتِ السَّماءُ قَطْرَها وَ لَأَخْرَجَتِ الْاَرْضُ نَباتَها... (۱)

و چون قائم ما قیام کند، آسمان باران می ریزد و زمین گیاه بیرون می آورد...».

در زمان حاکمیت آخرین حجّت حقّ همه زمین و امکانات آن در اختیار امام خوبان قرار می گیرد تا سرمایه ای کلان برای پی ریزی اقتصادی سالم فراهم شود.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«...تُطْوی لَهُ الاْرْضُ وَ تَظْهَرُ لَهُ الْکُنُوزُ... (۲)؛

زمین برای او پیچیده می شود (در لحظه ای از نقطه ای به نقطه دیگر می رود) و تمام گنجهای آن برای او آشکار می گردد.»

۲. توزیع عادلانه ثروت

از مهمترین عوامل اقتصاد بیمار در جوامع بشری، انباشته شدن ثروت در نزد گروهی خاصّ است. همیشه اینگونه بوده است که افراد یا جمعیت هایی که برای خود به هر دلیل امتیازی قائل بوده اند بر انبارهای ثروت عمومی چنگ انداخته و آن را در جهت منافع شخصی و گروهی به کار برده اند. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با اینان مقابله خواهد کرد و ثروت همگانی را در اختیار همگان خواهد گذاشت و عدالت علوی را به همه نشان خواهد داد.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«اِذا قامَ قائمُ اَهْلِ الْبیتِ قَسَّمَ بِالسَّویه وَعَدَلَ فِی الرَّعِیهِ... (۳)

وقتی قائم خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم قیام کند (اموال را) به مساوی تقسیم می کند و در میان خلق به عدالت رفتار می کند.»

در زمان آن حضرت اصل مساوات و برابری به اجرا در می آید و همگان از حقوق انسانی و الهی خود بهره مند می شوند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«شما را به مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بشارت می دهم که در امّت من برانگیخته خواهد شد... او اموال را

۱- . بحارالانوار، ج ۱۰، ص ۱۰۴ خصال / ۶۲۶.

۲- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۶، ص ۶۰۳.

۳- . الغیبه نعمانی، باب ۱۳، ح ۲۶، ص ۲۴۲.

به درستی تقسیم می کند. کسی پرسید: مراد چیست؟ فرمود: یعنی بین مردم مساوات را اجرا خواهد کرد.» (۱)

و ره آورد این مساوات در سطح جامعه آن است که فقر و تهیدستی ریشه کن گردیده و فاصله های طبقاتی برچیده می شود.

امام باقر علیه السلام فرمود: «... امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف میان مردم به مساوات رفتار می کند به گونه ای که کسی پیدا نشود که نیازمند زکات باشد.» (۲)

۳. عمران و آبادانی

در حکومت های بشری، بخش هایی از محیط زندگی آباد می شود که به نحوی در ارتباط با حاکمان و اطرافیان و همفکران ایشان و یا طبقه اشراف و بزرگان و صاحب نفوذها باشد و بقیه طبقات فراموش می شوند ولی در حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که امر تولید و توزیع ساماندهی می گردد همه جا به نعمت و آبادانی می رسد.

امام باقر علیه السلام در توصیف روزگار امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود:

«... فَلا یبْقی فِی الْاَرْضِ خَرابٌ اِلّاعُمِّرَ...». (۳)

در تمام زمین هیچ ویرانه ای نمی ماند جز اینکه آباد می گردد.

ج. برنامه اجتماعی

اشاره

یکی از ابعاد اصلاح ساختار جامعه بشری، پرداختن به برنامه های اجتماعی است. در حکومت دادگستر بزرگ عالم، برای سامان بخشی اجتماع، برنامه هایی بر اساس تعالیم قرآن و سنّت اهل بیت علیهم السلام در نظر گرفته شده است که به سبب اجرای آنها محیط زندگی، زمینه ای آماده برای رشد و تعالی افراد خواهد بود. در جهانی که تحت حاکمیت الهی است خوبی ها ترویج می شود و از بدی ها نهی می گردد و با بدکاران برخورد قانونی می شود و نیز حقوق اجتماعی افراد به مساوات پرداخت می شود و عدالت اجتماعی به معنی واقعی آن پیاده می گردد.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۱.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۳۹۰.

۳- . کمال الدین، ج ۱، باب ۳۲، ح ۱۶، ص ۶۰۳.

بجاست به روایات مراجعه کنیم و جلوه ای از آن دنیای زیبا را مشاهده کنیم:

۱. احیاء و گسترش امر به معروف و نهی از منکر

در حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فریضه بزرگ امر به معروف و نهی از منکر به صورت گسترده به اجرا گذاشته خواهد شد. همان واجبی که قرآن کریم بر آن تأکید ورزیده و آن را از ویژگی های امت اسلامی به عنوان برگزیده امت ها شمرده است. (۱)

همان امری که به سبب آن همه واجبات الهی اقامه می گردد (۲) و واگذاشتن آن عامل اساسی در هلاکت و نابودی خوبی ها و رشد و زیادی بدی ها در اجتماعات بوده است.

و از بهترین و والاترین مراتب امر به معروف و نهی از منکر آن است که رئیس حکومت و کارگزاران آن امر کننده به خوبی ها و بازدارنده از زشتی ها باشند.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«اَلْمَهدی وَ اصْحابُهُ... یأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ ینْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ (۳)؛

مهدی و یاران او... امر به معروف و نهی از منکر می کنند.»

۲. مبارزه با فساد و رذائل اخلاقی

نهی از منکر که یکی از شاخصه های حکومت الهی است تنها به زبان نخواهد بود بلکه در عمل با منکرات و زشتی ها مقابله خواهد شد تا جایی برای فساد و رذائل اخلاقی در جامعه نماند و محیط زندگی از زشتی ها پاک گردد.

در دعای ندبه که آهنگ فراق و نوای جدایی از یار غایب است می خوانیم:

«اَینَ طامِسُ آثارَ الزَّیغِ وَالْاهْواءِ، أَینَ قاطِعُ حَبائلَ الْکِذْبِ وَالْإِفْتِراءِ (۴)؛

کجاست آنکه آثار گمراهی و هوی و هوس را نابود خواهد ساخت؟ کجاست آنکه ریسمانهای دروغ و افتراء را ریشه کن کند؟»

۱- . سوره آل عمران، آیه ۱۱۰.

۲- . در سخنی از امام باقر درباره این واجب آمده: «ان الامر بالمعروف والنّهی عن المنکر... فریضه عظیمه بها تقام الفرائض» یعنی «امر به معروف و نهی از منکر... واجبی است که به سبب آن همه واجبات اقامه می گردد». میزان الحکمه، مترجم ج۸،

ص ۳۷۰۴.

۳- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۴۷.

۴- . مفاتیح الجنان، دعای ندبه.

۳. اجرای حدود الهی

برخورد بـا مفسـدان و تبهکـاران جـامعه، شـیوه های گوناگون دارد. در حکومت امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف از سـویی بـا شـیوه هـای فرهنگی و تعلیم معـارف و تحکیم عقائـد و ایمـان، فاسـقان و بزهکـاران را به راه صـلاح و راسـتی برمی گردانند و از سوی دیگر با تأمین نیازهای مشروع و معقول زندگی و اجرای عدالت اجتماعی، راه را بر فساد و تباهی می بندند ولی آنهـا که بـا وجود همه اینهـا راه تجـاوز به حقوق دیگران و زیرپاگذاشـتن احکام الهی را می پیماینـد و چارچوب قانون را نمی پذیرنـد، بـا اینهـا به گونه ای شدیـد برخورد می شود که سـدّ راه تبهکـاری آنها گردد و نیز از ادامه رونـد فساد در جامعه توسط دیگران جلوگیری شود و آن اجرای حـدود الهی درباره مفسـدان است که حـدّ و مرز آن در قوانین کیفری اسـلام بیان گردیده است.

در روایـت بلنـدی از پیـامبر اکرم صـلی الله علیـه و آله و سـلم که حضـرت جـواد علیه السـلام نقـل کرده است، در ضـمن بیـان خصوصیات امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آمده است:

«او حدود الهی را اقامه (و اجرا) خواهد کرد.» (۱)

۴. عدالت قضایی

در رأس برنامه های حکومتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در سطح جامعه، اجرای عدالت در همه بخش هاست و اوست که همه عـالم را، پر از عـدالت و دادگری می کنـد همانگونه که از ظلم و سـتم آکنـده باشـد. و یکی از مهمترین حوزه های اجرای عدالت، بخش قضاوت است و این همان بخشـی است که بیشترین ظلم ها و حق کشی ها در آن شده است. اموال، به ناحق مصادره گشـته و خونها، به ناحق ریخته شـده و آبروی بی گناهان به خطر افتاده است! در محاکم قضایی دنیا، بیشترین ظلم بر مستضـعفان عـالم شـده است و احکام صادره از آنها تحت تأثیر نفوذ قدرتمنـدان و حاکمان سـتمگر، مال و جان افراد و گروههـای بسیاری را به نـاحق نـابود کرده است. قاضیان دنیا طلب نیز برای جلب منافع مادّی برای خود و وابسـتگانشان حکم های ظالمانه بسیاری را نوشته و اجرا کرده اند و خلاصه اینکه چه بسیار بی گناهی که به چوبه دار آویخته شده است و چه بسا تبهکار و مجرمی که قانون خدا درباره او اجرا نگردیده است.

۱- . بحارالانوار، ج۵۲، باب ۲۷، ح ۴.

حاکمیت عـدل گستر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف پایان همه ظلم ها و نهایت همه حق کشـی هاست. او که مظهر عـدالت پروردگار است، محکمه هایی دادگستر ایجاد می کنـد و قاضـیانی صالح و مُجریانی دقیق و خدا ترس می گمارد تا به هیچ کس در هیچ جای عالم کمترین ستمی نرود.

حضـرت رضا علیه السـلام در ضمن روایتی بلند در توصیف امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و دوران طلائی ظهورش فرمود:

«فَاِذا خَرَجَ اَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُورِ رَبِّها وَ وَضَعَ میزانَ الْعَدْلِ بَینَ النّاسِ فَلا یظْلِمُ اَحَدٌ اَحَداً (۱)؛

وقتی او قیـام کنـد زمین به نور پروردگار روشن گردد و آن حضـرت ترازوی عـدالت در میان خلق نهـد پس (چنان عـدالت را جاری کند که) هیچ کس بر دیگری ظلم و ستم روا ندارد.»

از این روایت دانسته می شود که عدالت قضایی حضرت چنان گسترده و دقیق است که راه را بر ظالمان و سودجویان می بندد و از تکرار ظلم و ستم و عادی شدن تجاوز به حق دیگران، جلوگیری می کند.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۱.

خلاصه درس

o مهم ترین برنامه های فرهنگی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف عبارت است از: احیاء کتاب و سنت، گسترش اخلاق، شکوفای علم و مبارزه با بدعت ها.

o برنامه حضرت در عرصه اقتصاد، بهره وری کامل از منابع طبیعی و گسترش عمران و آبادی جهان است.

o برنامه حکومتی حضرت در عرصه اجتماعی، احیاء امر به معروف و نهی از منکر و اجرای حدود الهی در جامعه است.

پرسش های درس

۱. منظور از احیای قرآن و سنّت توسط حضرت در عصر ظهور چیست؟

۲. مراد از جمله « وضع یده علی رؤس العباد... » در حدیث امام باقر علیه السلام چیست؟

۳. معنای دقیق جمله « تطوی له الارض و تظهر له الکنوز» را بیان نمائید؟

۴. برنامه های اقتصادی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را با ذکر مورد توضیح دهید؟

۵. سه نمونه از مهم ترین برنامه های اجتماعی و اصلاحی حضرت را بیان نمائید؟

سوالات پژوهشی

۱. اهداف حکومت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را تشریح نمایید؟

۲. ظهور پایان تاریخ است یا آغاز زندگی حقیقی بشر؟ این مقوله را تبیین نمایید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. فصل نامه انتظار شماره ۸و۹، سخنان مقام معظم رهبری و شماره۱۳، سخنان آیت ا... جوادی آملی

۲. تاریخ مابعدالظهور سیدمحمد صدر

۳. سیمای آفتاب حبیب الله طاهری

۴. عصر زندگی محمد حکیمی

۵. آینده جهان رحیم کارگر

ص: ۱۶۷

درس سیزدهم: دستاوردها، قلمرو و مدت حکومت حضرت

اشاره

اهداف:

۱. شناخت دستاوردها و گستره حکومت حضرت

۲. شناخت مدت دوران حکومت حضرت

۳. آشنائی با سیره شخصی و حکومتی حضرت

فوائد:

۱. آشنائی با چشم انداز درخشان عصر ظهور

۲. درک جذابیت برنامه های دوران ظهور

۳. عشق و شوق به فرا رسیدن زمان ظهور

مطالب آموزشی:

۱. کارکرد عدالت گستری حضرت

۲. کارکرد اخلاقی و تربیتی حضرت

۳. کارکرد اجتماعی و دینی حضرت

۴. کاکرد اقتصادی و علمی حضرت

۵. قلمرو و مدت حکومت حضرت

دستاوردهای حکومت

اشاره

افراد و جمعیت ها پیش از آنکه به حکومت برسند و قدرت را به دست گیرند آرمانهایی را برای حکومت خود بیان می کنند و چه بسا برای رسیدن به آن اهداف، برنامه های خود را نیز اعلام کنند امّا معمولاً پس از رسیدن به قدرت و گذشت زمان، در اهداف خود ناکام مانده و گاهی از آنچه گفته بودند عدول می کنند و یا به کلّی آن ایده ها و اهداف مطرح شده را فراموش می کنند.

دست نیافتن به آرزوها و اهداف از پیش تعیین شده یا به جهت آن است که «هدف ها» واقعی و اصولی نبوده و یا آنکه برنامه های حکومت برای رسیدن به هدف ها، برنامه جامع و کاملی نبوده است و در بسیاری از موارد نیز سبب ناکامی، عدم لیاقت مجریان بوده است.

در حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اهداف، هدفهایی است واقعی و اصیل که ریشه در عمق وجدانهای بشر دارد و همگان در آرزوی رسیدن به آن بوده اند و برنامه ها نیز بر اساس تعالیم قرآن و سنّت معصومین علیهم السلام تنظیم گردیده و در تمامی بخش ها ضمانت اجرائی برای آنها وجود دارد؛ بنابراین دستاوردهای این انقلاب عظیم، بسیار چشمگیر و قابل توجه است و در یک جمله باید گفت دستاوردهای حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف پاسخگوی تمام نیازهای معنوی و مادی بشر است که خداوند متعال در وجود انسان به امانت نهاده است.

در اینجا با توجه به روایات برخی از این دستاوردها را بیان می کنیم:

۱. عدالت فراگیر

در روایات فراوان، مهمترین ره آورد قیام و انقلاب حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف پر شدن جهان از عدالت و دادگری شمرده شده است که در بخش اهداف حکومت درباره آن سخن گفتیم. اما در این بخش بر آن حقیقت یاد شده این واقعیت را می افزاییم که در حاکمیت قائم آل

محمد صلی الله علیه و آله و سلم عدالت در همه سطوح جامعه به صورت یک جریان جاری در تمام مویرگهای اجتماع در می آید و هیچ نهاد و مجموعه کوچک یا بزرگی نمی ماند مگر اینکه عدالت در آن حاکم خواهد شد و روابط افراد با یکدیگر بر اساس آن پی ریزی خواهد شد.

امام صادق علیه السلام در این باره فرمود:

«به خدا قسم، عدالت را در خانه های مردم خواهد برد آنچنان که سرما و گرما به درون خانه ها نفوذ می کند.» (۱)

وقتی خانه که کوچکترین نهاد در جامعه است به کانون عدالت تبدیل می شود و روابط افراد خانواده با یکدیگر عادلانه می گردد حکایت از آن دارد که حکومت جهانی و عدل گستر مهدوی نه با ابزار زور و قانون بلکه بر اساس یک تربیت قرآنی که به عدالت و احسان فرمان می دهد (۲)، افراد را پرورش می دهد و در فضایی این چنین همگان به حکم وظیفه انسانی و الهی خود، حقوق دیگران را گرچه از نظر رتبه و مقام، جایگاهی نداشته باشند محترم می شمارند.

در جامعه موعود مهدوی، عدالت، یک جریان فرهنگی اصیل و با پشتوانه قرآنی و حکومتی است که تخلّف از آن تنها توسط معدودی از افراد که خود محور و منفعت طلب بوده و به دور از تعالیم قرآن و اهل بیت علیهم السلام پرورش یافته اند، صورت می گیرد که حاکمیت عدالت پرور با آنها برخورد جدّی می کند و اجازه رشد و نموّ و ریشه دوانیدن به آنها نمی دهد و به ویژه از نفوذ آنها به سطوح حاکمیت جلوگیری می کند.

آری عدالتی چنین فراگیر و همگانی ره آورد حکومت مهدی منتظر عجل الله تعالی فرجه الشریف است و بدینسان عالی ترین هدف انقلاب امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که پر کردن عالم از عدل و داد بوده است به شکل کامل تحقق خواهد یافت. آن هم نه فقط عدالت اجتماعی بلکه عدالت در همه ابعاد انسانی محقق می شود و ظلم و ستم و حق کشی در همه زوایای جامعه حتی در روابط اعضای خانواده با یکدیگر از بین خواهد رفت.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۶۲.

۲- . قرآن می فرماید: «ان الله یأمر بالعدل والاحسان یعنی به راستی که خداوند به عدالت و نیکوکاری فرمان می دهد»؛ سوره نحل، آیه ۹۰.

۲. رشد فکری و اخلاقی و ایمانی

در بخش قبل آمده که فراگیر شدن عدالت در جامعه به سبب تربیت صحیح افراد و رواج فرهنگ قرآن و عترت در جامعه است و در روایات ما به رشد فکری و اخلاقی و ایمانی مردم در حاکمیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تصریح شده است.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«وقتی قائم ما قیام کند دست (عنایت) خویش بر سر بندگان خدا نهد و به برکت آن عقل و خرد آنها به کمال رسد.» (۱)

و همه خوبی ها و زیبایی ها به دنبال کمال عقل انسان، به دست می آید زیرا که عقل، پیامبر درونی انسان است که در صورت حاکم بودن آن بر کشور جسم و جان، اندیشه و عمل آدمی به سوی صلاح و درستی خواهد رفت و مسیر بندگی پروردگار و نیل به سعادت هموار خواهد شد.

از امام صادق علیه السلام سؤال شد که عقل چیست؟

فرمود:

«عقل آن]حقیقتی[است که به سبب آن خداوند عبادت می شود و به]راهنمایی[آن بهشت به دست می آید.» (۲)

آری، در جامعه امروز می بینیم که در جامعه بدون امام، شهوات بر عقل، غلبه دارد و نفس سرکش، یگانه فرمانروای افراد و گروهها و احزاب است و پیامد این وضعیت پایمال شدن حقوق افراد و فراموش شدن ارزشهای الهی است ولی در جامعه موعود و در سایه فرمانروائی حجّت خدا، که عقل کلّ است، عقول انسانها، میدان دار و سکّان دار تصمیم و اقدام خواهد بود و عقلِ به کمال رسیده جز به خوبی و زیبایی فرمان نمی دهد.

۳. اتحاد و همدلی

برابر روایات، جمعیتی که تحت حاکمیت جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بسر می برند، با هم متّحد و صمیمی خواهند بود و در زمان بر پایی دولت مهدوی جایی برای کینه و دشمنی

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ح ۷۱، ص ۳۳۶.

۲- . کافی، ج ۱، ح ۳، ص ۵۸.

نسبت به یکدیگر در دل های بندگان خدا نخواهد ماند.

امام علی علیه السلام فرمود:

«وَلَوْ قَدْ قامَ قائمُنا... لَذَهَبَتِ الشَّحْناءُ، مِنْ قُلُوبِ الْعِبادِ...؛

وقتی قائم ما قیام کند، کینه از دلهای بندگان برود.»

در آن زمان دیگر بهانه ای برای کینه توزی نیست زیرا که روزگار عدل و دادگری است و حقی از کسی ضایع نمی شود و روزگار خردورزی و تعقّل است نه عقل ستیزی و شهوت پرستی. (۱) بنابراین زمینه ای برای دشمنی و کینه جویی باقی نمی ماند و از این رو دل های مردم که تا پیش از این، پراکنده و دور از هم بود، انس و الفت می یابد و همگان به برادری و اُخوّت قرآنی باز می گردند (۲) و مانند برادران با یکدیگر همدل و مهربان می شوند.

امام صادق علیه السلام در وصف روزگار سبز مهدوی فرمود:

«]در آن ایام[خداوند وحدت و اُلفت بین قلوب پریشان و پراکنده برقرار کند.» (۳)

و اگر دست خدا در کار است دیگر عجیب نیست که این همدلی و صمیمیت به جایی رسد که تصور آن در دنیای کنونی که بحران تضادها و کشمکش های مادّی به اوج خود رسیده است، دشوار باشد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«وقتی قائم ما قیام کند دوستی واقعی و صمیمیت حقیقی بیان می شود. هر نیازمندی دست می برد و از جیب برادر ایمانی اش به مقدار نیاز برمی دارد و برادرش او را منع نمی کند.» (۴)

۴. سلامت جسمی و روانی

یکی از مشکلات بشر امروز بروز بیماری های سخت و غیر قابل علاج است که محصول عوامل گوناگون از جمله آلودگی محیط زیست به سبب به کارگیری سلاح های شیمیایی، اتمی و میکروبی است. همچنین روابط نامشروع انسانها با یکدیگر و نیز از بین

۱- . در دو بخش قبلی به تفصیل درباره عدالت دوران امام مهدی و کمال عقلی مردم در آن روزگار سخن گفته شد.

۲- . اشاره به آیه «انما المؤمنون اخوه...، همانا مؤمنان با یکدیگر برادرند»؛ سوره حجرات، آیه ۱۰.

۳- . کمال الدین، ج ۲، باب ۵۵، ح ۷، ص ۵۴۸.

۴- . بحارالانوار، ج ۵۲، ح ۱۶۴، ص ۳۷۲.

بردن جنگل ها و آب های دریا از دیگر عوامل ظهور بیماریهایی مانند جذام، طاعون، فلج، سکته و دهها بیماری دیگر است که بهداشت و درمان پیشرفته امروزی نیز قادر به معالجه آنها نیست. بر بیماری های جسمی باید فهرست بلندی از امراض روحی و روانی را نیز افزود که زندگی را برای مردم جهان تلخ و غیر قابل تحمل کرده است که این نیز به سبب روابط غلط حاکم بر جهان و انسانهاست.

در دولت کریمه مهدوی که روزگار عدالت گستری و حکومت فضیلت ها و زیبایی هاست و روابط بر اساس برادری و برابری شکل می گیرد، بیماری های جسمی و روانی انسان از بین می رود و قوای بدنی و روحی انسان به طور شگفت انگیزی قوی و نیرومند می گردد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«هنگامی که حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام کند، خداوند بیماریها را از مؤمنان دور می سازد و تندرستی را به آنان باز می گرداند.» (۱)

در دولت آن سرور که دانش به گونه ای شگفت پیشرفت می کند هیچ بیماری لاعلاجی نمی ماند و بهداشت و طبّ، رشد چشمگیری خواهد داشت و نیز به برکت وجود حضرت، بسیاری از بیماران شفا خواهند گرفت.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«هر کس قائم اهل بیت مرا درک کند اگر به بیماری دچار باشد شفا می یابد و چنانچه دچار ناتوانی باشد توانا و نیرومند می گردد.» (۲)

۵. خیر و برکت فراوان

از دستاوردهای بزرگ حکومت قائم آل محمد صلی الله علیه و آله و سلم خیر و برکت فراوان و بی سابقه است. در بهار دولت او همه جا سبز و خرم گشته و نشاط و حیات می یابد. آسمان می بارد و زمین می رویاند و برکات الهی سرشار و بی شمار می گردد.

۱- . بحارالانوار، ح ۱۳۸، ص ۳۶۴.

۲- . بحارالانوار، ح ۶۸، ص ۳۳۵.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«... خداونـد به سـبب او (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف) برکات آسـمانها و زمین را جاری می کند.]در ایام دولت او[آسمان می بارد و زمین دانه می دهد.» (۱)

در سـایه حکومت آن حضـرت کویری نمی مانـد و همه زمین هـا جامه حیات و شادابی به تن می کنـد. این تحول چشـمگیر و فراوانی بی نظیر به جهت آن است که روزگـار مهـدی، زمـان جوانه زدن نهـال پـاکی و تقوا و شـکوفایی گلهای ایمان است و مردم در همـه اصـناف و اقشـار تحـت تربیت الهی قرار گرفته و روابـط خـود را بر اسـاس ارزشـهای خـدائی انجـام می دهنـد و خداوند وعده فرموده است که چنین محیط پاکی را از برکات و خیرات، سیراب گرداند.

قرآن کریم در این زمینه می فرماید:

((وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُری امَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنا عَلَیهِمْ بَرَکات مِنَ السَّماءِ وَالْاَرْضِ))؛

اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه می کردند]درهای [برکات آسمان و زمین را به رویشان باز می کردیم. (۲)

۶. ریشه کن شدن فقر

وقتی همه منابع زمینی برای امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف آشـکار گردد و برکات آسـمان و زمین بر مردم زمان او بی دریغ جریان یابـد و به عـدالت تقسـیم گردد جایی برای فقر و تهیـدستی نمی ماند و بشـریت در دولت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف برای همیشه از چنگال فقر و نداری رها می شود. (۳)

در روزگار او روابط اقتصادی بر اساس برادری و برابری شـکل می گیرد و اصل سودجوئی و منفعت طلبی شخصی، جای خود را به حسّ دلسـوزی و غمخواری و مواسـات بـا برادران دینی می دهـد و در این حـال همه به یکـدیگر به عنوان اعضـای یک خانواده نگاه می کنند و بنابراین همه، دیگران را از خود می دانند و بوی یگانگی و یکرنگی در همه جا به مشام می رسد.

۱- . غیبت طوسی، ح ۱۴۹، ص ۱۸۸.

۲- . سوره اعراف، آیه ۹۶.

۳- . ر.ک: منتخب الاثر، فصل ۷، باب ۳، ۴، صص ۵۸۹ ۵۹۳.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«... (امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) هر سال دو بار به مردم می بخشد و در هر ماه دوبار به آنها روزی (و نیاز زندگی) عطا می کند و]در این کار[به مساوات بین مردم عمل می نماید تا اینکه]چنان مردم بی نیاز می شوند که[هیچ نیازمندی به زکات پیدا نمی شود...!» (۱)

از روایات استفاده می شود که عدم نیازمندی مردم به جهت روحیه قناعت و بی نیازی روحی است. به بیان دیگر پیش از آنکه مردم از بیرون، صاحب مال فراوان شوند و بی نیاز گردند از درون، روح بی نیازی در آنها پیدا می شود و به آنچه خداوند از فضل خویش به آنها عطا کرده راضی و خشنود می گردند و بنابراین چشمی به اموال دیگران ندارند.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در توصیف روزگار دولت مهدوی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرموده است:

«... خداوند]روح[بی نیازی را در دل های بندگان قرار می دهد.» (۲)

این در حالی است که پیش از ظهور روحیه آزمندی و زیاده طلبی عامل مؤثری در رقابت های غلط و انباشتن اموال بر روی هم و انفاق نکردن آنها به نیازمندان بوده است.

خلاصه اینکه در زمان امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بی نیازی از بیرون و درون خواهد بود. از سوئی ثروت سرشار به عدالت تقسیم می گردد و از سوی دیگر قناعت، ویژگی اخلاقی مردمان می شود.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم پس از اینکه درباره بخشش امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مردم بیاناتی فرموده است می افزاید: «و خداوند دل های امت محمّد صلی الله علیه و آله و سلم را از بی نیازی پُر می کند و عدالت مهدوی همه آنها را در بر می گیرد به گونه ای که]حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف[امر می کند تا ندا دهنده ای اعلام کند:

چه کسی نیازمند مال است؟ پس کسی در میان مردم بر نخیزد مگر یک نفر!

پس امام]به او[می فرماید: نزد خزانه دار برو و به او بگو: مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به تو فرمان می دهد که به من مالی بدهی. پس خزانه دار به او می گوید: جامه ات را بیاور، تا اینکه وسط جامه اش را پُر می کند و چون آن را بر دوش می کشد پشیمان می شود و می گوید:

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ح ۲۱۲، ص ۳۹۰.

۲- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۴.

چرا در میان امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم من از همه حریص تر باشم... پس مال را بر می گرداند ولی از او قبول نمی شود و به او گفته می شود: ما آنچه عطا کردیم باز پس نمی گیریم.» (۱)

۷. حاکمیت اسلام و نابودی کفر

قرآن کریم در سه مورد وعده داده است که خداوند متعال دین مقدس اسلام را جهان گیر خواهد کرد:

((هُوَالَّذی اَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدی وَ دِینِ الْحَقِّ لِیظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ...)) (۲)؛

او خدائی است که پیامبرش را با هدایت و دین حق فرستاد تا آن دین را بر همه ادیان پیروز گرداند...

و شکی نیست که وعده خداوند انجام شدنی و تخلف ناپذیر است چنانکه قرآن فرموده است:

((...اِنَّ اللّهَ لایخْلِفُ الْمیعادَ)). (۳)

ولی روشن است که با وجود همه مجاهدت ها و تلاش های بی دریغ پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و اولیاء خدا علیهم السلام تا کنون چنین رویداد مبارکی به وقوع نپیوسته است (۴) و همه مسلمانان امید دارند که این روزگار فرا رسد و البتّه این آرزویی حقیقی است که ریشه در بیانات پیشوایان معصوم علیهم السلام دارد.

بنابراین در سایه حاکمیت آن ولی پروردگار بانگ اشهدان لااله الاّ اللّه که پرچم توحید است و نوای اشهد ان محمّداً رسول اللّه که علم اسلام است همه جا را فرا خواهد گرفت و اثری از شرک و کفر باقی نخواهد ماند.

امام باقر علیه السلام در توضیح آیه ((وَقاتِلُوهُمْ حَتّی لاتَکُونَ فِتْنَهٌ وَیکُونَ الدّینُ کُلُّه لِلّه...)) (۵)

فرمود:

«تأویل (۶) این آیه هنوز نیامده است و هرگاه قائم ما قیام کند آنکس که زمان او را در

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۹۲.
۲- . سوره توبه، آیه ۳۳؛ سوره فتح، آیه ۲۸ و سوره صف، آیه ۹.
۳- . سوره آل عمران، آیه ۹.
۴- . این سخن نه یک ادعا بلکه یک واقعیت تاریخی است و مفسرین بزرگ از شیعه و سنی از آن سخن گفته اند. مثل فخر رازی در «التفسیر الکبیر»، ج۱۶، ص ۴۰ و قرطبی در «تفسیر القرطبی» ج۸، ص ۱۲۱ و طبرسی در «مجمع البیان»، ج۵، ص۳۵.
۵- . «و با آنان (مشرکان) بجنگید تا اینکه (در زمین) فتنه و فسادی نماند و آئین همه، دین خدا گردد.» (سوره انفال، آیه۳۹)
۶- . برای تأویل معانی مختلفی گفته اند و یکی از آنها معانی موجود در آیات است.

یابد، تأویل این آیه را خواهد دید و هر آینه]در آن زمان [دین محمّد صلی الله علیه و آله و سلم به هرکجا که شب می رسد خواهد رسید (و عالم گیر خواهد شد) به گونه ای که بر سطح زمین، اثری از شرک نخواهد ماند همانگونه که خداوند فرموده]وعده نموده[است؟!» (۱)

و البتّه این جهان شمولی اسلام به سبب حقّانیت و واقعیت «اسلام» است که در روزگار مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف هر چه بیشتر و بهتر آشکار خواهد شد و همگان را به خود جلب خواهد کرد مگر آنانکه از روی عِناد و سرکشی سر به طغیان بردارند که با شمشیر عدل مهدوی که دست انتقام پروردگار است رو به رو خواهند شد.

آخرین نکته در این بخش آنست که این وحدت عقیدتی که در پرتو حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به دست می آید زمینه بسیار مناسبی برای تشکیل جامعه واحد جهانی است و جهان به دنبال همین اتحاد و یگانگی در اعتقاد، به یک قانون و نظام توحیدی تن می دهد و آن را می پذیرد و سپس در سایه آن، روابط فردی و اجتماعی خود را بر اساس معیارهایی که از یک عقیده و مرام گرفته شده است، تنظیم می کند و طبق این بیان، وحدتِ عقیدتی و جمع شدن همه مردم در زیر یک پرچم و دینِ واحد، یک ضرورت و نیاز جدی است که در حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف حاصل خواهد شد.

۸. امنیّت عمومی

در حاکمیت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که دوران فراگیری همه خوبی ها در همه عرصه های زندگی است، امنیّت که از بزرگترین نعمت های الهی و از عالی ترین آرزوهای انسان است، به دست می آید.

وقتی مردم از عقیده و مرامی واحد پیروی کنند و در روابط اجتماعی خود به اصول بلند اخلاقی پای بند باشند و عدالت در تمام مویرگهای حیات فردی و جمعی بشر جاری گردد، بهانه ای برای ناامنی و ترس در هیچ بخشی از زندگی باقی نمی ماند. در جامعه ای که هر کسی به حقوق الهی و انسانی خود می رسد و با تجاوز و حق کُشی گرچه در طبقه حاکمان و در کمترین مقدار آن باشد برخورد قانونی می شود، امنیّت عمومی و اجتماعی شکل می گیرد.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۵۵.

امام علی علیه السلام فرمود:

«به دست ما]و در حکومت ما[روزگار سختی ها سپری می گردد... و چون قائم ما قیام کند کینه ها از دل ها بیرون رود، حیوانات نیز با هم سازگاری کنند.]در آن روزگار چنان محیط امنی ایجاد شود[که زن، با همه زیب و زیور خود، از عراق تا شام برود... و چیزی او را نترساند.» (۱)

و البتّه برای ما که در روزگار بی عدالتی ها و آزمندی ها و کینه توزیها بسر می بریم تصور چنان دورانِ سبزی، بسیار دشوار است ولی چنانکه گفته شد اگر به عوامل آن همه بدی و زشتی بنگریم و بیندیشیم که این عوامل در حاکمیت حکومت حق ریشه کن خواهد شد خواهیم دانست که وعده الهی در تحقق جامعه امن و آرام، حتمی است.

خداوند متعال در قرآن کریم فرموده است:

«خدا به کسانی از شما که ایمان آورده اند... وعده داده که به یقین در روی زمین، ایشان را خلیفه (و حاکم) گرداند... و پس از اینکه در ترس و نگرانی قرار داشتند، امنیّت و آرامش را به ایشان عطا فرماید...». (۲)

و امام صادق علیه السلام در معنی این آیه فرمود:

«این آیه درباره قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف و یارانش نازل شده است.» (۳)

۹. گسترش دانش

در دوران حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، اسرار علمی فراوان در علوم اسلامی و انسانی آشکار می شود و دانش بشری به گونه ای غیر قابل تصوّر توسعه می یابد.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«علم و دانش، بیست و هفت حرف است و همه آنچه پیامبران آورده اند، تنها دو حرف آن است و مردم تا کنون جز با آن دو حرف آشنایی ندارند و هنگامی که قائم ما قیام کند، بیست و پنج حرف دیگر را بیرون آورده و در میان مردم گسترش دهد و آن دو حرف را

۱- . خصال، ج ۲، ص ۴۱۸.

۲- . سوره نور، آیه ۵۵.

۳- . الغیبه نعمانی، ح ۳۵، ص ۲۴۰.

نیز به آنها ضمیمه ساخته و مجموع بیست و هفت حرف را منتشر خواهد کرد.» (۱)

بدیهی است که رشد و توسعه علمی در همه زمینه ها برای انسان روی می دهد و در روایات متعدد اشاراتی آمده که نشان می دهد فاصله دانش صنعتی در آن زمان، با صنعت کنونی، بسیار زیاد خواهد بود. (۲)

همانگونه که صنعت کنونی با قرن های پیشین تفاوت چشمگیری دارد.

در اینجا به بعضی از روایات اشاره می کنیم:

امام صادق علیه السلام درباره چگونگی ارتباطات در حکومت امام مهدی فرمود:

«در روزگار قائم علیه السلام مؤمن در مشرق زمین، برادرش را که در مغرب زمین است می بیند...». (۳)

و نیز فرمود:

«هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند قدرت شنوایی و بینایی شیعیان ما را افزایش می دهد به گونه ای که آن حضرت از فاصله یک برید (چهار فرسنگ) با شیعیان خود سخن می گوید و آنان سخن او را می شنوند و او را می بینند در حالی که حضرت در جایگاه خود قرار دارد. (۴)

و درباره میزان آگاهی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از احوال مردم به عنوان رئیس حکومت و مرکز تصمیم گیری و فرماندهی، در روایت آمده است که:

«اگر کسی در خانه خودش سخنی بگوید، بیم آن دارد که مبادا دیوارهای خانه اش گزارش دهند.» (۵)

با توجه به وسایل پیشرفته ارتباطی درک این روایات آسانتر است ولی روشن نیست که آیا همین وسائل به صورت پیشرفته تر به کار گرفته می شود یا سیستم دیگری که پیچیدگی بیشتری دارد جایگزین وسائل امروزی خواهد شد.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۶.
۲- . البته ممکن است که روایات مذکور اشاره به اعجاز هم داشته باشد.
۳- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۹۱.
۴- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۳۶.
۵- . بحارالانوار، ج۵۲، ص ۳۹۰.

ویژگی های حکومت

اشاره

در بخش های قبل درباره اهداف، برنامه ها و دستاوردهای حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سخن گفته شد. در پایان به برخی از ویژگی های حکومت مانند قلمرو حکومت و مرکز آن، مدت حکومت و روش کارگزاران و معرفی آنها و نیز سیره رهبر بزرگ حکومت، می پردازیم.

قلمرو حکومت و مرکز آن

تردیدی نیست که حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف حکومتی جهانی است زیرا که او موعود همه بشریت و تحقق بخش آرزوهای همه انسان هاست. بنابراین آنچه از زیبایی ها و خوبی ها در سایه حکومت او به وجود آید سراسر زمین را فرا خواهد گرفت. این حقیقتی است که روایات فراوان، شاهد آن است که به گروههایی از آنها اشاره می کنیم.

الف. روایات بسیاری که مضمون آن چنین است، مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف زمین را پر از عدل و داد می کند همان گونه که پر از ظلم و جور شده باشد. (۱) کلمه «زمین» (الارض) سرتاسر کره خاکی را در بر می گیرد و هیچ دلیلی وجود ندارد که معنی آن را به بخشی از زمین محدود کند.

ب. روایاتی که از تسلّط امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر مناطق مختلف جهان خبر داده است که گستردگی و پراکندگی و اهمیت آن مناطق، حکایت از سلطه آن حضرت بر تمامی جهان دارد و معلوم می شود که نام بردن از شهرها و کشورها در روایات از باب نمونه و مثال بوده و میزان درک مخاطبان روایات در آن زمان نیز ملاحظه گردیده است.

در روایات مختلف از روم، چین، دیلم یا کوههای دیلم، ترک، سند، هند، قسطنطنیه، کابل شاه و خزر به عنوان مناطقی که امام مهدی بر آنها مسلط خواهد شد و آنها را فتح خواهد کرد نام برده شده است. (۲)

گفتنی است که در زمان ائمه علیهم السلام مناطق یاد شده بر بخش های بسیار گسترده تری نسبت به زمان ما، گفته می شده است. برای مثال «روم» شامل همه اروپا و حتی قاره آمریکا

۱- . کمال الدین، باب ۲۵، ح ۴ و باب ۲۴، ح ۱ و ۷.

۲- . ر.ک: الغیبه نعمانی و احتجاج طبرسی.

می گردیده و مراد از چین همه شرق آسیا بوده که شامل ژاپن نیز می شود همانگونه که «هند»، پاکستان امروز را شامل بوده است.

شهر قسطنطنیه همان استانبول است که در جهان آن روز به عنوان مقاوم ترین شهرها و مناطق از آن یاد می شده و در واقع فتح آن یک پیروزی و موفقیت بزرگ شمرده می شده زیرا که یکی از راههای اصلی ورود به قاره اروپا بوده است.

خلاصه اینکه تسلّط امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بر مناطق حسّاس و مهم جهان حکایت از گستردگی جهانی فرمانروایی آن حضرت دارد.

ج. گذشته از روایات دسته اول و دسته دوّم، روایات متعددی در دست است که به روشنی از جهانی بودن حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خبر می دهد.

در سخنی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمده است که خداوند متعال فرموده است:

«... من دین خود را به دست آنها (پیشوایان دوازده گانه) بر همه آئین ها پیروز می گردانم و به دست ایشان فرمان خود را (بر همه) چیره خواهم ساخت و به (قیام) آخرین آنها امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سراسر زمین را از دشمنانم پاک خواهم کرد و او را بر مشرق و مغرب زمین فرمانروا خواهم گرداند...» (۱)

و امام باقر علیه السلام فرمود:

«اَلْقائِمُ مِنّا... یبْلُغُ سُلْطانَهُ الْمَشْرِقَ وَالْمَغْرِبَ وَ یظْهِرُ اللّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ دینَهُ عَلَی الدّینِ کُلِّهِ وَ لَوْکَرِهَ الْمُشْرِکُونَ... (۲)؛

قائم علیه السلام از ما (خاندان پیامبر) است... (او کسی است که) فرمانروایی او مشرق و مغرب (عالم) را فرا خواهد گرفت و خداوند به دست او دین خود را بر همه ادیان غلبه می دهد اگر چه مشرکان را خوش نیاید.»

و اما مرکز حکومت جهانی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، شهر تاریخی کوفه است که در آن زمان وسعت زیادی خواهد یافت به گونه ای که شهر نجف را که در چند کیلومتری کوفه است شامل می شود و به همین دلیل است که در بعضی روایات، کوفه و در بعضی دیگر نجف به عنوان مرکز حکومت نام برده شده است.

۱- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۳، ح ۴، ص ۴۷۷.
۲- . کمال الدین، ج۱، ح ۱۶، ص ۶۰۳.

امام صادق علیه السلام در ضمن روایتی طولانی فرمود:

«مرکز حکومت او (حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهر کوفه خواهد بود و محل قضاوت او مسجد (بزرگ) کوفه.» (۱)

گفتنی است شهر کوفه از دیرزمان، مورد توجّه خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و محل زمامداری حضرت علی علیه السلام بوده است و مسجد مشهور آن یکی از چهار مسجد معروف جهان اسلام است که امام علی علیه السلام در آن نماز و خطبه می خوانده است و نیز در آن به امر قضاوت می پرداخته است و در نهایت در محراب همان مسجد به شهادت رسیده است.

مدت حکومت

پس از اینکه عالم بشریت یک دوره بسیار طولانی از حاکمیت ظلم و ستم را پشت سر گذاشت، جهان با ظهور آخرین حجّت پروردگار به سوی حاکمیت خوبی ها خواهد رفت و حکومت به دست حاکمان و نیکان قرار خواهد گرفت و این وعده حتمی خداوند است.

حکومت خوبان که با فرمانروایی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آغاز می شود تا پایان عمر دنیا ادامه خواهد یافت و دیگر روزگار ظلم و ظالمین تکرار نخواهد شد.

در سخنی که پیش از این از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم نقل شد آمده است که خداوند بزرگ حاکمیت آخرین پیشوای معصوم را به پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم بشارت می دهد و در پایان می افزاید:

«(پس از آنکه مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به حکومت رسید) دولت او را دوام خواهم بخشید و پیوسته تا قیامت، روزگار (و حاکمیت زمین) را در دست اولیاء ودوستان خود دست به دست خواهم کرد.» (۲)

بنابراین نظام عادلانه ای که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف برپا خواهد کرد، دولتی است که پس از آن برای دیگران دولتی نخواهد بود و در حقیقت تاریخ جدیدی از حیات بشر شروع خواهد شد که سراسر در زیر حاکمیت الهی بسر خواهد بُرد.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۱.

۲- . کمال الدین، ج ۱، باب ۲۳، ح ۴، ص ۴۷۷.

امام باقر علیه السلام فرمود:

«دولت ما آخرین دولت هاست و هیچ خاندان صاحب دولتی نمی ماند مگر اینکه پیش از حکومت ما، حاکم می شوند تا وقتی (حکومت اهل بیت بر پا شد و) شیوه حکمرانی ما را دیدند نگویند، اگر ما هم حاکم می شدیم همینگونه عمل می کردیم.» (۱)

بنابراین مدّت استمرار نظام الهی پس از ظهور، جدا از مدّت حکومت شخص امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است که مطابق روایات آن حضرت باقیمانده عمر خود را حاکم بوده و سرانجام چشم از جهان فرو خواهد بست.

تردیدی نیست که مدت حکومت آن حضرت باید به قدری باشد که امکان تحول جهانی و استقرار عدالت در همه مناطق عالم وجود داشته باشد ولی اینکه این هدف در چند سال قابل دسترسی است، قابل تخمین و گمانه زنی نیست و باید به روایات امامان معصوم علیهم السلام رجوع کرد. البته با توجه به قابلیت های آن رهبر الهی و توفیق و مدد غیبی برای آن حضرت و اصحاب و یاران شایسته ای که در اختیار اوست و آمادگی جهانی برای پذیرفتن حاکمیت ارزش ها و زیبایی ها در زمان ظهور، ممکن است که رسالت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف در زمانی نسبتاً کوتاه انجام شود و جریانی که بشریت در طول قرون متمادی از ایجاد آن ناتوان بوده است در کمتر از ۱۰ سال اتفاق افتد.

روایاتی که مدت حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بیان می کند بسیار گوناگون است. بعضی از آنها مدت حکومت آن حضرت را ۵ سال و تعدادی از آنها ۷ سال و برخی دیگر ۸ و ۹ و ۱۰ سال بیان کرده است. چند روایت هم مدت حکومت را ۱۹ سال و چند ماه و بالاخره ۴۰ سال و ۳۰۹ سال بر شمرده است. (۲)

گذشته از اینکه علّت این همه اختلاف در روایات، روشن نیست پیدا کردن مدت واقعی حکومت از میان این روایات کاری دشوار است. اما بعضی از علمای شیعه با توجه به فراوانی و شهرت روایات ۷ سال، این نظر را انتخاب کرده اند. (۳)

۱- . الغیبه طوسی، فصل ۸، ح ۴۹۳، ص ۴۷۲.

۲- . برای آگاهی از روایات به کتاب چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی علیه السلام، نجم الدین طبسی، ص۱۷۳-۱۷۵ رجوع شود.

۳- . ر.ک: «المهدی»، سیدصدرالدین صدر، ص۲۳۹؛ تاریخ مابعدالظهور، سیدمحمد صدر.

و بعضی دیگر گفته اند مدت حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ۷ سال است ولی هر سال از سالهای حکومت حضرت به اندازه ۱۰ سال از سالهای ماست که این مطلب نیز در بعضی روایات آمده است:

راوی از امام صادق علیه السلام درباره مدت حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سؤال می کند و امام می فرماید:

«(حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) هفت سال حکومت می کند که برابر ۷۰ سال از سالهای روزگار شماست.» (۱)

مرحوم مجلسی; می فرماید:

«روایاتی که درباره مدت حکومت امام علیه السلام رسیده است باید به احتمال های زیر توجیه کرد: برخی روایات به تمام مدت حکومت اشاره دارد و برخی بر مدت ثبات و استقرار و حکومت. بعضی مطابق سال ها و روزهایی است که ما با آن آشناییم و بعضی مطابق سال ها و ماههای روزگار حضرت است که طولانی می باشد و خداوند به حقیقت مطلب آگاه است.» (۲)

سیره حکومتی امام

هر حاکمی در حکومت و بخش های مختلف مدیریت خود شیوه ای مخصوص دارد که این خود از مشخصه های حکومت اوست. امام موعود و مهدی منتظر علیه السلام نیز وقتی حکومت جهان را به دست گیرد در تدبیر نظام جهانی خود روش و متد خاصّی دارد. گرچه در ضمن مباحث گذشته به گوشه هایی از شیوه عملکرد آن حضرت اشاره شد ولی به جهت اهمیت موضوع مناسب است در این مجال به گونه مستقلّ به آن بپردازیم و در زلال سخنان پیامبر اکرم و امامان معصوم علیهم السلام شیوه حکومتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بهتر و بیشتر بشناسیم.

آنچه در ابتدا باید بر آن تأکید شود این است که روایات، یک تصویر کلّی از سیره آن بزرگوار به دست داده است و آن عبارتست از اینکه سیره امام مهدی همان سیره و روش پیامبر بزرگ اسلام صلی الله علیه و آله و سلم است و آنگونه که پیامبر در زمان خود با جاهلیت بشری در

۱- . الغیبه طوسی، فصل ۸، ح ۴۹۷، ص ۴۷۴.
۲- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۲۸۰.

همه ابعاد آن مبارزه کرد و اسلام ناب که ضامن سعادت دنیا و آخرت است را بر محیط خود حاکم کرد، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز با ظهور خود با جاهلیت جدید که دردناکتر از جاهلیت قدیم است بر خورد خواهد کرد و ارزشهای اسلامی و الهی را بر ویرانه های جاهلیت مدرن، بنا خواهد کرد.

از امام صادق علیه السلام درباره سیره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف سؤال شد، فرمود:

«يصْنَعُ كَما صَنَعَ رَسُولُ اللّه صلى الله عليه و آله و سلم يهْدِمُ ما كانَ قَبْلَهُ كَما هَدَمَ رَسُولُ اللّه صلى الله عليه و آله و سلم اَمْرَالْجاهِلِيه وَيسْتَأْنِفُ الْاِسْلامَ جَديداً. (۱)

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف مانند پیامبر اسلام عمل خواهد کرد (و) همانگونه که پیامبر آنچه از روش جاهلیت (در میان مردم مرسوم) بود از میان برد، همینگونه روشهای جاهلی پیش از ظهور خود را نابود خواهد ساخت و اسلام را از نو پی ریزی خواهد کرد.»

این سیاست کلّی امام موعود علیه السلام در زمان حاکمیت اوست. البته شرایط زمانی متفاوت، موجب تغییراتی در شیوه اجرا و حکومت داری می شود که در روایات مطرح گردیده و ما در بخش های جداگانه به آنها می پردازیم.

سیره جهادی و مبارزاتی

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با انقلاب جهانی خود بساط کفر و شرک را از گستره زمین بر می چیند و همگان را به دین مقدس اسلام دعوت می کند.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در این باره فرموده است:

«شیوه او]امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف [شیوه من است و مردم را بر آئین و شریعت من قرار می دهد.» (۲)

البته آن حضرت در شرایطی ظهور می کند که حق به گونه ای آشکار، معرفی گردیده و از هر جهت بر مردم جهان، حجّت تمام شده است.

با این حال طبق برخی از روایات، حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف تورات و انجیل واقعی و تحریف نشده را از غاری در انطاکیه بیرون می آورد و به وسیله آنها با یهودیان و مسیحیان جهان احتجاج

۱- . الغیبه نعمانی، باب ۱۳، ح ۱۳، ص ۲۳۶.

۲- . کمال الدین، ج ۲، باب ۳۹، ح ۶، ص ۱۲۲.

می کند که بسیاری از ایشان مسلمان می شوند. (۱) در این میان آنچه که گرایش ملّت های گوناگون را به اسلام بیشتر می کند آن است که همگان آشکارا می بینند که مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با امدادهای غیبی یاری می گردد و نشانه های پیامبران همچون عصای موسی علیه السلام و انگشتر سلیمان علیه السلام و زره و شمشیر و پرچم پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم را همراه دارد (۲) و برای تحقق اهداف پیامبران خدا و برقراری عدالت جهانی قیام کرده است. روشن است که در چنین بستری که حق و حقیقت آشکارا بر جهانیان عرضه شده است، تنها کسانی در جبهه باطل باقی می مانند که به کلّی هویت انسانی و الهی خود را از دست داده باشند و اینان همانها هستند که جز فساد و تباهی و ظلم از آنها سر نمی زند و لازم است ساحت دولت مهدوی از لوث وجود آنان پاک گردد. اینجاست که شمشیر برنده عدالت مهدوی از نیام برآمده و با قدرت و صولت بر پیکر ستمکاران لجوج فرود می آید و کسی از آنها را باقی نمی گذارد. این شیوه و روش پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و امیرالمؤمنین علیه السلام نیز بوده است. (۳)

سیره قضایی امام

از آنجا که موعود منتظر برای استقرار عدالت در تمام زمین ذخیره شده است، برای انجام رسالت خود نیاز به یک سیستم قضایی مستحکم دارد بنابراین آن حضرت در این بخش به شیوه جدّ بزرگوارش امام علی علیه السلام عمل می کند و با جدّیت و قدرت به دنبال بدست آوردن حقوق پایمال شده مردمان است و حق را در هر کجا باشد، گرفته و به صاحب آن بر می گرداند.

و چنان به عدالت رفتار می کند که مطابق روایات، زندگان آرزو می کنند که مردگان بر گردند و از برکت عدل او بهره مند شوند. (۴)

گفتنی است که بخشی از روایات بیانگر آن است که امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در مقام قضاوت مانند حضرت سلیمان علیه السلام و حضرت داود علیه السلام عمل می کند و مانند آنها با علم الهی که دارد حکم می کند و نه با استناد به شاهد و گواه.

۱- . ر.ک: به الفتن، صص ۲۴۹-۲۵۱.

۲- . ر.ک به اثبات الهداه، ج ۳، صص ۴۳۹ - ۴۹۴.

۳- . اثبات الهداه، ج ۳، ص ۴۵۰.

۴- . الفتن، ص ۹۹.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«وقتی قائم آل محمد قیام کند مانند داود و سلیمان علیهما السلام داوری می کند، (یعنی) شاهد و گواه طلب نمی کند.» (۱)

و شاید راز اینگونه داوری آن است که به سبب اعتماد بر علم الهی، عدالت حقیقی بر پا می شود در حالی که وقتی بر گواهان و سخن آنها تکیه می شود، عدالت ظاهری حاکم می شود زیرا به هر حال شاهدان از میان انسانها هستند و احتمال اشتباه هست.

البته درکِ چگونگی قضاوت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به شیوه گفته شده کار دشواری است ولی می توان فهمید که این شیوه با اوضاع روزگار آن حضرت سازگار است.

سیره مدیریتی امام علیه السلام

یکی از ارکان مهم حکومت، کارگزاران آن هستند. وقتی مسئولان حکومتی افرادی شایسته باشند، کار دولت و ملّت به سامان خواهد رسید و دست یابی به اهداف حکومت، آسان تر خواهد بود.

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان رئیس حکومت جهانی، برای مناطق گوناگون عالم، حاکمانی را از میان بهترین یاوران خود بر می گزینند، آنها تمام ویژگی های یک حاکم اسلامی از قبیل دانش مدیریت، تعهّد و پاکی در نیت و عمل و شجاعت در تصمیم گیری را دارا هستند. با این حال شخص امام عجل الله تعالی فرجه الشریف به عنوان فرمانروای بزرگ و مرکز مدیریت عالم به صورت مداوم عملکرد حاکمان را زیر نظر دارد و با شدّت و دقّت و بدون چشم پوشی کار آنها را حساب رسی می کند. این ویژگی مهمّ که پیش از حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نادیده گرفته شده است در روایات به عنوان یکی از علامت های حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف بیان گردیده است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«عَلامَهُ الْمَهْدی اَنْ یکُونَ شَدیداً عَلَی الْعُمّالِ جَواداً بِالْمالِ رَحیماً بِالْمَساکین (۲)؛

۱- . اثبات الهداه، ج ۳، ص ۴۴۷.

۲- . معجم احادیث الامام المهدی علیه السلام، ج ۱، ح ۱۵۲، ص ۲۴۶.

علامت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف آن است که با کارگزاران خود شدید (و دقیق) است. دست بخشنده ای دارد و نسبت به مسکینان مهربان است.»

سیره اقتصادی امام

روش امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در امور مالی حکومت بر مبنای مساوات قرار دارد و این همان روش پسندیده ای است که در زمان پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم وجود داشته است و پس از او، این شیوه تغییر یافت و معیارهای دروغینی برای پرداخت های بی حساب به افراد، جای آن را گرفت و سبب پیدایش فاصله طبقاتی در جامعه اسلامی آن روز شد و اگرچه امام علی علیه السلام و امام حسن علیه السلام در مدت خلافت خود به نظام برابری در پرداخت اموال مسلمین پای بند بودند ولی پس از ایشان بنی امیه اموال مسلمانان را مانند ملک شخصی خود و بر طبق مصالح فردی، به کار می بردند و از این راه پایه های حکومت نامشروع خود را محکم می کردند. آنها زمین های کشاورزی یا غیر آن از ثروت ها و اموال عمومی را به نزدیکان خود می بخشیدند و این کار که به ویژه در زمان خلیفه سوم و دوران بنی امیه رایج گردیده بود حالتی رسمی پیدا کرد.

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که مظهر عدالت و دادگری است، بیت المالِ مردم را به عنوان ثروتی عمومی که همگان در آن شریک هستند قرار می دهد به گونه ای که هیچ گونه تبعیض و امتیاز خواهی در آن راه نداشته باشد و بخشش ثروت ها و زمین ها به کلّی ممنوع باشد.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«... اِذا قامَ قائِمُنا اضْمَحَلَّت الْقَطائِعُ فَلاقَطائِع (۱)؛

زمانی که قائم ما قیام کند، قطایع (زمین هایی که زمامداران و حکام جور در مالکیت خود در آوره و یا واگذار کرده اند) از بین می رود به طوری که دیگر قطایعی در میان نخواهد بود.»

و دیگر از شاخصه های شیوه مالی امام آن است که در راستای رفع نیازهای مادّی و ایجاد رفاهی معقول برای زندگی تمام افراد، امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف اموال فراوانی به مردم می بخشد و در حکومت او هر نیازمندی که از او طلب می کند، اموال زیادی دریافت می کند.

۱- . بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۹.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«... فَهُوَ یحْثُوا الْمالَ حَثْواً (۱)؛

او (مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف) اموال را به فراوانی می بخشد.»

و این شیوه برای ایجاد زمینه های اصلاح فردی و اجتماعی است که هدف بزرگ امام خوبان است. آن حضرت با بی نیاز کردن مردم از جهت مادّی، در پی ایجاد زمینه مناسب برای پرداختن افراد به طاعت و عبادت پروردگار است که در بخش اهداف حکومت به تفصیل درباره آن سخن گفتیم.

سیره شخصی امام

سیره امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در رفتار شخصی و نیز در ارتباط با مردم، نمایانگر یک حاکم اسلامی نمونه است که حکومت در نگاه او وسیله ای است برای خدمت به مردم و رساندن آن ها به قله های کمال و نه جایگاهی برای زراندوزی و ستمگری و به استثمار کشیدن بندگان خدا!

به راستی که آن امام صالحان در کرسی حکمفرمایی یاد آور حکومت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و امیرالمؤمنین علی علیه السلام است و با وجود آنکه همه اموال و ثروت ها در اختیار اوست در زندگی شخصی خود در پایین ترین سطح به سر می برد و به کمترین ها قناعت می کند.

امام علی علیه السلام در توصیف او فرموده است:

«امام]مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف [با خود عهد می بندد که]اگرچه حاکم و رهبر جامعه بشری است ولی[همانند رعیت خود راه رود و مانند آنان بپوشد و بر مرکبی همچون مرکب آنها سوار شود... و به کم قناعت کند.» (۲)

امام علی علیه السلام خود چنین بود و در زندگی دنیا و خوراک و پوشش آن زهدی پیامبرگونه داشت و مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در این میدان به آن حضرت اقتدا خواهد کرد.

۱- . معجم احادیث الامام المهدی علیه السلام، ج ۱، ص ۲۳۲، ح ۱۴۳.

۲- . منتخب الاثر، فصل ۶، باب ۱۱، ح ۴، ص ۵۸۱.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«اِنَّ قائِمَنا اِذا قامَ لَبِسَ لِباسَ عَلِی وَ سارَ بِسیرَتِهِ (۱)؛

وقتی قائم ما قیام کند لباس علی علیه السلام را در بر می کند و روش او را پیش می گیرد.»

او که درباره خود سخت گیر و دقیق است، با امت چون پدری مهربان است و آسایش و راحتی آنها را می خواهد به گونه ای که در روایت امام رضا علیه السلام اینگونه توصیف شده است:

«اَلْاِمام، الْانیسُ الرّفیق وَالوالِدُ الشَّفیق وَالْاخُ الشَّقیق وَالْاُمُّ البَرَّهِ بِالْوَلَدِالصَّغیر مَفْزَعُ الْعِبادَ فِی الدّاهِیه النّاد (۲)؛

امام آن همدم همراه و آن پدر مهربان و برادر تنی (که پشتیبان برادر) است و مادر دلسوز نسبت به فرزند خردسال است و پناهگاه بندگان در واقعه هولناک.»

آری او چنان با امت صمیمی و نزدیک است که همه او را پناهگاه خود می دانند.

از پیامبر مکرّم اسلام صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده که درباره مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرموده است:

«امّتش به او پناه می برند آن گونه که زنبورها به ملکه خود پناهنده می شوند.» (۳)

او مصداق کامل رهبری است که از میان مردم برگزیده شده و در بین آنها و مانند آنها زندگی می کند. به همین دلیل دردهای آنها را به خوبی می شناسد و درمان آن را می داند و تمام همّت خود را برای بهبودی حال آنها به کار می گیرد و در این راه تنها به رضایت الهی می اندیشد. در این صورت چرا امّت در کنار او به آرامش و امنیّت نرسد و به کدام دلیل دل به غیر او بسپارد؟!

مقبولیّت عمومی

یکی از دغدغه های حکومت ها جلب رضایت عموم بوده است ولی به خاطر ضعف های بسیاری که در اداره مجموعه ها وجود داشته چنین رضایتی حاصل نشده است. از ویژگی های اساسی حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف همین است که مورد قبول همه افراد و

۱- . وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۳۴۸.

۲- . اصول کافی، ج ۱، ح ۱، ص ۲۲۵.

۳- . منتخب الاثر، فصل ۷، باب ۷، ح ۲، ص ۵۹۸.

اجتماعات بشری است و نه تنها همه اهل زمین که ساکنان آسمان نیز نسبت به آن حکومت الهی و فرمانروای عدل گستر رضایت کامل دارند.

پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم فرمود:

«شما را بشارت می دهم به مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف... اهل آسمان و زمین از او (و حکومت او) راضی هستند. و چگونه ممکن است که کسی از حاکمیت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف ناراضی باشد و حال آنکه برای همه جهانیان روشن می شود که صلاح امر بشر و سعادت او در همه جنبه های مادی و معنوی تنها در سایه حکومت الهی آن حضرت است.» (۱)

بجاست در پایان این بخش کلام جاودانه امام علی علیه السلام را به عنوان حُسن ختام بیاوریم:

«... خداوند او را (امام مهدی را) به وسیله فرشتگان خود تأیید می کند و یاران او را حفظ می کند و به وسیله نشانه های خود یاریش می کند و او را بر اهل زمین پیروز می گرداند به گونه ای که (همه) با میل و رغبت یا به اکراه به او می گروند و زمین را از عدل و داد و از روشنایی و دلیل پر می کند. شهرها به او ایمان می آورند تا اینکه کافری نمی ماند جز آنکه ایمان می آورد و زشت کاری نمی ماند جز آنکه نیکو می گردد و در حکومت او درندگان با هم آشتی می کنند و زمین برکت های خود را بیرون می ریزد و آسمان خیرات خود را فرو می بارد و گنج ها (ی زمین) برای او آشکار می گردد... پس خوشا حال آنکه روزگار او را ببیند و سخن او را بشنود.» (۲)

۱- . بحارالانوار، ج ۵۱، ص ۸۱.
۲- . اثبات الهداه، ج ۳، ص ۵۲۴.

ص: ۱۹۱

خلاصه درس

O دستاوردهای حکومت مهدوی مطابق با اهداف اصیل و نیاز های واقعی و فطری بشر، خواهد بود.

O مهم ترین دستاوردهای حکومتی حضرت عبارت اند از: عدالت فراگیر، رشد اخلاق و ایمان، اتحاد و همدلی، سلامتی جسمی و روحی جامعه، فزونی برکات، رفع فقر، امنیّت عمومی، رشد علم و نابودی کفر و حاکمیت جهانی اسلام.

O از نظر قلمرو، حکومت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف جهانی می باشد.

O مرکز حکومت جهانی مهدوی، شهر کوفه مقرّ خلافت امیر المومنین علیه السلام می باشد.

O مدت حکومت حضرت در روایات متفاوت نقل شده است آنچه مسلم است این است که حضرت به قدری طولانی حکومت خواهند کرد تا تحولات عظیم حکومت عدل جهانی پدید آید و عدالت در جهان مستقرگردد.

O سیره حکومتی حضرت از بعد مدیریتی، قضائی، اقتصادی و... اجرای دین و عدالت و شکوفایی بشریت خواهند بود.

پرسش های درس

۱. عوامل عدم دست یابی بشر به آرزوهاو اهداف اصولی آن چند چیز است؟

۲. آیا مراد از اتحاد در عصر ظهور رفع مرزهای جغرافیایی جهان است؟

۳. در روایات عطایای سالانه و ماهانه امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف به مردم چند بار (نوبت) ذکر شده است؟

۴. مدت حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف طبق روایات چند سال می باشد؟

۵. سیره حکومتی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در حوزه قضا و مدیریت را شرح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. مدت زمان حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را بررسی نمایید؟

۲. وضعیت جهان پس از ظهور را تبیین کنید؟

۳. وضعیت دین در عصر ظهور را تبیین کنید؟

معرفی منابع مطالعه و پژوهشی

۱. فصل نامه انتظار شماره۸و۹، سخنان رهبر معظم انقلاب و شماره۱۳، سخنان آیت الله جوادی آملی

۲. سیمای آفتاب حبیب اله طاهری

۳. عصر زندگی محمد حکیمی

۴. تاریخ مابعدالظهور سیدمحمد صدر

۵. چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نجم الدین طبسی

۶. منتخب الاثر لطف ا... صافی گلپایگانی.

درس چهاردهم: رجعت

اشاره

اهداف:

۱. بررسی جایگاه رجعت در اعتقاد شیعه

۲. شناخت رجعت کنندگان

فوائد:

۱. آشنایی با چیستی و چگونگی رجعت

۲. آشنایی با دلائل و فلسفه رجعت

۳. شناخت زمان رجعت و رجعت کنندگان

مطالب آموزشی:

۱. معنا و پیشینه تاریخی رجعت (با توجه به شواهد قرآنی، روائی و تاریخی)

۲. دلائل اثبات رجعت (دلائل عقلی، قرآنی، حدیثی)

۳. فلسفه رجعت

۴. زمان وقوع رجعت

۵. رجعت کنندگان

رجعت

یکی از حوادث مهم هنگام ظهور، موضوع رجعت و بازگشت نیکان و بدان به دنیاست که از جمله عقاید شیعه است و در آثار اسلامی از گذشته تا حال بحث های فراوانی دربارهٔ آن بیان گردیده است. در این بخش به اختصار درباره این موضوع می پردازیم و بحث های تکمیلی را به کتاب های مستقل در این موضوع وا می گذاریم.

مفهوم رجعت

رجعت در لغت به معنی بازگشت است و در فرهنگ دینی مقصود از آن عبارتست از بازگشت حجّت های الهی و امامان معصوم علیهم السلام و گروهی از مومنان خالص و کفار و منافقان به عالم دنیا یعنی ایشان به امر خداوند بار دیگر زنده می شوند و به دنیا برمی گردند و این دورنمایی از رستاخیز است که پیش از قیامت در همین عالم اتفاق می افتد.

فلسفه رجعت

امام باقر علیه السلام در ضمن روایتی که دربارهٔ رجعت آمده است فرموده اند:

«مومنان برمی گردند تا عزیز شوند و چشمان آنان روشن گردد و تبهکاران برمی گردند تا خداوند آنها را خوار کند.» (۱)

درست است که جایگاه اصلی برای پاداش و کیفر انسانها، عالم آخرت است ولی خداوند اراده فرموده است که بخشی از اجر و کیفر آنها را در همین دنیا عملی کند.

هدف دیگر از رجعت برخورداری مومنان از سعادت یاری حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف بیان گردیده. این مهم در ضمن دعاها و نیز بیانات بعضی از علما مطرح شده است.

۱- . بحارالانوار، ج۵۳ ص۶۴

مرحوم سید مرتضی (متوفی۴۳۶ ق) گفته است:

«همانا خداوند هنگام ظهور حضرت مهدی علیه السلام گروهی از شیعیان آن حضرت را که قبلاً از دنیا رفته اند برمی گرداند تا به ثواب یاری آن حضرت نائل شوند...». (۱)

و در زیارت امام عصر در سرداب مقدس سامراء آمده است:

«مولای، فان ادرکنی الموت قبل ظهورک فانّی اتوسّل بک و با بائک الطاهرین الی الله تعالی و اسئله ان یصلی علی محمد و آل محمد و ان یجعل لی کرّهٔ فی ظهورک و رجعهٔ فی ایامک لابلغ من طاعتک مرادی و اشفی من اعدائک فوأدی. (۲)

اگر پیش از ظهور تو مرگ، مرا دریابد، به وسیله تو و پدران پاکت به خدای بزرگ متوسل می شوم و از او می خواهم که بر محمد و خاندان او درود بفرستد و برای من بازگشتی در ظهور تو و روزگار [دولت] تو قرار دهد تا به مقصود خود در زمینه اطاعت تو نائل شوم و سینه ام را از [خواری] دشمنانت شفا دهم.»

جایگاه رجعت در متون دینی

رجعت از عقاید مسلم شیعه است که پشتوانه آن دهها آیه قرآن و صدها روایت از پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام است.

محدث بزرگ مرحوم شیخ حرّ عاملی در کتاب خود «ایقاظ» ۵۲۰ حدیث درباره رجعت نقل کرده است و مرحوم مجلسی; می فرماید:

«اگر احادیث رجعت متواتر (۳) نباشد دیگر در هیچ موردی نمی توان ادعای تواتر کرد.» (۴)

گذشته از آیات و روایات فراوان، همه علمای شیعه بر این حقیقت اتفاق نظر دارند چنانکه مرحوم شیخ حرّ عاملی; به این مطلب تصریح کرده و بلکه ثبوت رجعت را از ضروریات مذهب شیعه دانسته است. (۵)

۱- .رسائل، ج ۱، ص ۱۲۵

۲- .مفاتیح الجنان: آداب سرداب مقدس ، زیارت دوم صاحب الأمر علیه السلام

۳- . متواتر به روایاتی می گویند که تعداد روایت کنندگان آنها به قدری زیاد است که احتمال اجتماع آنها بر دروغ را غیر ممکن می سازد.

۴- .خادمی شیرازی، رجعت، ص ۱۴۰

۵- خادمی شیرازی، رجعت، ص ۱۴۵.

رجعت، در قرآن و روایات

در آیـات متعـددی از قرآن، آشـکارا جریان بازگشت افرادی از مردگان به دنیا مطرح شـده است و روایات زیادی از اهل بیت علیهم السلام در تفسیر این آیات وارد شده است.

از نمونه های بسیار روشن رجعت و بازگشت به دنیا جریان عزیر است. او پس از این که صد سال مرده بود، به ارادهٔ الهی زنده شده و به دنیا بازگشت و سالیان زیادی زندگی کرد. (۱)

خداوند در آیه ۵۶ سوره بقره فرموده است:

((ثم بعثناکم من بعد موتکم لعلکم تشکرون))؛

آنگاه شما را پس از مرگتان برانگیختیم تا شاید سپاسگزار باشید.

این آیه در مـورد هفتـاد نفر از برگزیـدگان قوم موسـی علیه السـلام است که همراه آن حضـرت به کوه طور رفتنـد تـا گفت و گوی موسی علیه السلام با خداوند را ببینند و گرفتن الواح از جانب خدا را شاهد باشند. وقتی گفت و گوی موسی علیه السلام را با خدا دیدند گفتند: «ای موسی ما به تو ایمان نمی آوریم مگر اینکه خداوند را آشکارا ببینیم»

موسی علیه السلام آنها را از این خواسته بی جا و غیرممکن باز داشت ولی آنها اصرار کردند و سرانجام به صاعقه الهی گرفتار شـده و همگی مردنـد. موسـی علیه السـلام از این واقعه ناراحت شـد و نسـبت به پیامدهای آن در میان بنی اسـرائیل نگران بود بنابراین از خداونـد خواست که آنها را به زنـدگی برگرداند. درخواست او پذیرفته شد و مطابق آیه یاد شده خداوند آنها را به زندگی دنیا برگردانید (۲) به گونه ای که طبق روایـتی از امـام علی علیه السـلام (۳)، این عـدّه به خانه های خود بازگشـتند و مدتی زندگی کردند و صاحب فرزند شدند و پس از رسیدن اجلشان از دنیا رفتند. (۴)

آیاتی از قرآن نیز، دلیل بر «رجعت به دنیا در آینده»است.

۱- .بقره، ۲۵۹.

۲- .ر. ك به تفسیر نمونه، ج۱، صص ۲۵۷-۲۵۹.

۳- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۷۳ و ۱۲۹.

۴- .آیات دیگری مانند بقره/۲۵۹ و بقره /۷۳ و بقره/۲۴۳ نیز بر زنده شدن و بازگشتن به این دنیا دلالت دارد.

در آیه ۸۳ سوره نمل می فرماید:

((و یوم نحشر من کل امهٔ فوجاً ممن یکذب بایاتنا فهم یوزعون))؛

روزی که از هر امتی گروهی را بر می انگیزیم از آنها که آیات ما را تکذیب می کردند، پس آنها بازداشته می شوند.

در این آیه سخن از روزی است که در آن گروهی از مردم برانگیخته می شوند بنابراین اشاره به روزی غیر از روز قیامت دارد زیرا که در قیامت همه انسانها از اولین و آخرین محشور می شوند. مرحوم طبرسی ; در تفسیر مجمع البیان نوشته است که براساس روایات بسیار از اهل بیت علیه السلام این آیه مربوطه به گروهی از شیعیان حضرت مهدی علیه السلام و نیز عده ای از دشمنان آن حضرت است که در دوران ظهور او به دنیا باز می گردند. (۱)

در یکی از آن روایات آمده که از امام صادق علیه السلام درباره این آیه سؤال شد؛ آن حضرت فرمود: مردم در مورد آن چه می گویند؟ راوی گفت: آنها می گویند: این آیه دربارهٔ قیامت است. امام صادق علیه السلام فرمود:

«آیا خداوند در روز قیامت گروهی را بر می انگیزد و گروه دیگر را رها می کند؟! [اینگونه نیست] این آیه دربارهٔ رجعت است. اما آیه قیامت این آیه است[که خداوند می فرماید]: «و حشرنا هم فلم نغا در منهم احداً» [یعنی: آنان را برانگیختیم هیچ کس از آنها را وانگذاشتیم]». (۲)

در آیه ۹۵ سوره انبیاء آمده است:

((و حرام علی قریهٔ اهلکناها أنّهم لایرجعون))

ممتنع است- باز آمدن به دنیا – بر مردم شهری که آن را هلاک کردیم که آنها بر نمی گردند. این آیه نیز از مهم ترین دلیل های رجعت است، زیرا در قیامت همه مردمان و از جمله اقوام هلاک شده به عذاب الهی برمی گردند. این حقیقت در روایات متعدد بیان گردیده است.

۱- . مجمع البیان، ذیل آیه ۸۳ سوره نمل.

۲- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۵۱.

امام باقر و امام صادق علیهما السلام در تفسیر این آیه فرمودند:

«هر قریه ای که خداوند اهل آن را با عذاب هلاک کرده است در رجعت باز نمی گردند. این آیه از بزرگترین دلائل رجعت است زیرا هیچ کس از مسلمانان منکر آن نیست که همه مردم در قیامت بازمی گردند چه کسی که هلاک شده و چه کسی که هلاک نشده است پس سخن خداوند[که فرموده] لا یرجعون [= باز نمی گردند] مربوط به رجعت است اما در قیامت [هلاک شدگان به عذاب الهی هم] باز می گردند تا در آتش داخل شوند.» (۱)

رجعت در ادعیه و زیارات

قابل ذکر است موضوع رجعت در دعاها و زیاراتی که از امامان معصوم علیهم السلام نقل شده نیز مطرح گردیده است. در زیارت جامعه کبیره که از امام هادی علیه السلام روایت شده می خوانیم.

«معترف بکم، مومن بایابکم، مصدق برجعتکم، منتظر لامرکم (۲)؛

(ای امامان و حجت های خدا) من به شما [و امامت شما] اعتراف می کنیم و بازگشت شما را [به این دنیا] باور دارم و رجعت شما را تصدیق می کنم و امر شما را انتظار می کشم.»

در بعضی از زیارت های مخصوص به حضرت مهدی علیه السلام از جمله زیارت آل یاسین نیز این موضوع با صراحت بیان گردیده است.

ویژگی های رجعت

از میان روایات فراوان می توان این مطالب را درباره رجعت بیان کرد.

۱. رجعت از روزهای بزرگ و مهم عالم است که از آن در قرآن به «ایام الله» [= روزهای خدا] یاد شده است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«ایام الله سه روز است: روز قیام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف، روز رجعت و روز قیامت. (۳)»

۱- . بحار الانوار، ج۵۳ ، ص۵۲، ح۲۹.

۲- . مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره.

۳- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۶۳، ح۵۳.

۲. اعتقاد به رجعت از نشانه های شیعیان اهل بیت علیه السلام است.

امام صادق علیه السلام فرمود:

«از ما نیست کسی که به رجعت ما ایمان نداشته باشد.» (۱)

۳. رجعت برای همه مردم نیست بلکه مخصوص مؤمنان خالص و کفار و منافقان خالص است. (۲)

۴. از جمله مؤمنان رجعت کننده، پیامبران و امامان معصوم علیه السلام هستند و اولین امامی که در زمان رجعت و پس از امام مهدی علیه السلام حکومت عدل جهانی را برعهده می گیرد، حضرت امام حسین علیه السلام است که سال های بسیار حکومت خواهد کرد. (۳)

۵. برای همه مومنان و منتظران واقعی ظهور مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف که پیش از ظهور آن عزیز از دنیا رفتند امکان رجعت به دنیا و یاری آن امام وجود دارد.

از امام صادق علیه السلام روایت شده که هر کس چهل بامداد خدا را با [دعای] عهد بخواند از یاوران قائم، خواهد بود و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد، خداوند او را از قبرش بیرون آورد [و قائم علیه السلام را یاری دهد] (۴)...

۶. کفار و منافقان هرگز به میل و ارادهٔ خود به دنیا باز نمی گردند بلکه از روی اجبار به رجعت تن می دهند ولی رجعت مؤمنین اختیاری به نظر می رسد. امام صادق علیه السلام می فرماید: هنگامی که حضرت مهدی علیه السلام قیام کند مأمورین الهی در قبر با اشخاص مؤمن تماس می گیرند و به آنها می گویند: ای بندهٔ خدا! مولایت ظهور کرده است اگر می خواهی به او بپیوندی آزاد هستی و اگر می خواهی در نعمت های الهی (برزخی) متنعم بمانی باز هم آزاد هستی. (۵)

رجعت کنندگان

اشاره

براساس روایات، گروه پیامبران علیهم السلام، امامان معصوم علیهم السلام، مؤمنان خالص و نیز کفار خالص، جزء کسانی اند که در زمان رجعت، به این دنیا باز می گردند.

۱- . بحارالانوار، ج۵۳، ص۹۲، ح۱۰۱.

۲- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۳۹، ح۱.

۳- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۴۶ ، ح۱۹.

۴- . ر. ک به مفاتیح الجنان، دعای عهد.

۵- . بحارالانوار، ج۵۳، ص ۹۵.

۱. رجعت پیامبران و امامان علیهم السلام

روایات مربوط به انبیاء علیهم السلام

الف) روایاتی که بطور عام از بازگشت پیامبران و ائمه علیهم السلام سخن به میان آورده اند مثل کلام امام صادق علیه السلام در تفسیر آیه ((إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِینَ آمَنُوا فِی الْحَیاهِ الدُّنْیا وَیوْمَ یقُومُ الْأَشْهَادُ)). حضرت فرمود: به خدا سوگند این آیه در زمان رجعت عملی خواهند شد آیا نمی دانید که پیامبران علیهم السلام در دنیا یاری نشدند و کشته شدند و نیز ائمه علیهم السلام کشته شدند اما این یاری و پیروزی در رجعت تحقق خواهند یافت. (۱)

ب) روایاتی که با ذکر عدد، رجعت انبیاء را یاد آور شده است. امام صادق علیه السلام می فرماید: هنگامی که امام حسین علیه السلام همراه با یاران شهیدش رجعت می کنند، هفتاد نفر از پیامبران نیز با او رجعت می نمایند چنانکه با موسی بن عمران هفتاد نفر از پیامبران همراه بودند. (۲)

ج) روایاتی که بطور خاص از رجعت بعضی از پیامبران و امامان علیهم السلام با ذکر نام آنان، سخن به میان آورده اند.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «همانا دانیال و یونس علیهما السلام هر دو در زمان رجعت امیرالمؤمنین علیه السلام به دنیا باز می گردند و اقرار به رسالت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم می نمایند و همراه آنان هفتاد نفر برانگیخته می شوند.» (۳)

امام زین العابدین علیه السلام می فرماید: «یرجع الیکم نبیکم و امیرالمؤمنین و الائمه (۴)؛ پیامبر شما و امیرالمؤمنین و امامان معصوم علیه السلام به سوی شما مجدداً باز می گردد. در مورد اینکه اولین فرد رجعت کننده کیست؟»

امام صادق علیه السلام می فرماید: «اول من یرجع الی الدنیا الحسین بن علی (۵)؛ اولین کسی که به دنیا باز می گردد حسین بن علی علیه السلام است.»

۱- . معجم احادیث الامام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، ج۵، ص۳۸۴.

۲- . معجم احادیث الامام المهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، ج۳، ص۸۹.

۳- . بحارالانوار، ج۵۳، ص۶۲.

۴- . معجم احادیث الامام المهدی، ج۵، ص۳۲۷.

۵- . بحارالانوار، ج۵، ص۹۰.

د) روایاتی که از بازگشت افراد صالح از امت های گذشـته و امت اسـلام، خبر داده اند. براساس این روایات از میان امت های پیشـین رجعت اصحاب کهف و مؤمن آل فرعون نام برده شده است. همچنین از میان اصحاب پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه علیهم السـلام افرادی مثـل: سـلمان فارسـی، مقـداد، مالـك اشتر، ابو دجانه انصاری، مفضل بن عمر، عبـدالله بن شـریک عامری، اسماعیل بن جعفر علیه السلام، حارث، عقیل، جبیر و... نام برده شده است. (۱)

خلاصه درس

O رجعت به معنـای بـازگشت است و در فرهنـگ دینی عبادت است از بازگشت اولیاء و حجّت های الهی و گروهی از مومنان خالص و کفار خالص به دنیا.

O فلسفه رجعت در روایات، روئیت عزت و شوکت مومنان و ذلت و خواری ستمکاران و کافران بیان شده است.

O اصل اعتقاد به رجعت با توجه به دلائل قرآنی و روائی آن، جزء عقاید مسلم مذهب شیعه می باشد.

O در روایات از رجعت، به عنوان «ایام الله » یاد شـده و اعتقاد به آن از نشانه های شـیعیان اهل بیت علیهم السـلام شـمرده شـده است.

O طبق روایات، اولین کسـی که از امامان معصوم علیهم السـلام در دنیا رجعت می کند امام حسـین علیه السلام است که سالها حکومت خواهند نمود.

۱- . الشیعه والرجعه، ج۱، ص۱۵۸، چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی علیه السلام، ص۹۵.

پرسش های درس

۱. معنای رجعت را توضیح دهید؟

۲. فلسفه رجعت را با توجه به روایات، شرح دهید؟

۳. آیا اعتقاد به رجعت، اختصاص به شیعه دارد و یا اعتقاد عموم مسلمانان است؟

۴. دو آیه از آیات دال بر اثبات رجعت را بیان کنید؟

۵. پنج مواد از ویژگی های رجعت که در روایات ذکر شده است را توضیح دهید؟

سوالات پژوهشی

۱. انواع رجعت را تبیین نمایید؟

۲. فلسفه رجعت را بیان کنید؟

۳. دلایل قرآنی به وقوع رجعت را بررسی کنید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. شیعه و رجعت محمدرضا طبسی

۲. رجعت علامه مجلسی (ره) ترجمه: مرتضی جنتیان

۳. فصل نامه انتظار شماره۱۹

۴. رجعت از نظر شیعه نجم الدین طبسی

۵. رجعت یا دولت کریمه خاندان وحی خادمی شیرازی

درس پانزدهم: آسیب شناسی مباحث مهدویت

اشاره

اهداف:

۱. شناخت آسیب های مهدویت

۲. روش مبارزه و پیش گیری از انحرافات و لغزش ها

فوائد:

۱. آگاهی بیشتر نسبت به معیارهای تشخیص مباحث از خرافات

۲. توجه به خطرات برداشت های انحرافی از مفاهیم مهدویت

۳. تکذیب مدعیان دروغین نیابت و مهدویت

مطالب آموزشی:

۱. مقدمه:

الف) معنای آسیب شناسی

ب) ضرورت آسیب شناسی مباحث مهدوی

۲. برداشت ها و تفسیر های غلط از مفاهیم مهدویت

۳. استعجال و تعیین وقت ظهور حضرت

۴. تطبیق گرائی علایم ظهور بر افراد خاص

۵. مدعیان دروغین مهدویت و سفارت

ص: ۲۰۴

آسیب شناسی مهدویت

برای هر فرهنگ و مجموعه معرفتی ممکن است آفت هایی روی دهـد که مانع رشد و بالندگی آن فرهنگ باشد فرهنگ دینی نیز گـاهی به آفتهـایی گرفتـار می شود که حرکت رو به کمـال آن را کُنـد می کنـد و بحث «آسـیب شناسـی دینی» عهـده دار شناختن آن آفت ها و شیوه مقابله با آنهاست.

منـاسب است در فصـل پایـانی دربـاره آن چه به عنوان آسـیب هـای فرهنگ ناب مهـدوی مطرح می شود بحث کنیم تا ضـمن آشنایی با آسیب ها به راههای خنثی سازی و مقابله با آنها بیندیشیم.

آسـیب هـای فرهنـگ مهـدویت، مواردی است که غفلت از آنهـا موجب سـستی اعتقاد مردم و به ویژه جوانان نسـبت به اصـل وجود امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف و یا ابعاد مختلف شناخت آن بزرگوار است و گاهی نیز سبب گرایش به افراد یـا مجموعه هـای منحرف می گردد. بنابراین آشـنایی با این آسـیب ها، منتظرانِ آن امام بزرگ را از کجروی در اعتقاد و عمل حفظ خواهد کرد.

ما در اینجا مهمترین آسیب های فرهنگ مهدویت را در عنوان هایی جدا از یکدیگر مورد بحث قرار می دهیم:

برداشت های غلط

از آسـیب هـای مهم در فرهنـگ مهـدویت، تفسـیرها و برداشت های نادرست از موضوعات این فرهنگ اسـلامی است. تحلیل نادرست و ناقص از روایات به دریافت غیر صحیح می انجامد که چند نمونه از آن را بیان می کنیم.

۱. برداشت غلط از مفهوم «انتظار» سبب شده است که بعضی گمان کنند که چون

اصلاح جهان از فسادها به دست امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهد بود ما در برابر تباهی ها و ناهنجاری ها هیچ وظیفه ای نداریم و بلکه ممکن است گفته شود که برای نزدیک شدن ظهور امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باید برای ترویج بدی ها و زشتی ها در جامعه اقدام کنیم!! این اندیشه نادرست در مقابل دیدگاه قرآن و اهل بیت علیهم السلام است که امر به معروف و نهی از منکر را از وظایف حتمی هر مسلمان می داند.

بنیانگذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی; در نقد این دیدگاه فرموده اند:

«ما اگر دستمان می رسید و قدرت داشتیم باید برویم تمام ظلم ها و جورها را از عالم برداریم تکلیف شرعی ماست. منتهی ما نمی توانیم. این که هست این است که حضرت]امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف [عالم را پر می کند از عدالت؛ نه شما دست بردارید از این تکلیفتان، نه این که شما دیگر تکلیف ندارید.» (۱)

ایشان همچنین در ادامه بیانات خود فرموده اند:

«]آیا[ما بر خلاف آیات شریفه قرآن دست از نهی از منکر برداریم؟ دست از امر به معروف برداریم و توسعه بدهیم گناهان را برای این که حضرت بیایند؟!» (۲)

لازم به ذکر است که ما در ابتدای بحث «انتظار» درباره معنی صحیح انتظار سخن گفتیم.

۲. بعضی افراد از ظاهر برخی از روایات اینگونه برداشت کرده اند که هر قیامی قبل از قیام امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف محکوم و مردود است بنابراین در برابر قیام و انقلاب شکوهمند اسلامی ایران که قیامی بر ضدّ طاغوت و استکبار و در جهت برقراری احکام الهی بوده است موضع نادرستی گرفته اند.

در پاسخ باید گفت که اجرای بسیاری از احکام اسلامی مانند اقامه حدود و قصاص و نیز جهاد با دشمنان و مبارزه فراگیر با فساد جز با تشکیل حکومت اسلامی ممکن نیست، بنابراین تلاش برای برقراری نظام اسلامی کاری پسندیده و مورد قبول است و نهی از قیام در بعضی از روایات به معنی شرکت در قیام های باطل که انگیزه الهی ندارد و یا قیام هایی که بدون توجه به

۱- . صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۹۶.

۲- . صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۹۶.

شرایط و زمینه های لازم انجام می گیرد و یا حرکت هایی که به عنوان قیام مهدوی شروع می گردد، می باشد. نه اینکه هر انقلاب و حرکتی که در مسیر اصلاح جامعه است مردود شمرده شود. (۱)

۳. یکی دیگر از برداشت های غلط در فرهنگ مهدویت، نشان دادن چهره خشونت آمیز از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است.

بر خلاف تصوّر بعضی افراد که می اندیشند امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با شمشیر عدالت، دریایی از خون به راه می اندازد و بسیاری را از دم تیغ عبور می دهد؛ امام عصر علیه السلام مظهر رأفت و رحمت پروردگار است و مانند پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله و سلم ابتدا همگان را با بیان روشن و دلائل آشکار به اسلام و قرآن می خواند و اکثر مردم دعوت آن حضرت را پاسخ می دهند و به او می پیوندند. بنابراین امام علیه السلام تنها با مخالفان سرسخت که آگاهانه از پذیرفتن حق سرباز می زنند و جز زبان شمشیر نمی فهمند با سلاح برخورد می کند.

استعجال ظهور

یکی دیگر از آسیب های جدی در فرهنگ مهدویت، استعجال ظهور است. استعجال به معنی عجله کردن و خواستن چیزی قبل از رسیدن وقت آن و تحقّق زمینه های لازم برای آنست. انسان های عجول به خاطر ضعف نفس و کم ظرفیت بودن، متانت و سکون و آرامش خود را از دست می دهند و بدون در نظر گرفتن شرایط، خواهان تحقّق پدیده ها هستند.

در فرهنگ ناب مهدویت و در برخورد با مسئله انتظار امام غایب، انسانِ منتظر، پیوسته در طلب ظهور است و با تمام وجود و اشتیاق خواستار ظهور است و برای تعجیل امر فرج دعا می کند ولی هرگز عجله نمی کند و هر چه غیبت به درازا کشد و انتظار، طولانی شود، باز هم صبر و شکیبایی را از کف نمی دهد بلکه علیرغم شوق فراوان به ظهور، در برابر اراده پروردگار و خواست او کمال تسلیم را از خود نشان می دهد و برای تحقّق همه زمینه های لازم برای ظهور می کوشد و بردباری می کند.

۱- . برای اطلاع بیشتر درباره این موضوع به کتاب «دادگستر جهان» نوشته «ابراهیم امینی»، ص ۲۵۴ تا ۳۰۰ مراجعه شود.

عبدالرحمن بن کثیر گوید:

«خدمت امام صادق نشسته بودم که مهرم داخل شد و عرض کرد: قربانت گردم! به من خبر دهید این امری که در انتظارش هستیم کی واقع می شود؟ امام فرمود: ای مهرم! دروغ گفتند وقت گذاران و هلاک شدند شتاب کنندگان و نجات یافتند تسلیم شدگان.» (۱)

نهی از عجله و شتاب زدگی در امر ظهور به آن جهت است که به دنبال عجله، روحیه یأس و نومیدی در انسانِ منتظر، پیدا می شود؛ آرامش و صبوری را از دست می دهد و حالت تسلیم او به حالت گله مندی و شکایت تبدیل می گردد و از تأخیر ظهور بی قرار می گردد و این بیماری را به دیگران نیز سرایت می دهد و گاهی به خاطر استعجال ظهور به حالتِ انکار وجود امام، گرفتار می شود.

گفتنی است که منشأ استعجال ظهور آن است که نمی داند ظهور از سنت های الهی است و مانند همه سنت ها باید پس از تحقق همه شرایط و زمینه ها، انجام گیرد و بنابراین برای وقوع آن عجله می کند.

تعیین زمان ظهور

از آسیب های فرهنگ مهدویت آن است که بعضی به دنبال تعیین زمان برای ظهور هستند. در حالی که زمان ظهور بر مردم مخفی است و در روایات پیشوایان دینی از تعیین وقت برای ظهور به شدت نهی شده است و وقت گذاران دروغگو شمرده شده اند.

از امام باقر علیه السلام سؤال شد، آیا برای ظهور وقت (معینی) است؟ حضرت فرمود:

«آنها که برای ظهور تعیین وقت می کنند دروغ می گویند. و دو بار این جمله را تکرار کرد.» (۲)

با این حال بعضی آگاهانه یا ناآگاهانه برای ظهور تعیین وقت می کنند که کمترین اثر آن احساس یأس و ناامیدی برای کسانی است که این وعده های دروغین را باور کرده اند ولی خلاف آن را مشاهده کرده اند.

بنابراین منتظرانِ واقعی باید خود را از دام شیادان و نیز نادانان حفظ کنند و درباره زمان ظهور، تنها منتظر اراده پروردگار باشند.

۱- . کافی، ج ۲، ص ۱۹۱.
۲- . الغیبه طوسی، ح ۴۱۱، ص ۴۲۶.

تطبیق علائم ظهور بر مصادیق خاص

در روایـات فراوان نشـانه هـایی برای ظهـور امـام مهـدی عجـل الله تعـالی فرجـه الشـریف بیـان شـده اسـت امّـا کیفیت دقیـق و خصوصـیات آن ها روشن نیست و این بستری برای تحلیل ها و تفسیرهای شخصی و احتمالی گردیده است و هر از چند گاهی بعضـی در پی تطبیق علائـم ظهور بر پدیـده های موجود بر می آینـد و بدینوسـیله خبر از نزدیکی ظهور و احتمال قریب الوقوع بودن آن می دهند.

ایـن جریـان نیز از آسـیب هـای فرهنـگ مهـدویت است که گـاهی به یـأس و ناامیـدی از ظهـور می انجامـد. برای مثـال وقـتی شخصـیت سـفیانی به فردی خـاصّ که در فلاـن منطقه است تفسـیر شود و درباره دجّال، تحلیل های بی دلیل مطرح گردد و به دنبال آن بشارت ظهور در زمانی بسـیار نزدیک، به همگان داده شود و پس از طی شدن سالیانی، امام علیه السلام ظهور نکند، عدّه ای به انحراف و اشتباه گرفتار می شوند و در اعتقادات صحیح خود دچار تزلزل و تردید می گردند.

طرح مباحث غیرضروری

در فرهنـگ نـاب مهـدوی معـارف فراوانی است که پرداختن به آنها یک ضـرورت شـمرده می شود و نقش اساسـی در جهت آگاهی بخشی به شیعیان دارد و برای ترسیم نحوه عملکرد آنها در زمان غیبت بسیار مهم است.

گـاهی افراد و مجموعه هـا در قـالب گفتـار و مقـاله هـا و نشـریات و حتی کنفرانس ها به بحث هایی روی می آورنـد که هیچ ضرورتی برای طرح آنها احساس نمی شود و بلکه گاهی سبب ایجاد شبهه ها و سؤالات انحرافی در ذهن و اندیشه منتظران می گردد.

برای نمونه پرداختن به بحث «ملاقات با امام زمان» و ترغیب و تشویق فراوان و به شکل افراطی نسبت به این موضوع، پیامدهای ناگواری دارد و سبب ناامیدی و گاهی انکار امام عجل الله تعالی فرجه الشریف می گردد. در حالی که آنچه در روایات بر آن تأکیـد شـده است، حرکت در جهت رضـایت امـام مهـدی عجـل الله تعالی فرجه الشـریف و پیروی از آن حضـرت در گفتار و کردار است و بنـابراین آنچه مهم است تبیین وظایف منتظران، در عصـر غیبت امام است تا اگر توفیق ملاقات با امام دست داد، در حالت رضایتمندی آن بزرگوار باشد.

پرداختن به مباحثی از قبیل ازدواج حضرت و یا وجود فرزند برای آن بزرگوار و یا محل

زنـدگی حضـرت و ماننـد آن نیز از نمونه هـای بحث هـای غیر ضـروری است که بجـاست جای خود را به مباحث کاربردی و تأثیرگـذار بدهـد. به همین دلیـل گفتگو درباره شـرایط و زمینه های ظهور نیز بر بحث علائم ظهور مقـدم است زیرا آشـنایی با شرایط ظهور، مشتاقان امام را به حرکت در راستای تحقق آن شرایط ترغیب می کند.

این نکته نیز مهم است که در طرح مبـاحث مهـدویت، جـامع نگری لازم است. مقصود این است که در هنگـام گفتگو درباره یک موضوع مجموعه معارف مهـدویت مورد مطالعه قرار گیرد. گاهی بعضـی افراد با مطالعه برخی از روایات و بـدون در نظر گرفتن روایات دیگر، تحلیل های نادرستی از جریان مهدویت بیان می کنند. برای مثال با ملاحظه روایاتی که از جنگ طولانی و خونریزی فراوان خبر داده است، چهره بسیار خشـنی از امام غایب ترسـیم می کنند و از روایات دیگر که جلوه های محبّت و مهربانی امام مهـدی عجل الله تعالی فرجه الشـریف را بیان کرده است و سـیره و اخلاق او را هماننـد خلق و خوی جدّ گرامیش پیامبر مکرّم اسـلام صلی الله علیه و آله و سلم معرفی کرده است، غافل می مانند. بدیهی است که دقّت در هر دو دسته روایات، این حقیقت را بیـان می کنـد که برخورد امـام علیه السـلام بـا همه انسـان های حق طلب چه رسـد به شـیعیان و دوسـتداران آن بزرگوار با دریایی از مهربانی و صـفا و صـمیمیت خواهـد بود و شمشـیر انتقام آن ذخیره الهی تنها بر گرده سـتمگران و پیروان آنها فرود خواهد آمد.

بنابراین گفتگو درباره موضوع مهدویت صلاحیت علمی کافی می خواهد و آنها که چنین صلاحیتی ندارند نباید به این میدان وارد شوند و ورود آنها به این عرصه می تواند آسیب های جبران ناپذیری به فرهنگ مهدویت وارد کند.

مدّعیان دروغین

یکی دیگر از آسـیب هـای معـارف مهـدویت، ظهور مـدّعیان دروغین در این جریـان مقـدّس است. در طول سالیان غیبت امام مهـدی عجـل الله تعالی فرجه الشـریف افرادی به دروغ ادعا کرده انـد که با آن حضـرت، ارتباط خاص دارنـد و یا از سوی آن بزرگوار، به مقام نیابت خاص رسیده اند.

امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در آخرین نامه خود به نایب چهارم، تصریح فرموده اند:

«تو تـا شـش روز دیگر از دنیـا خواهی رفت، کارهـایت را سامان ده و درباره جانشینی از خود، به هیـچ کس وصیت نکن که غیبت کامل فرا رسیده است... و در آینده بعضی از

شیعیان من ادعای مشاهده (و ارتباط با من) می کنند. آگاه باشید که هر کس قبل از خروج سفیانی و صیحه (آسمانی) ادّعای مشاهده کند دروغگو است.» (۱)

با این بیان روشن، هر شیعه آگاهی وظیفه دارد، مدّعیان ارتباط و نیابت خاص را تکذیب کند و راه نفوذ و سودجوئی این فرصت طلبان و دنیا خواهان را ببندد.

بعضی از این دروغگویان پا را فراتر نهاده و پس از ادّعای نیابت، مدّعی مهدویت شده اند و در پی این ادّعای باطل، مکتب و فرقه ای انحرافی را بنیان نهاده اند و زمینه انحراف اعتقادی عدّه بسیاری را فراهم کرده اند (۲) که با مطالعه تاریخچه این گروهها روشن می شود که بسیاری از آنها با پشتیبانی و حمایت استعمار به وجود آمده و به حیات خود ادامه داده اند.

روشن است که شکل گیری فرقه ها و گروه های منحرف و پیوستن و اعتماد کردن افراد به مدّعیان مهدویت یا نیابت، در جهل و نادانی آنها ریشه دارد. شوق فراوان به دیدار امام علیه السلام بدون معرفت و آگاهی کافی نسبت به آن حضرت و غفلت از وجود شیادان در این عرصه، زمینه ساز ارتباط با مدّعیان دروغین می گردد.

بنابراین شیعیان منتظر باید با آگاهی کافی از معارف ناب مهدویت خود را از دام نیرنگ بازان حفظ کنند و با پیروی از علمای متعهد شیعه در مسیر روشن مکتب گام بردارند.

۱- . کمال الدین، ج۲، باب۴۵، ح ۴۵، ص ۲۹۴، توضیح اینکه مقصود از «مشاهده» همان نیابت است نه صِرف دیدار، چنانکه علامه مجلسی(فرموده است.

۲- . یکی از این فرقه های منحرف، فرقه بابیّت است که رهبر آن «علی محمّد شیرازی»، ابتدا ادعای نیابت امام مهدی علیه السلام را مطرح کرد و پس از آن مدعی شد که همان مهدی موعود است و در نهایت ادعای پیامبری هم کرد! و این فرقه منحرف زمینه شکل گیری فرقه ی ضاله ی بهائیت گردید.

ص: ۲۱۱

خلاصه درس

o از مهم ترین آسیب های معارف مهدویت، تفسیر ها و برداشتهای غلط از آموزه های آن است.

o برداشت نادرست از مفهوم انتظار، مردود دانستن قیام در عصر غیبت، نشان دادن چهره خشن از امام علیه السلام و... از مصادیق بارز انحراف در فهم و تفسیر معارف مهدویت می باشد.

o تعیین وقت ظهور، تطبیق علائم بر مصادیق خاص، ادعاهای دروغین در مورد ارتباط با حضرت و یا نیابت از ایشان، از آسیب های جدی در حوزه مباحث مهدویت به حساب می آید.

پرسش های درس

۱. سه نمونه از برداشت های غلط در حوزه مباحث مهدویت را بیان نمائید؟

۲. فرق استعجال با توقیت را توضیح دهید؟

۳. مهم ترین پیامد منفی تطبیق گرائی را توضیح دهید؟

۴. وظیفه شیعیان در قبال مدعیان دروغین ارتباط و نیابت را با توجه به توقیع بیان نمائید؟

سوالات پژوهشی

۱. پیامدهای افراط و تفریط در ارائه چهره مهر و غضب از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف را ذکر کنید؟

۲. مهم ترین آسیب واقع شده در مورد انتظار و منشأ آن را بیان نمایید؟

۳. علل و زمینه های پیدایش فرق انحرافی را بررسی کنید؟

معرفی منابع جهت مطالعه و پژوهش

۱. قیام و انقلاب جهانی امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شهید مطهری

۲. اندیشه مهدویت و آسیب ها محمدصابر جعفری

۳. فصل نامه انتظار شماره های ۱، ۲، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۵

۴. معارف مهدوی مرکز مطالعات و پژوهش های فرهنگی

فهرست منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم

۲. مفاتیح الجنان

۳. نهج البلاغه

۴. اثبات الهداه، محمدبن الحسن الحرّ العاملی.

۵. الاحتجاج، احمدبن علی ابی طالب الطبرسی، اسوه، تهران، ۱۴۱۶ ه ق.

۶. ادیان و مهدویت، محمد بهشتی، کوروش کبیر، تهران، ۱۳۴۲.

۷. بحارالانوار، محمد باقر مجلسی، دارالکتب الاسلامیه.

۸. تفسیر قرطبی، القرطبی.

۹. تفسیر قمی، علی بن ابراهیم قمی.

۱۰. تفسیر کبیر، الامام الفخر الرازی.

۱۱. خصال، ابی جعفر محمد بن علی بن الحسین بن بابویه القمی، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۶۲.

۱۲. چشم اندازی به حکومت حضرت مهدی، نجم الدین طبسی، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۰.

۱۳. راز طول عمر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، علی اکبر مهدی پور، طاووس بهشت، قم، ۱۳۷۸.

۱۴. رجعت یا دولت کریمه خاندان وحی علیه السلام، محمّد خادمی شیرازی.

۱۵. روزگار رهایی، کامل سلیمان، مترجم علی اکبر مهدی پور، آفاق، تهران، ۱۳۷۶.

۱۶. زنده روزگاران، حسین فریدونی، آفاق، تهران، ۱۳۸۱.

۱۷. سفینه البحار، شیخ عباس قمی، اُسوه، تهران، ۱۴۲۲ ه ق.

۱۸. سنن ابن داود، ابی داود سلیمان بن الاشعث السجستانی الأزدی، دار ابن خرم، بیروت، ۱۴۱۸ ه ق.

۱۹. صحیفه نور، امام روح الله الموسوی الخمینی.

۲۰. عقد الدرر، یوسف بن یحیی بن علی بن عبدالعزیز الشافعی، اسوه، تهران، ۱۴۱۶ ه ق.

۲۱. علل الشرایع، ابی جعفر محمدبن علی بن الحسین بن بابویه، مؤمنین، قم، ۱۳۸۰.

۲۲. الغیبه طوسی، شیخ الطایفه ابی جعفر محمدبن الحسن الطوسی، المعارف الاسلامیه، قم، ۱۴۱۷ ه ق.

۲۳. الغیبه نعمانی، ابن ابی زینب محمدبن ابراهیم بن جعفر الکاتب النعمانی، مترجم، محمد جواد غفاری، صدوق، ۱۳۷۶.

۲۴. الفتن، حافظ ابوعبدالله نعیم بن حمار مروزی، توحید، قاهره، ۱۴۱۲ ه ق.

۲۵. کافی، ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق الکلینی الرازی، دار صعب، بیروت، ۱۴۰۱ ه ق.

۲۶. کمال الدین، ابی جعفر محمدبن علی بن الحسین بن بابویه قمی، مترجم پهلوان، دارالحدیث، قم، ۱۳۸۰.

۲۷. المستدرک، الحاکم النیشابوری.

۲۸. معانی الاخبار، ابوجعفر محمدبن علی بن الحسین بن بابویه القمی.

۲۹. معجم احادیث الامام المهدی، الهیئه العلمیه، المعارف الاسلامیه، ۱۴۱۱ ه ق.

۳۰. معجم الکبیر، الطبرانی.

۳۱. منتخب الاثر، لطف الله صافی گلپایانی، السیده المعصومه، قم، ۱۴۱۹ ه ق.

۳۲. میزان الحکمه، محمد محمدی ری شهری، مترجم حمیدرضا شیخی، دارالحدیث، قم، ۱۳۷۷.

۳۳. نجم الثاقب، میرزا حسن طبرسی نوری، مسجد مقدس جمکران، قم، ۱۳۸۰.

۳۴. وسایل الشیعه، الامام الشیخ محمدبن الحسن الحر العاملی، دار احیاء التراث العربی، بیروت.

۳۵. یوم الخلاص، کامل سلیمان، انصارالحسین الثقافیه، طهران، ۱۹۹۱م.

لیست محصولات انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف

ردیف

نام کتاب

مخاطب قیمت (ریال)

۱

ابحاث حول المهدویه (عربی)

عمومی

۳۰۰۰ دینار

۲

انتظار۱. ضرورت طرح مباحث مهدویت

عمومی

۱۰۰۰۰

۳

انتظار۲. پژوهشی عقلی پیرامون حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۵۰۰۰

۴

انتظار۳. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در قرآن

عمومی

۱۰۰۰۰

۵

انتظار۴. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در احادیث شیعه و سنی

عمومی

۱۰۰۰۰

۶

انتظار۵. طلوع خورشید

دانش آموزان عمومی

۶۰۰۰

۷

انتظار۶. رخدادهای ظهور

عمومی

۱۰۰۰۰

۸

انتظار۷. اندیشه مهدویت و آسیب ها

عمومی

۸۰۰۰

۹

انتظار۸. مهدی ستیزان

عمومی

۵۰۰۰

۱۰

انتظار۹. پژوهشی درباره جزیره خضراء

عمومی

۱۰۰۰۰

۱۱

انتظار۱۰. جهانی شدن و حکومت حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۱۰۰۰۰

۱۲

انتظار۱۱. غیبت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۸۰۰۰

۱۳

انتظار۱۲. شرایط ظهور

عمومی

۱۰۰۰

۱۴

آخرالزمان در ادیان ابراهیمی

تخصصی

۴۰۰۰۰

۱۵

آخرین خورشید

کودکان

۷۰۰۰

۱۶

آفتاب مهر (یکصد و ده پرسش و پاسخ مهدوی)

جوانان

۳۵۰۰۰

۱۷

آینده جهان (کتاب سال حوزه)

دانشجویان طلاب

۴۸۰۰۰

۱۸

از حسین علیه السلام تا مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۱۰۰۰۰

۱۹

اعمال نیمه شعبان

عمومی

۱۲۰۰۰

۲۰

امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در کلام آیت الله بهجت;

عمومی

۱۲۰۰۰

۲۱

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در آینه قلم

تخصصی

۴۰۰۰۰۰

۲۲

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در حدیث ثقلین

عمومی

۲۰۰۰۰

۲۳

امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و آینده زندگی

عمومی

۱۲۰۰۰

۲۴

انتظار پویا

همه اقشار (به غیر از دانش آموزان)

۱۲۰۰۰

۲۵

برای ظهورش معتکف شویم

عمومی

۱۰۰۰۰

۲۶

بروشور هفتگانه «آشنایی با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف»

عمومی

۳۵۰۰ (یک دوره)

۲۷

پدری مهربان برای همه

کودکان

۱۰۰۰۰

۲۸

پک خانواده و انتظار

عمومی

۹۰۰۰۰

۲۹

پله پله مهربانی

نوجوانان

۱۲۰۰۰

۳۰

پیچک انحراف

تخصصی

۳۰۰۰۰

۳۱

تا ظهور (۲ جلد)

عمومی

۷۵۰۰۰

۳۲

تخته سفید (روش تدریس برای کودکان و نوجوانان)

عمومی

۱۰۰۰۰

۳۳

تأملی نو در نشانه های ظهور (۱) قیام حسنی

عمومی

۱۲۰۰۰

۳۴

تأملی نو در نشانه های ظهور (۲) نفس زکیه

عمومی

۱۵۰۰۰

۳۵

تعلیم و تربیت در عصر ظهور

عمومی

۲۵۰۰۰

۳۶

تو را من چشم در راهم

عمومی

۱۲۰۰۰

۳۷

جامعه مهدوی

عمومی

۱۲۰۰۰

۳۸

الجزیره الخضراء (عربی)

عمومی

۳۰۰۰ دینار

۳۹

جستارهایی در مهدویّت

دانشجویان طلاب

۳۵۰۰۰

۴۰

جوانان یاوران مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

جوانان

۶۰۰۰

۴۱

جهانی شدن و فرهنگ مهدوی

دانشجویان و طلاب

۲۶۰۰۰

۴۲

چهل نکته درباره حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۵۰۰۰

۴۳

حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف در سنت نبوی

عمومی

۱۰۰۰۰

۴۴

حکومت مهدی و آخرالزمان

عمومی

۱۷۰۰۰

۴۵

در انتظار آفتاب

نوجوانان و جوانان

۱۴۰۰۰

۴۶

در محضر علامه شعرانی

عمومی

۳۰۰۰۰

۴۷

درسنامه مهدویت (۱)

تخصصی

۳۵۰۰۰

۴۸

درسنامه مهدویت (۲)

تخصصی

۳۵۰۰۰

۴۹

درسنامه مهدویت (۳)

تخصصی

۳۵۰۰۰

ص: ۲۱۶

۵۰

دکترین مهدویت

دانشجویان طلاب

۲۰۰۰۰

۵۱

دلائل عقلی و نقلی امامت و مهدویّت

تخصصی

۲۸۰۰۰

۵۲

رجعت در عصر ظهور

دانشجویان طلاب

۴۲۰۰۰

۵۳

زمزمه های انتظار

مجریان عمومی

۱۲۰۰۰

۵۴

راهی به آسمان

جوانان

۸۰۰۰

۵۵

روایات الیمانی (عربی)

عمومی

۳۰۰۰ دینار

۵۶

زنان در حکومت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف

عمومی

۱۰۰۰۰

۵۷

سرگرمیهای قرآنی (۱)

کودکان

۱۸۰۰۰

۵۸

سرگرمیهای قرآنی (۲)

کودکان

۱۸۰۰۰

۵۹

سلام آقای خوبم

کودکان

۷۰۰۰

۶۰

شرح فراق

عمومی

۲۸۰۰۰

۶۱

شرق شناسی و مهدویّت

تخصصی

۵۰۰۰۰

۶۲

شمیم (برگزیده ای از مباحث درباره امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف)

دانش آموزان

۱۰۰۰۰

۶۳

ظرفیت الگودهی مدینه فاضله مهدوی در توسعه سیاسی جمهوری اسلامی ایران

دانشجویان طلاب

۳۰۰۰۰

۶۴

غنچه های قیام

عمومی

۱۵۰۰۰

۶۵

فرات تا فرات (۲جلد)

دانشجویان طلاب فرهنگیان

۵۰۰۰۰

۶۶

فروغ حق

عمومی

۲۵۰۰۰

۶۷

فرهنگ نامه مهدویت

دانشجویان طلاب

۷۰۰۰۰

۶۸

فصلنامه علمی- تخصصی انتظار (۳۱-۱)

فرهیختگان

۲۰۰۰۰

۶۹

فضیلت و اعمال شب نیمه شعبان

عمومی

۱۷۰۰۰

۷۰

قرآن، مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف، جوانان

جوانان دانش آموزان

۱۴۰۰۰

۷۱

کارت بازی انتظار

کودکان

۱۰۰۰۰

۷۲

کارت بازی آفتاب ۱۲

کودکان

زیر چاپ

۷۳

کودتای دل

عمومی

۸۰۰۰

۷۴

گزیده دیوان حیران

عمومی

۱۸۰۰۰

۷۵

لغت نامه قرآن کریم

دانشجویان طلاب

۸۰۰۰۰

۷۶

لوح فشرده «آفتاب مهر»

عمومی

۲۰۰۰۰

۷۷

لوح فشرده رایحه انتظار (دوره مقدماتی آموزش معارف مهدویّت)

عمومی

۱۰۰۰۰

۷۸

لوح فشرده «جزیره خضرا»

عمومی

۱۰۰۰۰

۷۹

لوح فشرده «نقد فیلم نوستر آداموس»

عمومی

۲۰۰۰۰

۸۰

لوح فشرده آفتاب عشق

عمومی

۱۰۰۰۰

۸۱

لوح فشرده فصلنامه انتظار (۱ ۳۱)

فرهیختگان

۱۰۰۰۰

۸۲

لوح فشرده شمیم انتظار (۱)

عمومی

۱۰۰۰۰

۸۳

لوح فشرده شمیم انتظار (۲)

عمومی

۵۰۰۰۰

۸۴

لوح فشرده طلوع مهر

عمومی

۱۰۰۰۰

۸۵

لوح فشرده لمینت های نمایشگاهی

عمومی

۲۵۰۰۰۰

۸۶

مجله امان ویژه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف (۲۹-۱)

عمومی

۸۰۰۰

۸۷

مثل آبی دریا

کودکان

۸۰۰۰

۸۸

مناظره و تبلیغ

عمومی

۳۸۰۰۰

۸۹

منجی در ادیان

تخصصی

۳۵۰۰۰

۹۰

مهدویت از دیدگاه دین پژوهان غربی

دانشجویان

۲۵۰۰۰

۹۱

مهدویّت در صحاح سته

تخصصی

۲۵۰۰۰

۹۲

مهدویّت، حکومت دینی، دموکراسی

پیش دانشگاهی، دانشجویان

۳۲۰۰۰

۹۳

ندای آسمانی

تخصصی

۲۷۰۰۰

۹۴

نقد و بررسی اسرائیلیات

تخصصی

۴۵۰۰۰

۹۵

نگاهی دوباره به انتظار

عمومی

۱۵۰۰۰

۹۶

نگین آفرینش (درسنامه مقدماتی)

پیش دانشگاهی، دانشجویان

۲۸۰۰۰

۹۷

نینوا و انتظار، تأملی نو

عمومی

۳۰۰۰۰

۹۸

وقتی او می آید

عمومی

۶۰۰۰

۹۹

هیچ کس به من نگفت

عمومی جوانان

۱۰۰۰۰

نحوه تقاضـا: وجه کتـاب درخواسـتی را به حسـاب سـیبا (۰۱۰۱۷۸۴۷۶۵۰۰۳) بانـک ملی شـبعه حجـتیه قـم کـد ۲۷۱۱ به نـام انتشارات بنیاد فرهنگی حضـرت مهـدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشـریف واریز نموده و اصل فیش بانکی را همراه با نام و تعداد کتاب های درخواستی و آدرس دقیق پستی، به نشانی ذیل از طریق پست یا فکس ارسال نمائید.

نشانی: قم- خیابان شـهداء (صـفائیه)- کوچه ۲۲ (آمـار)- بن بست شـهید علیان- پلاک ۲۴- مرکز تخصصـی مهدویّت حوزه علمیه قم/ تلفن: ۷۷۳۷۸۰۱-۰۲۵۱، فاکس:۷۷۳۷۱۶۰ و ۷۷۴۴۲۷۳- ۰۲۵۱ / صندوق پستی: ۱۱۹/۳۷۱۳۵

یادآوری: خریداران عمده از تخفیف ویژه برخوردار می باشند.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹